

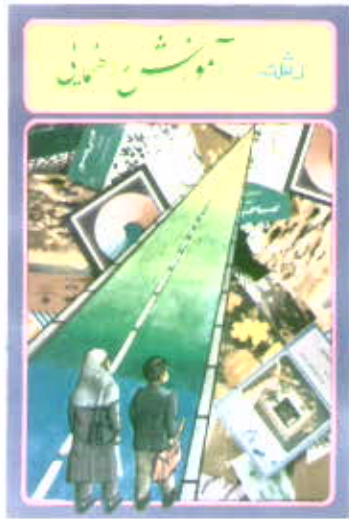

وزارت آموزش پرورش
سازمان پژوهش‌های آموزشی
رشد آموزش راهنمایی

سال اول - پاییز ۷۱ - شماره مسلسل ۱ بها: ۲۰۰ ریال

محله رشد آموزش راهنمایی سه شماره در سال به منظور اعتلای دانش دبیران دوره راهنمایی تحصیلی و دانشجویان مراکز تربیت معلم و سایر علاقه‌مندان منتشر می‌شود. جهت ارتقای کیفی آن نظرات ارزنده خود را به صندوق پستی ۱۵۸۵۵۰۳۶۳ ارسال فرمایید.

سردبیر: فروغ تن‌ساز
مسئول هماهنگی و تولید: فتح‌الله فروغی
امور فنی و صفحه‌آرایی: علی نجمی
دستیار ناظر چاپ: محمد کشمیری
طرح روی جلد: مرتضی ربیعی

۵۳	جمفر حرازی	آموزش املای فارسی	۴	مصاحبه با خانم سپید پر مسؤول مدرسه راهنمایی امیدوار	دینی
		زبان خارجی			
۵۵	گروه زبان انگلیسی	یادگیری زبان خارجی	۱۱	محمد علی سادات	روش تدریس فعال
۵۸	گروه زبان آلمانی	اخبار	۱۵	گروه دینی دفتر برنامه‌ریزی	ویژگیهای معلم و نقش او در تعلیم و تربیت دینی نحوه ارزشیابی
		ریاضی	۱۹	گروه دینی دفتر برنامه‌ریزی	
۵۹	محمد تقی دیبایی	جذر			عربی
۶۲	خسرو داودی	نسبت و تناسب			
۶۶		به بهانه تقدیر و بررسی امتحان نهایی ریاضیات	۲۱	عبسی متقی زاده	چند نکته درباره همزه و الف
۶۸		سوالات امتحان نهایی درس ریاضیات	۲۴		جدول
		علوم			تعلیمات اجتماعی
۷۱		گفتگویی درباره برنامه علوم	۲۷		چند نکته اساسی در آموزش تعلیمات اجتماعی اخبار سمینارهای علوم اجتماعی
		شناخت حرفه و فن	۳۳	حسن ملکی	
		تغییرات کتابهای درسی شناخت حرفه و فن			تاریخ
۷۳	گروه حرفه و فن دفتر برنامه‌ریزی	گزارش برگزاری سمینار سراسری	۳۵	عبدالرسول خیراندیش	کتابهای تاریخ دوره راهنمایی
۷۷	گروه حرفه و فن دفتر برنامه‌ریزی	دبیران منتخب شناخت حرفه و فن			جغرافی
		هنر	۲۱	منصور ملک عباسی	طرح چند موضوع جغرافیایی
۸۱	محمد مهدی هرانی	زوم حضور اصالت‌های هنری در	۲۴	سیاوش شایان	پرسش و پاسخ جغرافیایی
۸۴	مصطفی کشفی	کتابهای هنر دوره راهنمایی			فارسی
۸۵	هادی حاج آقاچانی	چشمها، دستها، نقشها			مروری بر فعالیتهای شورای برنامه‌ریزی ادبیات
۸۹		خوشنویسی و روش تدریس آن ...	۵۱	گروه ادبیات فارسی دفتر برنامه‌ریزی	
		معرفی کتاب			

- رشد آموزش راهنمایی در ویرایش مقالات آزاد است.
- نقل مطالب بدون ذکر مأخذ مجاز نیست.
- مقالات درج شده الزاماً مس نظرات هیئت تحریریه نیست.

سر مقاله

همکاران گرامی، معلمان و مدیران ارجمند دوره راهنمایی

بی‌گمان همه شما با خانواده پرجمعیت و کثیرالاولاد "رشد" آشنا هستید و مجلات رشد عمومی و تخصصی را می‌شناسید. سالها بود که احساس می‌شد در میان این مجلات، جای مجله‌ای مخصوص دوره راهنمایی تحصیلی خالی است. سال گذشته سعی کردیم با اختصاص شانزده صفحه از مجله رشد معلم به دوره راهنمایی این نیاز را برطرف کنیم اما با بررسیهایی که در طول سال داشتیم به این نتیجه رسیدیم که بهتر است یک مجله مخصوص دوره راهنمایی منتشر سازیم و آنرا به همه مدارس راهنمایی در سراسر کشور ارسال کنیم و اینک اولین شماره آن مجله، به لطف الهی در دست شما قرار دارد.

اما باید توضیح داد که غرض از انتشار "رشد آموزش دوره راهنمایی" چیست؟ معلمان محترم درسهای مختلف دوره سه‌ساله راهنمایی از حیث تدریس درسی که برعهده گرفته‌اند نیازهای گوناگون دارند. آنان مایلند به دانش خود در موضوعی که تدریس می‌کنند بیفزایند و با روش تدریس مفاهیم

گوناگون آشنا شوند، همچنین می‌خواهند بدانند شیوه صحیح ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان چیست و چگونه باید سؤال امتحانی مناسب طرح کرد و با طرز استفاده از وسایل کمک‌آموزشی در درسهای مختلف چگونه است. معلمان محترم دوره راهنمایی قطعاً خوشحال خواهند شد اگر بتوانند با تجربه‌های آموزشی همکاران نمونه و موفق خود در سایر نقاط کشور آشنا شوند. مجله "رشد آموزش دوره راهنمایی" می‌خواهد در این موارد به معلمان کمک کند. همکاران ما در "دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی" که وظیفه برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی دوره راهنمایی را در گروه‌های کارشناسی مختلف برعهده دارند، تصمیم گرفته‌اند تقریباً به فاصله هر سه‌ماه یک‌بار آنچه را در هر درس برای یک معلم مفید می‌دانند طی چند صفحه در این مجله مطرح سازند. در واقع قصد ما این است که علاوه بر کتاب درسی که در اختیار معلم و دانش‌آموز قرار می‌دهیم، معلم را برای بهبود کیفیت تدریس پشتیبانی کنیم و امید ما این است که همه معلمان دوره راهنمایی و مخصوصاً آنها که در شهرها و روستاهای دورافتاده تدریس می‌کنند و قلبشان از عشق و علاقه به دانش‌آموزان مالا مال است به‌صورت مرتب برای افزایش مهارت معلمی خود مجله‌ای تخصصی دریافت کنند و به‌صورت پیوسته در جریان یک "آموزش ضمن خدمت" غیررسمی قرار گیرند.

در کنار مطالبی که به درسهای مختلف مربوط می‌شود تصمیم داریم مطالبی درباره کل دوره راهنمایی و یا تمامیت یک مدرسه راهنمایی نیز درج کنیم. مثلاً به سراغ یک مدرسه راهنمایی موفق برویم و با مدیر آن مصاحبه کنیم و تجربه‌ها و روشهای ابتکاری و توصیه‌های او را در مجله درج کنیم. همچنین درباره اموری از قبیل مشاوره و هدایت تحصیلی نیز مباحثی منتشر خواهیم کرد. خلاصه اینکه ما معتقدیم دوره راهنمایی با همه اهمیتش تا حد زیادی به فراموشی سپرده شده و می‌خواهیم با استعانت از پروردگار و لطف و محبت همکاران گرامی خود در مدارس راهنمایی سراسر کشور، این فراموشی را قدری جبران کنیم.

مصاحبه

با خانم سپیدپر

مسئول مدرسه راهنمایی امیدوار

دیرستان یا هدف اسلامی تأسیس شد، اما بر نظر جامعه تعلیمات آن زمان نبود؛ یعنی به صورت مستقل کار می‌کردند و هدف اسلام بود. نتیجه‌ها بیشتر با حجاب به مدرسه می‌آمدند، ولی در این مورد آزاد بودند که بی حجاب یا با حجاب بیایند، زیرا اعتقاد این بود که این گونه افراد باید ارشاد شوند و از این نظر آزادانه به محیط می‌آمدند.

در محیط مدرسه معین مرد و مستحده مرد بد نشیم و به‌دانش آموزان تعلیمات اسلامی آموزش داده می‌شد. بعد از انقلاب این مدرسه

می‌آید. قبل از انقلاب، مدارس اسلامی خیلی کم بود؛ البته با عشق و علاقه‌ای که من به معلمی و کار آموزش و پرورش و همچنین تعلیم و تربیت و ارشاد حاله‌ها داشتم، کاره را با تدریس در کلاس پنجم ابتدایی و سپس ششم ابتدایی شروع کرده و در عین حال معاونت مدرسه را هم به عهده داشتم به گفته اولیاء دانش‌آموزان، در کاره موفق بوده؛ به همین جهت بنا به درخواست دانش‌آموزان کلاس ششم بدی و اولیای آنها دیرستانی به نام دیرستان «امیدوار» دسر گردیدم که پس

رشد آموزش دوره راهنمایی؛ با تشکر از اینکه دعوت محله را برای این گفتگو قبول فرمودید مناییم برای شروع از کسارتان در گذشته برای ما بگویند، چگونه و کجا کارتان را آغاز کردند؟

ج: بسم الله الرحمن الرحیم. من کاره را با عشق شدید آغاز کرده؛ البته با مخالفت شدید پدر و خانواده روبه‌رو بودم. اما خود من عشق این کار هستم. به‌طوری که اگر تب داشته باشم، وقتی که به محیط مدرسه می‌آیم تب من قطع می‌شود؛ این حالت بر اثر عشق و انگیزه بدید

به دبیرستان با رشته‌های علوم تجربی، علوم انسانی و دوره راهنمایی تحصیلی تقسیم شد که زمان انقلاب خودم مدیریت هر سه قسمت را به عهده داشتیم (قبل از انقلاب نیز اداره مدرسه مدیریت داخلی به عهده من بود). پس از انقلاب به خاطر علاقه زیادی که به تعلیم و تربیت خانمها و راهنمایی آنان داشتیم، دوره راهنمایی شبانه هم برای خانمها دایر کردیم. هشت سال دوره روزانه برای بچه‌ها برقرار بود و عصرها هم برای مادرها دوره شبانه وجود داشت که تقریباً دو سال است به علت گرفتاری خانوادگی دوره شبانه را به جای دیگری منتقل کرده‌ام.

س: همانطور که می‌دانید مشاوره و

داشته باشد؛ بنابراین، هر مشاور متخصصی نمی‌تواند این مهم را به عهده بگیرد، ممکن است کارهای دیگری را به عهده بگیرد، اما به قدری در دوره راهنمایی پیچیدگی رفتار هست که من فکر می‌کنم هر مشاور نتواند این کار را انجام دهد؛ همچنان که بسیاری از مشاوران در قبل از انقلاب موفق نبودند، اما مسئولان باید پیگیری کنند که چرا مشاوران سابق موفق نبودند؛ علت‌یابی کنند و سپس با آن تجربه کنار را آغاز کنند که البته باید برنامه‌ریزی بسیار صحیحی در این باره داشته باشند. در مدرسه مادر حدود چهار سال است که یکی از روانپزشکان هفته‌ای دو ساعت برای اولیا و معلمان روانشناسی رشد را تدریس می‌کنند. با علاقه زیادی که من به این

س: شما چگونه موفق شدید که این رابطه عاطفی را برقرار کنید؟
ج: اگر دانش‌آموزان صد تا نامه، برای من بنویسند در ۹۹ نامه عنوان «مدیر مهربان» به چشم می‌خورد، همیشه و در هر حال نسبت به دانش‌آموزان، با محبت رفتار می‌کنم. هیچ وقت زمان کودکی و نوجوانی خودم را فراموش نمی‌کنم. من هیچ‌گاه حال فعلی خودم را در نظر نمی‌گیرم که مثلاً حالا چگونه فکر می‌کنم. نسبت به هیچ چیزی تعصب ندارم و با این که از کودکی اعتقادات اسلامی داشته‌ام، ولی هیچ تعصبی نشان نمی‌دهم؛ بنابراین، دانش‌آموز می‌داند که من مشکلتش را حل می‌کنم؛ به من ایمان دارد که مشکلتش را حل می‌کنم؛ یعنی او دقیقاً متوجه هست که حرفش را گوش می‌کنم و می‌داند که برایش وقت می‌گذارم، حتی در منزل تلفنی برایشان وقت می‌گذارم و به خانه‌هایشان هم می‌روم؛ بنابراین، خیلی راحت می‌آید و مطالبش را با من در میان می‌گذارد، حتی نصف مطالبشان را هم که می‌گویند من می‌فهمم که چه احساسی می‌کنند، احساسشان را می‌گیرم و مطابق با احساسشان با آنان همگام می‌شوم.

س: اصلاً چه عاملی سبب شد که شما این قدر علاقه‌مند باشید و این قدر به بچه‌ها توجه کنید؟ عامل اصلی که شما را به این جهت کشانده چه بوده است؟ یعنی، چه چیزی سبب شده است که شما این گونه احساس محبت، احساس مسئولیت و احساس عاطفه کنید، به طوری که حتی در منزل این کار را انجام دهید؟
ج: من در محیطی پر از محبت تربیت شده‌ام و خانواده به من زیاد محبت کرده و من محبت را یاد گرفته‌ام، در خانه محبت کردن و داد و ستد محبت را یاد گرفته‌ام. دیگر این که برای انسانها ارزش قابل هستم، من وقتی می‌توانم سپاس خدای را بگویم که با بنده‌هایم ارتباط برقرار کنم؛ یعنی، من احساس می‌کنم هر

کار دارم و تجربه ۲۹ ساله‌ای که با دخترهای این سن دارم و با علاقه‌مند بودن به مطالعات تعلیم و تربیت و روانشناسی در این امر اکثراً مشاوره مدرسه را خودم انجام می‌دهم و البته اگر مشکلی پیدا شد با روانپزشک مربوطه تماس می‌گیریم و گاهی هم بچه‌ها را نزد ایشان با دکترهای دیگر می‌فرستیم؛ یعنی دانش‌آموزانی را که مشکل حادی دارند یا بیمار به نظر می‌رسند، به مطب پزشکان متخصص می‌فرستیم، اما خود من زمان بسیاری را برای این کار صرف می‌کنم؛ یعنی، دانش‌آموزان بدون هیچ گونه روادربایستی و بدون هیچ گونه ناراحتی من را مثل مادر خودشان می‌دانند و تمام مشکلات خودشان را، حتی مطالب عاطفی‌شان را با من در میان می‌گذارند.

«اگر صد نامه برای من بنویسند در ۹۹ نامه عنوان «مدیر مهربان به چشم می‌خورد» همیشه و در هر حال نسبت به دانش‌آموزان با محبت رفتار می‌کنم. هیچوقت زمان کودکی و نوجوانی خودم را فراموش نمی‌کنم»

راهنمایی یکی از هدفهای ایجاد مدرسه راهنمایی بوده است؛ به نظر شما در حال حاضر راهنمایی و مشاوره انجام می‌گیرد یا خیر؟ آیا راهنمایی و مشاوره با مسائل و مشکلاتی مواجه است؟ تجربه و نظر شما در این باره چیست؟

ج: وجود مشاوره در مدارس راهنمایی صدرصد لازم است؛ ولی باید این مشاوران تخصص، با تجربه و متعهد باشند و همچنین هنر مشاوره داشته باشند؛ بعضی از اشخاص ممکن است در مشاوره تخصص، اطلاعات و تحصیلات داشته باشند، اما هنر مشاوره و راهنمایی نداشته باشند؛ بنابراین، چنین افرادی موفق نیستند. مشاور باید به کارش علاقه داشته باشد؛ وقت بسیاری را برای این کار صرف کند و تجربه کاری و تجربه زندگی

کودکی یک آید حداس و همان گونه که برای آیه‌های قرآن ارزش قابل هست و احترام می‌گذارم. من بچه هم برای من یک آیه قرآن است؛ بنابراین، هر روز احساس می‌کنم دارم قرآن تلاوت می‌کنم. هنگامی که دردی را اردن دانش‌آموزان برمی‌دارم احساس می‌کنم که یک آیه قرآن را لمس کرده‌ام. یک آیه قرآن را طاعت کرده‌ام؛ بر این اساس، بنده‌های خدا بر ما بر ارزش هستند.

من یکی از اهداف دوره راهنمایی کشف و پرورش علایق و استعدادهای دانش‌آموزان و

ذوق حس و مطمئناً چون معلم، مدیر یا همه ما در حد کافی اطلاعی در این زمینه نداریم و خودمان هم ممکن است ذوقهایمان شکوفا شده باشد؛ از این رو چندان مقصر نیستیم. این است که کیمه دوفه خاموش می‌ماند؛ مثلاً یکی از مهمترین دوفه‌ها انشاء سبسی است. الان چندین سال است که می‌بینیم معلم یک موضوع به دانش‌آموزان می‌دهد و بچه‌ها آن را در خانه می‌نویسند؛ سپس می‌آید نوشته خود را می‌خوانند نباید معلم خواب آورده بگوید، بلکه درست است (سرعة ۱۸، ۱۹، ۲۰ و...)؛ در صورتی که به نظر من برای هر دانش‌آموزی

— دانش‌آموز می‌داند که مشکلش را حل می‌کنم، حرفش را گوش می‌دهم و برایش وقت می‌گذارم.

همچنین هدایت آنان در جهت علایق و استعدادهایشان است. می‌خواهیم ببینیم در این جا به این هدف تا چه حد توجه می‌شود؟ آیا واقعاً استعدادهای بچه‌ها شناخته می‌شود؟
ج: هنگامی که وارد کلاسی می‌شویم و ۳۰ یا ۴۰ شاگرد می‌بینیم؛ یعنی ۴۰ مقاله مختلف با ۴۰ استعداد گوناگون می‌بینیم کشف این استعدادها نیز به عهده مریبان است، به خصوص در دوره راهنمایی در حقیقت دوره راهنمایی و بره کشف این استعدادهاست که مناسبانه من فکر می‌کنم این موضوع مهم را کمتر درک می‌کنند. یکی از مشکلاتمان این است که بعضی از مریبان برای این دوره به خوبی تربیت نشده‌اند و اعتقاد من این است که معلم فقط باید برای دوره راهنمایی تربیت شود؛ اگر چه لیسانس یا فوق لیسانس یا دپلم باشد؛ یعنی، باید مخصوص دوره راهنمایی باشد، چون این دوره پیچیدگی بسیار دارد و من هر سال بیشتر از سال گذشته این مسأله را درک می‌کنم. به تعداد دانش‌آموزان در کلاس

باید انشا مخصوصی داده شود و یکی از عواملی که سبب می‌شود ذوقها و استعدادها شکوفا نشود، این است که معلمهای امسال مانند ده سال قبل کار می‌کنند؛ در صورتی که دانش‌آموز امسال، دانش‌آموز ده سال قبل نیست؛ مثلاً پس از انقلاب و پس از جنگ دو مرحله بزرگ سیاسی و جهانی را پشت سر گذاشته‌اب، اما معلم ما ممکن است معلم زمان طاغوت باشد. این معلم زمان طاغوت به بچه‌های زمان انقلاب، بچه‌های دوران جنگ درس می‌دهد و این بچه از زمان طاغوت هیچ اطلاعی ندارد و اطلاعاتش محدود به مطالبی است که من در مدرسه به یک مشکل بزرگش بیان می‌کنم و در خانه به شکل دیگری بیان می‌شود. با محدودیتی که این بچه دارد، با آن ذوقهای مختلفی که در وجودش نهفته است، دانش‌آموز با عدم کسارایی مریبی در زمینه انشاءنویسی و تدریس انشا نیز مواجه می‌شود. اگر دقت شود در روزنامه‌ها و مجله‌های ما افت ادبیات وجود دارد، نوبین تلفی شود زیرا فقط

درد دل است؛ در صورتی که ما گنجینه ادبیات در اختیار داریم؛ یعنی مثنوی مولوی؛ دیوان حافظ؛ آثار سعدی؛ شاهنامه؛ قرآن؛ نهج البلاغه؛ نهج الفصاحه و... در اختیار داریم، اما وجود اکثر معلمهای ما از این کتابها خالی است، حتی معلمهای ادبیات. در زمینه هنر نیز مدارس فقیر فقیرند. ما استعدادهای بسیار زیادی در بچه‌ها می‌بینیم، در بعدها مختلف سمپاشنامه نویسی، کارگردانی، بازیگری، بچه‌ها نثر را بسیار خوب می‌توانند بازی کنند، اما در مدارس هیچ کس نیست که بتواند به اینها کمک کند. معلم که خودش فقیر است و از بیرون هم کسی را ندارد که او را بارور سازد. من خیلی دلم می‌خواست که این مدرسه، مدرسه‌ای باشد که در این زمینه کار کند، ولی چون با این کار ساعات برنامه تغییر می‌کند، دستهایمان بسته است. بعضی از آئین نامه‌ها و بخشنامه‌ها بندهایی هستند که دستهای ما با آن بسته می‌شود. بنابراین اگر مقداری بندها را از دست مدیرها باز کنند؛ کار راحت می‌شود.

فرض کنید بچه‌ای که چهار ساعت ریاضی می‌خواند حتماً باید تعطیل شود و سرود خانه، بعد از ظهر برگردد، یک مقدار باید این برنامه‌های رشته‌ای را بشکیم تا به هدف برسیم. من فکر می‌کنم مثلاً در دو ماه بهار که روزها بلند است، هیچ مانعی ندارد دانش‌آموز به خانه برود، تهارش را بخورد و برگردد چهار ساعت درس هنر بگیرد؛ درس انشاء بگیرد. بین قانونش ساعت پشت سر هم را که اداره می‌دهد یک مقدار شکست و چون نمی‌توانیم، دستار بسته است. نتیجه می‌گیریم که کشف ذوق و استعدادها بچه‌ها کاملاً محدود است.

در حال حاضر به هر که به اعتقاد من بسیار هم مهم است، بهای لازم داده نمی‌شود؛ اگر چه رسانه‌های گروهی مقداری تلاش می‌کنند و ولی به هر حال مردم دیگر بهایی به هنر نمی‌دهند

تویخ می‌کند که چرا درس نمی‌خوانی یا چرا نمرات اینجوری است؟ و این باعث می‌شود بچه مشکل روحی و روانی پیدا کند؛ در عین حال کلاس برای دانش‌آموزان با استعداد و درسخوان نیز خسته‌کننده می‌شود. ویژگی دیگر این دوره شروع مرحله نوجوانی و مرحله بلوغ است (البته این مطلب را من در مورد مدارس دخترانه می‌گویم) که در پی این دوران بحرانی؛ رفتارهای پیچیده‌ای ظاهر می‌شود و تحولات جسمانی و تحولات روانی به وجود می‌آید که این‌ها هم باز نیاز به این هست که مربیان دانا و ورزیده‌تر از دو مرحله دیگر داشته

بچه‌ها هم ذوق خودشان را به کار نمی‌گیرند. س: شما تصور می‌فرمایید که برنامه دوره راهنمایی با این اهداف و محتوا می‌تواند دانش‌آموزان را برای ادامه تحصیل در دوره دبیرستان و با وارد شدن به بازار کار آماده کند یا با توجه به نقاط ضعفی که وجود دارد نمی‌تواند موفق باشد؟

ج: من ویژگیهای دوره راهنمایی را تقسیم‌بندی کرده‌ام که خدمتان عرض می‌کنم. دوره راهنمایی به نظر من پیچیده‌ترین دوره است و آموزش و پرورش باید توجه خاصی روی این دوره بکند. این دوره یک مقدار ویژگی آموزشی دارد که ساعت می‌شود استعدادها و تواناییهای متفاوت در کنار هم در یک کلاس بنشینند با یک کتاب تقریباً سخت. این استعدادها و تواناییهای مختلف برای معلم ناشناخته است. معلم واحد درس واحدی را می‌دهد بدون آن که به این استعدادها توجه بکند و من البته حق هم می‌دهم چون کتاب را به معلم می‌دهند و زمان را هم به او می‌دهند و او موظف است تعامش کند؛ بنابراین معلم هیچگاه نمی‌تواند معجزه بکند، زیرا بچه‌ای که استعداد عالی و بهره هوشی بالایی دارد با بچه‌ای که بهره هوشی خیلی پایینی دارد، کنار هم نشسته‌اند. دومین مشکل خود اولیا هستند که اطلاعاتشان کم است. سومین مشکل دانش‌آموزان راهنمایی، ضعف دوران ابتدایی‌شان است، چون در دوره ابتدایی تعداد کتابها کم بوده و اینجا با یک اطلاعات خیلی مختصر و حتی با تک ماده درس ریاضی می‌آیند در کلاس راهنمایی می‌نشینند و مهمترین مشکلی که به چشم من می‌خورد دانش‌آموزان مرزی هستند که این دانش‌آموزان مرزی دوره ابتدایی را به هر حال می‌گذرانند و با یک معدل ۱۰ به دوره راهنمایی می‌آیند در این حالت نه اولیا مطلع هستند که بچه‌شان مرزی است نه معلم و فقط معلم مرتب بچه‌ها

— خانواده به من زیاد محبت کرده و من محبت را یاد گرفته‌ام.

— برای انسانها ارزش قایل هستم، من وقتی می‌توانم سپاس خدای را بگویم که با بنده‌هایش ارتباط برقرار کنم، هر کودکی یک آیت خداست.

تایستان درباره طریقه رفتار با نوجوانان آموزش ببینند. البته مادر مدرسه این دوره را داریم، اما در طول سال تحصیلی؛ یعنی، از اول مهر شروع می‌شود و به مدت شش ماه ادامه می‌یابد که دانش‌آموز در این مدت دوران سختی و ناراحتی خودش را گذرانده، ولی اگر ثبت نام سریع انجام شود؛ مثلاً در اواخر خرداد و دوره‌ها را حتماً در تایستان بگذاریم که مادرها فارغ‌تر هستند تا توجهی که در طول سال باید بکنند قبل از شروع کار انجام بدهند. این مشکل فکر کنم که حل شود.

س: همان‌طور که می‌دانید افت تحصیلی در دوره راهنمایی نسبتاً بالاست، شما به برخی از عوامل اشاره فرمودید، به نظر جنابعالی چه علل و عوامل دیگری در این امر موثر است؟

باشند. دوره ابتدایی با یک نوازش، هم بچه درس می‌خواند هم آرام می‌شود و هم راحت است؛ پس نوازش را هر مادری و هر مربی می‌تواند انجام بدهد، ولی شناخت بحرانیهای مختلف در این دوران برای همه کس ممکن نیست. سفارش من این است که معلمهای دوران راهنمایی با روانشناسی رشد آشنا باشند.

توجه به شخصیت اجتماعی دانش‌آموز نیز از مسائل مهم است و مربیان و اولیاء باید متوجه حساسیتهای این سن باشند.

مشکل دیگری که دوره راهنمایی دارد، ناآگاهی اولیاء است که فرزندانشان را هنوز بچه می‌بینند.

فکر می‌کنم که ثبت نام دوره راهنمایی باید خیلی زود شروع شود و اولیاء دانش‌آموزان در

چرا نرخ افت در دوره راهنمایی بالاتر از دوره ابتدایی است؟ چگونه می‌توان آن را کاهش داد؟

ج: خوب ببینید می‌توانیم بگوئیم که دوران بحران روحی دانش‌آموز است. از طرفی کتابها سنگین می‌شود و دانش‌آموز که به یک یاد دهنده معده عادت داشته. ناگهان می‌بیند معده ندارد. دیگر این که به نظر می‌رسد تعداد دانش‌آموز در

مقدار دیده مدرک نمی‌کند مطالب را درک نمی‌کند مطالب برایشان سنگین است.

س: علوم اجتماعی سال اول امسال چگونه که عوض شده است؟

ج: این کتاب بهتر شده ولی من احساس می‌کنم که دانش‌آموزان، بخصوص در سال سوم راهنمایی علوم اجتماعی را خوب درک

معلمی و آن استعداد خاص در وجود بعضی افراد هست اما ما باید آن را کشف کنیم و وظیفه یک مدیر این است. وقتی استعدادها دانش‌آموز را می‌توان کشف کرد، استعدادها را مختلف معلمان را هم می‌توان کشف و تقویت کرد که البته این کار نیاز به زمان دارد. در مدرسه ما همان مهر و محبت و صبر و سلوکی که برای دانش‌آموز هست، برای معلم هم هست. از معلمان انتظار معجزه هم نباید داشت؛ آن هم با گرفتاریهایی که دارند و مشکلاتی که موجود است؛ البته برای رفع مشکلات باید کمک کنیم مادر مدرسه خودمان از استادان برای تقویت بنیه علمی معلمان کمک می‌گیریم. من شخصاً همیشه سعی کرده‌ام طوری رفتار کنم که برای معلمان آموزنده باشد.

— هنگامی که دردی را از دل دانش‌آموزان برمی‌دارم، احساس می‌کنم که یک آینه قرآن را اطاعت کرده‌ام.

— به تعداد دانش‌آموزان در کلاس فوق هست

مدرسه راهنمایی - بد خیلی کمتر باشد. مثلاً فکر می‌کنم در هر مدرسه راهنمایی ۲۰۰ تا شاگرد نباید بیشتر باشد که یک‌یک را نتوانیم شناسایی کنیم. با در یک مدرسه‌ای اگر جمعیت زیاد است کلاسها را که جمعیت کم، مثلاً مسئولان اداره دستور می‌دهند که حتماً ۳۰ شاگرد در هر کلاس باشند اما یک وقت مدیری شخص می‌دهد که در یک کلاس باید ۲۰ نفر دانش‌آموز باشد خوب این خیلی مهم است اگر در یک کلاس ۲۰ نفر دانش‌آموز باشد می‌توان رسیدگی کامل کرد. یکی از مواردی که معلمان غریب باید توجه بکنند، این است که معنی خصوصی داشتن است. دانش‌آموز در کلاس درس توجه و تمرکز کافی نداشته باشد؛ از طرف دیگر دانش‌آموزانی که توان گرفتن معنی خصوصی ندارند سردی پیدا می‌کند و تصور می‌کند که غیر از کلاس درس در جای دیگری - بد آموزش ببیند. مزید بر عوامل فوق کتابها هم سنگین و نامفهوم است و بجهت وسیله‌ای برای یاد کردن مطالب ندارد مثلاً من نمونه اجتماعی آنها را یک

نمی‌کند - مثلاً جعفر می‌سرای بعضی از استعدادها حتی - شناسایی است یعنی معنی حرفه‌ای هر چه برایشان بیفتد، دانش‌آموز مطلب را نمی‌گیرد کارشناسان باید با توجه به مسائل دوره راهنمایی و تفاوت دانش‌آموزان این دوره با دوره ابتدایی، برنامه‌ریزی‌های دقیقتری در این خصوص داشته باشند. انتخاب معنی برای این دوره نیز از اهمیت خاصی برخوردار است به نظر من معنی هر است و معلم به غیر از دانش مربوطه باید با این هنر و هنر مشوره آشنا باشد معنی باید در کلاس درس به تمامی دانش‌آموزان توجه داشته باشند و بداند که مثلاً ۴۰ یا ۵۰ تا ناگهان ۴۰ توجه به استعداد ناگهان در کلاس است و همه به او و رفتارشان توجه دارند.

س: چگونه می‌توان دوق و عشق را در معلمان ایجاد نمود؟ چگونه می‌توان دانش‌آموزان را به یادگیری و معلمان را به آموزش بهتر علاقه‌مند ساخت؟

ج: به همین صورت که فرمودید، البته هر

س: پس جنابعالی مهمترین عامل در تغییر رفتار را صبر و محبت می‌دانید؟

ج: به صبر و محبت و تلاش در جهت حل مشکلات اجتماعی و خانوادگی معلمان مدیر نگاه باید سعی کند که میان معلمان یگانگی و دوستی و ارتباط انسانی بوجود آید و معلمان در رفتار با دانش‌آموزان نیز صبر و محبت را فراموش نکنند.

س: آیا برای درس حرفه و فن در مدرسه کارگاه دارید؟ در جهت آموزش علوم چه تجربه‌هایی دارید؟ کارگاه خودتان را چگونه تجهیز کرده‌اید؟ مدرسه‌های دیگر چگونه می‌توانند از تجربه شما استفاده کنند؟ آیا می‌توان در مورد دروس دیگر مثل علوم اجتماعی و زبان خارجه هم قدرتی عملی‌تر برخورد کرد؟ شما در این مورد چه تجربه‌ای دارید؟

ج: ما الان در مدرسه‌مان تقریباً یک کارگاه ایجاد کرده‌ایم. کلاس علوم تجربی ما را به طور کلی در آزمایشگاه ایجاد می‌شود. ولی به خاطر اینکه جمعیت کلاسها زیاد است و فقط

بتوانم در این خصوص صحبت کنم. انسان هر روز تجربه‌ای می‌آموزد و من نمی‌دانم با توجه به بیست و نه سالی که کار کرده‌ام چه اندازه از تجربه را می‌توانم بیان کنم. دسته‌ای از نجارب من مسائل آموزشی است که برای پیشرفت امر آموزش در مدرسه است که در این مورد فکر می‌کنم تواناییهای روحی، علمی و اجتماعی مدیر و معلم بسیار مؤثر است این تواناییهای

یک آزمایشگاه داریم، باز یک مقدار مشکل وجود دارد. تدریس انگلیسی در اطاق خاص انگلیسی صورت می‌گیرد و سعی می‌کنیم سمعی و بصری باشد. برای درس جغرافی برنامه‌های خاصی گذاشته‌ایم که بچه‌ها مشکلتشان تقریباً حل شود. در مدرسه ما به جای ثابت بودن کلاسها و چرخش معلمها، کلاسها متنوع است ولی باز ایده‌هایی هست که شاید انشاءالله در سالهای آینده بتوانیم اجرا کنیم. به‌طور کلی من اعتقاد این است که یادگیری نشستن در یک اطاق در بسته و خواندن و حفظ کردن کتاب نیست. یادگیری فشار آوردن و خسته کردن مغز با انباشتن محفوظات نیست. دانش‌آموزان با یک روز تفریح و گردش و رفتن به باغی همراه معلم می‌توانند بسیاری از مطالب علوم را بیاموزند. می‌توانند تفاوت برگها و شاخه‌های مختلف و سنگهای گوناگون را ببینند، لمس کنند و بیاموزند.

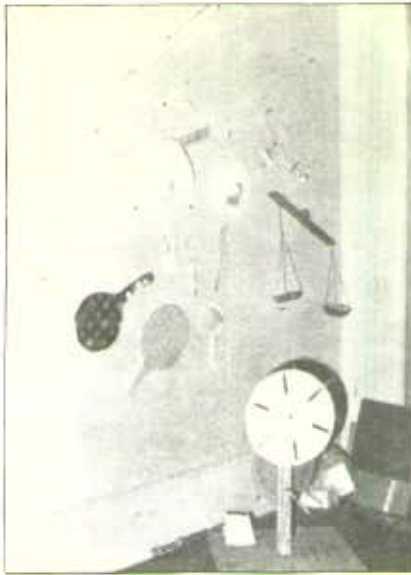
— یکی از عواملی که سبب می‌شود ذوقها و استعدادها شکوفا نشود این است که معلمهای امسال مانند ده سال قبل کار می‌کنند، در صورتی که دانش‌آموز امسال، دانش‌آموز ده سال قبل نیست. در حال حاضر به هنر که به اعتقاد من بسیار هم مهم است بهای لازم داده نمی‌شود.

در مورد شناخت حرفه و فن، شناسایی مشاغل مهم است. استفاده از امکانات بیرون از مدرسه حائز اهمیت است. وقتی مادری کلاس خیاطی دارد چه اشکالی دارد مثلاً در هفته یک روزه تا از بچه‌ها به کلاس خیاطی ایشان بروند آن‌جا را ببینند؛ یعنی هم کار بکنند و هم یاد بگیرند. در حال حاضر شناخت حرفه و فن منکی به کارگاه است و متصدی کارگاه هم معمولاً کسی است که نمی‌تواند واقعاً تدریس کند که این نیز مشکلی در کنار سایر مشکلات است. در صورتی که متصدی کارگاه باید یک آدم فعالتر از مربی تدریس باشد، ولی اکثر افرادی را که از کار افتاده هستند؛ مشکل خانوادگی یا گرفتاری دارند، متصدی کارگاه می‌کنند.

روحي که من این جا اشاره کردم، خیلی مهم است و ما نباید از این مسأله براجتی بگذریم. معلمی که عصبی است، معلمی که خود به خود مشکل دارد، معلمی که افسردگی دارد؛ واقعاً نباید معلم باشد و نباید سر کلاس برود یا مثلاً یک معلمی احساس کند حالت افسردگی دارد، حتماً باید یک ماه سر کلاس نرود. این خیلی مهم است. روح آن معلم، بچه‌ها را می‌شکند؛ بخصوص در دوران راهنمایی؛ بنابراین به نظر من معلمها باید در ابتدای هر سال تحصیلی معاینه شوند. همان‌طور که ابلاغ برای اینها می‌آید. حتماً دستور هم باشد که معلمها و مدیرها آزمایش پزشکی شوند (چه روانی، چه جسمی)، زیرا ممکن است یک معلمی در سال گذشته فعال و خوب و تندرست بوده، ولی امسال در اثر حادثه‌ای افسردگی دارد که در این صورت حتماً باید مرخصی داشته باشد و نباید سر کلاس حاضر شود. یکی از خواهشهای من این است که تاسیستان را بگذارند برای معاینه‌های جسمی و روانی معلمها یا در هفته معلم بهترین هدیه ملت و

دولت به معلم این است که درب بیمارستانها و مطبها بر روی معلمان باز باشد و معلمان از نظر روانی و جسمانی مورد معاینه‌های پزشکی قرار گیرند. در روز معلم فکر می‌کنم بی‌اغراق یک میلیون گل خریده می‌شود که اگر این یک میلیون به صندوق بهداری ریخته شود و همه معلمان معاینه شوند، بهتر است. و به نظر من مسأله روانی مهمتر از مسأله جسمانی است. گاهی احساس می‌کنم چشم معلم طبیعی نیست، پشتم می‌لرزد، ولی خجالت می‌کنم بگویم شما تا این حد بیمار هستید خوب حق هم دارد به من می‌گوید تو مدبری یا پزشک، مشکلهایی که چنین معلمی در کلاس به وجود می‌آورد، بیست سال دیگر معلوم می‌شود. بچه از اینجا می‌رود، اما چه کرده‌ایم با یک انسان نمی‌دانیم. همان بیماری که شاید من تشخیص بدهم و احساس کنم گاهی مشکل آفرین می‌شود، اما چاره ندارم، اگر بگویم سر کلاس نرو! کلاس بی معلم می‌ماند یا اصلاً من چه جور می‌توانم بگویم خانم تو امروز بیمار روحی هستی، سر کلاس نرو؛ بنابراین یا در هفته معلم این

س: تجربه‌های خودتان، هر تجربه‌ای که فکر می‌کنید برای معلمان و مدیران مفید است، بیان فرمایید.
ج: من فکر می‌کنم نیافت آن را ندارم که

— معلمی هنر است و معلم به غیر از دانش مربوطه باید با این هنر و هنر مشاوره آشنا باشد.

— در مدرسه ما همان مهر و محبت و صبر و سلوکی که برای دانش آموز هست برای معلم هم هست

— یادگیری نشستن در یک اتاق در بسته و خواندن و حفظ کردن کتاب نیست، دانش آموزان با یک روز تفریح و گردش و رفتن به باغی همراه معلم می‌توانند بسیاری از مطالب علوم را بیاموزند.

— در مدرسه ما به جای ثابت بودن کلاسها و جرخش معلمها کلاسها متنوع است.

معاینات را به معده هدیه کنند یا این که در طول شهر بوز ماه مستخدمان، مدیران و معلمان به طور کلی معاینه شوند. مسأله دیگر این که کتابها بی‌ذری تغییر می‌کنند؛ در صورتی که معلم بیست سال پیش دیلمه یا فوق دیلمه گرفته است، او چگونه می‌تواند کتابهای جدید را درس بدهد؟ همچنین مسائل اجتماعی معلم مهم است. معلمی که درگیرهای مختلف دارد، چگونه می‌تواند معلمی باشد که دردی را از دل دانش آموز بردارد. آرامش محیط مدرسه خیلی مهم است و باید آموزش و پرورش هر منطقه‌ای آرامش محیط مدرسه را فراهم بکند. آرامش محیط مدرسه دو بعد بیشتر ندارد: یک بعد، مدیر و یک بعد معلم است. باید خواسته‌های مدیر تا حدودی تأمین شود و دوا بر سنگینی که اصلاً تکلیف مدیر نیست، روی دوش او گذاشته شود. مدیر باید درسیب در اختیار دانش آموز و معلم باشد، ولی به یک سری کارهایی که خارج از محدوده کاری او هست، مشغول دارد.

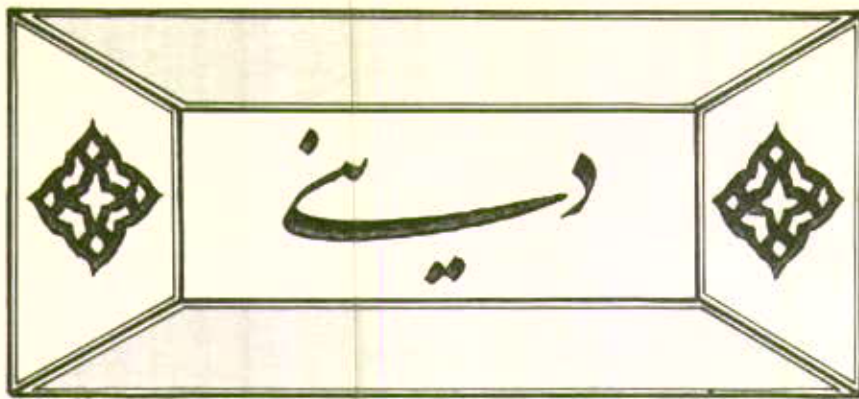
یکه مهمی که الان تا حدودی در مدرسه ما اجرا شده، ولی شاید دیگران هنوز به این نکته برخورد نکرده‌اند، هماهنگ بودن بهره‌های دانش آموزان در هر کلاس است. این هماهنگ بودن بهره‌های دانش آموزان در هر کلاس یکتوخت بودن نحوه تدریس را به وجود می‌آورد که هم برای معلم و هم برای دانش آموز در کلاسها آرامش بخش است، دیگر اینکه هر چه ارتباط با

اولیا دارم. این است که فکر نکنند بچه‌ها بشال فقط باید مهندس و دکتر شوند؛ بلکه نباید استعدادها و تواناییها و ذوقشان را در باییم و انتظار زیادی از آنها نداشته باشیم. مهم این است که فرزندمان انسان مفید و مؤثری برای اجتماعمان باشد؛ به این که دکتری یا مهندس باشد.

دانش آموز بیشتر باشد و با اولیای دانش آموزان ارتباط و صمیمیت بیشتری برقرار باشد، نتیجه به نفع دانش آموز است.

س. آیا فرمایش دیگری دارید؟

ج. فقط یک کلمه را جمع به هفته مشاغل می‌خواهم بگویم. این هفته مشاغل بسیار مهم و پسر ارزش است، ولی در یک هفته و در یک زمان کوتاه که آن هم سه هفته معلم ادغام شده، شناساندن مشاغل مقدور نیست؛ بلکه مسائل مشاغل را ما باید که کم از صدای سال سوم برای دانش آموزان توضیح دهیم. باید دستورالعملش را ابتدای سال به دست ما برسد و ما شروع کنیم تا آخر سال این مسأله برای بچه‌ها کاملاً احاطه شده باشد. باید پیامی هم که برای

روش تدریس فعال

محمدعلی سادات

کارشناس مسؤول گروه دینی دفتر برنامه ریزی و تألیف

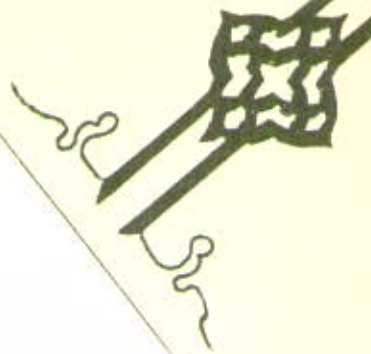
یکی از بزرگترین آفتهایی که دامنگیر نظام آموزشی ماست، عبارت است از عمومیت یافتن «روش حفظی» در دروس مختلف و از جمله در درس دینی. از نظر آموزشی، یادگیری که تنها جنبه حفظی دارد نمی‌تواند با آن سطوح عمیق‌تری از شناخت که متضمن درک و فهم مطلب است - دست یافت. یادگیری با این ویژگی بی‌معنی است و عملاً فاقد هر نوع کارایی است. این نوع یادگیری سطحی و ظاهری به هیچ‌گونه تغییر در فراگیری منتهی نمی‌شود و چون یادگیری واقعی باید با تغییر در فراگیری توأم باشد و در تقویت شخصیت، فضاوت و قدرت تحلیل او مؤثر افتد؛ در غیر این صورت این‌گونه آموزش، یادگیری واقعی نیست. تأثیر این‌گونه یادگیری در شخصیت فراگیر شبیه حقایق و معارفی است که بر روی نوار ضبط شده باشد. همچنان که نوار را از آن همه علوم بهره‌ای نیست، دانش‌آموزی هم که مطالب را بدون درک آن حفظ می‌کند، جز رنج و زحمت حفظ کردن بهره و نصیبی از آن مطالب نمی‌برد. معمولاً دانش‌آموزان عادت

کرده‌اند که مطالب درس را بی‌آن که بفهمند از روی کتاب درسی حفظ کنند و غالباً هنگام پاسخ دادن درس، عین عبارتهای کتاب را بازگو می‌کنند و نمی‌توانند مفاهیم درس را با جمله‌ها و عبارتهای خودشان بیان نمایند و غالباً نیز اصرار دارند که پاسخ پرسشهای پایان‌دروس از طرف دبیر مشخص شود تا با از برکردن آنها حتی نیازی به مرور متن درس نیز نداشته باشند.

اولین اثر سوء این نوع آموزش غلط این است که چون دانش‌آموز از درک و دریافت مطلب بازمانده و آن را در دستگاه ادراکی خود هضم نکرده است، آن را چون باری احساس می‌کند که بر ذهن او سنگینی می‌کند. هنگامی که بر حجم محفوظات او افزوده می‌شود، به‌طور طبیعی آن را پس می‌زند و نسبت به آن نفرت و انزجار پیدا می‌کند، زیرا احساس می‌کند هر مطلب جدیدی که می‌آموزد بر فشار وارده بر او می‌افزاید، اما وقتی فراگیر مطلبی را می‌فهمد و به عبارت دیگر آن را دریافت می‌کند، با ارضاء حس کنجکاو و

حقیقت‌جویی به لذت و حلاوتی دست می‌یابد که به ایجاد انگیزش درونی در وی منتهی می‌گردد؛ یعنی، بر ذوق و علاقه و کشش او نسبت به فراگیری افزوده می‌شود. به عبارت دیگر، لذت حاصل از درک مطالب جدید پاداشی است که فراگیر نقداً در قبال یادگیری دریافت می‌کند؛ بنابراین، انگیزه درونی او در فراگیری تقویت می‌شود؛ یعنی، انگیزه درونی که خود محصول معلول یادگیری است متقابلاً در یادگیری تأثیر می‌گذارد و همین تأثیر متقابل، فرآیند آموزش را تسهیل و آن را به موفقیت نزدیک می‌کند.

از این رو، باید گفت یکی از عوامل مؤثر در کاهش علاقه دانش‌آموزان به یادگیری، بیدار نشدن انگیزه درونی آنها که به دلیل خود کردن به این روش غلط است. عادت کردن به این روش، سبب می‌شود که روز به روز پایه علمی دانش‌آموزان ضعیف‌تر شده، از فهم مطالب جدید ناتوان شوند؛ بنابراین، چاره‌ای جز پناه بردن به حفظ کردن به جای فهمیدن نداشته باشند. طبیعی است مطالبی که به این

صورت حفظ می‌شود به تنها ارزشی ندارد، بلکه پس از اندک مدتی به دست فراموشی سپرده می‌شود.

اهمیت شرکت دادن فراگیران در فرآیند آموزش

یکی از عواملی که در ایجاد و تقویت این یادگیری آموزشی مؤثر است، در پیش گرفتن روش غیرفعال در تدریس است. اگر معلم در تدریس، تنها از روش سخنرانی استفاده کند، آن‌گونه که می‌باشد، و فراگیران سستی در فرآیند آموزش شده‌اند، و همچنین مجسمه‌های بی‌حرکت در گونه کلاس به صورت منفعل بنشینند، در این صورت، ذهن حفته آنها هیچ گونه فعالیت ندارند و خلاقی از خود بروز نمی‌دهند و به نهد و درک مطالب در نمی‌شود و غالباً به طرف حفظ کردن و بازگو کردن ضوابطی و از مطالب کتاب کشیده می‌شوند.

در این جا باید به این نکته مهم توجه داشت که هر چه فرگیر در آموزش تأثیر بیشتر پذیرد، یعنی فعالیت بیشتری بر عهده و گذرانده شود، به هدف اندازه یادگیری را حاصل کرد و عمیق‌تر خواهد بود. مروره در آموزش و پرورش جدید که مبتنی بر یافته‌های روانشناسی یادگیری است، سعی بر این است که هر چه ممکن است فرگیران بیشتر به صحنه آموزش آورده شوند.

و نقش بیشتری بر عهده آنها گذاشته شود و اصولاً این تصور که معلم انتقال دهنده دانش است، تصور مسخ است. معلم راهمایی است که دانش آموزان را در رسیدن به حقایق جدید باری و راهمایی می‌کند و به جای انتقال گذشته‌ها، آموزش «اندیشیدن» را وجهه هدف خود می‌سازد. در این تصور نوین از معلم، و سعی می‌کند هر چه بیشتر دانش آموزان را در کانون فعالیت آموزشی قرار دهد و تا آنجا که میسر است، نقش اصلی را در یادگیری بر عهده آنها بگذارد. زیرا شرط لازم یادگیری شرکت فعال فرگیر در فرآیند یادگیری است و اگر دانش آموز چنین حضور فعالی در یادگیری نداشته باشد، اصولاً یادگیری صورت نمی‌پذیرد و دانش آموز به حفظ کردن ضوابطی و مطالب گریز می‌زند؛ بنابراین، معلم باید خود فعال باشد و استفاده را استمرار و رموز معنی، دانش آموزان را نیز فعال کند.

اگر معلم برای خود چنین نقشی قابل شود و به این نکته غنود شده باشد، روشهای یادگیری در پیش می‌گیرد که دانش آموز را از حالت تماشاگر خارج می‌سازد و نقش بازیگر را به او می‌دهد و سعی می‌کند هر چه ممکن است ذهن حفته فرگیر را سهواً از کسب و استحقاق حساسیتها و غلای و احساسات وی، و رابطه معرکه آموزش بگذراند و در فرآیند یادگیری که همان آموزش و یادگیری است، و در سه شرکت فعال هستند، روشی ساختن اهمیت موضوع آموزش و تلاش دادن رابطه مستقیم و غیرمستقیم آن با نیازهای واقعی و آسایش دانش آموزان، در ایجاد انگیزه درونی و جلب علاقه و توجه دانش آموز و تشویق آنها به شرکت حقیقی بحث و گفتگویی متقابل و دسته جمعی بسیار حایر اهمیت است. پس اولین گامی است که معلم باید با موفقیت آن را بردارد تا زمینه برای درس دادن فراهم شود.

انتخاب روش تدریس

معلم برای حسب توجه فرگیران و ایجاد

تمرکز ذهنی آنان و نیز واداشتن آنها به ابتدائی نقش بیشتر در فرآیند آموزش می‌سازد. در مراحل مختلف تدریس از روشهای گوناگون استفاده کند و بهترین روش در هر سطح، روش تلقینی یا آمیخته است. سعی، از روشهای مختلف با توجه به مناسبات موضوع آموزش استفاده کند. معلم در آغاز درس به صورت طرح مقدمه‌ای مناسب، ذهن دانش آموزان را برای درس جدید آماده نماید. برای این منظور، باید اهمیت موضوع بحث و فایده‌ای که از آن حاصل می‌شود برای دانش آموزان واضح داده شود. یا با طرح پارهای مطالب مقدمه‌ای، در این سؤال ایجاد کند تا انگیزه‌ای برای توجه به درس در آنها به وجود آید. در هر حال، ورود مناسب به مطلب از اهمیت خاصی برخوردار است و گاهی لازم می‌شود که مقداری وقت کلاس به این کار اختصاص یابد.

معلم می‌تواند در بخشی از تدریس خود، از روش سخنرانی استفاده کند و در بخشی دیگر از شیوه پرسش و پاسخ، و در مرحله یادگیری از روش حل مسئله استفاده کند و در ایجاد این مرحله، آنچه مهم است این است که معلم سعی کند به ایجاد مقدماتی، بر حضور و فعالیت دانش آموزان در آموزش بپردازد و فعالیتها و روشهای بیشتری را در کلاس برانهد. باید گفت، ممکن است معلم موضوع آموزش را به صورتی بکند سؤال مطرح سازد و سپس دانش آموزان خواهد که نظر خود را درباره آنها اظهار کنند و سپس اصلاح نظرهای آنها را به حدت آنها و اگر تصحیح و خودتکلیف دهند، تا دانش آموزان سپس حاصل بحث و گفتگویی دسته جمعی را به صورتی فعال در پیش آموزش بر روی تابلو برداشته و بحث را به همین صورت ادامه دهد. دانش آموزان مطالبی که سعی و تلاش خود به دست آورده‌اند را خود می‌دانند و به علاقه آن را می‌پذیرند. به علاوه، تخریب آموزش و تحریف روی روشی تدریس می‌دهد که یادگیری در مولفان جتنوعی و به صورت دسته جمعی و غیر ساختاری معمولاً است.

بهرتر صورت می‌پذیرد. البته نمی‌توان این الگو را برای همه موضوعات پیشنهاد کرد زیرا به طوری که گفته شد در تدریس مطالب مختلف از روشهای گوناگون باید استفاده کرده و در اتخاذ شیوه تدریس انعطاف داشت. آشنایی با روشهای مختلف، انعطاف معلم را بیشتر می‌کند.

در تدریس برخی مسایل می‌توان موضوع را به صورت یک مسأله مطرح کرد و سپس از فراگیران خواست که با توسل به شیوه‌های منطقی، به یافتن راه حل بپردازند مثلاً پس از تدریس برهان نظم می‌توان مسأله‌ای را به این صورت مطرح کرد:

گفتیم در یک مجموعه منظم هر جزئی باید در جای خاص خود قرار گیرد تا اجزاء مختلف با همکاری یکدیگر هدف واحدی را تأمین کنند. درباره جهان طبیعت برخی چنین گفته‌اند که تمام اجزاء فعلی طبیعت از ابتدا به این صورت نبوده‌اند، بلکه تحولات بسیار طولانی در مدت میلیونها سال چنین وضعی را به وجود آورده است؛ بنابراین، چگونه می‌توان مسأله نظم و نیاز به ناظم را در مورد طبیعت اثبات کرد؟ به نظر شما راه حل این مشکل چیست؟

پس از اظهار نظرهای گوناگون از سوی دانش‌آموزان، معلم نقصهای احتمالی موجود در استدلالهای آنها را تذکر می‌دهد و بعد قسمت اصلی سؤال را استخراج کرده صورت مسأله را به طور واضح روی تابلو می‌نویسد؛ سپس معلومات موجود را که قبلاً دانش‌آموزان آموخته‌اند، یادآوری می‌کند و آن‌گاه با برقراری رابطه‌ای منطقی، از مقدمات (معلومات موجود) به نتیجه (مجهول) می‌رسد و مسأله را به شیوه‌ای صحیح حل می‌کند و به این وسیله به دانش‌آموزان می‌آموزد که چگونه به حل مسأله بپردازند.

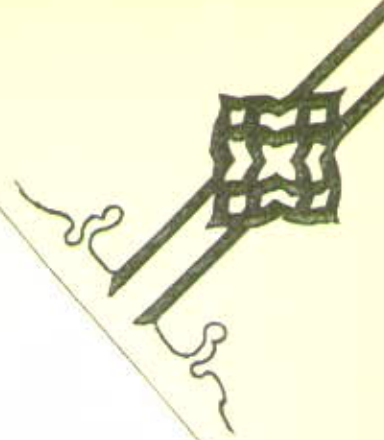
گاهی می‌توان راههایی را که برای حل مشکل ارائه شده است، بیان کرده و به کمک خود دانش‌آموزان به نقد و بررسی آنها پرداخت و اشکالات هر یک را مطرح ساخت و

سپس راه حل صحیح را عرضه کرد تا دانش‌آموزان با احاطه بیشتر به موضوع، آن را فراگیرند. بررسی اطراف و جوانب موضوع بحث، سبب ایجاد نسلط نسبت به موضوع شده و در فهم بهتر و عمیقتر آن مؤثر است.

در تدریس برخی از مباحث می‌توان از شیوه توضیحی استفاده کرد، مثلاً آیه یا روایتی را بر روی تابلو نوشت و چند دقیقه‌ای را به توضیح آن اختصاص داد یا در پایان درس برخی جمله‌های کتاب را که از اهمیت خاصی برخوردارند، با استفاده از این روش، توضیح داد. چون درس دینی مشتمل بر موضوعات گوناگون اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، عقلی و نقلی است. در تدریس مباحث مختلف آن باید از شیوه‌های گوناگون استفاده کرد. در کلاسهای که تعداد دانش‌آموزان زیاد نباشد،

می‌توان آنها را به گروههای چند نفری تقسیم کرد و برای هر گروه سرگروهی تعیین نمود و انجام پاره‌ای فعالیت‌های آموزشی را به عهده گروهها گذاشت و بر کار آنها نظارت کرد. همچنین معلم باید از تسخنة سیاه بیشترین استفاده را بکند، زیرا این کار سبب تمرکز ذهنی دانش‌آموزان می‌شود و علاوه بر حس شنوایی، حس بینایی آنها نیز در آموختن شرکت داده می‌شود؛ به هر حال، معلم باید از هر وسیله‌ای برای تمرکز ذهنی دانش‌آموزان و جلب توجه آنها استفاده کند، زیرا اگر معلم نتواند توجه فراگیران را، بخصوص از طریق همکاری در تدریس، به موضوع درس جلب کند، خودبخود توجه آنها به جای دیگری معطوف خواهد شد که در این صورت حفظ انضباط در کلاس نیز مواجه با مشکلاتی

۲- نتیجه بحث و گفتگو به عنوان حاصل فکر و تلاش فراگیران شناسی شده و بدون مدد و متهی جسمانی و زوروی علاقه پندرفته می شود.

۴- با هر بافته ای بر میزان اعتماد به نفس فراگیران افزوده شده و رغبت آنان به یادگیری تحریک می شود.

۵- فراگیران با راه و روش فکر کردن آشنایند و فکر منطقی آنان تقویت می شود.

فعالیت های تکمیلی

یکی از عواملی که تکمیل روش تدریس فعال است، این است که معلم با برنامه ریزی قبلی فعالیت های تکمیلی سرعده فراگیران بگذارد، مثلاً بعضی موضوعها را در ارتباط با درس تعیین کند و دانش آموزان بخواهد که مطالعاتی را در آن زمینه به صورت فردی یا گروهی انجام دهند و نتیجه کار گروهی خود را در کلاس عرضه کنند. به عنوان مثال: اگر معلم موضوع معاد را تدریس می کند، می تواند بعضی از سوره های قرآن را که بحث اصلی آنها مربوط به معاد است، تعیین کند و از دانش آموزان بخواهد که هر گروهی با مراجعه به یکی از آن سوره ها، مفاهیم اصلی را استخراج و در کلاس ارائه نماید. اگر در مورد ایمان و خصوصیات مؤمنان تدریس می کند، دانش آموزان را به بحث های خاصی از قرآن کریم راهنمایی کند تا صفات مؤمنان را بر اساس آیات دسته بندی کنند. گستر بحث امامت را تدریس می کند، از هر گروه از دانش آموزان بخواهد که درباره زندگی یکی از امامان مقاله ای تهیه و در کلاس ارائه نمایند. برای تشویق دانش آموزان می توان بهترین مقالات را بگزیند و به نحوی در اختیار دیگر دانش آموزان قرار داد و نمره ای بر برتری این قبیل فعالیت های تکمیلی در نظر گرفت و در صورت امکان جوایزی نیز برای فعالترین دانش آموزان منظور کرد، ولی نباید فراموش

کرد که نمره و جایزه و تحریک نباید همواره به عنوان عوامل جسی و فزونی مورد استفاده قرار گیرد و نقش جسی به روش های داده شود که رغبت دانش آموزان را برای انجام تکالیف تحریک و آنان را به جبهه فعالیت های داوطلبانه تشویق می کند.

همچنین می توان از دانش آموزان خواست با مثالها و نمونه های دیگری را در ارتباط با برخی دروس پیدا کند و به طور کلی به معنی ارائه نماید، مثلاً در درس برهان نظم می توان از دانش آموزان خواست تا مجموعه های منظومی را که آینه نگری در آنها صورت گرفته پیدا کند یا نمونه هایی از مجموعه های منظوم مصنوعی را که با لوله، اربطع، سنجه شده اند، با مراجعه به کتابها و راهنمایی دبیران دیگر شناسایی کنند. همچنین پس از تدریس سیره نبوی می توان از دانش آموزان خواست که جالبترین بخشهای زندگی پیامبر (ص) را به طور خلاصه بنویسند و اگر خود مطلب دیگری در این زمینه شنیده یا خوانده اند، یادداشت کنند و...

لکنه معلم در این خصوص این است که معلم باید این تکالیف را با استفاده از قیوت و فن معلمی، طوری برای دانش آموزان تعیین کند که حالت تحمیلی نداشته باشد و دانش آموزان با شوق و رغبت به دنبال انجام این تکالیف بروند. می توان به جای استفاده از سنج و سنج یا فشار نمره و غیره، با تشویق کسانی که فعالانه در این برنامه ها شرکت می کنند، دیگران را نیز به انجام این تکالیف واداشت و کسانی را که در این خصوص سستی نشان می دهند، به محض این که قدمتی منت سردارند، مسوره تشویق قرار داد تا تدریجاً به سوی فعالیت بیشتر علاقه پیدا کنند. نقش محبت و توجه را در تحریک رغبت دانش آموزان نباید فراموش کرد، زیرا دانش آموزان به توجه معلم نسبت به خود اهمیت زیادی قائل هستند و معلمانی شایسته از این موقعیت استفاده شایسته در تعجب و تربیت دانش آموزان می کنند.

خواهد بود. باید توجه داشت که محرک ذهنی در سنین پایین دشوارتر است و لذا معلم باید با شیوه های گوناگون موجب جلب توجه فراگیران را فراهم کند. از جمله عواملی که در ایجاد محرک و جوگیری از حواس پستی دانش آموزان مؤثر است، تحرک معلم در کلاس و با اصطلاح به صندلی یا دیوار پیچ نشدن، تغییر محل و تن صدا، هماهنگی با موضوع سخن و پرهیز از سخن بکوتاه و حسنه کننده است؛ به هر حال، مهم این است که معلم سعی کند مکالمه وحده باشد و با آهنگی بکوتاه و بدون توجه به نتیجه کار خود تدریس نکند؛ بلکه با استفاده از شیوه های گوناگون، دانش آموزان را در بحث و گفتگوی رسد و فعال شرکت دهد و فرصت و مجال کافی در اختیار دانش آموزان قرار دهد تا در فرآیند تدریس همکاری فعال داشته باشند. این روش که در آن دانش آموزان به صورت فعال شرکت می کنند، «روش فعال» نامیده می شود.

امتیازات روش تدریس فعال

امتیازات روش تدریس فعال را با اختصار می توان به شرح زیر نام برد:

- ۱- ذهن فراگیران بیدار شده و به فعالیت و حرکت وادار می شود.
- ۲- منابع حواس پستی فراگیران شده و رکود و رخوت را از محیط کلاس می زداید.

آنچه دربارهٔ روش فعال گفته شده، زمانی به طور کامل می‌تواند به مورد اجرا گذارده شود که سایر ابعاد و اجزاء نظام آموزشی از کتاب، محیط کلاس، تعداد دانش‌آموزان، ساعات کار معلم و سایر امکانات آموزشی و از جمله مهارت معلم همه برای این منظور مهیا باشند. اما در شرایط فعلی نیز نمی‌توان به بهانه آماده نبودن امکانات کافی بکلی از آن چشم پوشید، بلکه معلم شایسته کسی است که در همین شرایط نیز بتواند جهت تدریس و آموزش خود را متوجه این هدف سازد و تا آن جا که می‌تواند امکانات لازم را با همکاری اولیاء مدرسه فراهم آورد تا تدریس را از حالت مرده و بی‌اثر و غیرفعال خارج کرده به آموزش زنده و مؤثر تبدیل سازد. آنچه در درجهٔ اول اهمیت قرار دارد، تسلط معلم به موضوع تدریس و آشنایی او با شیوه‌های تدریس و مهمتر از همه، اعتقاد او به این روش است.^۱

در تعلیم و تربیت دینی عواملی متعدد و گوناگون دست به دست هم می‌دهند و بستری را آماده می‌سازند که کودک در آن رشد می‌یابد. این عوامل را باید در محیط خانه و پدر و مادر و مسایل مربوط به وراثت تا خویشان، دوستان، محل زندگی، همکلاسان مدرسه، معلمان، کتاب، مواد آموزشی گوناگون و غیره جستجو کرد. اما بی‌شک پس از پدر و مادر مهمترین عامل را باید در مدرسه و شخصیت معلم جستجو کنیم؛ بویژه در محدودهٔ سنی دورهٔ ابتدایی که الگوپذیری دانش‌آموز از یک سو و نقش الگویی معلم از سوی دیگر این عامل را قوت می‌بخشند. علی‌رغم این که امروزه آموزش دینی در کشور ماحسور کتاب محوری به خود گرفته است ولی همچنان نقش اول را باید متعلق به معلم دانست کتاب تنها مادهٔ اولیهٔ کار معلم است. هم اوست که این کتاب را استادانه با تدبیر خود همچون

پارچه‌ای برش می‌دهد و آن را به هیئت لباسی متناسب با قامت دانش‌آموز درمی‌آورد و بر قامت شاگرد خود می‌پوشاند.

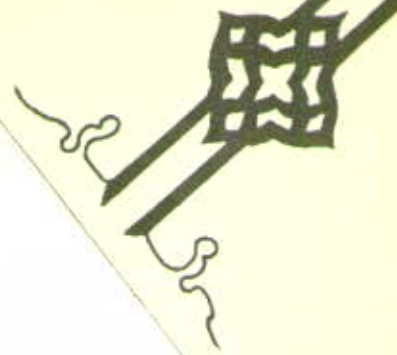
معلم دینی در عین حال که معلم است باید مربی باشد. علمش برای تربیت باشد و تربیتی را بر اساس علم عرضه کند؛ به این ترتیب، تربیت اعم از علم، و واجد آن و نمایش عینی آن است. این علم، علم تهذیب نفس و اعتدال درون است؛ علم اعتدال روح و اعتدال داوری نیست. علم ساخت شخصیت نیکوست و عواطف نیکو و بالاخره علم تجلی انسانیت است. او بازبانش تعلیم می‌دهد و با نگاهش، قیافه‌اش، با حالات و حرکاتش، با راه رفتنش، با سکوت و خنده‌اش و با تمامی وجودش تربیت می‌کند.

اگر معلم دینی بخواهد علاوه بر ارائهٔ آموزشهای دینی به پرورش دانش‌آموزان بپردازد یعنی علم را تبدیل به ایمان کند و دین آموزی را با تدبیر همراه سازد باید علاوه بر اقتناع عقلها دلها را نیز ارضاء کند. شاید مهمترین تفاوت میان معلم و مربی را در همین نکته بتوان یافت که مربی واقعی فردی است که توانسته است راهی به سوی دلها بگشاید و علم را به ایمان و عقل را به دل پیوند زند؛ از این رو، راز موفقیت معلمان دینی در رشد و شکوفایی ایمان در فراگیران را باید نخست در جذب دانش‌آموزان دانست؛ یعنی این که معلم بتواند اعتقاد و علاقه را در درون آنان به وجود آورد و رابطه روحی و معنوی با دانش‌آموزان برقرار سازد؛ تا آن جا که حتی نگاهها، اشاره‌ها و حالت‌های معلم نیز در آنان تأثیری عمیقی گذارد و در تربیت شخصیت آنان منشأ اثر شود. عوامل اصل جذب فراگیران را می‌توان وجود سه عنصر «مقبولیت»، «محبوبیت» و «موفقیت» دانست.

۱ - مقبولیت: کلاس و درس آن هنگام در پیشبرد اهداف خود موفق است که معلم مقبول دانش‌آموزان باشد. هر قدر این مقبول بودن

۱ - بعضی دبیران تمام درس را از روی کتاب خوانده و بعضی جمله‌های آن را توضیح می‌دهند یا از دانش‌آموزان می‌خواهند که هر کده یک پاراگراف از درس را بخوانند سپس خود بعضی از مطالب را توضیح می‌دهند. این روش با توجه به آنچه در مورد روش تدریس فعال گفته شد، روشی کاملاً نادرست و غیرفعال و خسته کننده است و در این روش راحتی معلم بیشتر مدنظر است تا یادگیری دانش‌آموز.

۲ - برای آشنایی بیشتر با کلیات شیوه‌های آموزش دینی در مدارس مراجعه شود به کتاب راهت‌های معلم، نوشته محمدعلی صادقی، انتشارات مدرسه.

چه بیشتر میان دانش آموزان است.

با توجه به آنچه که مطرح شد منظور از ضعف مقبولیت این نیست که معلم به دلخواه دانش آموزان رفتار کند یا در نظر آنان مقبول واقع شود؛ بلکه منظور مقبولی است که فرد با مراعات حدود و اصول عقلی و اخلاقی در نزد عفت‌های سلیبه پیدا می‌کند.

۲ - **محبوبیت:** علاوه بر مقبولیت، شخصیت معلم باید دوست داشتنی و دلنشین باشد. بوضیح این که ما به صورت طبیعی در برخورد با یک فرد دو گونه موضع‌گیری داریم: یکی موضعی که عقل ما در برابر او اتخاذ می‌کند و اگر در این ارزیابی نقص عمده‌ای تشخیص ندهد او را می‌پذیرد (مقبولیت)، دیگری موضعی است که دل ما در برابر وی می‌گیرد؛ به این ترتیب با ارضاء می‌شود و محبت او به قلب ما راه می‌یابد یا نمی‌تواند. بر احمی - و ریشه فسی بر فر فر کنی.

بر خورداری از صفای نفس و پستی از معیبت مهم روحی است که سبب پیدایش نور انینی در دل می‌شود که هر دل مانده‌ی آن را به همراه آثار و نتایج روحی و معنوی اش درک می‌کند و ارضاء می‌شود. کودکان، جوانان و جوانان به علت برخورداری از قوت خداداد دارند امتیازات روحی معلمان خود را در این برخورد ها - تکیه بر قلب و عواطف خود با جدی درک کنند و تا حدودی به آن آگاهی یابند. از این رو، اغلب در مدارس معلمان وارسته و برجسته بدون نیاز به تبلیغ دیگران در میان دانش آموزان محبوب و ممتاز می‌شوند.

از جمله عوامل ایجاد محبوبیت می‌توان به نقش «وارستگی از خودخواهی» در رأس همه عوامل اشاره کرد. دور بودن از بین زدنیلت اخلاقی رفته رفته عوامل ناپسند دیگر را از شخصیت معلم می‌زداید و به حای آنها عوامل تعیین کننده‌ی همچون صداقت، محبت و صمیمیت را جایگزین می‌کند. صداقت به اس معناست که دوگانگی و تضاع در حرکات و

بیشتر باشد، اثر تعمی و تزیی بیشتر دارد و دوا آن نیز زیادتر و کار معلم ساده‌تر خواهد بود. عوامل عمده این مقبولیت از این قرارند: نخست، برخورداری از توان علمی چشمگیر دانش آموز باید معلم را به عنوان فردی آگاه، با سواد و مسلط به رشته‌ی درسی خود شناسد. آگاه گویچترین نشانه‌ی از ضعف علمی معلم موجب سبب اعتماد دانش آموز می‌شود؛ البته این مسئله باید مجوز آن شود که معلم جهت اثبات سیه علمی خود مطلبی را فراتر از درک دانش آموزان و آگاهی رسطا - موضوع درس و تنها برای خودنمایی مطرح کند؛ بلکه با توجه به این نکته باید معلم را به این مهم سواد دهد که حتی اگر مطلبی را سالها به طور پستی تدریس کرده اند برای بیان دوباره آن مطالعه کند. این مسئله سبب می‌شود که علاوه بر یادآوری تجربیات گذشته، نکاتی جدید بیرون آن مطلب برای آنان روشن شود و هنگام مواجه آن دچار مشکل نشود.

دومین نکته معلم باید از شخصیتی قابل احترام برخوردار باشد. دانش رفتار و حرکاتی که عقل فطری آنها را می‌پسند مانند دانش نظم در رفتار و گفتار، صداقت و وقار، دانش ادب در مناسبات اجتماعی، راستگی ظاهر، احساس مسئولیت، تسلط بر خود، انصاف، عدل و ... زمینه‌ای برای مقبولیت هر

رفتار معلم نباشد. محبت یعنی این که در قلبش دانش آموز خود را همچون فرزند، بی توقع و انتظار دوست بداند. دلجوئی، مهر و عطف و در وجود او موج می‌زند. وقتی ما به دانش آموز خود همچون یک فرزند، علاقه مند باشیم از خطاهایش ذکیتر می‌شویم و از خدمت به او بیزار در حد توانایی فروگذار نمی‌کنیم و زمانی که با او هستیم گرفتاریها و مشکلات خارج از کلاس درس را از یاد می‌بریم در این صورت هنگام ورود به کلاس درس هر چه در سیرون ذهن و دل ما را به خود مشغول می‌دارد کنار زده می‌شود و تلاش برای ارتقای دانش آموز حای آن را می‌گیرد. این محبت مشکلتیست که هر معلم را آسان می‌سازد و حتی حسنگیهای س کنار آمدنیش و شیرین می‌کند؛ و بالاخره

مراحل اصلی جذب فراگیران را می‌توان به سه عنصر «مقبولیت»، «محبوبیت» و «موفقیت» دانست.

صمیمیت به این معناست که معلم از لحظه ورود به کلاس تا آخرین لحظه و هر روز - پس - سال همیشه در کنار خود جندی، علاقه‌مند و استوار باشد و به دور از هر گونه تزلزل کنار خود راجعه دهد و تحسین و علاقه‌مند سعادت دیگران و پیرویه دانش آموز خود باشد و سعادت خود در سعادت آنها بخرد.

معلم و مربی که با توجه مباحثه به مهر و ارادت دانش آموزان برخورد را است با به پرورش قوه عقل و شخصیت آنها رنگ سواد تفاوت آزادگی در آنها از سوی دیگر استقلال شخصیت را در آنها پی ریزی کند. علاقه و وابستگی موجود میان معلم و شاگرد نباید به مرحله‌ی زیاده‌روی برسد و به استقلال فکری و شخصیتی دانش آموز منجر به برسد.

۳ - **موفقیت:** علاوه بر دو شرط یادشده

باید این شرط نیز در معلم وجود داشته باشد. در مسیر دستیابی به این شرط معلم:

تخت باید با قوانین حاکم بر روح دانش‌آموز خود - که موضوع مباحث روانشناسی است - آشنا باشد تا توانایی همدلی و هم‌زبانی با آنان را بیابد؛ دوم این که تکنیک‌های آموزشی و تربیتی را بشناسد و بتواند با بکارگیری روش‌های درست دانش‌آموزان را به مقاصد مورد نظر راهنمایی کند. در زمینه موارد بالا، مباحث بسیاری در کتاب‌های تربیتی و روش‌های اداره کلاس پیشنهاد شده است که از این میان به چند نکته مهم بسنده می‌کنیم.

الف) ضرورت نوجوان‌شناسی، اصولاً باید به این نکته توجه داشت که نوجوانان در

آن کسی که بزرگی و کرامت نفس خود را باور دارد، هرگز با بلندی گناه پست و مدهوش نمی‌شود.

عالمی زندگی می‌کنند که لازمه برقراری تعادل فکری و روحی با آنان یادداشتن در این عالم است. نگرش نوجوانان به جهان با بزرگترها تفاوت‌های اساسی دارد. بیشترین ضعف مادر آموزش دینی نوجوانان در همین جا سهفته است: از این رو، معلم دینی به همان اندازه که باید دین‌شناس باشد لازم است نوجوان‌شناس نیز باشد.

ب) شیوه‌های برخورد با نوجوانان، این شیوه‌ها در عین حال که از اصول تعلیم و تربیت به حساب می‌آیند، اما رعایت آنها در آموزش دینی نوجوانان - بنابه ویژگی‌های دوران نوجوانی - از اهمیت و حساسیتی خاص برخوردار است.

احترام به شخصیت دانش‌آموزان یکی از این اصول است و این از چند جهت اهمیت

دارد: نخست، شخصیت اخلاقی را در آنها تقویت می‌کند و همین پشتوانه‌ای مهم در جلوگیری از سقوط اخلاقی آنهاست. کسی که در خود احساس شخصیت اخلاقی نمی‌کند دست به هر کاری می‌زند. علی (ع) می‌فرمود: «مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا تَرْجِعْ حَيْرَةً» «آن کس که خویشتن را پست و فرومایه بداند به خیر و نیکی او امیدوار نباش». نیز امام هادی می‌فرمود:

«مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا تَأْمَنُ شَرَّهُ» کسی که خود را خوار بداند خویشتن را از شر او در امان ندان.

در صورتی که اگر کرامت نفس داشته باشند و احساس شخصیت کنند از بسیاری عواقب ناپسند در امان می‌مانند علی (ع) فرمود: «مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ لَمْ يَهْتَأِ بِالْمَعْصِيَةِ» «آن کس که بزرگی و کرامت نفس خود را باور دارد هرگز با پلیدی گناه پست و موهوش نمی‌کند.»

برای دستیابی به این هدف گاه لازم است مربی لغزش دانش‌آموزی را نادیده بگیرد یا آن را توجه کند. مفهوم ضمنی آن برخورد این است که وی با شخصیت‌تر از این است. که دست به چنان کار ناپسندی بزند به این ترتیب او به دانش‌آموز می‌فهماند که شخصیت والای خود را بیاید، او والاتر از آن است که با دست زدن به کارهای ناپسند خود را حقیر کند.

دوم، احترام به شخصیت آنان سبب ساده‌تر شدن ارتباط عاطفی با آنها می‌شود.

سوم، این احترام از سوی معلم سبب می‌شود که آنها نیز بیاموزند در روابط خود با دیگران برای آنها شخصیت قابل شوند و حرمت نگاه دارند.

چهارم، معلم باید از هرگونه برخوردی که به تحقیر دانش‌آموز و اهانت به او منتهی می‌شود پرهیز کند و جز در موارد استثنایی، در برخوردهای خود از سعه صدر توأم با متانت و

ابهت برخوردار باشد.

احترام به حقوق دانش‌آموزان از جمله دیگر این اصول محسوب می‌شود. مراعات مواردی مانند مساوات در توجه کردن به دانش‌آموزان و پرهیز از تبعیض، رعایت عدالت و انصاف در نمره دادن، به موقع حاضر شدن در کلاس و محترم شمردن وقت دانش‌آموزان و...

از دیگر اصول اخلاقی مراعات اصل آزادی در کلاس است. معلم دینی باید شرایطی را پدید آورد که دانش‌آموزان احساس امنیت کنند و مسایل و شبهات خود را به راحتی با معلم خویش در میان گذارند و دچار دورویی و دو شخصیتی نیز نگردند.

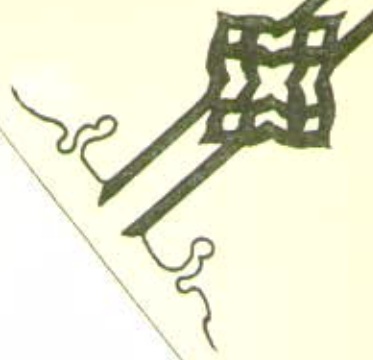
نکته دیگر در این زمینه این است که

معلم باید شرایطی را پدید آورد که دانش‌آموزان احساس امنیت کنند.

دانش‌آموزان پرورش یافته در خانواده‌های غیرمذهبی یا با تقید مذهبی کمتر، احساس بیگانگی و فشار نکنند؛ برای این منظور باید با محبت و صمیمیت فرصت گفتگو و زمینه تغییر فکری و روحی به وجود آید.

همچنین معلم نباید مقررات خشک و سخت را در تدریس و اداره کلاس در پیش گیرد تا دانش‌آموزان نسبت به قوانین و به ویژه درس دینی بدبین نشوند و روحیه پرخاشگری در آنها تقویت نگردد. در کلاس درس نباید انضباط توأم با تفاهم و همدلی حکومت کند و اگر مقرراتی در نظر گرفته می‌شود دانش‌آموزان باید نسبت به آن توجه شوند تا احساس تحمیل نکنند.

نکته دیگر این که در این سن که دوران ظهور حس نیرومند «استقلال طلبی» است،

و خشونت باید همواره به عنوان آخرین راه حل استفاده شود. اهمیت این مسئله را در امر تعلیم و تربیت می‌توان از این آیه در یافت:

فَمَا رَحِمُوا مِنْ اللَّهِ إِنَّهُنَّ لَهُمْ وَتَوْكَلْنَا فِطْرًا غَلِيظَ الْقَتْلِ لَأَنْعَضُوا مِنْ حَوْلِكَ رَحِمًا حَمْدًا تَوْرًا بِأَحْبَبٍ مَهْرَبًا وَ حَوْشِحُوا مِى كَرْدَانِيَدِ
اگر تندخوی و سخت دل بودی، مردم از گرد تو برکنده می‌شوند.

تکته مهم در این گفتار خصوصیت «سبأ» بودن است. او پزشکی بود که به جای شنیدن گوشه خانه و محل کار خود و در انتظار به سر بردن، خود با کمال حرص و به دنبال بیماری گشته و هر جا بیماری می‌یافت به درمان می‌پرداخته است. او سر معالجه و مداوی بیماری خود حرص می‌ورزید و غمخوارشان بود و در برابر حقایق آنان صبور و شکیب بود.

گرم معتمد و دست‌ساز کاران تعلیم و تربیت دینی این شرایط و ویژگی‌ها را در خود به وجود آوردند و وجود خود را با این ویژگی‌ها زیست بخشید. بی‌شک، گوهایی را خود از آتش می‌دهد که دانش‌آموزان را خود به خود مسوجه خویش ساخته و هدف تعلیم و تربیت به سادگی تحقق می‌یابد. اعمال و گفتار معلم بر ذهن می‌شند و دانش‌آموزان را به پیجویی و آگوسرداری از او وادار می‌سازد شاید ریشه بسیاری از ناکامی‌ها را در تعلیم و تربیت دینی باید در شخصیت یا روش‌های سرخورد معلم و نفع‌های موجود در و جستجو کرد و به برطرف شدن آن‌ها همت نمود.

در روایتها آمده است که حضرت عیسی (ع) روزی به شش فروتنی پناهی نشد گردان خود را شست تا این درس را به همه پیروان خود بیامورد که کار پیمبری و تعلیم دین، زهد و رسته خاص خود را دارد که در رأس آن فروتنی، محبت و چشم پوشی را تکمیل فرار دارد. امیرالمؤمنین - طفلان پتیه بازی می‌گرد تا

مخالفت و عده تمکین در برابر بزرگترها و نیز بی‌اعتنایی نسبت به مقررات اغلب وسیله‌ی برای آبرو را شخصیت منفی می‌شود: از این رو،

در کلاس درس باید انضباط توأم با تفاهم و همدلی حکومت کند و اگر مقرراتی در نظر گرفته می‌شود، دانش‌آموزان نباید نسبت به آن توجه شوند تا احساس تحمیل نکنند.

معلم باید دانش‌آموزان را همچون فرزند خود بداند و در داخل و خارج مدرسه همواره غمخوار و مددکار در حل مشکلاتش باشد.

معلمه حفیظی از دیدگاه علی (ع)،
حضرت علی (ع)، در خطبه ۱۷۰ نهج البلاغه را چگونگی تعلیم و تربیت دینی با سمر سلام (ص) توصیفی در آمد و به نکته‌های مهمی در این زمینه اشاره می‌کند:

دل‌های محزون آن را شادی بخشد. سوز و غلافه، خلاص و بی‌بوفعی، فروسی و نادانی، صوری و سمدظری زهد و رسته طایب روحانی است و بدون سپهر دردهای روحی و معنوی جامعه درمان نمی‌یابد.

طیب بسیاری است که با طایب خویش همواره در سر و گردش است. مرهم‌های را آماده و سزاهایش را شرح و تافته کرده است هر جا که لازم باشد این با آن را می‌نهد، جایی بیش و جایی نوش در دهان ناپینا، گوشه‌های سائسوازی سائهای گسنگ، دروهای خود را در جایگاه غلب و در محل حیرت و آوارگی می‌نهد و آنان را از غلب و سرگشتگی نجات می‌بخشد.

معلم باید دانش‌آموزان را همچون فرزند خود بداند و در داخل و خارج مدرسه همواره غمخوار و مددکار او در حل مشکلاتش باشد.

با تأمل در این توصیف نکاتی چند استفاده می‌شود: از جمله: درد آتش بودن، درمان‌شناس بودن، نیش و خوش به جا مصرف کردن و...

نباید در برابر کوچکترین مخالفت یا بی‌اعتنایی آنها نسبت به مقررات بر سر آشفته؛ بلکه در صورت معارفت با شووناب آنها در محدوده تربیت باید با آنها برخورد کرد.

از اصول بسیار اساسی در آموزش دینی و اخلاقی برخورد محبت‌آمیز با دانش‌آموزان است و تبدیل برخوردهای رسمی به برخوردی صمیمی تأثیری بسیار مثبت در فسرگیران و جذب آنها به دین خواهد داشت و در برخوردهای محبت‌آمیز آنها با دیگران مؤثر خواهد بود. استفاده از برخوردهای تند در کلاس به ویژه در درس دینی - که با دلها سرو کار دارد - جز در موارد استثنایی، عافانه و حکیمانه نیست و نشانه ضعف معلم است. البته

- ۱ - غرر الحکمه - ص ۷۱۲
- ۲ - بحار - ج ۱۷ - ص ۲۱۱
- ۳ - نهج البلاغه فیض - ص ۱۰۷۹
- ۴ - غرر الحکمه - ص ۶۷۷
- ۵ - آل عمران ۱۵۹

نحوه ارزشیابی

تهیه شده در
گروه دینی دفتر
برنامه‌ریزی و تألیف

چگونگی ارزشیابی باید متناسب با روش فعال در آموزش مفاهیم باشد. اصولاً باید توجه داشت که اولاً ارزشیابی را نباید تنها آزمودن دانش آموز و نمره دادن به او تلقی کرد، بلکه تمرینها و پرسشها خود نوعی فعالیت آموزشی هستند که به فرآیند تدریس و آموزش کمک می‌کنند. ثانیاً نحوه تهیه و تدوین آنها در حقیقت جهت دادن به آموزش و فعالیتهای آموزشی دانش آموزان، به یکی از دو شیوه فعال و غیرفعال (فهمیدن یا حفظ کردن است) است؛ برای مثال، اگر از دانش آموز خواسته شود که مجموعه منظم را تعریف کرده جهات گوناگون نظم را بگوید، اگر او مطلب را تنها حفظ کرده باشد براحتی می‌تواند به این سؤال پاسخ گوید، اما اگر همین سؤال را به این گونه پرسیم که یک مورد مجموعه منظم را (غیر از آنچه در کتاب آمده است) مثال بزنید و جهات گوناگون نظم را در آن بیان کند، اگر دانش آموز تعریف مجموعه منظم و جهات مختلف نظم را

نفهمیده باشد، نمی‌تواند معلومات خود را در یک مورد جدید به کار گیرد. همین طور اگر نصیحت اوراق امتحانی به صورت کلیشه‌ای صورت‌پذیرد و دانش آموزان موظف به نوشتن عینی عبارات کتاب شوند، این آفت بیشتر می‌شود.

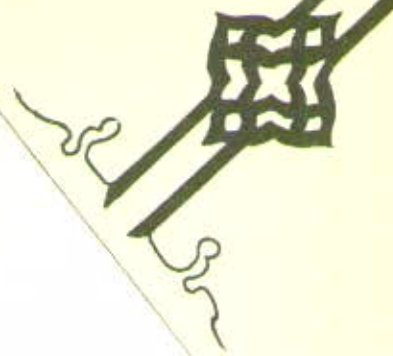
امروزه در دنیا از روشهای نوینی از ارزشیابی استفاده می‌کنند که بیشتر بر ارزشیابی آموزشها در قالب فعالیتهای گوناگون عملی دانش آموزان تکیه دارد و به این ترتیب علاوه بر حیطة شناختی، حیطة‌های مهارتهای عملی و احساسی را نیز مورد سنجش قرار می‌دهند؛ مانند ارزشیابی در قالب فعالیتهای ادبی، هنری، تبادل نظرها و گفتگوها، بازدید از مراکز گوناگون اجتماعی و دیگر تجربه‌های عملی که به این ترتیب، بخش مهمی از نمره امتحانی را همین فعالیتهای عملی تشکیل می‌دهد. امید است، با برنامه‌ریزیهایی که کار آن آغاز شده است، بتدریج این روشها در نظام

آموزشی کشور ما نیز به کار گرفته شود. حال با توجه به وضعیت موجود، لازم است تا ضوابطی چند، در طرح پرسشهای امتحانی مدنظر قرار گیرد:

ضوابط طرح پرسشهای امتحانی درس

دینی

- ۱ - امتحان باید میزان تحقق هدفهای آموزشی را ارزیابی کند و شامل یادگیریهای مهم و مرتبط با هدفهای آموزشی باشد.
- ۲ - میزان اهمیت هر هدف آموزشی نسبت به هدف دیگر تعیین گردد و بر اساس آن، اهمیت نمره‌ای هر هدف مشخص شود؛ برای نمونه، هدف آموزشی ۱ این که دانش آموز علت نیاز انسان به پیامبران را بیان کند، نسبت به هدف آموزشی ۲ «واقعه محاصره اقتصادی را توضیح دهد» اهمیت بیشتری دارد؛ بنابراین، باید به سؤال مربوط به هدف آموزش ۱ ارزش نمره‌ای بیشتری نیز اختصاص یابد.

طرح شود در مجموع نه مشکل باشد و نه آسان) و از سخت‌گیرهای غیر ضروری و گاهی سلیبه‌ای که سبب دلسردی و انزجار دانش‌آموز می‌شود، پرهیز شود.

۱۲- سؤالات بیشتری طرح و سپس از میان آنها بهترین پرسشها انتخاب شود.

۱۳- در تهیه کلمه باید به این نکته توجه شود که اگر دانش‌آموزی مطلب را فهمیده و به گونه‌ای غیر از آنچه که در کتاب آمده است، پاسخ صحیح دهد، پس پاسخ از او پذیرفته شود. به عبارت دیگر، در تصحیح اوراق از هر گونه برخورد کتبی به حدی پرهیز شود.

۱۴- در هر سؤال باید یک مطلب مورد آزمون قرار گیرد؛ سایرین، باید از طرح سؤالات چند قسمتی خودداری گردد.

۱۵- تنوع و چگونگی هر یک از پرسشهای انتخابی باید با نوع رفتار مورد اندازه‌گیری متناسب باشد؛ مثلاً پرسشهای عینی برای اندازه‌گیری اطلاعات، تعاریف، مفاهیم و غیره و پرسشهای انتزاعی برای اندازه‌گیری توانایی دانش‌آموز در تحلیلی و تفکر، تجزیه و تحلیل و... مورد استفاده قرار گیرد.

۱۶- توانایی و مهارت دانش‌آموزان در سطوح مختلف هدفهای آموزشی به خاطر سپردن، تجزیه و تحلیل مفاهیم و... مورد سنجش قرار گیرد.

۱۷- سؤالات باید به صورتی باشد که دانش‌آموزان را به حفظ ضوابط و مطالب وادار دارد، بلکه باید فهم و درک مطالب را درکن اصلی به شمار آورد؛ بنابراین، در خصوص مطالب تحلیلی نباید سؤالاتی طرح شود که دانش‌آموز با حفظ کردن مطالب به آنان پاسخ دهد.

۱۸- سؤالات آزمون نباید عیناً با عبارات متن کتاب و به صورت کلیشه‌ای طرح گردد؛ بویژه سؤالاتی که برای اندازه‌گیری مهارتهای عقلی مانند به کار بستن، تحلیل و تجزیه به کار می‌رود، باید به صورت تازه و بدیع نوشته شود.

نمونه سؤالات غلط

- جزاء مختلف ساختار سؤال را توضیح دهید و بگویید که از این لفظ و همادگی چگونه درس حد نسبی می‌گیرید؟ (حاشیه‌ای بودن سؤال)

- قرآن مرده را به چه سویی فرامی‌خواند؟ به چه کسی مرده می‌دهد؟ چه مرده‌ای است؟ (مسئله و کلی بودن سؤال و چند قسمتی بودن آن)

- عداس که بود؟ چه کلمه‌ای از رسول حد شنید که عجب کرد؟ در پی این تعجب از رسول حد چه پرسید؟ احاشیه‌ای و چند قسمتی بودن سؤال)

- در صحت و صواب چند چیز شرط است؟ (لفظ تعدادی) (غیر ضروری بودن حفظ آراء مربوط به احکام)

- چیزهای حسن را بشمارید. درباره هر یک توضیحی را که در کتاب آمده است بگویید (کلی و مفصل بودن سؤال)

نمونه سؤالات مناسب

- یک مجموعه مضطرب را مثال بزنید و ویژگیهایی که سبب شده است آن را مستطبه بخوانید بیان کنید.

- از این که انسان در زندگی خود سه برنامه‌ای جامع بپزد چه گونه احتیاج مایه پامیرال کتاب می‌کنید؟

- قوت حضرت اسوطلب و حضرت خدیجه چه تأثیری در توسعه تبلیغ اسلام گذاشت؟

- برای جهاد رهایی بخش و جهاد دفاعی مثال بزنید و تفاوت مهم آنها را بیان کنید.

- آیا ممکن است سررهای جعفر قیبی، بر دوی مسوولیت همگامی مستعلمان را محدود سازد؟ چرا؟

- حکم هر کدام از آیه‌های کبر و قلیل در برخورد با نجس چیست؟

و السلام

۲- ملاک دیگر در تعیین مره متناسب با حجم دروس است؛ این معنی که زهر سم است کتاب که دارای حجم بیشتری است باید بیشتر سؤال طرح شود، به گونه‌ای که تمام مباحث مورد سؤال قرار گیرد.

۴- سؤالات حاشیه‌ای و به دور از مفاصل حقیقی کتاب طرح نگردد.

۵- پرسشها از نظر موضوع و مطلب کاملاً محدود باشد.

۶- سؤالات ظوری طرح شود که نتایج آن هر قدر که ممکن است از خطای اندازه‌گیری دور باشد.

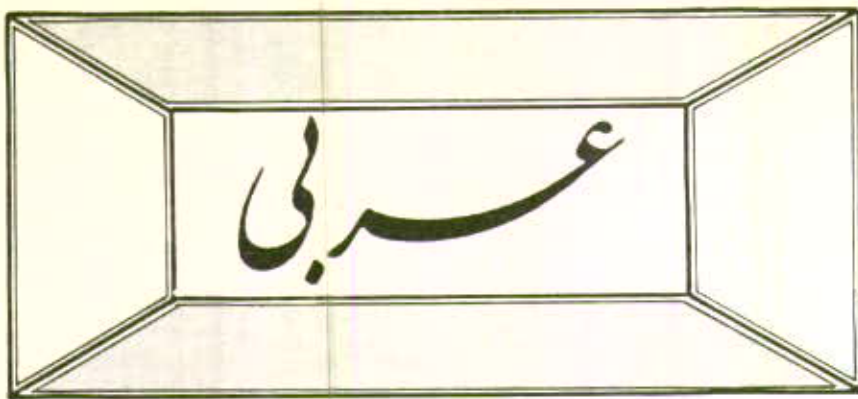
۷- سؤالات دور از فهم باشد؛ به سرنی که از نظر معلمان و دانش‌آموزان مختلف دارای معنای یکسان باشد.

۸- سؤالات از آسان به مشکل مرتب شود.

۹- جهت رعایت نوعی نظم منظمی باید سؤالاتی را که برآیند یادگیری یا محتوای مشابهی را اندازه می‌گیرند، به دنبال هم نوشت.

۱۰- تعداد کل پرسشها باید با توجه به عواملی مانند نوع پرسشها (عینی یا انتزاعی)، سن و پایه تحصیلی دانش‌آموزان، هدف امتحان و سرانجام، مقدار وقتی که برای امتحان در نظر گرفته شده است، تعیین گردد. معمولاً اگر تعداد پرسشها زیاد باشد، ارزشیابی دقیق‌تر انجام می‌شود.

۱۱- سؤالات در حد دانش‌آموزان متوسط

چند نکته درباره همزه و الف

عیسی منتقی‌زاده کارشناس مسؤل گروه عربی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف

اما همزه وصل که علامت آن « ؤ » است؛ همزه‌ای است که در ابتدای جمله خوانده می‌شود، ولی در وسط جملات خوانده نمی‌شود؛ مثل: **اَكْتُبِ الدَّرْسَ وَ اَكْتُبِ التَّمْرِينَ**.

حالات همزه و الف

۱ - همزه

گفتیم که همزه مانند دیگر حروف عربی، هم در اول کلمه می‌آید، هم در وسط و هم در آخر.

همزه‌ای که در اول کلمات می‌آید، همیشه روی حرف الف قرار می‌گیرد؛ مانند: **اَخَذَ، اَمَرَ، اَكَلَ**.

اما در وسط و آخر کلمات به چهار کیفیت نوشته می‌شود:

به صورت الف مثل: **سَأَلَ، قَرَأَ**.

به صورت یاء مثل: **سُئِلَ، بَرِيَ**.

به صورت واو مثل: **سُؤَالَ، جَرَّءَ**.

به صورت همزه مثل: **قَرَأَهُ، شَوَّطَهُ**.

۲ - الف

الف در وسط کلمات همیشه به صورت عمودی نوشته می‌شود؛ مثل: **قَامَ - جَاءَ - عَاشَ**. اما در آخر کلمات به دو صورت نوشته می‌شود:

همزه مثل دیگر حروف عربی، حرقی است که هم در اول کلمه می‌آید؛ مثل: **اَخَذَ و اَجَابَ و اَمَرَ** و هم در وسط کلمه؛ مثل: **سَأَلَ و سُؤْمَرُ** و هم در آخر کلمه مثل **جزء**، **بجرؤ**.

بزرگان نحو مثل سیبویه و خلیل بن احمد از زمانهای قدیم متذکر شده‌اند که همزه و الف دو حرف مختلف هستند و یک حرف به‌شمار نمی‌آیند. اما گروهی هنوز این دو حرف را یک حرف به حساب می‌آورند.

فرق همزه و الف

همزه و الف با هم تفاوتی دارند:

۱ - همزه در اول و وسط و آخر کلمه می‌آید؛ ولی الف فقط در

وسط و آخر کلمه می‌آید، و در ابتدای کلمه نمی‌آید؛ مثل: **قَالَ، سَعَى**

۲ - همزه قبول حرکت می‌کند؛ اما الف حرکت قبول نمی‌کند.

همزه در ابتدای کلمات

همزه در ابتدای کلمات بر دو قسم است: همزه قطع و همزه وصل. همزه قطع که علامت آن « ؤ » است، همزه‌ای است که هرگاه در ابتدا و وسط جمله بیاید، خوانده می‌شود؛ مثل: **اَكْرَمُ اَبَاكَ وَاكْرَمُ مَعْلَمِكَ**. **اَلْاِنْسَانُ عَبْدُ الْاِحْسَانِ**.

همزه در وسط کلمات

چه موقع همزه روی کرسی الف نوشته می‌شود؟ در موارد زیر:
همزه روی کرسی الف نوشته می‌شود.

۱- موقعی که همزه مفتوح و ماقبل آن نیز مفتوح باشد؛ مثل: سَأَلٌ.
سَأَلٌ

۲- موقعی که همزه مفتوح و ماقبل آن ساکن و غیر حرف عله باشد؛ مثل: مَسْأَلَةٌ، جُرْأَةٌ.

۳- موقعی که همزه ساکن و ماقبل آن مفتوح باشد؛ مثل: رَأْسٌ.
رَأْسٌ

چه موقع همزه روی کرسی واو نوشته می‌شود؟

همزه در موارد زیر روی کرسی واو نوشته می‌شود:

۱- به صورت الف کشیده؛ مثل: دَعَا، عَصَا.

۲- به صورت الف کوتاه روی (ی)؛ مثل: رَمَى، هَدَى.

اکنون جملاتی چند برای نخوانی می‌آوریم و علت قرار گرفتن همزه روی کرسی واو، الف، باء و همچنین همزه بدون کرسی را در وسط کلمات توضیح می‌دهیم.

جمله	کلمه مورد نظر	همزه چگونه نوشته شده است	علت
سَأَلْتُ اللَّهَ الْمَغْفِرَةَ	سَأَلٌ	روی کرسی الف	چون که همزه مفتوح و ماقبل آن نیز مفتوح است
رَأْسُ الْحِكْمَةِ تَخَافَةُ اللَّهِ	رَأْسٌ	روی کرسی الف	چون که همزه ساکن و ماقبل آن مفتوح است
إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ	مُؤْمِنُونَ	روی کرسی واو	چون که همزه ساکن و ماقبل آن مضموم است.
فَوَادُ الْمُسْلِمِ عَامِرٌ يَتَّقِي اللَّهَ	فَوَادٌ	روی کرسی واو	چون که همزه مفتوح و ماقبل آن مضموم است.
أَسْئَلُ الْإِمْتِحَانَ سَهْلَةً مَشَبَّهُ اللَّهِ غَالِبَةً	أَسْئَلُهُ مَشَبَّهُ	روی کرسی باء روی کرسی باء	چون که همزه مکسور است. چون که همزه بعد از باء ساکن واقع شده
هذه الدروس مَقْرُوءَةٌ	مَقْرُوءَةٌ	بدون کرسی	چون که همزه مفتوح و ماقبل آن واو ساکن است.

- ۱ - وقتی که ساکن و ماقبل آن مضموم باشد: مثل: اَلْمَوْسُونُ، مَوْلِمٌ.
- ۲ - وقتی که مفتوح و ماقبل آن مضموم باشد: مثل: بُوذُنٌ، قُوَادٌ.
- ۳ - وقتی که مضموم و ماقبل آن مفتوح باشد: مثل: مَوُوْتَةٌ، نُوُومٌ.
- ۴ - وقتی که مضموم و ماقبل آن نیز مضموم باشد: مثل: شُوُونٌ، رُوُوسٌ.

چه موقع همزه روی کرسی یاء نوشته می‌شود؟

همزه در موارد زیر روی کرسی یاء نوشته می‌شود:

- ۱ - موقعی که مکسور باشد و ماقبل آن مفتوح یا مکسور یا مضموم و با ساکن باشد: مثل: زَبِيرٌ، مُنَكِّبِينَ، سُلٌّ، اَسْئَلَةٌ.
- ۲ - موقعی که بعد از حرف مکسور واقع شود: هر چند که خود مفتوح یا مضموم و با ساکن باشد: مثل: فِتْنَةٌ، مَلَايِكَةٌ، يَسْرٌ.
- ۳ - موقعی که مفتوح و ماقبل آن یاء ساکن باشد: مثل: حَطِيئَةٌ.

چه موقع همزه بدون کرسی نوشته می‌شود؟

در موارد زیر همزه بدون کرسی نوشته می‌شود:

- ۱ - موقعی که مفتوح و ماقبل آن الف باشد: مثل: نَسَاءَلٌ.
- ۲ - موقعی که مفتوح و ماقبل آن واو ساکن باشد: مثل: مَحْبُوْبَةٌ.

همزه در آخر کلمات

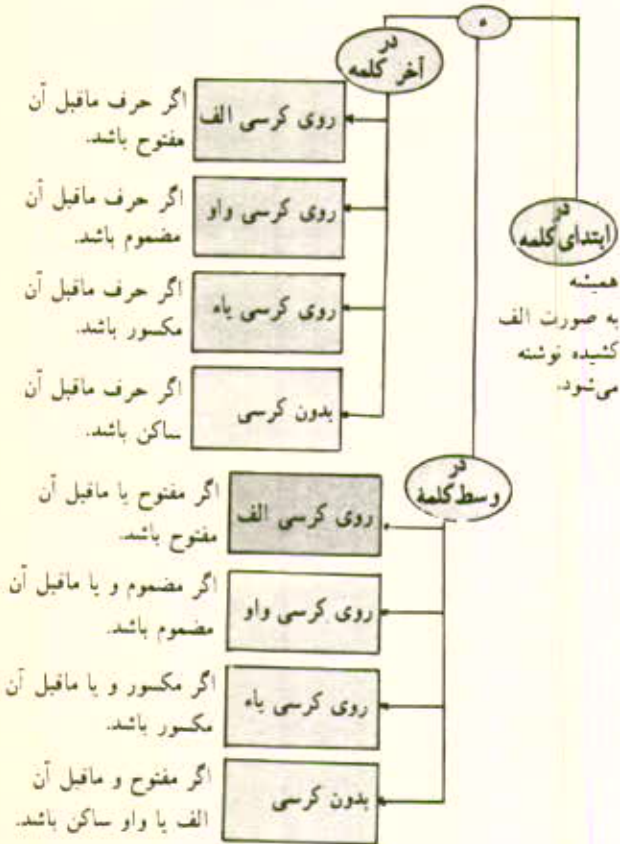
هرگاه همزه در آخر کلمه واقع شود:

اگر ماقبل آن حرف مفتوح باشد، روی کرسی الف نوشته می‌شود: مثل: قَرَأَ، يَجْرُوْا، يَمَلَأُ.

اکنون به جملات زیر توجه کنید:

- اگر ماقبل آن حرف مضموم باشد، روی کرسی واو نوشته می‌شود: مثل: يَجْرُوْا.
- و اگر ماقبل آن مکسور باشد، روی کرسی یاء نوشته می‌شود: مثل: بُكَافِيٌّ و در دو حالت زیر، همزه بدون کرسی نوشته می‌شود:
- ۱ - اگر ماقبل آن ساکن باشد: مثل: جُرْءٌ، شِيءٌ.
 - ۲ - اگر ماقبل آن واو مضموم مشدد باشد: مثل: التَّبْوَهُ.
- در پایان برای مزید فائده، خلاصه‌ای از چگونگی حالات همزه به صورت نمودار درج می‌شود:

حالات همزه

زیرنویس

۱ - اصطلاحاً به اینگونه الف، الف خنجرى می‌گویند.

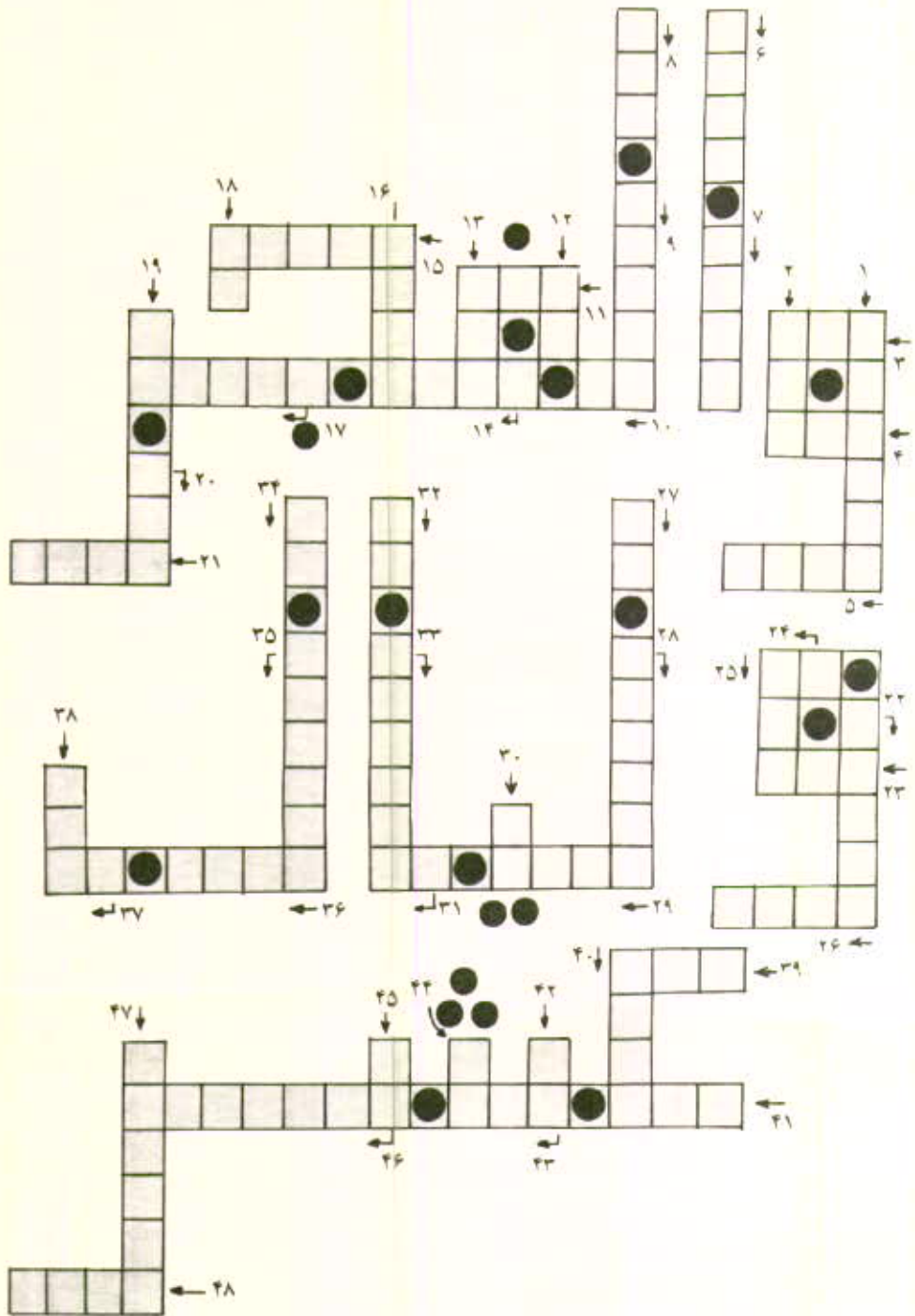
عِلت	همزه چگونه نوشته شده	کلمه مورد نظر	جمله
چون که ماقبل همزه مفتوح است.	روی کرسی الف	قَرَأَ	قَرَأَ الطَّالِبُ دَرَسَةً
چون که ماقبل همزه مضموم است.	روی کرسی واو	لَا يَجْرُوْا	لَا يَجْرُوْا أَحَدٌ عَلَيَّ فَتَالِنَا
چون که حرف ماقبل همزه ساکن است.	بدون کرسی	شِيءٌ	هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ
چون که حرف ماقبل آن واو مضموم مشدد است.	بدون کرسی	تَبْوَةٌ	تَبْوَةُ الْمَنْصَبِ أَمَانَةٌ فِي الْعِنَقِ

- ۱۹ - ترجمه کلمه «بمن».
- ۲۰ - «همسر» به زبان عربی.
- ۲۱ - جمع «الْحُدُد» و به معنی سرزبان است.
- ۲۲ - «بکُرسی».
- ۲۳ - خوب - «الْفَضْلُح».
- ۲۴ - به معنی «اسب» است.
- ۲۵ - «خروس» به عربی.
- ۲۶ - «را می‌رود» مذکر غایب «فعل» است.
- ۲۷ - ضمیری است که به اسم مذکر غایب برمی‌گردد. به معنی «او».
- ۲۸ - «گوش دادن».
- ۲۹ - به عربی جمع «کارگر» است.
- ۳۰ - بلکه.
- ۳۱ - عددی است.
- ۳۲ - «نت (مذکر) یا نت (مؤنث)» به فارسی.
- ۳۳ - شرکت کردن.
- ۳۴ - «مان» به زبان عربی.
- ۳۵ - در زبان عربی به معنی «کارمند» است.
- ۳۶ - «دانا».
- ۳۷ - به معنی «مادر» است.
- ۳۸ - «العین» به زبان فارسی، ولی چشمه نیست.
- ۳۹ - به معنی «شماره» است.
- ۴۰ - نوعی جمع است که شکل مفرد آن تغییر کرده است.
- ۴۱ - همان «لانه پرده» است.
- ۴۲ - معنای دنگ یا بنگ.
- ۴۳ - نوعی از توبین است که همراه آن غالباً به آخر کلمه «الف» فرود می‌شود.
- ۴۴ - به معنی «بدر» است.
- ۴۵ - ضمیری است که به اسم مؤنث برمی‌گردد. به معنی «او».
- ۴۶ - «جمع می‌شوند» (فعل).
- ۴۷ - بِكُلِّ عَصْفُورٍ..... جمله را کامل کنید.
- ۴۸ - «بازی دهنده» به زبان عربی.

جدول

ویژه سال اول دوره راهنمایی تحصیلی

- ۱ - «خُدریس».
- ۲ - جمع مکسر کلمه «رسول».
- ۳ - «الابن» به فارسی.
- ۴ - «السه».
- ۵ - «الغلام».
- ۶ - اسم ناسخه ابون شامه آل است.
- ۷ - «خندان» به عربی.
- ۸ - «آزاد».
- ۹ - کلمه‌ای که دارای «آ» است.
- ۱۰ - بشن، بشن «بیش از دو نفر» - مذکر.
- ۱۱ - یکی از معانی «کُلُّ».
- ۱۲ - بشن، بشن «بیش از دو نفر» - مؤنث.
- ۱۳ - «این‌جا» به عربی «شماره به مکان نزدیک».
- ۱۴ - به معنی «چه» است.
- ۱۵ - در عربی به معنی «امروز» است.
- ۱۶ - شماره به مکان دور - به معنی «هنگام».
- ۱۷ - «الْمُسْتَفِي».
- ۱۸ - «نَحْنُ».

عبارتند: از سمت راست به چپ:

- الف: روستا - کیف - میز
- ب: کیف - میز - روستا
- ج: روستا - میز - کیف
- د: کیف - روستا - میز

۵ - معمولاً در آخر جمله «وقف» می‌کنیم: یعنی حرف آخر را:

- الف: حذف می‌کنیم.
- ب: مکسور می‌کنیم.
- ج: ساکن می‌کنیم.
- د: مفتوح می‌کنیم.

۶ - هرگاه دو حرف ساکن پهلوی هم قرار گیرد برای سهولت

تلفظ:

- الف: اولی را حذف می‌کنیم.
- ب: اولی را با حرکت تلفظ می‌کنیم.
- ج: دومی را حذف می‌کنیم.
- د: دومی را با حرکت تلفظ می‌کنیم.

۷ - در رابطه با «توین» کدامیک از موارد زیر صحیح است؟

الف: «تون» ساکنی است که خوانده می‌شود، ولی نوشته نمی‌شود و مخصوص کلمات فارسی است.

ب: «تون» ساکنی است که خوانده می‌شود، ولی نوشته می‌شود

و مخصوص کلمات فارسی است.

ج: «نون» ساکنی است که خوانده می‌شود، ولی نوشته می‌شود

و مخصوص کلمات عربی است.

د: «نون» ساکنی است که خوانده می‌شود، ولی نوشته می‌شود

و مخصوص کلمات عربی است.

۸ - کدامیک از کلمات زیر از نظر گرفتن «توین» صحیح

نیست؟

الف: ناچاراً

ب: دوماً

ج: جعفرأ

د: موارد الف و ب

۱ - ترجمه این عبارت «السلحه دارم» کدامیک از موارد زیر

است؟

الف: هدیه سلاحی

ب: سلاحی لی

ج: هدیه سلاحی لی

د: لی سلاحی

۲ - کاملترین معانی دو کلمه «علی» و «فون» به ترتیب عبارتند

از:

الف: هر دو به معنی «روی»

ب: ولی به معنی «روی» - بالای» - دومی به معنی «بر» -

روی»

ج: هر دو به معنی «بالای»

د: اولی به معنی «بر» - روی» - دومی به معنی «روی» -

بالای»

۳ - همزه «أل» در وسط جمله:

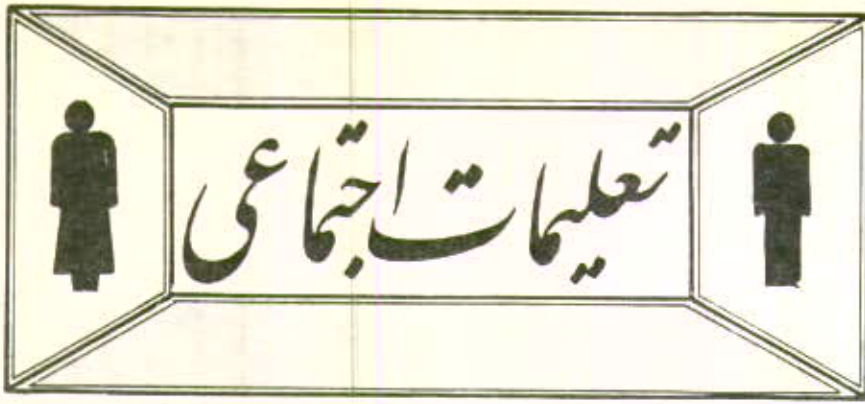
الف: نوشته می‌شود، ولی خوانده نمی‌شود.

ب: هم نوشته می‌شود و هم خوانده می‌شود.

ج: نوشته می‌شود، ولی برای سهولت تلفظ خوانده می‌شود.

د: نه نوشته می‌شود و نه خوانده می‌شود.

۴ - معانی کلمات «المحفظه» - «المضده» - «القریه» به ترتیب

چند نکته اساسی در آموزش تعلیمات اجتماعی

حسن شکلی کارشناس مسؤول گروه علوم اجتماعی دفتر برنامه ریزی و تألیف

می کنند. همه حاکی از این است که برداشتها و طرز تلقیهای واحد را از امور ملتها از یکدیگر جدا می کند و موفقیت هر ملتی نیز تا حدودی وابسته به این است که بتواند طرز تلقیهای خود را به افراد جامعه خود بقبولاند و اصطلاحاً آنها را جامعه پذیر کند. برای جامعه پذیر کردن انسانها باید نخست ارزشها را مطرح کنیم. ارزشها یعنی تصورات ذهنی فرد از خوبی و بدی امور. باید تلاش کنیم ارزشها را در وجود افراد درونی کنیم؛ به گونه ای که فرد نسبت به مسایل مورد قبول جامعه ما گرایشهای مثبتی داشته باشد و به آنچه با معیارهای ارزشی ما همخوانی ندارد احساس تعلق نکند و روحیه نقادی در برابر ضد ارزشها کسب کند. البته این کار مشکلی است؛ یعنی می توان افراد را به مسایل، آگاه کرد. می توان از طریق عمل، مهارتهای عملی را در فرد ایجاد کرد. اما باسانی نمی توان فردی را به چیزی علاقه مند ساخت و گرایش مثبت در او ایجاد کرد. مخصوصاً هر قدر سن یادگیرنده پایین باشد، یادگیری ارزشها، ظرافت و حساسیت بیشتری به خود می گیرد.

در کتابهای تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی تلاش شده است ارزشهایی به دانش آموز آموخته شود؛ به گونه ای که رفتارهای اجتماعی بهنجار در او تقویت شود؛ منتها هم ارزشهای اجتماعی گوناگونند و هم جامعه انسانی گسترش زیادی دارد. طبعاً باید به انتخاب و گزینش دست می زدیم. برای انتخاب، «رابطه مناسب فرد را

هدف اصلی برنامه تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی

هدفهای کلی تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی و هدفهای هر یک از پایه های اول، دوم و سوم راهنمایی در کتاب روش تدریس تعلیمات اجتماعی اول راهنمایی به تفصیل طرح شده است. اما لازم است به چند نکته اساسی در این باره اشاره شود.

هدف اصلی ما در این درس جامعه پذیر کردن دانش آموزان است. اگر اهمیت و ضرورت این هدف بسیار اساسی، برای همکاران تبیین گردد و همکاران در این باره، تأمل بیشتر کنند، اهمیت ضرورت و تأثیر کتابهای تازه تألیف شده در این درس بیشتر آشکار می شود. جامعه پذیر شدن، یعنی: شیوه زندگی جامعه معینی را آموختن؛ سعی یا حرکت کلی یک جامعه همنا گشتن.

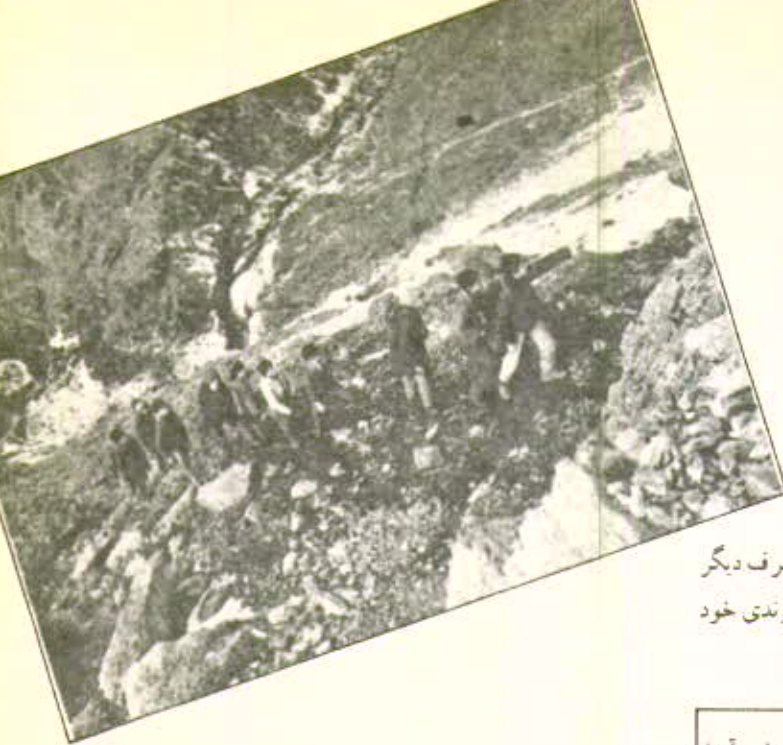
در هر جامعه امور خوب و بد وجود دارد. مردم جامعه ای بعضی چیزها را مطلوب و بعضی چیزها را نامطلوب تلقی می کنند. این طرز تلقیها و نگرشهای همسو به امور مختلف، هویت آن جامعه را تشکیل می دهد. اگر گاهی جامعه را به یک پیکر واحد تشبیه می کنند، گاهی نیز می گویند، جامعه فراتر از افراد دارای یک هویت و موجودیت مستقلی است و اگر بین فرهنگهای مختلف جوامع بشری حد و مرز مشخص

بعد از خانواده رابطه فرد با «گروه» مطرح می‌شود. سپس دورهٔ رهنمایی، مخصوصاً اول رهنمایی، استی است که فرد در این حال تبه هنوز به خانواده یعنی حافظهٔ دارد، ولی گروه‌های دوستی، گروه‌های هنری و به‌طور کلی همسالان برای او ارزش و جنبهٔ پیدا می‌کند می‌خورد عشق و گروهی داشته‌اش مؤثری را در زندگی او مؤلفیهی خود را بسازد. به این دلیل در بحث گروه‌ها در قالب گروه‌های دوستی، مدرسه و گروه‌های مخفی می‌خواهیم دانش آموزان را به وظایف خود در گروه‌ها آشنا سازیم؛ مثلاً در بحث گروه‌ها بر مفهومی سیاسی مورد نظر در خانواده‌ها نگردد. به در اینجا می‌خواهیم خواسته‌ها فرد را به همکاری در گروه، نظم در گروه، مشورت در گروه و آشنایی پیدا کند و در نتیجهٔ به‌جایی گروهی حلاله ایجاد شود؛ یعنی در این حد فرد اصل «مداومت» و «افزایشی» در برآمده‌تری درسی استفاده کرده تا بر اساس اصل مداومت مفهومی دیگر گرفته‌اند، اما بر اساس اصل برآمدگی به وسعت و پیچیدگی آنها افزوده‌اند. فرض کنید همکاری در خانواده مطرح می‌شود و برای دانش آموز غنی تر و معنی‌دارتر است. این همکاری در گروه‌ها دیگر می‌کشد. اما سادگی و سبکی و پیچیدگی هر کدام را مفاهیم چینی حاصلی را دارند؛ مثلاً برای این که بحث خانواده و گروه تعمیمات جمعی از رهنمایی‌ها می‌شود. تلاش دوم در گروه و در جامعه می‌شود می‌خواهیم به‌طور کلی در جامعه مطرح کنیم. ولی در کل جامعه مورد و مسائل برای وجود دارد. به بوجه دانش که در کتاب اول دانش مورد رهنمایی همسالان است؛ مثلاً که عمدتاً بحث گروه‌های ویژه در این بحث شکل گروه (گروه) به خود می‌گیرند. مناسب است در بحث جامعه دانش آموزان به گروه‌های رسمی در جامعه مرتبط سازیم که پس گروه‌ها در قالب مؤسسات و نهادهای جمعی ظاهر می‌شوند. در جامعه سازمانها و ادارات مختلفی وجود دارد و هر کدام نقش خاصی را ایفا می‌کند.

یعنی ما به‌سادگی، محاربات، پسند و مثال پیدا می‌کنیم. هر فرد جامعه را تأمین می‌کند و فرد در روزمره برای تأمین احتیاجات خود به آنها مراجعه می‌کند. ولی عضی از آنها این است که به‌ساده‌ترین راه‌های فرد جامعه مربوط می‌شوند. اما فرد به‌طور روزمره آنها را از نگاه مستقیم ندارند؛ مثلاً این ادارات سازمانها و طرح آنها در عرصه‌های اجتماعی دور رهنمایی، ملاک نخست مورد توجه فرد در این عرصه‌ها است. تعدادی از سازمانها می‌کند که به‌طور معمول نیاز افراد را تأمین می‌کند. احتیاج کردیم که سعی می‌کند وظایف آنها را در قبال فرد و وظایف فرد در قبال آنها شناسایی در تعمیمات اجتماعی سوم رهنمایی بر این معیار مطالعهٔ فرد - جامعه مورد نظر است. ما بیشتر به‌دست سیاسی جامعه و تأثیر افراد در سلامت سیاسی جامعه مورد نظر خواهد بود. به این می‌توان گفت که در برآمده تعمیمات اجتماعی

محیط اجتماعی محور اصلی در نظر گرفته و گفتهٔ اولین محیطی که فرد در آن حضور پیدا می‌کند و مرتبط می‌شود، محیط خانواده است و رابطهٔ فرد با خانواده اولین محور رسیدن به هدف عمدهٔ جامعه‌پذیری است. در این مورد، چند مفهوم اجتماعی سیاسی را که اجزاء دین و جملی آنها در رفتار فرد دیگری است ارزش محسوب می‌شود. انتخاب موجود همکاری در خانواده، نظم در خانواده، مشورت در خانواده و مؤلفیه که در کتاب ملاحظه می‌کنیم. خواستهٔ اصلی منطقی فرد از آن عضی خانوادهٔ خانواده و شدن دهم را - آنگاه ساختن، حلاله و گزارش نیز در وجود خود هدف ملاحظه جهت است. هفت هر یک از این مفاهیم به چند نکته اشاره می‌کند. می‌توانیم بگوییم در زندگی خیلی مهم است. بسیاری از پیشرفت و آسایشها از نظم در کارها به وجود می‌آید و بسیاری از غنیمت‌ها در آنها جمع می‌شود. بی‌رنگی و هرج و مرج به وجود می‌آید. روحیهٔ نظم به وجود می‌آید. کودکی در فرد پرورش پیدا کند. تعمیمات اجتماعی در این خصوص، نقش و زمانی برعهدهٔ فرد اگر ما توجه را طریق تعمیمات اجتماعی به و به‌همهٔ ما که نظم باعث موفقیت است و بی‌نظمی باعث شکست. اگر به‌دانش آموز بتوانیم بدینجه که فرد در خانواده باشد نظم را رعایت کند در این صورت به‌همه خوردن وضع در این زمین زنده و دانش مطلوب را در آن خانواده است می‌شود. اگر بتواند در این روحیه را به وجود آورد که صحیح بعد از پیدایش از خواب، تشنگ و حذف خود را خودش جمع کند و منتظر پدر و مادر خود باشد. هدف مؤثری در این راه برداشته است و در واقع به هدف خود رسیده‌ایم. در هر یک از مفاهیم اساسی کتاب که عمدتاً عناوین درسیها را در تعمیمات اجتماعی اول تشکیل می‌دهد، یک چنین مسووری را هدف می‌کند. به‌طور کلی می‌خواهیم در چند درس مربوط به خانواده به وظایف اصلی خود که عضی از خانواده است آشنایی پیدا کند و کسب ارزش مثبت به آنها عمل کند.

دوره راهنمایی در یک طرف «فرد» قرار دارد و در طرف دیگر «خانواده»، «گروه» و «جامعه». به تریب فرد به وظایف شهر و ندی خود از طریق این سه محیط اجتماعی آشنایی پیدا می‌کند.

سئوالات و فعالیتهای عملی پایان هر درس و جگونگی ارزشیابی آنها

پس از تألیف کتاب، هر جا که حضور پیدا کرده‌ایم و جلساتی با دبیران تعلیمات اجتماعی مناطق مختلف داشته‌ایم، بیشترین توضیحات مربوط به همین نکته بوده است و سؤال درباره جگونگی طرح سؤال و ارزشیابی از یادگیری دانش‌آموزان بیش از دیگر موارد از جانب همکاران عزیز طرح شده است. البته این امری طبیعی است، چون کتاب به گونه‌ای تألیف شده که یک دگرگونی و تحول اساسی در نوع نگرش به مسأله ارزشیابی را می‌طلبد و باید همکاران محترم در انجام این دگرگونی ما را باری کنند. مناسفانه نگرش و تصور غالب این است که همکاران سئوالات مشخصی را در پیش رو داشته باشند و جوابهای آنها به طور روشن و مشخص در متن درس وجود داشته باشد و به طور مکانیکی دانش‌آموز در برابر هر سؤال قرار گرفت بتواند پاسخ آن را از داخل کتاب پیدا کند و به معلم ارائه دهد و بسا کسب بالاترین نمره مثلاً در زمره شاگردان ممتاز قرار گیرد. مناسفانه این تصور را وضعیت کلی موجود و مقررات مربوط به ارزشیابی نیز تقویت می‌کند، در حالی که این تصور اگر با معیار یادگیری و تعلیم و تربیت صحیح محک زده شود، تصویری کاملاً غیراصولی، غیر علمی و غیر انسانی است. ما تا کی می‌خواهیم دانش‌آموز را یک ماشین تلقی کنیم و یادگیری را در نازل‌ترین مفهوم خود، یعنی حفظ کردن مطالب و تحویل آن به معلم و شنیدن آفرینها و سرچها اختصاص دهیم؟ به اعتقاد بنده این یک ستم و ظلمی است که به دانش‌آموز روا می‌داریم. به هر حال باید این شیوه را از بین ببریم. یکی از راههای از بین بردن این شیوه، ارائه شیوه‌های نو در کتابهای درسی و سپس همکاری کارشناسان، برنامه‌ریزان و معلمان است. در تألیف کتابهای تعلیمات اجتماعی سعی کردیم، به نوبه خودمان این اسطوره را بشکنیم؛ یعنی

برای فعالیتهای ذهنی و عملی دانش‌آموزان بها و ارزش قایل شویم و به آنها فرصت یادگیری و فعالیت دهیم تا بهتر درس را یاد بگیرند و در قدمهای بعدی از طریق کتابهای دیگر این شیوه به نحو بهتری ترویج و تقویت شود در واقع هدف اصلی ما این است که دانش‌آموز را به فهم و درک مفاهیم برسانیم. فهم یک چیز هم شرایط و ملاکهایی دارد و با شرطی کردن دانش‌آموز تفاوت اساسی دارد. در شرطی کردن، دانش‌آموز بر حسب عادت مفاهیم و واژه‌هایی را در کنار هم می‌نهد و با یادآوری یکی، دیگری هم به ذهن او می‌آید و مطالبی را به معلم تحویل می‌دهد؛ یعنی در این حالت ذهن دانش‌آموز مانند یک صفحه عکاسی عمل کرده است و هیچ فعالیت و تلاشی از خود نشان نداده است و طبیعی است که در این حالت هیچ تغییری در نگرشها، شناختها و نهایتاً رفتار فرد پدید نمی‌آید. این شیوه برخورد با ذهن دانش‌آموز، ظلم به شاگرد تلقی می‌شود و هرگز تغییر رفتاری از این طریق به وجود نخواهد آمد. در فهم یک مفهوم اولاً ضروری است خود فرد در جریان یادگیری مشارکت داشته باشد. بدون شرکت یادگیرنده در جریان یادگیری، یادگیری درست اتفاق نمی‌افتد؛ ثانیاً نمی‌توان نتایج فهم و درک فراگیر را پیش‌بینی کرد. ذهن این خاصیت را دارد که وقتی مفهوم تازه‌ای در آن جا گرفت، با مفاهیم قبلی در ذهن اتصال پیدا می‌کند نحوه بیان و اظهار دانش‌آموز از نوع مفاهیم قبلی و نحوه ارتباط مفهومی ذهن شاگردان شکل می‌گیرد.

مفاهیم قبلی ذهن فرد را چه عواملی شکل داده است؟ خانواده، فرهنگ خانواده گروه همسالان، محله‌ای که در آن زندگی می‌کند، همه و همه در سازمان دادن محتویان ذهنی فرد دخالت دارند و همه این عوامل نیز از فردی به فرد دیگر تفاوت می‌کنند؛ بنابراین درک دانش‌آموزان از یک چیز متفاوت خواهد بود. ما از اذهان متفاوت،

هریک از اینها را باید جزئی از پاسخ صحیح دانست این که چه حدی از پاسخ دانش آموزان کافی است تا با برآوردن سؤالات مشخص می‌شود، اما نکته اساسی این است که در چس سؤالی باید ضمن بحث و گفتگو با دانش آموزان به آنها فهماند که با خامعب فکر کنند؛ یعنی سه یک مورد و یک مثال بسنده نکنند و بدانند که هر مسأله‌ای به عوامل مختلفی ارتباط پیدا می‌کند و هر رفتاری مسأله مختلفی ممکن است داشته باشد.

تأثیر فعالیت‌های عملی در یادگیری مؤثر دانش آموزان

فعالیت‌های عملی در مجموعه کتاب چه حدی که در به چه معنی طرح شده‌اند؛ «عمل» یک رکن بسیار قوی برای یادگیری است. عمل کردن باعث می‌شود مفاهیم به نحو بهتر و عمیق‌تری در ذهن دانش آموز سازماندهی شوند. البته حاد دارد در کتابهای درسی فعالیت‌های عملی بیشتر و بهتری آورده شود، ولی چون اجرای آن‌گونه فعالیت‌ها به موفقت و مکانات مناسبتری نیاز دارد و حضور آن موفقت فراهم نیست به فعالیت‌هایی که حبه ذهنی - عملی دارند بسنده کرده است. در کتاب یک سری مهارت‌ها و رفتارهای چندانی را نیز تعریف می‌کند و شرف لازم تحقق آنها فعالیت از طرف خود دانش آموز است. برای نمونه در فعالیت‌های عملی درسی هم پیشنهاد شده که سببی سرمایه‌های سری یکی از مسائلهای ورزشی میان تیمهای مدرسه خود تنظیم کنید. پس با دوستان خود مشورت کنید و بعد از مشورت، برنامه دیگری بنویسید. حال این دو برنامه را با هم مقایسه کنید. کدام بهتر است؟ چرا؟ اگر این فعالیت عملی را در همانی معما بخواه گرد، دانش آموز چند نکته را متوجه می‌شود و چند مهارت به دست می‌آورد:

اولاً: از طریق عمل و تجربه می‌فهمد که مشورت با دیگران باعث می‌شود پس در برنامه‌ریزی خود موفق تر باشد.

ثانیاً: ارتباط با دیگران را تمرین می‌کند.

ثالثاً: به مقایسه امور می‌پردازد.

در فعالیت‌های عملی درسی پیشنهاد می‌شود که گروه‌های مدرسه از دانش آموزان حوسه شده است که «یکی از گروه‌های مدرسه را سجاد کند و با یکی از اعضای آن مصاحبه‌ای انجام دهید. از او درباره فعالیت‌ها و برنامه‌های آن گروه سؤال کنید. گزارش مصاحبه را در دفتر خود بنویسید.»

از طریق انجام این فعالیت عملی دانش آموز به چند نکته می‌تواند برسد:

— در مدرسه گروه‌های گوناگونی وجود دارد و هر گروه علاقی خاص خود را دارد.

— مصاحبه کردن یا دیگران را تجربه می‌کند.

چگونه نظر درباره کمات عبارت و وردهای یکسانی اور فاست پاسخهای دانش موران، به وجود آمد.

با این نگرش و با این فلسفه یادگیری سؤالات آخر هر درس از طرح نموده به هر چند سؤال پاسخ آنها تنها در متن کتاب نیست و به دانش موران فکر کنند پاسخ دهند و در این حالت پاسخ‌ها ممکن است متفاوت باشد. سری مثال در سؤال سوالات درسی چهارم اولیست. خانواده، آمده است که به نظر شما اگر اعضای خانواده به وظیفه خود عمل کنند چه مشکالی برای آن خانواده به وجود می‌آید.

در برابر این سؤالی مختلفی ممکن است داده شود. یکی ممکن است بگوید: «بن اعضای خانواده مهربانی و شمیمت را پیش می‌روند؛ دیگری ممکن است بگوید: «چس خانواده‌ای به هدف‌های خود در زندگی می‌رسد؛ سومی ممکن است بگوید: «دانش موران چس خانواده‌ای در درس خود به خود موفق نمی‌شوند. همه این سؤالی درسی است. برای آنکه سؤال به گونه‌ای طرح شده است که پاسخهای متفاوتی را می‌طلبد. در این چس پاسخ‌هایی را درسی نمی‌کند و اعتبار لازم به آنها منظور نمی‌کند؛ بلکه جواب‌ها درسی باشند؛ یعنی ملاک در هر دو درس به پاسخ دانش موران، درسی بودن پاسخ باشد. به یک جواب کاملاً گشای و از قبل معین شده. در سؤال سوالات درسی همس مسئولیت در خانواده آمده است که اگر جوانی همس شد در کارهای منزل حواس مسئولیت نکند، چه مشکالی پیش می‌آید؛ برده است به پاسخ‌های یکسانی از دانش موران نظر داشته باشد. ممکن است فرزند به تحریکات خود، همس را س جو به، جو به‌ای متعددی بدهد:

— ممکن است اعضای دیگر خانواده نیز در برابر ما احساس مسئولیت نکند.

— به خانواده ما تحیر و راجان اعتمادی می‌رسد.

— مادر و اعضای دیگر خانواده در اثر کار زیاد خسته می‌شوند.

— گزارش نویسی را تمرین می‌کند.
 هر یک از فعالیتهای عملی در سها با توجه به جنبین ملاحظاتی
 تعیین شده است.

یک طرح درس پیشنهادی برای فعالیتهای عملی

همکاران عزیز ما باید انجام فعالیتهای عملی را جدی بگیرند؛
 در غیر این صورت بود و نبود این فعالیتهای هیچ تفاوتی نخواهد داشت.
 در برنامه درسی فعالیتهای عملی جایگاه ویژه‌ای دارد و هدفهای
 آموزشی هر درس برای محقق تأثیر بسزایی دارد؛ البته باید اعتراف
 کرد که شرط لازم و مطلوب انجام فعالیتهای عملی ارتباط بیشتر و
 مفیدتر معلم و دانش‌آموز است و این مهم با کثرت دانش‌آموزان در
 کلاس حاصل نمی‌شود با این پیشنهادها می‌توان انجام فعالیتهای عملی
 را پیگیری کرد:

الف) دانش‌آموزان باید، با توضیح و علاقه معلم، فعالیتهای
 عملی را بسیار اساسی تلقی کنند توضیح دادن هدف و تأثیر این
 فعالیتهای در یادگیری بهتر دانش‌آموزان و حساس دانستن این فعالیتهای
 از جانب معلم، عامل مؤثری در ایجاد تلقی مثبت در دانش‌آموزان
 نسبت به این بخش از کتاب است.

ب) روش زیر برای پیگیری انجام و اصلاح فعالیتهای عملی
 دانش‌آموز پیشنهاد می‌شود: فرض کنید فرار است دانش‌آموزان
 فعالیتهای عملی زیر را انجام دهند:

درباره سؤالات زیر با پدر و مادر خود گفتگو کنید.

الف) آیا آنها در زندگی خود، موردی را به یاد دارند که با مشورت
 کردن، به نتیجه خوبی در کارها رسیده باشند؟

ب) آیا آنها علاقه دارند که در کارهای مختلف با شما مشورت کنند؟

مراحل پیشنهادی برای فعالیت علمی

مرحله اول: درباره فعالیت عملی مورد نظر توضیحی دهید و اهمیت

مطلب مربوط به آن را اندکی بیان کنید. (این کار به اعتبار این فعالیتهای
 و ترغیب دانش‌آموزان برای انجام فعالیتهای کمک می‌کند).

مرحله دوم: یکی از دانش‌آموزان را انتخاب کنید:

معلم: آقای حسینی شما لطفاً پای نخته بسازید و گزارشی را از
 فعالیت عملی خود برای کلاس بیان کنید؛ (در این جا معلم نیز در کنار
 دانش‌آموزان بنشینند و به گزارش دانش‌آموز بخوبی گوش دهد).

مرحله سوم: دانش‌آموز گزارش خود را بیان می‌کند:

۱— من از پدرم سؤال کردم که آیا شما بخاطر دارید که در
 کاری با کسی مشورت کنید و نتیجه خوبی بگیرد؟
 پدرم گفت: مشورت کردن با دیگران کار بسیار خوبی است و
 باعث می‌شود که انسان در کارها کمتر شکست بخورد. من چند مورد
 بیاد دارم که حالا یکی از آنها را برای تو تعریف می‌کنم:

چند سال پیش که هنوز تو خیلی کوچک بودی تصمیم گرفتیم با ماشین
 خودمان به مسافرت برویم، فصل زمستان بود و باید بعضی وسایل از
 جمله زنجیر جرخ به همراه خود می‌بردیم، اما زنجیر جرخ نداشتیم. من
 گفتم که حالا زنجیر جرخ نداریم، مهم نیست، تو کل برخدا راه می‌افتیم
 و انشاء... که اتفاقی نمی‌افتد. از مادرت پرسیدم نظر تو چیست؟
 مادرت گفت به نظر من باید احتیاط را رعایت کرد، چون فصل زمستان
 است و ممکن است راه گولاک و برفی باشد. من پس از مشورت با
 ایشان رفتم و زنجیر جرخ تهیه کردم و در مسافرت گذارتم؛ سپس

حرکت کردید. اتفاقاً قسمتی از راه آن قدر برفی و خطرناک بود که بدون زنجیر حرکت مانشین بسیار خطرناک بود. من مانشین را در جایی مناسبی نگهداشتم تا زنجیر جرخ را ببندم. یک نفر هم که دید من تنها هستم مانشین خود را نگه داشت و در این کار به من کمک کرد حال اگر با مادرت مشورت نمی کرده، ممکن بود خیلی به زحمت بیفتیم.

مرحله چهارم:

معنه: بچه‌ها گزارش فیزیکی حالت خود، حالا چه کسی آماده است گزارش خود را بخواند. در این حالت دستها بالا می‌رود و شما بکمی سنجاب می‌کنند.

معنه: خیلی ممنون از شما شد. فیزیکی شد فقط شریف بیوریم.

مرحله پنجم: فیزیکی گزارش خود را شروع می‌کنند. من از بچه‌ها خواسته برای من نمونه‌ای را تعریف کنند. گفت:

هیمن ده روز پیش بود که روز جمعه تصمیم گرفتیم برای دسامار دایات به منزل آنها برویم. از طرفی نزدیک امتحانات بود و تور روز شنبه همان هفته امتحان داشتی. من و مادرت برای رفتن به آن جا به تور مشورت کردید و نظر تو این بود که ما آن هفته از رفتن منصرف شویم تا بتوانی درس خود را مطالعه کنی. ما دیدیم نظر تو خوب است و به آن عمل کردیم. نتیجه این شد که تور روز شنبه با خوشحالی به منزل آمدی و مزه‌ی موفقیت خود را در امتحان به ما دادی.

مرحله ششم:

معنه: خوب بچه‌ها شما گزارش من دو دوست خودتان را شنیدید. ملاحظه کردید که در گزارش فیزیکی، پدر ایشان به وسیله مشورت - مادر فیزیکی و در گزارش فیزیکی، پدر ایشان به وسیله مشورت - خود فیزیکی به موفقتهایی رسیده است. حال قدری در هر یک از این گزارشها بیشتر فکر کنیم. به نظر شما چه عیبی داشت شد که پدر فیزیکی بدون مشورت کار کند؟

عشق آموز: توکل برخدا نکردی

معنه: حال آیا این درست است که انسان با دیگران مشورت نکند و عقل خود را به کار نبرد و فقط با توکل برخدا به کاری اقدام کند؟ بچه‌ها: خداوند زمانی به انسان در کارها کمک می‌کند که انسان تواناییهای خود و دیگران استفاده لازم را ببرد و از خداوند تیر طلب کمک نماید. مشورت کردن با دیگران استفاده از عقل و نظر دیگران است و می‌توان در انجام کارهای مختلف مکان موفقیت را بیشتر کرد. * همکاری را محترم می‌دانند. برای فعالیتها و افراد دیگر نیز مطابق این شیوه عمل کنند.

اجرای سمینارهای تعلیمات اجتماعی

به دعوت اداره آموزش و پرورش شهرستان کرج سرادرمسلکی، معاون دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی و یکی از مؤلفان کتابهای تعلیمات اجتماعی جدیدالتألیف دوره راهنمایی، در تاریخ ۷۱/۲/۳۰ در سمینار یکروزه دبیران تعلیمات اجتماعی این شهرستان شرکت نمود. ابتدا سرگروه علوم اجتماعی دوره راهنمایی این شهرستان، از مسایل مربوط به آموزش تعلیمات اجتماعی راهنمایی و پیشنهادهاى دبیران در این باره گزارشی را به اطلاع حضار رساند؛ سپس سرادرمسلکی درباره اهداف آموزشی کتابهای جدید، دلایل تغییر کتابها، روشهای تدریس و نحوه ارزشیابی فعالیتهای عملی به طور مفصل صحبت نمود و در پایان به سوالات شرکت‌کنندگان در مورد محتوای کتاب و جگونگی آموزش آن پاسخ داد. چند سوال اساسی که از طرف کثیرین دبیران طرح شد این بود که سوالات پایان هر درس استنادی است و در متن درس نمی‌توان پاسخهای مشخصی برای آنها پیدا کرد. همچنین معلم در ارزشیابی از یادگیری دانش‌آموزان به شکل مواجه می‌شود. در پاسخ به این سوال توضیح داده شد که اگر نظام داریه دانش‌آموز از طریق درس تعلیمات اجتماعی رشد فکری نیز پیدا کند و بتواند در موفقتهای تازه با مسایل منطقی برخورد کند باید امکان فعالیتهای ذهنی در کتاب برای او فراهم آید. ضرورت یادگیری صحیح اقتضا می‌کند که سوالات به گونه‌ای باشند که دانش‌آموز برای پیدا کردن پاسخ مدتی به تلاش و تفکر مجبور آید و از این طریق بعضی از مهارتهای ذهنی در او تقویت شود.

همکاران برای تدریس خود طرح و برنامه داشته باشند می‌توانند از طریق فعالیت ذهنی و کارهای عملی، دانش‌آموزان را به کسب توانائیهای اجتماعی مورد انتظار در هر یک از دروس هدایت کنند. در این رابطه نمونه‌ای از اقدامات آموزشی که معلم می‌تواند بر اساس آن انجام فعالیتهای عملی دانش‌آموزان بیگیری و ارزشیابی کند از طرف مؤلف عنوان شد.

تبادل نظر درباره تصاویر و عکسهای کتاب تعلیمات اجتماعی اول راهنمایی از موارد دیگر برش و پاسخ این سمینار بود.

شرکت‌کنندگان ضمن تأیید این که تصاویر زنده و جالبی انتخاب شده‌اند، اما یادآور شدند که بهتر است از زندگی روستایی نیز تصاویری آورده شود که از طرف مؤلف قول داده شد که این پیشنهادها در جاهای بعدی کتاب اعمال گردد.

یکی از نکات جالب این بحث و گفتگو عکس مندرج در صفحه ۴۲، درس از خود گذشتگی، کتاب تعلیمات اجتماعی اول راهنمایی بود. در این تصویر عکس یک زن روستایی که با یک داس مشغول چین علفهاست نشان داده می‌شود. با توجه به این که این نوع کارها با ویژگیهای جسمانی و روحی زنان هماهنگی ندارد، نمونه‌ای از جان گذشتگی زنان مطرح شده است. یکی از همکاران اظهار نمود این نوع کارها در روستاها از جان‌گذشتگی محسوب نمی‌شود، بلکه جزء زندگی اقتصادی روستائیان به شمار می‌آید. مؤلف ضمن پاسخ دادن به این سوال از همکاران درخواست نمود که اگر کسی در این باره نظر بهتری دارد و عکس مناسبتری برای نشان دادن زوجه از خودگذشتگی به نظرش

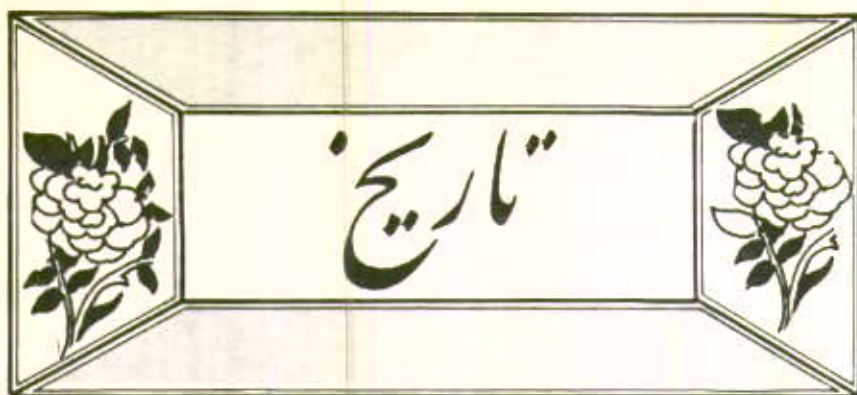
مطالبی دربارهٔ اهمیت آموزش علوم اجتماعی و وضعیتین درس در میان معلمان توضیحاتی دادند و سپس آقای صادق بیگی، سرگروه علوم اجتماعی دورهٔ راهنمایی استان، گزارشی را در خصوص وضعیت این درس در دورهٔ راهنمایی ارائه دادند. بعد از آن، معلمان اجتماعی دورهٔ راهنمایی استان، با حضور آقایان: سرگروه معلمان یکی از موضوعات کتابهای تعلیمات اجتماعی در - دورهٔ راهنمایی، اصول و روشهای تألیف و آموزش کتابهای جدید به صورت متوسط سحر علی محمدی و در بیان به سوالات سرگروه کنندگان - پاسخ دادند. سپس سرگروه مسئولان آموزش و سرگروه معلمان و سرگروهان کرج که - سرگروهی این گردیدند، این مکان ارتباط مولفان و نگارندگان - دبیران را فراهم می‌سازید، مسدود کرده که جمعیت اجتماعی دورهٔ راهنمایی معلمان محترمه بسیار مشابهی در هفتهٔ خردادماه سال جاری در شهر چالوس برای معلمان تروس تعلیمات اجتماعی، جعفر لیا و ساریج استان سازمانی برگزار گردید.

در این سمینار دلایل تغییر کتاب تعلیمات اجتماعی مقطع راهنمایی به شرح زیر بیان شد:

۱. تناسب نبودن محتوای آن با نیازهای جامعه
۲. تناسب نبودن محتوا با نیازهای دانش آموزان
۳. ترویج دانش مربوط به علوم اجتماعی
۴. توجه به ارتباط محتوای کتابهای تعلیمات اجتماعی با زندگی روزمره و محیط اجتماعی

می‌شد استناد کند یکی از همکاران استناد خود که می‌بود با استناد دانش معینی که در کتاب جدید علوم، تنها روحیهٔ جبر و اختیار خود نگه داشتی، به صورتی که این استناد مورد تأیید و تکرار و تفسیر شد. بعد از آن، جمعی مطرح شد که - این وقت که - درس آن ۴۵ دقیقه در هر هفته، چگونه می‌توان به فعالیتهای دانش آموزان، مخصوصاً به فعالیتهای علمی پرداخت و در فعالیتها مولفان ضمن آنجا که بودن در این کتاب در این صافه خود در ضمن وقت کمه تکرار سوالات مختلف دیگری سر از تصرف دبیران تعلیمات اجتماعی مطرح شد که به یکدیگر این پاسخهای لازم دادند.

مادهٔ هفتم دستورالعمل - تاریخ ۷۱۰۲۰۲ در میان معلمان برگزار شد. استناد معلمان جامعهٔ استانی می‌بود که در سرگروهی گردیدند و سجاد مکار برای سید نظیر کارستانی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف - دبیران رشته‌های مختلف مولفینهای حساسگیری دارد. برگزاری سمینار بگروهٔ دبیران تعلیمات اجتماعی دورهٔ راهنمایی سرگروه معلمان در تاریخ یاد شده از نحوهٔ این سمینار است. در این سمینار ابتدا آقای مدینه، معاون آموزشی دورهٔ کل آموزش و سرگروه استان معلمان

نمودارهای تاریخی در کتابهای تاریخ دوره راهنمایی و کاربرد آنها

عبدالرسول خیراندیش کارشناس مسؤول گروه تاریخ دفتر برنامه‌ریزی و تألیف

نمودار تاریخی چیست؟

نمودار تاریخی مجموعه‌ای (سیستمی) از اطلاعات است که بر اساس نسبت زمانی (تقدم یا تأخر) سازمان داده شده و تجسم یافته باشند.

با توجه به این تعریف یک نمودار تاریخی لازم است، مانند هر دستگاه سیستمی دارای خصوصیات زیر باشد:

- ۱- نمودار (مجموعه) باید دارای شکل و توازن هندسی باشد.
- ۲- اجزای نمودار یا به عبارت صحیحتر مجموعه‌های ریز (میکروسیستم) آن دارای جنبه زمانمند باشند؛ یعنی هر یک از اطلاعات و مفاهیم به کار رفته در آن دارای یک مشخصه زمانی باشد.
- ۳- صورت کلی نمودار (مجموعه = سیستم) نیز که حاصل تجمع و تلفیق تمام اجزاء است، دارای یک هویت مجموعه‌ای (سیستمی) باشد.

۴- میان اجزای تشکیل دهنده یک مجموعه - اعم از آن که اجزاء شامل پدیده‌های زمانی، مکانی و موضوعی باشند - رابطه‌ای وجود داشته باشد، این رابطه در نمودارهای تاریخی بر اساس توالی و

در درسهایی که آموزش، بیشتر از طریق شنیدن صورت می‌گیرد، وسایل بصری اهمیت خاصی دارند، بخصوص در درسی مانند تاریخ که همیشه منهم بوده به این که به طور کامل به معلم و گفتار او متکی است و سهم دانش‌آموز در آن بسیار ناچیز است و اغلب بدون آن که برانگیختگی یا فعالیتی داشته باشد، به صورت گیرنده طوطی‌وار مطالب عمل می‌کند.

اگر چه این اعتقاد از اساس درست نیست، اما متأسفانه بازگو کننده این واقعیت ناخوشایند است که شیوه‌ها و روشهای آموزش تاریخ به موازات تحول و ترقی فنون و روشهای آموزش، دچار تحولی بنیادی نشده است.

برای پاسخگویی به این معضل، در کتابهای تاریخ دوره راهنمایی که از سال ۶۷ در مدارس کشور مورد استفاده قرار گرفته، سعی شده است از وسایل بصری استفاده شود. این وسایل عبارتند از:

- ۱- تصویر؛ اعم از عکس یا نقاشی
 - ۲- نقشه؛ اعم از نقشه طبیعی یا سیاسی
 - ۳- نمودار تاریخی؛ اعم از ساده یا مرکب
- در این مقاله مورد سوم؛ یعنی کاربرد نمودارهای تاریخی در تدریس کتابهای تاریخ دوره راهنمایی موضوع سخن است.

واسط قرن سوم	شماره کتاب	اسطوره خاستگاه
عربی <td>نقص کتاب <td></td> </td>	نقص کتاب <td></td>	
عربی <td>عربی <td></td> </td>	عربی <td></td>	
	تاریخ	تأسیس سلسله آل عباس
	تاریخ	حکومت پیکر گزین
	عربی	تأسیس سلسله آل بویه
	عربی	تذکره در اصطلاح وی و همکاران
	عربی	شیخ بهاء
	عربی	شرح لغات در جهان
	عربی	تخریب دولت آل بویه
عربی	عربی	عربی
عربی	عربی	عربی
عربی	عربی	عربی
عربی	عربی	عربی
عربی	عربی	عربی
عربی	عربی	عربی
عربی	عربی	عربی
عربی	عربی	عربی
عربی	عربی	عربی

نمودار ۱

در کتابهای تاریخ دوره‌ها و شعباتی نمودارهای تاریخی به شکل مستطیل تعیین شده اند. پس نمودارها از جمله شروع با سر و انتهای کتاب به شکل نمودارهای فرکانس در می آید

نمودارهای تاریخی شامل نمودارهای سنتی است که شامل فرکانس است

نمودارهای جدید شامل یک کشور یا یک حکومت است

نمودارهای سنتی شامل یک کشور یا یک حکومت است

نمودارهای جدید شامل یک کشور یا یک حکومت است

نمودارهای سنتی شامل یک کشور یا یک حکومت است

نمودارهای جدید شامل یک کشور یا یک حکومت است

سال ۱ هجرت	انتشار اسلام در منطقه - پیوند برادری میان مسلمانان - پیمان با بنی مکنه
سال ۲ هجرت	فرزود بنو - پیروزی چشمگیر مسلمانان - گسترش اولیه اسلام بر عربستان
سال ۳ هجرت	فرزود بنو - انقراض گروهی از سران - نهج نامه - طبع تفسیر کتاب
سال ۵ هجرت	فرزود بنو - اتحاد دوستان اسلام - طبع خندق به پیشنهاد سلمان - جنگ طبرستان علی (ع) با یهودیان کتاب - پیروزی مسلمانان
سال ۶ هجرت	طبع حدیثیه - گسترش فرقه پیغمبر اسلام - دعوت از پادشاهان کشورهای مختلف به اسلام
سال ۷ هجرت	طبع غیر - سرکوب یهودیان یمن/سکن - بازگشت مهاجران از حبشه
سال ۸ هجرت	طبع مکه - پیمان یمن کنیز - انعقاد پیمان خاندان طاهران - طبع داستان با اسیران اسلام از سوی پیامبر (ص)
سال ۱۰ هجرت	انقضای شیخ پیامبر (ص) - طبع غیر
سال ۱۱ هجرت	وفات پیامبر (ص)

نمودار ۲

مقارن زمانی است

ش - هر نمودار تاریخی دارای یک «شد» و یک «شد» است

این شد و تنها با ورود و خروج بر اساس تقده و تأخر زمانی مشخص می گردد

جد فواصل است و انهایی نمودار بعد از آنکه از او تشکیل شده و تاریخ مشخص در آن است

به صورت کلی هر نمودار زمانی دارای دو جنبه طولی و عرضی است

جنبه طولی نمودار حاصل فرکانس و وقیع و منحنی بر اساس فریب زمانی است

لذا این جنبه طولی از نمودار را جنبه بررسی Diachronic نمودار می گویند

جنبه عرضی نمودار حاصل فرکانس و وقیع و منحنی در مقارن زمانی یا یکدیگر است

به جنبه عرضی نمودار جنبه هم زمانی می گویند

در کتابهای تاریخ دوره‌ها و شعباتی جنبه طولی نمودار به صورت طول صفحه کتاب و جنبه عرضی نمودار به صورت عرض صفحه کتاب فرکانس است

نمودار شماره ۱

انواع نمودار:

نمودارهای تاریخی را می توان به شکل گوناگون دسته کرد

نمودار تاریخی مرکب نموداری است که با دارای بیش از یک نوع تقویم باشد یا به طور همزمان در مورد بیش از دو رویداد، شخص، کشور یا حکومت باشد؛ یعنی در جنبه عرضی نمودار بیش از یک مورد از مفاهیم و وقایع بالا منعکس شده باشد، مانند نمودار شماره ۳

سال هجری	سال میلادی	وقایع ایران و اسلام	وقایع اروپا
-	۶۶۶	مسلمانان در ایران -	هجوم اقوام وحشی به روم و انقراض روم غربی
۱	۶۶۶	عربان جاهلی در یمنستان	آغاز دوره قرون وسطی
۱۲	۶۶۶	حیرت پیمان به نسیبه	حاکمیت کلیسا و قسطنطنیه در اروپا
۱۲	۶۶۶	خلافت طلحه دوم	شروع پیشروی مسلمانان در خاک روم غربی
۱۱۲	۶۶۶	عقابی بنی‌اسمه	پیشروی طارق در اسپانیا
۱۱۲	۶۶۶	عقابی بنی‌اسمه	آخرین پیشروی مسلمانان در اروپا
۱۷۰	۶۶۶	هارون الرشید	شارلمان امپراتور فرانکها
۲۶۶	۶۶۶	جنگ ملازگرد	تگرانی اروپایان از پیروزی مسیحیان
۲۸۸	۶۶۶	آغاز جنگهای صلیبی	آدمه لشکرکشی سوی فلسطین
			انسانی اروپاییان با جهان اسلام
۲ قرن	۱۲	حمله مغول به ایران	رشد تجارت و شهرنشینی در اروپا - مارکوپول
۸۵۶	۱۲۵۶	تیموریان	تصرف قسطنطنیه بوسیله ترکان عثمانی
۸۸۸	۱۲۹۲	شروع قرون جدید	رسانش در اروپا
			کشف آمریکا و دیگر اکتشافات جغرافیایی

نمودار ۳

نمودارهای تاریخی در کتاب تاریخ سال اول راهنمایی

در کتاب تاریخ سال اول راهنمایی از هفت نمودار تاریخی ساده استفاده شده است.

هریک از نمودارهای کتاب تاریخ سال اول راهنمایی (به استثنای نمودار صفحه ۶۷) دارای سه قسمت است:

نخست - وضع مقدم: این قسمت که به صورت یک مستطیل در بالای نمودار و در تمامی عرض آن قرار دارد، اوضاع و احوال موجود در پیش از تشکیل یک تمدن یا یک سلسله را بیان می کند.

دوم - ستون زمان: این قسمت که جنبه طولی نمودار است و از بالا به پایین امتداد دارد، و مشخص کننده روند و توالی وقایع است. (صفحه ۱۸). این ستون در سمت راست قرار دارد و شامل زندگی کوچ نشینی، زندگی یکجانشینی و زندگی شهرنشینی است. در صفحه یاد شده تمامی نمودار به استثنای وضع مقدم آن بیانگر ترتیب زمانی است. در صفحه های ۲۶، ۲۹، ۴۳، ۵۲ و ۶۴ ستون سمت راست که در آن نام حکمرانان به ترتیب ذکر شده، عنصر زمان در نمودار تاریخی به حساب می آید. باید یادآوری کنیم که در این نمودارها از زمان سنواتی و ریاضی برای نشان دادن ترتیب و توالی استفاده نشده است و چنان که خواهیم گفت از زمان سنواتی در کتاب دوم استفاده شده است.

سوم - ستون رویدادها: این قسمت شامل مجموعه رویدادها و پدیده هاست که هر یک از رویدادها و پدیده ها مربوط به ستون زمانی

پیدایش زمین - آفرینش انسان - شروع تاریخ انسان

کودک نشینی	پیکان نشینی	شهرنشینی
آدمی در چادر نشینی در کنار آتش - حرکت پیوسته رویدادها	کشاورزی - مصلحتی در رویداد نشینی - شروع انقلاب و پیشرفت	پیدایش شهرها بر کنار رودخانه ها - خانه شهرنشینی - حکومت
سومر	عصر	عصر
۴۰۰۰ سال پیش	۴۰۰۰ سال پیش	۴۰۰۰ سال پیش
در کنار درخت و گاو	در کنار درخت و گاو	در کنار درخت و گاو
پایتخت اور	پایتخت اور	پایتخت اور
استفاده از خط	استفاده از خط	استفاده از خط
انقراض بوسیده بابل	انقراض بوسیده بابل	انقراض بوسیده بابل
پایل	لینیه	لمی
۲۵۰۰ سال پیش	۳۵۰۰ سال پیش	۳۰۰۰ سال پیش
جنوب بین النهرین	در لبنان	در یونان امروزی
پایتخت بابل	پایتخت صور	پایتخت سده
قوانین حمورابی	اختراع الفبا	اختراع پول
کشاورزی	بهارت	بهارت
فتح بابل بوسیله	فتح سبیه	فتح قسطنطنیه از یونان
ایرانیان	بوسیده ایرانیان	بوسیده ایرانیان

نمودار ۴

مقابل خود (سمت راست) هستند. نمودار شماره ۴

در صفحه ۶۷ یک نمودار تاریخی مرکب قرار دارد که خود شامل ۶ نمودار ساده است هر نمودار ساده به ۶ قسمت (خانه) تقسیم شده است. هر یک از این خانه ها معرف یک سلسله از سلسله های ایران باستان است که در فصلهای ۴ تا ۱۷ در مورد آنها سخن گفته شده است؛ بدین ترتیب که از بالا به پایین نمودار اول مربوط به فصل چهار، نمودار دوم مربوط به فصل پنج و ... است. نمودار شماره ۵ سعی شده است در کتابهای دوره راهنمایی رنگ هر یک از این نمودارها با رنگ نمودار تاریخی، اطلس تاریخی و شماره فصلهای همان سلسله منطبق باشد.

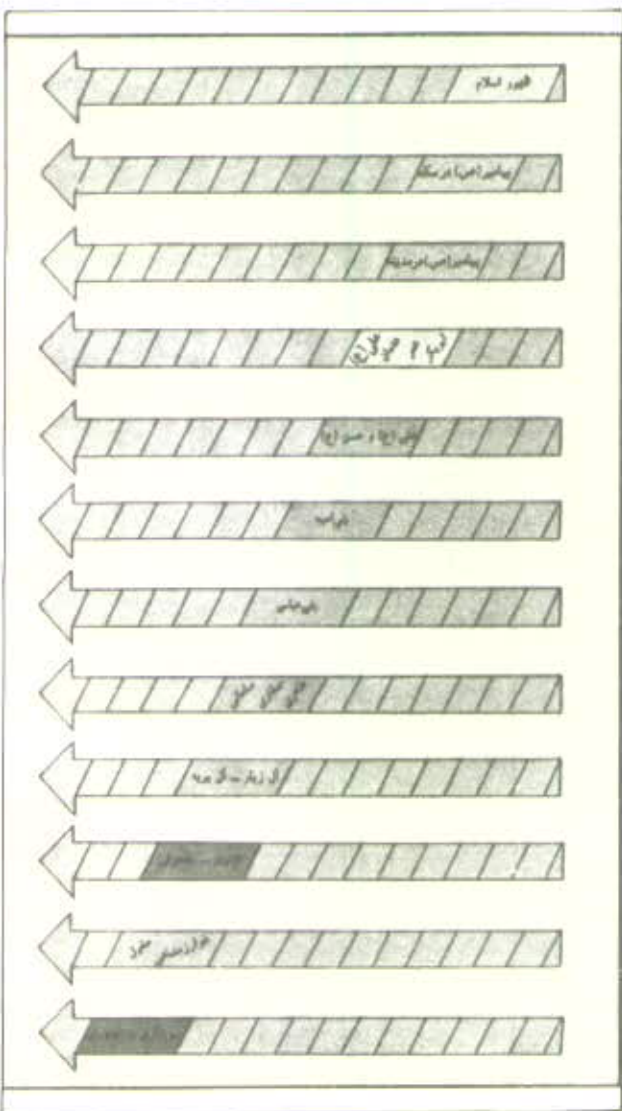
نمودارهای تاریخی در کتاب تاریخ دوم راهنمایی

نمودارهای تاریخی در کتاب تاریخ سال دوم راهنمایی مشتمل بر نمودارهای ساده و مرکب است؛ بدین ترتیب که از نمودارهای ساده شروع شده به نمودارهای مرکب می رسد. ترتیب ساده به مرکب هم شامل انواع تقویم و هم شامل انواع وقایع و حکومتهاست؛ چنان که در نمودار صفحه ۵ زمان غیر سنواتی و زمان سنی، در نمودارهای

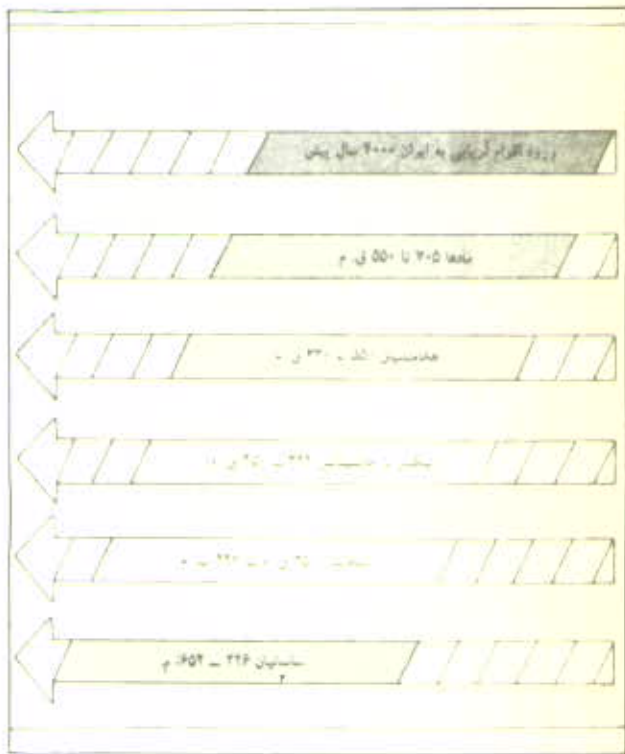
تاریخی قرار دارد و از بالا به پایین امتداد یافته است. ستون‌رمان در صفحه‌های ۵، ۱۱، ۱۹ تنها دارای یک بخش است و در صفحه‌های ۲۶ و ۳۲ دارای دو بخش است که نشانگر زمان و نام حکمرانان می‌باشد و در صفحه‌های ۳۹، ۴۶، ۵۴، ۶۰، ۶۸، ۷۴ و ۸۲ دارای سه بخش است که به ترتیب نشانگر زمان، سلسله‌ها و نام حکمرانان است.

در تمام نمودارهای تاریخی کتاب تاریخ دوه راهتمایی بخش رمان به رنگ سبز، بخش سلسله‌ها به رنگ صورتی و بخش حکمرانان به رنگ زرد نشان داده شده است.

دوم - ستون وقایع: این قسمت در سمت چپ نمودار تاریخی قرار دارد و از بالا به پایین امتداد یافته است و مستعمل بر وقایع و پدیده‌های تاریخی می‌باشد. این قسمت در سر سر کتاب به رنگ آبی متمایل به سبز نشان داده شده است و هر واقعه‌ی به صورت افقی با رمان، سلسله و حکمران در ستون سمت راست خود مربوط است.

نمودار ۶

نمودار ۵

صفحه‌های ۱۱ رمان سائنامه‌ای. در نمودارهای صفحه‌های ۱۹، ۲۶، ۳۲، ۳۹ و ۴۶ زمان سالشماری و در نمودارهای صفحه‌های ۵۴، ۶۰، ۶۸، ۷۴ و ۸۲ زمان بر اساس واحد قرن قرار داده شده است. در نمودار صفحه ۱۰۱ از دو نوع زمان هجری قمری و میلادی به صورت تطبیقی استفاده شده است.

نمودارهای تاریخی کتاب سال دوه راهتمایی شامل دو قسمت است:

نخست - ستون زمان: این قسمت در سمت راست نمودار

در صفحه ۸۴ کتاب تاریخ دوم راهنمایی یک نمودار مرکب قرار داده شده که شامل ۱۲ نمودار ساده است. هر نمودار ساده نیز دارای ۱۲ خانه (قسمت) است که هر یک از این خانه‌ها به منزله یکی از فصلهای کتاب از فصل ۱ تا ۱۲ به شمار می‌آید. رنگ هر یک از نمودارهای ساده همان رنگی است که در نمودار فصل مربوط به خود، نقشه تاریخی همان فصل و شماره فصل مربوط به کار رفته است. نمودار شماره ۶

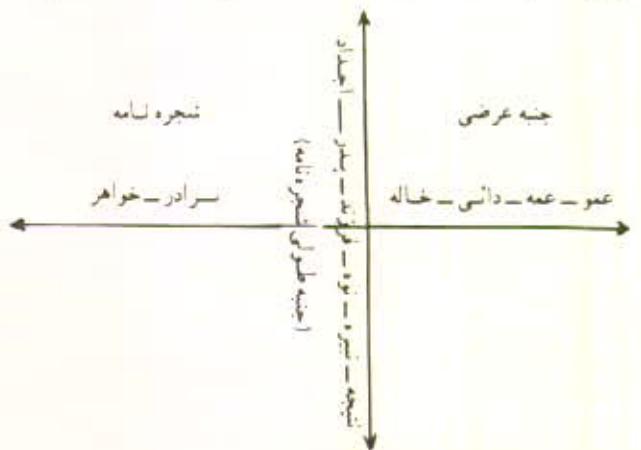
نمودارهای تاریخی در کتاب تاریخ سوم راهنمایی

نمودارهای تاریخی در کتاب تاریخ سال سوم راهنمایی مشتمل بر نمودارهای ساده و مرکب است. نمودارهای صفحه‌های ۹، ۲۱ و ۲۸ نمودارهای ساده و نمودارهای صفحه‌های ۳۸ و ۶۴ نمودارهای مرکب هستند. به‌طور کلی در فصلهای مربوط به تاریخ اروپا، نمودارها صورت مرکب و تطبیقی دارند. نمودارهای تاریخی کتاب تاریخ سوم راهنمایی دارای دو قسمت است:

نخست - ستون زمان: این قسمت در سمت راست نمودارها قرار دارد و از بالا به پایین امتداد یافته است. برای نشان دادن این قسمت در تمامی کتاب از رنگ آبی استفاده شده است. در نمودارهای صفحه‌های ستون زمان به صورت شجره‌نامه و در نمودارهای تاریخی صفحه‌های ۳۸ و ۸۸ به صورت سالشمار و سلسله‌ها نشان داده شده است.

لازم به توضیح است که شجره‌نامه نوعی نمودار زمانی (تاریخی) است که مانند هر نمودار تاریخی دیگر دارای جنبه طولی و عرضی می‌باشد.

جنبه طولی نمودار از بالا به پایین امتداد می‌یابد و نشانگر ترتیب نسلیها و ارتباط میان آنهاست که شامل جد (اجداد) - پدر

بزرگ - پدر - فرزند - نوه - نیره - نتیجه است. جنبه عرضی نمودار به شکل افقی قرار می‌گیرد و نشانگر رابطه نسبی افراد شامل عمو، عمه، دانی، خاله، برادر و خواهر است. دوم - ستون وقایع: این قسمت در سمت چپ نمودارها قرار دارد و از بالا به پایین امتداد یافته است و در سراسر کتاب به رنگ آبی روشن نشان داده شده است. وقایع، پدیده‌ها و اشخاص مندرج در این ستون به‌طور افقی با ستون زمانی مقابل خود مربوط و مقارن است.

نمودارهای تاریخی چه نقشی را در کتابهای تاریخ دوره راهنمایی ایفا می‌کنند؟

در کتابهای تاریخ دوره راهنمایی در مجموع ۲۹ نمودار تاریخی وجود دارد. تهیه نمودارهای تاریخی کار آسانی نیست و مشکلات تهیه آن علاوه بر این که مربوط به انطباق مفاهیم تاریخی با قواعد طراحی است، ناشی از مشکلات تنظیم متن کتاب نیز هست، اما در عین حال برای توسعه آموزش و تداوم و تعمیق آموخته‌ها این تعداد قابل ملاحظه از نمودارهای تاریخی تهیه شده و در کتابهای دوره راهنمایی به کار رفته است. این نمودارها وظایف زیر را در کتابهای تاریخ دوره راهنمایی انجام می‌دهند:

۱ - افزایش جنبه بصری آموزش، چنان‌که در مقدمه این نوشته آمده است.
۲ - تجزیه عناصر سازنده تاریخ به دو عنصر اساسی زمان و واقعه.

۳ - نشان دادن روند (توالی و ترتیب) وقایع تاریخی.
۴ - جمع کردن اجزاء یک درس در یک تصویر کلی و عمومی. مثلاً در تاریخ اول راهنمایی نمودار صفحه ۳۹ متعلق به فصلهای ۶، ۷، ۸، ۹ و نمودار صفحه ۵۲ متعلق به فصلهای ۱۱، ۱۲، ۱۳ است.
۵ - مشخص و برجسته کردن مفاهیم اساسی هر درس.
۶ - خلاصه کردن مسائل اصلی و اساسی هر درس.
۷ - نشان دادن رابطه عمودی میان فصلها، مانند نمودار صفحه ۶۷ کتاب تاریخ اول و نمودار صفحه ۸۴ کتاب تاریخ دوم راهنمایی. چگونه از نمودارهای تاریخی کتابهای تاریخ دوره راهنمایی استفاده کنیم؟

با توجه به توضیحات ذکر شده بخصوص موارد هفت گانه وظایف نمودارهای تاریخی، معلم می‌تواند از نمودارهای تاریخی برای تدریس و تفهیم مطالب استفاده‌های متعددی بنماید. دانش‌آموزان نیز می‌توانند پس از مدتی به‌طور مستقل از نمودارهای تاریخی برای یادگیری و آمادگی در امتحانات بهره ببرند.

مشاهده نمودار تاریخی مطالب درس را بیان نماید؛ سیدین ترتیب دانش آموز به حفظ کردن مطالب اکتفا نخواهد کرد و در ضمن کار او باز آفرینی مطلب و تلویح قدرت انتقال و بیان خواهد شد.

۵- دانش آموز می‌تواند پس از فراگیری درس برای مرور دوباره از نمودارهای تاریخی که در بردارنده خلاصه درس و مطالب اساسی آن است، استفاده کند و نیازی به صرف وقت و مطالعه دوباره تمامی صفحه‌های کتاب نداشته باشد.

در پایان لازم است معلمان تجربی درس تاریخ به سه نکته توجه نمایند:

نخست - نمودارهای تاریخی در اصل برای سس دادن صورت مستمر، متصل و متحول وقایع تاریخی است؛ یعنی تاگید بر ارتباط میان وقایع نه خود وقایع یا اجزای دروسی +

دوم - معلم تاریخ به اجزاء وقایع توجه کند، درس او تنها صورت حفظ کردنی خواهد گرفت، اما اگر به رابطه وقایع توجه نماید، درس او تحلیلی و تفهیمی خواهد شد. فلسفه پیدایش نمودارهای تاریخی نیز همین نکته بوده است؛ چنان‌که نمودارهای تاریخی را به جاده‌ای سه گزده اند که مجموعه وقایع و شخصیت‌های تاریخی را به ترتیب و به سبکی منطقی در کنار هم قرار می‌دهد و رابطه آنها در مجموع یک تصویر، تصور و معنا می‌سازد.

دوم - روش رسم کردن یک نمودار تاریخی به مطالعه مناسبت دارد کردن طومار است؛ یعنی همان‌طور که ما گسودن یک طومار بتدریج هر قسمت از آن مقابل دیدگان قرار می‌گیرد، برای رسم یک نمودار تاریخی یا استفاده از آن نیز باید از ابتدای آن شروع کرد و بدون نادیده گرفتن هر قسمت به پایان آن رسید.

سوم - نمودارهای تاریخی به منظور توسعه امکانات آموزشی دانشمندان ساختن موضوعها و تعیین و بکار بردن سس و سبب دانش آموزان را به حفظ کردن آنها و دست ساد امتحان به صورت تحسسه گنگ از آن سوال ارائه کرد.

نقشه در صفحه ۵۰

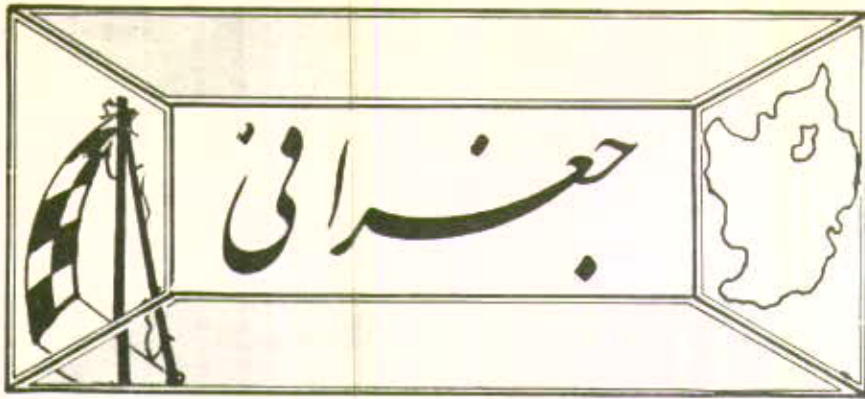
الف: معنی می‌تواند تدریس خود را به تدریس تدریجی نمودار تاریخی انجام دهد؛ یعنی در سرتو هر مقدار از مطالبی که درس داده است، همان مقدار از نمودار تاریخی را روی تابلو رسم کند؛ سیدین ترتیب تدریس همراه با تحسسه و تصویر خواهد شد و آموزش را آسانتر خواهد کرد.

ب: معنی می‌تواند پس از تدریس کامل یک درس، نمودار تاریخی را که به مرتبه خلاصه و چکیده آن درس است، به دانش آموزان عرضه کند. این کار به رسم نمودار بر روی تابلو به سوجه دادن دانش آموزان به نمودارهای موجود در کتاب صورت می‌گیرد.

ج: معلم می‌تواند جزء یک نمودار را بر روی تعدادی کتارت آکارت مهری ا ترسیم کند و سس به عنوان تعریف از دانش آموزان بخواهد که کارها را تنظیم کند.

د: معلم می‌تواند در دانش آموزان بخواهد که به عنوان تکلیف، نمودار تاریخی در زمینه‌های خود را رسم نمایند تا آن‌که نمودار تاریخی مربوط به هر درس را به صورت توجه‌ای سررنگ رسم کند و برای مدتی که در درس را فرا می‌گیرند، به دیوار کلاس نصب نمایند.

و: معلم باید تدریس فصلهای ۴ تا ۱۷ کتاب تاریخ و راهمندی را با مر جعه به نمودار صفحه ۶۷ و تدریس فصلهای ۱۲ تا ۱۴ کتاب تاریخ دوه راهمندی را با مر جعه به نمودار صفحه ۸۴ آغاز نماید؛ بدین ترتیب که با مشخص کردن محل درس (فصل) جلسه قبل بر روی نمودار و یادآوری مطالب آن به تدریس فصل جدید بپردازد و سس در پایان درس جریار دیگر با مر جعه به نمودار صفحه ۶۷ از تاریخ اول راهمندی و نمودار صفحه ۸۴ تاریخ دوه راهمندی و توضیح کوتاه در مورد موضوع جلسه سنده، درس را تمام کند هدف اصلی از این کار فراگیری ترتیب سلسله‌های تاریخ ایران است. از معنی می‌تواند در هنگام امتحان از دانش آموز بخواهد که به

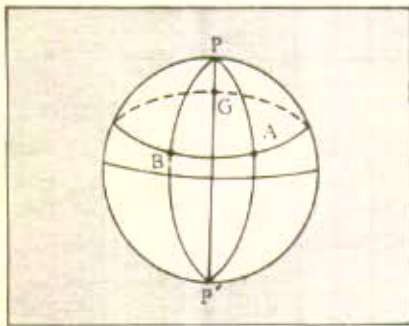

طرح چند موضوع جغرافیایی و مسایل تمرینهای مربوط به آنها

منصور ملک عباسی

مربوط به جغرافیای سال سوم راهنمایی

از طرف دیگر زمین چه قدر فاصله دارند؟

۳ - نقطه‌های زیر را با توجه به مختصات داده شده، نسبت به استوا مرتب کنید (از نظر فاصله).

نقطه A مدار ۱۵ درجه شمالی

نقطه B روی مدار ۴/۵ درجه شمالی

نقطه C روی مدار ۱۰ درجه جنوبی

نقطه D روی مدار ۰ درجه

نقطه E روی مدار ۱۲ درجه جنوبی

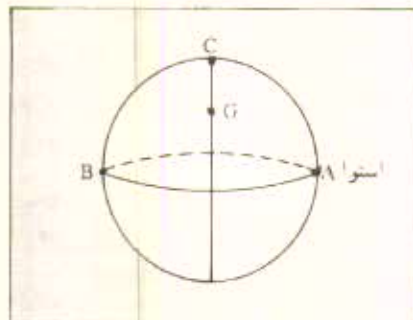
۴ - تعداد مدارات کره جغرافیایی

شده چه قدر است؟

مدار

$$A \begin{array}{|l} \text{؟} \\ \hline \text{؟} \end{array} \quad B \begin{array}{|l} \text{؟} \\ \hline \text{؟} \end{array} \quad C \begin{array}{|l} \text{؟} \\ \hline \text{؟} \end{array}$$

صفت النهار

۲ - در شکل داده شده نقطه‌های A و B

روی نصف النهار ۳۰ درجه شرقی و ۴۰ درجه

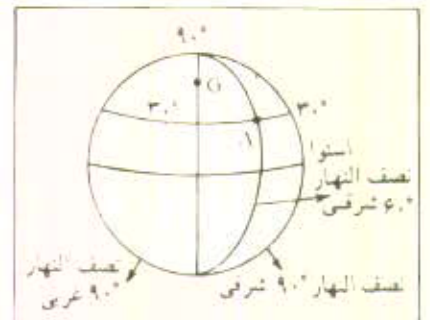
غربی واقع است. این دو نقطه از دو طرف

زمین چند درجه با هم اختلاف دارند (از مسیر

طولانی‌تر)؟ این دو نقطه اگر با هم ۲۰۰۰

کیلومتر فاصله داشته باشند (از مسیر کوتاه‌تر).

۱ - هر نقطه از سطح زمین، در خشکی و در آبها، دارای مختصات جغرافیایی خاصی است. یعنی از دایره استوا و نصف النهار گرینویچ دارای فاصله زاویه‌ای مشخصی است. مثلاً نقطه A در این شکل به اندازه ۳۰ درجه در شمال استوا و ۶۰ درجه در شرق نصف النهار مداء (G) واقع است. (به صورت تقریبی رسم شده است). $(A / \begin{array}{|l} ۳۰^{\circ} \\ \hline ۶۰^{\circ} \end{array})$

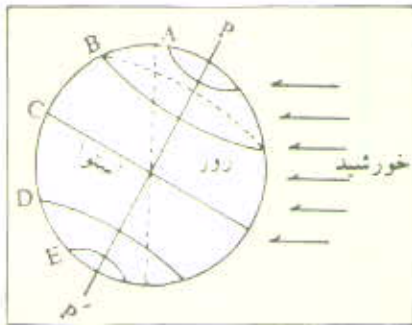

تقریب:

۱ - در شکل مقابل مختصات نقطه‌های داده

یک شبانه روز و ارد نیمکره شب زمین شده و روزهای طولانی داشته باشد. نقطه B در طول یک شبانه روز مدت کمی را در شب و مدت بیشتری را در روز می‌گذراند. امثالاً ۸ ساعت شب، ۱۶ ساعت روز!

طول شب و روز برای نقاطی مانند C حدود ۱۲ ساعت و به‌طور مساوی است؛ در حالی که در نیمکره جنوبی (نقطه D) شبها بلند و روزها کوتاه است (در هر گردش).

نقطه E در طول قطب جنوب هرگز وارد نیمه روز زمین نمی‌شود؛ بنابراین، چندین ماه در تاریکی به‌سر می‌برد و شش‌ماه بلند قطبی را طی می‌کند.

با توجه به آنچه گفته شد مسأله زیر را پاسخ دهید:

۱ - حدود چند ماه بعد که زمین در سمت دیگر خورشید قرار می‌گیرد، طول روز و شب را روی نقاط A تا E، بحث کنید.

۴ - نقشه و مباحث مربوط به آن

امروزه نقشه یکی از وسایل مهم در اجرای بسیاری از امور زندگی است. در کشورهای پیشرفته بیشتر مردم با نقشه و مفاهیمی که این وسیله در اختیار می‌گذارد، آشنا هستند و از آن استفاده بسیار می‌کنند. در گذشته نقشه بیشتر به‌صورت نقاشی بوده است؛ یعنی، عوارض مختلف طبیعی همچون کوه، رودخانه، پل، خانه‌ها و موقعیت آنها را نسبت به‌همه نقاشی می‌کردند؛ سپس تعیین فواصل عوارض طبیعی و غیرطبیعی از یکدیگر بیشتر مورد توجه واقع

طی می‌کند. لحظه‌ای که خورشید به‌بالای سر ما می‌رسد به‌عبارت دقیق‌تر، لحظه‌ای که خورشید در نصف النهار مکان ما واقع می‌شود، ساعت ۱۲ (ظهر) اعلام می‌شود؛ به این ترتیب معلوم می‌گردد که ۱۵ درجه قبل از رسیدن خورشید به این نصف النهار، می‌توان ساعت ۱۱ را اعلام کرد. همین‌طور اگر خورشید ۴۵ درجه از نصف النهار مکان ما به‌سمت مغرب فاصله گرفته باشد، ساعت ۳ بعد از ظهر خواهد بود (وقت حقیقی). با توجه به‌مضات مطرح شده مسایل چندی در این زمینه قابل طرح است.

۱ - دو شهری که ۱۵۰ درجه با یکدیگر اختلاف نصف‌النهاری داشته باشند، چند ساعت با هم اختلاف وقت دارند؟

۲ - هو پیمایی در ساعت ۸ صبح از شهر A به‌سمت شهر B حرکت می‌کند؛ مسافت آن پس از رسیدن به شهر B متوجه می‌شوند که ساعت در آن شهر نیز ۸ صبح است. اوقات حقیقی در نظر گرفته شده است. جهت حرکت هواپیما را مشخص کنید و علت را توضیح دهید.

۳ - اگر روی نصف النهار ۱۲۰ درجه شرقی ساعت ۱۲ (ظهر) اعلام شود، در همان لحظه روی چه نصف النهاری خورشید در حال طلوع است؟ (زمان طلوع ۶ صبح فرض می‌شود).

۴ - ساعت در قطب چگونه است؟ بحث کنید.

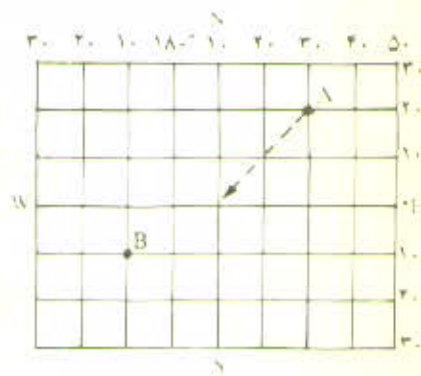
۳ - اختلاف در طول روز و شب

با توجه به‌شکل داده شده و وقت در آن متوجه می‌شوید محور زمین با الحراف اندکی که دارد (۲۷° و ۲۳°) ساعت می‌شود در هر دور گردش که زمین انجام می‌دهد، نقطه A در طول

چه قدر است؟

الف: ۱۸۰ ب: ۹۰ ج: بی‌نهایت د: به‌تعداد خیلی زیاد.

۵ - اگر شما یک‌پس یک کشی باشید با در اختیار داشتن نقشه زیر و یک قطب‌نما چگونه از بندر A به‌سمت بندر B خواهید رفت؟ توضیح دهید.

۲ - زمان و اختلاف ساعت

یکی از نتایج حرکات وضعی زمین درگ زمان و گذران آن است. بشر موقف شده است گذران زمان را که با یک سرعت متعادل و ثابتی در جریان است، به‌واحدهای مساوی زمانی تقسیم نماید و ثانیه، دقیقه و ساعت را تعریف کند. می‌دانیم که زمین در هر ساعت، ۱۵ درجه را طی می‌کند؛ با این‌که ظاهراً خورشید هر ساعت، یک قوس ۱۵ درجه‌ای را

شد و نوعی مساحی در میان آمد؛ مثلاً از زنجیرهای ۱۰۰ متری به صورت استاندارد جهت تعیین فواصل به کار می رفت.

به کارگیری دوربینهای نقشه برداری روش دقیقتر و سریعتری است و از مدتها قبل نقشه برداران از آن استفاده کرده اند که فاصله نقطه ها و عوارض را با توجیه به میزان انحرافشان از شمال مغناطیسی زمین در این روش به دست می آورند.

تبدیل عکسهای هوایی که به کمک هواپیما به صورت منوالی از منطقه ای گرفته می شود، امروزه مقدار بهتری راه تهیه نقشه است. زمانی که این تصاویر با پوشش ۶۰ درصد سطح مشترک ۲ عکس منوالی) برداشته می شود، به کمک دستگاههای فتوگرامتری به روش استروئوسکپی سه بعدی از عوارض مورد نظر نقشه تهیه می کنند. سازمان نقشه برداری کشور و سازمان جغرافیایی ارتش و برخی شرکت های داخلی امروزه در این امر فعالیت دارند.

اخیراً روش جدیدتری مرسوم شده است که بر اساس آن از تصویرهای ماهواره ای نقشه تهیه می شود. در این زمینه ماهواره های اسپات (spot) فرانسوی نوانته است در سطح قاره ای فعالیت داشته باشد.

روش دیگر تهیه نقشه، تصویربرداری از روی کره های جغرافیایی است.

با توجه به این که نقشه قاره ها و کشورها در سطح کره زمین از انحنا خاصی برخوردار است و نقشه در یک صفحه مسطح، تصاویر قاره ها و کشورها را در اختیار قرار می دهد. بنابراین، برای تهیه نقشه از روی کره جغرافیایی سیستم تصویرهایی ابداع شده است که می تواند نقشه های مطمئنی را ارائه دهد. این روشها به طور عمده عبارتند از روش مرکاتور (Mercator)، روش مخروطی (conical) و روش قطبی (صفحه ای).

در روش «مرکاتور» (مطابق شکل) صفحه حساسی را به شکل استوانه بر کره جغرافیایی

مورد نظر (کره شفاف) در اطراف استوای معامس نموده، عکسبرداری می کنند. با بساز کردن استوانه، تصویر قاره ها و کشورها (مطابق شکل) بر روی صفحه عکسبرداری می شود. تصویر مناطق اطراف خط معامس (استوا) صحیح بوده می تواند مورد استفاده قرار بگیرد، اما هر چه به سمت دو قطب نزدیک شویم، ابعاد و اندازه قاره ها و... از حالت طبیعی خارج می شود.

در سیستم «مخروطی» بر کره جغرافیایی مورد نظر صفحه ای را به شکل مخروط معامس نموده (در مدار خاصی) که پس از تصویربرداری (شکل روبه رو) حاصل می شود، در این روش نیز مناطق اطراف خط معامس تصاویر قاره ها و کشورها متناسب و همه ابعاد به یک اندازه کوچک شده است.

در سیستم «تصویر قطبی» صفحه ای را در قطب یا در هر جای دیگر زمین معامس نموده، عکس می گیرند. مناطق اطراف نقطه معامس در این سیستم پذیرفتنی است و می توان از آن استفاده کرد.

در این سیستم قاره قطب جنوب یا یخبندانهای قطب شمال یا جزایر به خوبی نقشه برداری می شوند.

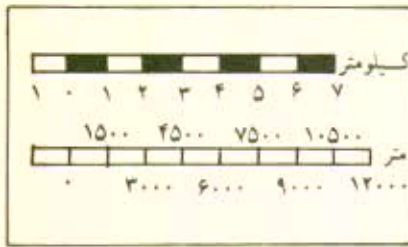
مقیاس نقشه

در نقشه های جغرافیایی مقیاس نقشه بسیار حائز اهمیت است.

مقیاس نقشه وسیله ای است که به کمک آن ابعاد حقیقی عوارض را از روی نقشه به دست می آورند، زیرا مقیاس میزان کوچک شدگی ابعاد و اندازه ها را در یک نقشه نشان می دهد. مقیاس را به صورت کسر نمایش می دهند که همواره صورت آن ۱ و معمولاً مخارج آن مصری از ۱۰ⁿ است؛ مثلاً مقیاس ۱/۵۰۰۰۰ یا ۱/۱۰۰۰۰۰ (n عدد صحیح است).

اگر مقیاس به صورت کسری باشد، هر یک از تقسیمات (معمولاً یک سانتیمتری است)

نمایانگر ۱۰ⁿ متر یا کیلومتر است. چند نمونه از مقیاس کسری

با داشتن مقیاس در نقشه می توان اندازه های گوناگون را محاسبه کرد؛ مثلاً اگر عرض رودخانه ای در نقشه به مقیاس ۱/۱۲ سانتیمتر باشد، در زمین عرض رودخانه ۱/۲۰۰۰ و یا ۲۴۰۰^{cm} = ۱۲^{cm} × ۲۰۰۰ خواهد بود.

با توجه به مطالب بیان شده مسئله های زیر قابل حل است.

۱- در نقشه ای به مقیاس ۱/۲۵ طول ۲۵ کیلومتری جاده ای به چه اندازه نمایش داده شده است؟

۲- با چه مقیاس طول پل ۲۴۰ متری ۲۴ میلیمتر در نقشه رسم می شود؟

۳- زمین دایره شکل به شعاع ۱۵۰۰ متر در نقشه ۱/۳ چه مساحتی پیدا خواهد کرد؟ اگر شعاع دایره سه برابر کوچک شود، مساحت چند برابر در نقشه کوچک خواهد شد؟

۴- ابعاد کلاسهای مدرسه یا اطاقهای منزل خود را به نسبت ۱/۵۰۰ کوچک کرده، نقشه آن را رسم کنید.

پرسش و

پاسخ

جغرافیایی

سپاس سایان
کراساس گروه جغرافیا
دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی

سبع به برخی از سرسدهای مطرح شده درباره کتابهای جغرافیایی دوره راهنمایی، سمینار بررسی کتب درسی علوم اجتماعی، خالوس هفته و هشتم خرداد ماه ۱۳۷۱

سمینار بررسی کتب درسی علوم اجتماعی در روزهای هفتم و هشتم خردادماه سال جاری در خالوس برگزار گردید. در این سمینار گروهی از دبیران این درس مشکلات و پیشنهادهای خود را درباره کتابهای جغرافیا، تاریخ و اجتماعی دوره راهنمایی مطرح کردند. از آن جا که گمان می‌رود پرسشهای مطرح شده از سوی این دبیران مورد سؤال سایر همکاران در سطح کشور برآید، در مجله رشد آموزش راهنمایی تحصیلی جاب می‌گردد تا به اطلاع سایر همکاران برآید. لازم به توضیح است که این پرسشها مربوط به درس جغرافیا است. «آقیانوسیه و استرالیا، کدام «فاره» به شمار می‌آید؟ یا می‌توان گفت که آقیانوسیه جزء فاره استرالیا است یا برعکس؟

در پاسخ به این پرسش ابتدا باید در نظر داشت که تقسیم‌بندی فاره‌ها و مناطق جغرافیایی جهان بر اساس اصول و ضوابطی صورت می‌گیرد که مورد نظر جغرفیدانان است و بسته به این که جغرفیدان می‌خواهد چه نتیجه‌ای از تقسیم‌بندی خود بگیرد وجه صوابی را برای این تقسیم‌بندی در نظر داشته باشد. تقسیم‌بندیها متفاوت است و شکل استاندارد ندارند؛ یعنی در حقیقت ممکن است همه جغرفیدانان با منطقه‌بندی جغرافیایی موافق نباشند و برخی با آن مخالفت کنند؛ بنابراین جغرفیدانی که زمین را منطقه‌بندی می‌کند منطقه‌بندی جهانی فاره‌ای، منطقه‌بندی آب و هوایی، منطقه‌بندی رویشهای گیاهی و ... باید ضوابط خود را برای انجام این تقسیم‌بندی علاوه بر ملاحظات سایرین در جریان اصول حاکم بر منطقه‌بندی قرار گیرد. درباره منطقه‌بندی فاره‌ای باید گفت که برای تقسیم جهان به فاره‌ها و مناطق باید تعریفی را از فاره به دست داد.

«فاره» به توده‌ای وسیع و مشخص در پوسته زمین گفته می‌شود که دارای وحدت طبیعی و جغرافیایی خاص باشد و از نظر طرز تشکیل اغلب بخشهای این توده یکسان باشند. با توجه به توضیح فوق جغرفیدانان محسکبهای پوسته زمین را به فاره‌های آسیا، اروپا، آفریقا، آمریکا، استرالیا و قطب جنوب تقسیم کرده‌اند. درباره فاره‌ها باید به حیر استرالیا بین جغرفیدانان توجه نظر وجود دارد. مادر فاره استرالیا و آقیانوسیه تا حدی نظرها متفاوت است تا حدی بین جغرفیدانی که فاره‌های جهان را برمی‌شمرند. آقیانوسیه را «فاره» فرض می‌کنند که استرالیا یکی از کشورهای تشکیل دهنده آن محسوب می‌شود. اما در سالهای اخیر قضیه صورت دیگری پیدا کرده و در کتابهایی که از سوی مجامع علمی به صورت طلس یا نقشه‌های برکنده و با عنوان درسی عرضه می‌شود که خاطر وحدت جغرافیایی خاصی که استرالیا دارد از آن فاره به حساب می‌آورند و از آقیانوسیه عنوان فاره می‌برند. اگر این تقسیم‌بندی مورد توجه همگان قرار گیرد می‌توان گفت که فاره استرالیا کم و مستقرترین فاره زمین است و تنها فاره‌ای است که یک کشور را تماماً شامل شده است. در کتاب World Geography today که در سال ۱۹۸۵ جاب شده است و متن درسی محسوب می‌شود، در صفحه ۳۳۷ آمده است «استرالیا تنها فاره جهان است که در عین حال یک کشور نیز محسوب می‌گردد». در همین کتاب برای توصیف جزایر خالوس از «آقیانوسیه (Oceania)» استفاده شده و تنها جزایر خالوس را نام برده و توضیح داده است.

در فرهنگ جغرافیایی وبستر (Webster's Geographical Dictionary) در ردیف لغت استرالیا نوشته شده «فاره جزیره‌ای» و در همین فرهنگ، لغت «استرالیا» (Australasia) وجود دارد که دقیقاً آمده است بخشی از آقیانوسیه پس سو و غرض

جغرافیایی ۴۷ درجه جنوبی که تمامی جزایر این قسمت و استرالیا و نیوزیلند را شامل می‌گردد. این اصطلاح مقبولیت عامه نیافته زیرا امکان اشتباه بین استرالیا و استرالازیا وجود دارد. در همین فرهنگ از اقیانوسیه با نام قاره یاد نشده و در ذیل اصطلاح اقیانوسیه (Oceania) آورده است: «نامی کلی برای جزایر موجود در مرکز و جنوب اقیانوس آرام شامل میکرونزی، ملانزی، پلی‌نزی است و گاهی استرالیا، نیوزیلند و مجمع‌الجزایر مالایا را نیز شامل آن دانسته‌اند.» در این باره هد از اقیانوسیه به صورت قاره نامی به میان نیامده است. در کتب دیگر جغرافیایی از جمله Lands and Peoples and نیز استرالیا «قاره» به شمار آمده و در اطلس جدید نشنال جیوگرافیک (National Geographic Atlas of the World) در سال ۱۹۹۰ منتشر شده آمده است که: «استرالیا قاره‌ای است که ۶۵ میلیون سال قبل از قاره قطب جنوب جدا شده است.» بدین ترتیب ملاحظه می‌شود که در اغلب منابع جغرافیایی استرالیا یک قاره به حساب آمده و در صورتی که برای اقیانوسیه از اصطلاح قاره استفاده نشده است و با توجه به تعریف قاره که ذکر شد نمی‌توان اقیانوسیه را قاره‌ای جداگانه محسوب داشت و بلکه بیشتر یک منطقه جغرافیایی است تا یک قاره.

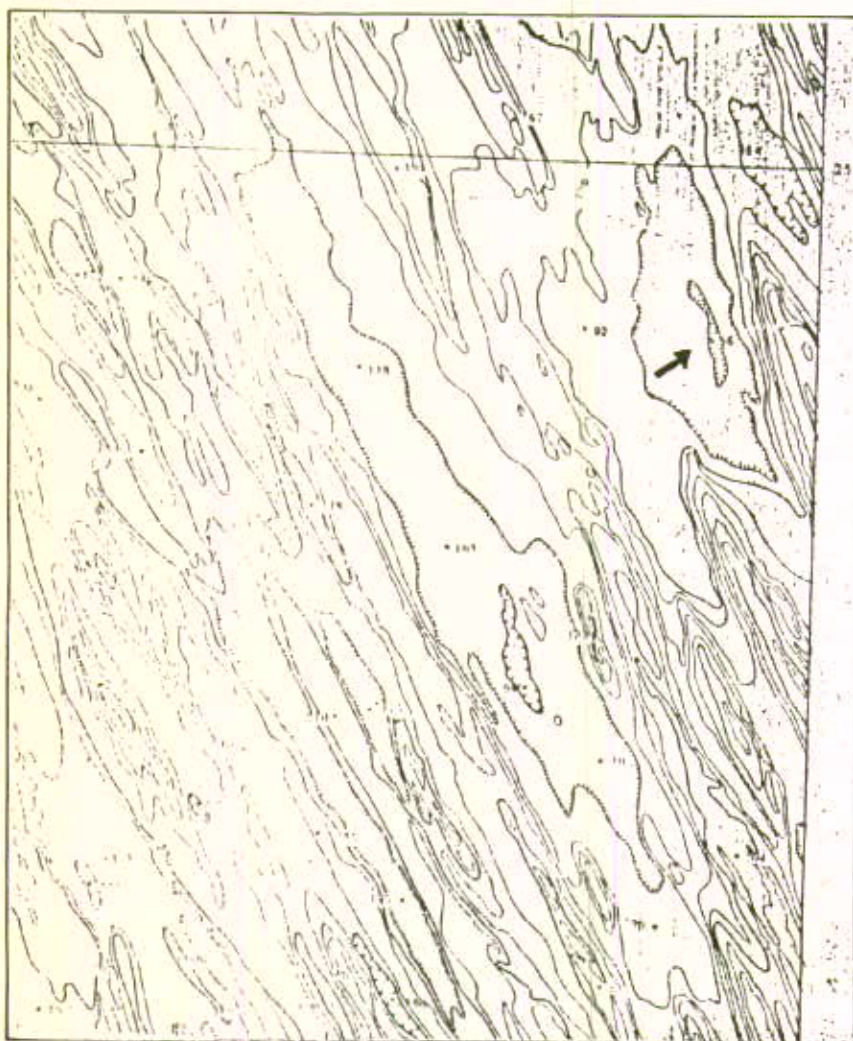
۲- درباره تلفظ و اعراب‌گذاری اعلام جغرافیایی توافق نظر وجود ندارد و برخی از اعلام از جمله بنگال اکنون بنگال در کتاب سال دوم به کار رفته است. علت چیست؟

درباره تلفظ اسامی جغرافیایی و تفاوت بین تلفظ اعلام و یکسان‌سازی آنها کارهایی صورت گرفته است. در تلفظ این اسامی سعی بر آن است که آنها را به گونه‌ای تلفظ کنند که مردم محلی تلفظ می‌کنند و یا باید حتی الامکان سعی بر آن باشد که تلفظ نزدیک به تلفظ محلی باشد. برای این امر کمیسیون خاص یکسان‌سازی اعلام جغرافیایی وابسته به سازمان ملل و یونسکو همه ساله جلساتی را با

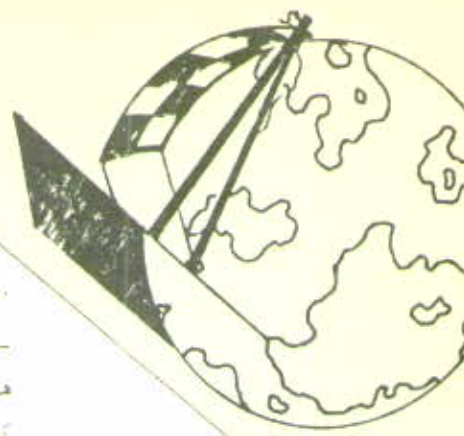
شرکت نمایندگان سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح تشکیل می‌دهد. گروه جغرافیای دفتر برنامه‌ریزی و تألیف نیز همیشه سعی داشته است با اعراب‌گذاری کلمات و یا نوشتن صورت لاتین آنها در این جهت به همکاران گرامی باری رساند تا تلفظها دقیق و همسان شود. در این باره تئیز برای کلیه کلمات جغرافیایی موجود در کتاب جغرافی سال دوم راهنمایی فهرستی تهیه شده و در انتهای کتاب مذکور چاپ شده و علاوه بر آن در متن کتاب نیز هر جا لازم بوده است برای کلمات اعراب‌گذاری صورت گرفته است. برای جغرافیای سال اول راهنمایی که مربوط به

ایران است، از کلیه همکاران عزیز تقاضا می‌شود اسامی محلی و دقیق اماکن و پدیده‌های جغرافیایی مربوط به محل زندگی و تدریس خود را از متن کتاب مذکور استخراج کرده، اعراب‌گذاری کنند و با ذکر دلیل برای گروه جغرافیای دفتر برنامه‌ریزی و تألیف ارسال نمایند تا پس از بررسی در سال ۷۲ در کتاب چاپ شود و بدین ترتیب در جهت یکسان‌سازی تلفظ اسامی جغرافیای در ایران گامی برداشته شود.

۳- در کتابهای درسی جغرافیای سالهای گذشته، بدست‌ترین نقطه داخلی ایران در دشت لوت، با ارتفاع ۱۸۰ متر از سطح دریا معرفی

قسمتی از نقشه توپوگرافی سری ۱۷۵۳ برگ ۷۶۵۰ که محل دقیق ارتفاع ۵۶ متر را در دشت لوت نشان می‌دهد

غیراب در آن درج گردد و باید منظر بود تا کشورهای تازه استقلال یافته به تناسباتی برسند. سپس دربارهٔ مسائل جغرافیایی و تاریخی آنها اظهار نظر کرد و مطالب درسی را تدوین نمود. بر همین اساس گروه جغرافیای دفتر برنامه ریزی و تألیف در کتابهای جغرافیای سال تحصیلی ۷۲-۷۱ که به مدت قبل از فروردین ۷۱ برای چاپ به چاپخانه رسیده می‌شدند مطالب مربوط به سوروی سابق را در حد کلیات اصلاح نمود. اما از درج جزئیات روستر خودداری کرد تا کشورهای تازه استقلال یافته به باب لازم‌سناسی برسند و در محامع سن‌المنی، کشورهای مستقل ساخته شوند. بعد از چاپهای سالهای سی و شصت جغرافیای آنها درج گردید. مادر تازه کتاب جغرافیای فاره‌ها و کشورهای سال اول دبستان رشته علوم انسانی، مطالب مربوط به دو آلمان اصلاح گردید و یک کشور تحت عنوان جمهوری فدرال آلمان در کتاب آمده است. دربارهٔ دو یمن نیز به همین ترتیب در جغرافیای کشورهای مسلمان سال چهارم دبستان این غیر انعکاس یافته است و در بخش آموزش در سال تحصیلی ۷۲-۷۱ تغییرات لازم را در این دو کشور خواهند دید. در بخش اتحاد جماهیر شوروی سابق نیز کلیات اصلاح شده و اصلاحات اساسی‌تر در جاب معدی کتاب به عمل خواهد آمد.

۶- دربارهٔ بشروی آب دریای خزر و تحقیقات لازم چه مطالبی در دست است؟
در این باره در روزنامه‌های کثیرالانتشار و نیز مجلات تخصصی مطالبی چاپ شده که نویسندگان آنها دیدگاه‌ها و پیشنهادها و اسامی تحقیقات خود را بیان کرده‌اند و دبیران غلام‌محمد جغرافیای می‌توانند به آنها مراجعه کنند. در شماره‌های ۴۱ و ۴۲ مجلهٔ رشته آموزش زمین‌شناسی، دبستان و دبستان ۱۳۶۹ نیز مقاله‌ای تحت عنوان نوسانات آب دریای خزر به قلم آقای دکتر عینی درویش زاده چاپ شده که علاوه بر ذکر مشخصات جغرافیای دریای

۱۸۰ متر به ۵۶ متر رسیده بوده بر اساس آخرین برده‌ها صورت گرفته است و می‌تواند به همکاران خرس و مرسال جغرافیای در سطح کشور در این باره استکالی شده باشد و نقشه بر این روش در دسترس است.

۴- در صفحه ۶۹ کتاب جغرافیای سال سوم رهنمایی، دربارهٔ سنگ‌خار سوسه شده که سن سنگ‌داری در ماسه‌های سفید کولانژ، سنگ‌های سیاه، سنگ مسنگ و سوده‌های خاکستری یا گلی فلسطین است. آیا کلمهٔ گلی در این اصطلاح صحیح است یا گلی؟

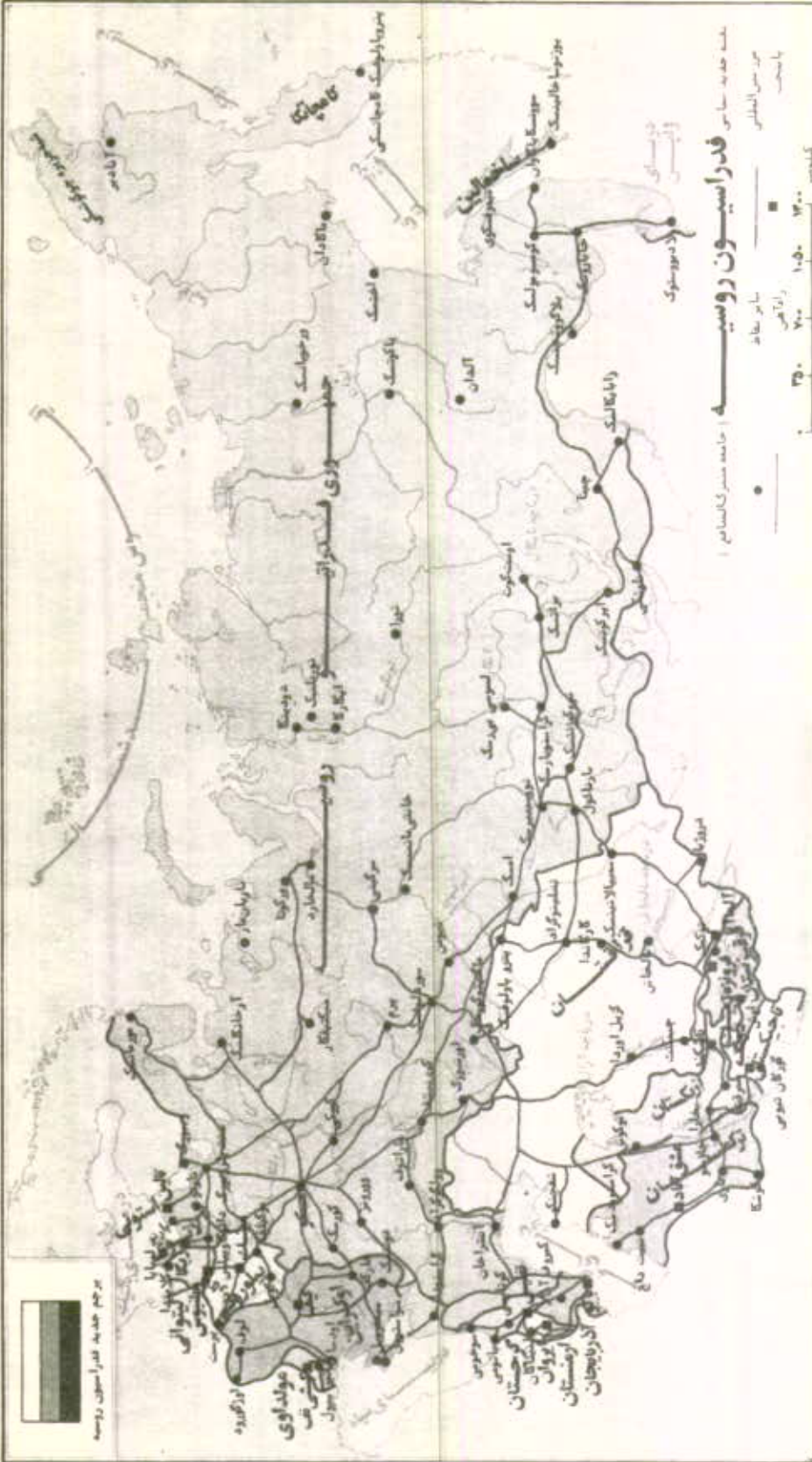
فلسطین موجود در سنگ‌خار اگر است، ورتوکلار به دزد که دارای رنگ صورتی یا زرد است. از سوی دیگر هنگامی که صحبت از رنگ است و بوده‌های خاکستری یا گلی نوشته شده چون رنگ گلی وجود ندارد سعی می‌توان اصولاً این جمله را گلی خواند و باید گلی خوانده شود که منظور همان رنگ صورتی فلسطین ورتوکلار است.

۵- آیا در کتابهای جغرافیای درسی حولیات مربوط به اتحاد جماهیر شوروی سابق و شکل کشورهای جدید تازه استقلال یافته مورد نظر بوده و در سبب‌های راه حدود اختصاص داده است یا خیر؟

اولاً در کتابهای درسی دورهٔ راهنمایی فقط کتاب جغرافیای سال دوم راهنمایی است که دارای مطالبی دربارهٔ فاره‌ها است. از سوی دیگر در این کتاب هیچ‌گونه مطلبی به جز در جدول مشخصات کشورهای فاره‌ها، از اتحاد شوروی سابق جاب شده است. بر این هدف معرفی فاره‌ها بوده است. اما یاد درج مطالب در کتابهای درسی باید یاد داشت بیشتری صورت گیرد تا موجب غلط موری نشود. کتاب درسی با روزنامه و مسجحه و رسانه‌های صوتی و تصویری منسوخ است و سعی می‌تواند سربسماً

شده بود. در حالی که در سالهای اخیر بر روی ۵۶ متر ذکر شده است. علت این تفاوت چیست؟

غیراب موری در کتابهای درسی به ویژه کتابهای درسی جغرافیای جاب شده است. زیرا کتاب تحقیقات و سررسبهای جدید و سررسبها و ماسه‌گیریها در سطح اسرین و جهان تا گزیر به حسن تعبیری را در کتابها اعمال کنند. گزیر وضعیت جهان تعبیری نمی‌گردد. کتابهای درسی جغرافیای به تعبیر نمی‌گردند و ماسه‌ها همچنان ثابت می‌مانند. دربارهٔ این سوال سیر باید میندکری شده که بر اساس برده‌های جدید مشخص شده که سبب این نقطهٔ اوجی ایران ۵۶ متر ارتفاع دارد. این برده‌ها بر سر معرست و سررسب نقشهٔ منطقهٔ لوت است که شده است که ست‌ترین نقطهٔ جابه‌های داخلی در دست لوت مرکزی در حاسهٔ شمال شرقی کنونها در یک حرفهٔ سنه بی - بادی در حدود ۵۶ متر است. نقشهٔ مورد بررسی در این برده‌ها - که به وسیلهٔ استاد گسرمی آقای دکتر فرج‌ا. محمودی انجام شده - مربوط به نقشه‌های سوپوگرافی پلیر سری ۷۵۳ K برگ ۷۶۵۰ بوده و مشخصات جغرافیایی منطقهٔ مورد نظر ۵۸ درجه و ۳۰ دقیقه طول جغرافیایی شرقی و ۳۰ درجه و ۲۴ دقیقه عرض جغرافیایی شمالی بوده است. ملاحظه می‌شود که تغییر ارتفاع از

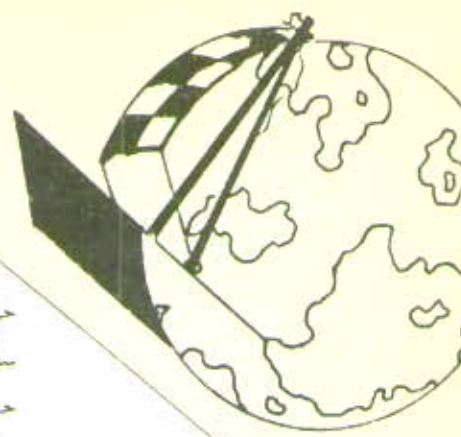

خط جدید ساس فدراسیون روسیه | ادامه مسیر آلمان

سراسر خط
 راه آهن
 کلیس

300 700 1000 1300
 کیلومتر

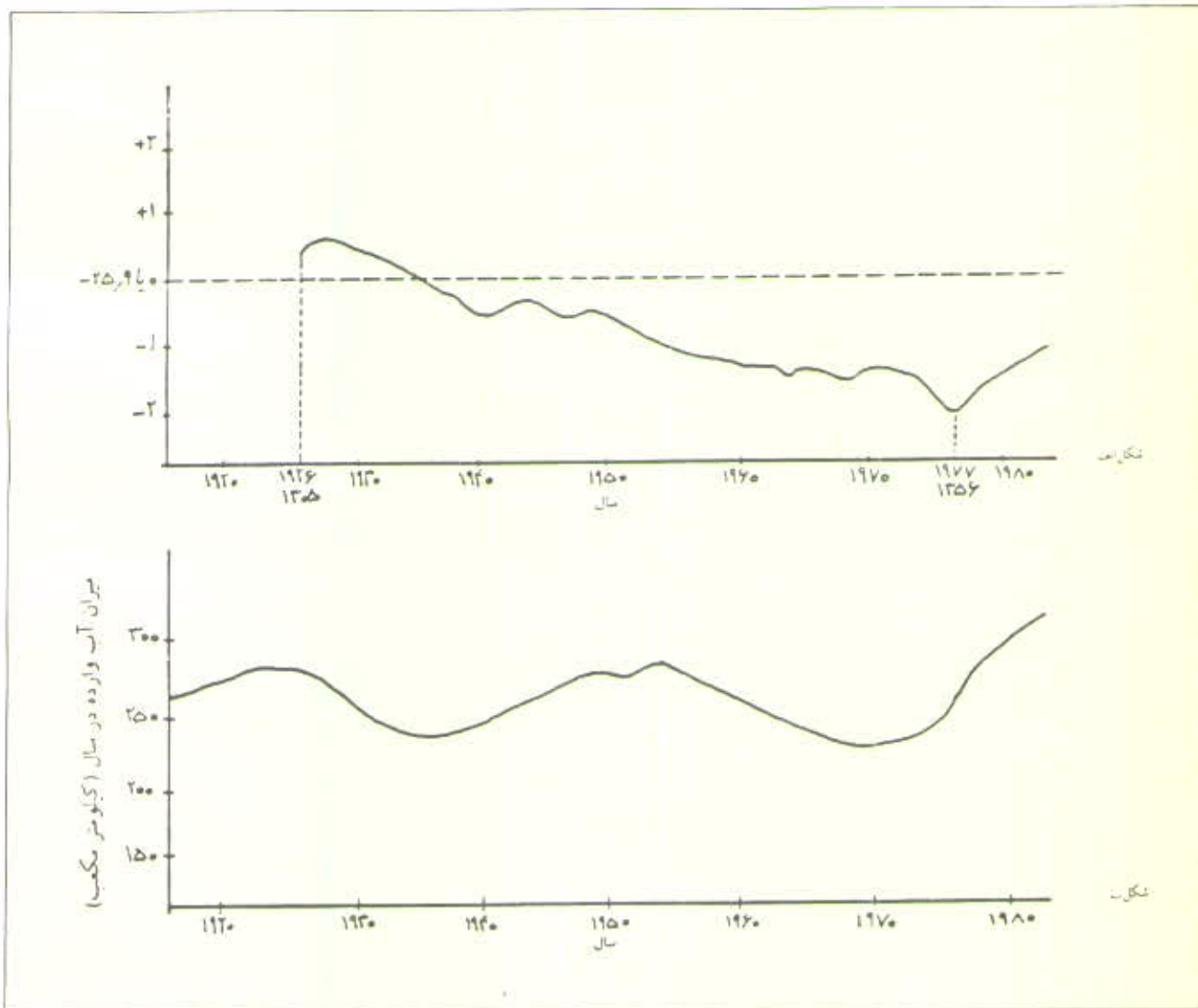
0-1000
 1000-2000
 2000-3000
 برحسب خط جدید فدراسیون روسیه

به کتب علاقه‌مندان به مسایل جغرافیایی، بویژه کسانی که زمینه‌های زمین‌شناسی دارند، توصیه می‌گردد. همچنین در مجله علوم زمین، شماره دوم از انتشارات سازمان زمین‌شناسی کشور نیز مقاله‌ای در این باره وجود دارد که بسیار سودمند است.

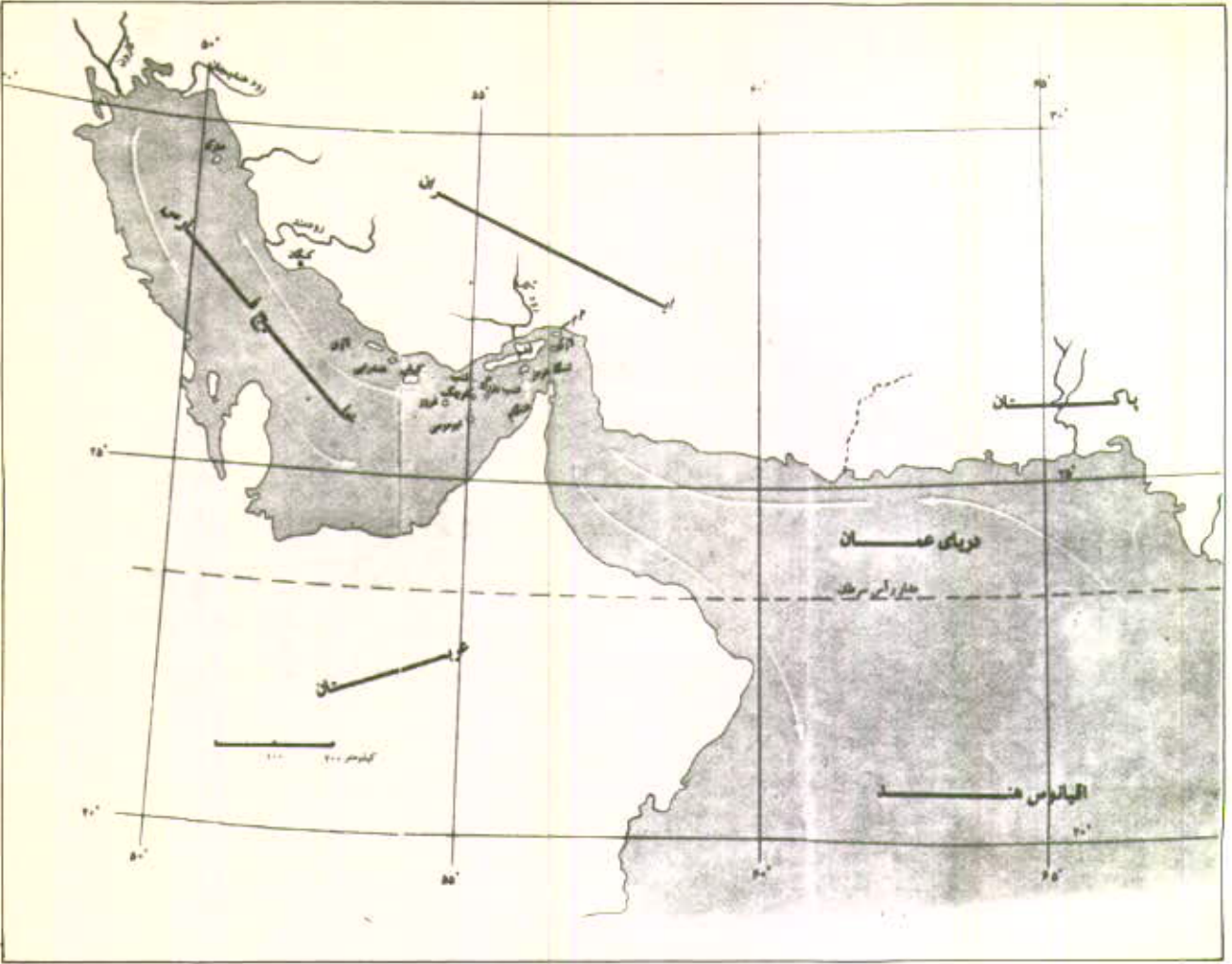
۷- میزان سوری آب در دریای عمان بیشتر است یا خلیج فارس و علت آن چیست؟
همچنان که در صفحه‌های ۲۷ و ۲۸ جغرافیای سال اول راهنمایی ملاحظه می‌کنید آب دریای عمان نسبت به آب خلیج فارس

حارتر به ساختمان زمین‌شناسی آن و نوسانات سطح آب دریا و علت آن سیر تازه شده و حاوی نمک و نمودارهای نوسانات آب سطحی از چهار قرن قبل تاکنون است و این مقاله در این زمینه اطلاعات خوب و مفیدی دارد که می‌تواند در دسترس علاقه‌مندان به این موضوع قرار گیرد. خواندن این مقاله جالب را

۱- تغییرات سطح آب دریای حزر بر اساس اندازه‌گیری سنگه بحر ثربی از سال ۱۳۰۵ تا ۱۹۲۶ و از سال ۱۳۶۲ تا ۱۹۸۳.
۲- منحنی تغییرات مقدار آبی که ولگا از ۱۹۱۵ تا ۱۹۸۳ بر حسب کیلومتر مکعب وارد دریای حزر کرده است.

نقل از مجله رشد آموزش زمین‌شناسی شماره ۲۱ و ۲۲ پائیز ۶۹ ص ۱۳

جریان دریایی در خلیج فارس و دریای عمان

شوری کمتری داد، زیرا در خلیج فارس میزان تیخیر بیشتر است اما دریای عمان با اقیانوس هند ارتباط آزادانه تری دارد و میزان شوری آب آن به وسیله اقیانوس تعدیل می گردد. در خلیج فارس نیز شوری آب در همه جا یکسان نیست. در بخشهای شمالی و مجاور یا سواحل ایران که رودها وارد خلیج فارس می شوند مسیزان شوری کمتر از بخش جنوبی خلیج فارس است که در مسجاورت مناطق خشک قرار دارند و از آنها رودی وارد خلیج فارس نمی گردد. همین تفاوت شوری و نیز بادهای منطقه باعث جریان دریایی ضعیفی در امتداد سواحل خلیج فارس شده است؛ به طوری که در سواحل شمالی آب از شرق به غرب حرکت می کند و پس از طی کناره های

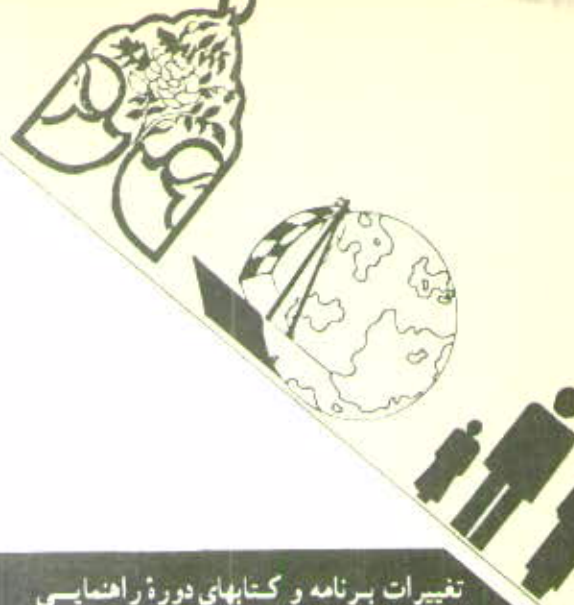
شمال غربی خلیج فارس با جهت شمال غربی به جنوب شرقی راه خود را در نیمه جنوبی خلیج فارس ادامه می دهد و این امر باعث اختلاط آب خلیج فارس در همه قسمتها می گردد.

۸ - با توجه به اینکه کوههای البرز در شمال تهران بپراحتی مشاهده می شود، شهر تهران در منطقه بیابانی و نیمه بیابانی قرار دارد یا در منطقه کوهستانی؟

شهر تهران به دلیل وضعیت ویژه جغرافیایی خود باید در منطقه بسندهای جغرافیایی یا دقت بیشتری مورد توجه قرار گیرد. اصولاً هنگامی که صحبت از تهران به میان می آید، تهران بزرگ در نظر مستصور می شود که از کوههای البرز شروع و به

اراضی جنوب شهر ری و بهشت زهرا ختم می شود؛ در حالی که در تقسیمات کشوری شهر تهران محدوده خاصی دارد و شامل کوههای البرز تا بهشت زهرا نیست. و در حقیقت سه شهر به هم پیوسته، تهران بزرگ را به وجود آورده اند که این سه شهر شمیرانات، تهران و شهر ری هستند. در منطقه بندیهایی کتاب نیز شمیرانات که مرکز آن تجریش است جزء منطقه کوهستانی شمرده شده و حقیقتاً هم چنین است و تهران و شهر ری در محدوده منطقه بیابانی و نیمه بیابانی قرار گرفته اند؛ بنابراین تهران بزرگ با شهرستان تهران متفاوت است و همین امر باعث بروز اشتباه می شود که باید مورد دقت قرار گیرد.

پایان

تغییرات برنامه و کتابهای دوره راهنمایی (تعلیمات اجتماعی - جغرافیا و تاریخ)

تغییر در برنامه جغرافیا و کتابهای آن

- ۱- تغییر کتابهای جغرافیای راهنمایی برای چاپ در سال ۱۳۷۱، در حد تصحیح مطالب و ویرایش ادبی متن کتاب بوده است و از نظریات و پیشنهادهاى معلمان در حدی که قابل قبول بوده، استفاده شده است. البته تغییرات کتاب سوم راهنمایی بیشتر از کتابهای اول و دوم است، چنان که فصل دوم کتاب به فصل اول مستقل شده و مطالب جغرافیای ریاضی با اصطلاحات تازه ای ارائه گردیده است.
- ۲- کتابهای روش تدریس جغرافیه که در چند سال اخیر مورد استفاده بوده همچنان مفید و قابل استفاده است. البته ممکن است به علت کاهش حجم کتاب جغرافیا برخی از مطالب کتاب روش تدریس اضافه باشد که از نظر کلی اشکالی ندارد.
- ۳- کتاب جدید تألیف «کنار دانش آموز» برای سال دوم راهنمایی در سال جاری مرحله آزمایشی خود را در چند ناحیه تهران می گذراند. انشاءالله پس از گذراندن این مرحله دانش آموزان سراسر کشور از آن استفاده خواهند کرد.

تغییر در برنامه تاریخ و کتابهای آن

- ۱- در تاریخ سال اول راهنمایی فصول ۸، ۱۲، ۱۵ برای مطالعه در نظر گرفته شده است.
- ۲- در تاریخ سال دوم راهنمایی فصول ۱۳ و ۱۵ برای مطالعه در نظر گرفته شده است.
- ۳- در تاریخ سال سوم راهنمایی فصول ۴، ۵، ۱۰ و ۱۳ برای مطالعه در نظر گرفته شده است.

کتابهای تعلیمات اجتماعی و برنامه مربوط به آن

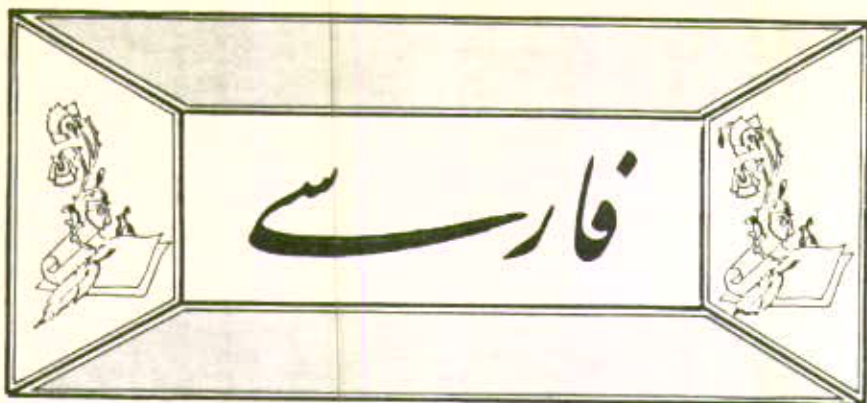
- ۱- کتاب تعلیمات اجتماعی سال اول دوره راهنمایی که به طور کلی و اساسی تغییر یافته است. همراه با کتاب راهنمای معلم از مهرماه ۱۳۷۰ در اختیار دانش آموزان و معلمان محترم سراسر کشور قرار گرفته بود. همین کتاب جدید با اصطلاحات جوری مجدد چاپ گردید که از مهرماه ۱۳۷۱ در مدارس سراسر کشور تدریس خواهد شد.
- ۲- کتاب تعلیمات اجتماعی سال سوم راهنمایی برای سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱، همان کتاب قبلی خواهد بود و این کتاب با برنامه ریزی جدید برای سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲ تغییر خواهد کرد.

بقیه از صفحه ۴۰

توضیح بعضی از اصطلاحات

- ۱- زمان غیر ستوانی - منظور نوعی از ضبط زمان است که بر اساس تدریس ریاضی است. مثلاً سال هجری، هزاره، بر اساس تدریس ریاضی است. زمان غیر ستوانی که به آن زمان تصدیمی نیز می گویند، اشاره به موقعیت زمانی بر اساس وقوع مشهور است مثل عام الفیل، عام الوفود و عام الحریه.
- ۲- زمان سنی - نوعی شمارش زمان است بر اساس ترتیب عددی و میزان سن. مثلاً ده سالگی، بیست سالگی، سیست و یک سالگی. این نوع شمارش در سوسن خطرات و رسیدگی به معاهد کاربرد دارد.
- ۳- زمان سالنامه ای: نوعی شمارش زمان بر اساس واحد سال است که مبدأ شمارش آن با مبدأ کاربرد عمومی ستوانی باشد مثلاً در تاریخ ایران داشتن سه به قدرت رسیدن هر سده است.

- ۱- شمارش سال را از یک (۱) شروع می کردند و به قدرت رسیدن پادشاه عدلی باز می زدند. با در تاریخ اسلام و قابع پس از هجرت یک شروع می شود. اما با رسیدن به مده هجری که اساس تاریخ و تقویم مستعدان است دیگر مبدأ تحت به کار نمی رود.
- ۴- زمان سال شماری: نوعی شمارش زمان بر اساس واحد سال یا مبدأ ثابت است. مثل تقویم های رایج امروزی که با مبدأ هجری، میلادی و بر اساس حرکت زمین و به عمر است.
- ۵- زمان واحد قرن - نوعی شمارش زمان بر اساس واحدهای بزرگ (۱۰۰ سال) معروف به قرن است. توضیح آنکه در کتب قدیم اصطلاح قرن را برای سالهایی چون ۳۰ و ۴۰ نیز ذکر کرده اند. ما رایج و معروف ۱۰۰ سال است که به سده نیز می گویند. در حده فاصل «سال» و «قرن» گاهی اصطلاحات «طنفه» و «سلس» نیز به کار می رود. حتی امروزه بسیاری اصطلاحات رایج اول قرن رایج آخر قرن، نیمه اول قرن، نیمه دوم قرن و وسط قرن به کار می رود.

مروری بر فعالیتهای شورای برنامه‌ریزی ادبیات

(تألیف کتابهای فارسی دوره راهنمایی)

گروه ادبیات فارسی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف

محتوای کتابها در بونه نقد و بررسی قرار نمی‌گرفت. ضرورت تجدید تألیف احساس نمی‌شد و این نکات راهکارانی که عهده‌دار تدریس کتابهای فارسی فعلی هستند، بیش از هر کس می‌شناسند.

با این آگاهی بود که شورای برنامه‌ریزی تألیف کتابهای فارسی در بهمن ماه سال (۶۷) آغاز به کار کرد. تشکیل جلسات این شورا تقریباً دو بار در ماه تا اردیبهشت (۶۹) ادامه یافت و از آن پس شورا در شکل محدودتری به نام شورای تألیف به ادامه کار پرداخت. در جلسات شورای تألیف، پیرامون فصول و عناوینی که انتخاب و درج آنها در کتابهای فارسی ضروری است، بحث و تبادل نظر صورت گرفت و تصمیم گرفته شد که مطالب کتابها در هفت فصل تدوین گردد. اهداف

شناختی مخاطبان آن تدوین کرده برای هر کتاب یک پیش کتاب تهیه کنند تا تألیف کتاب درسی از حالت دیمی و بی‌برنامگی خارج شود. یکی از این درسها کتاب فارسی دوره راهنمایی است.

همان طور که همکاران گرامی آگاهند، کتابهای فعلی فارسی راهنمایی از جهت محتوا و شیوه تدوین نقایص بسیار دارد. بعضی درسها از نمونه‌های فصیح نظم و نثر انتخاب شده‌اند و بعضی دیگر با سنین دوره راهنمایی مناسبت ندارند. طرح تحریرها اصولی و علمی نیست و گاه طرح تمرین مقدم بر طرح مقوله دستوری مربوط به آن است. بدیهی است در این جا قصد نداریم به نقد کتابهای فارسی دوره راهنمایی پردازیم. چه، این کار اولاً خارج از حوصله این بحث است؛ ثانیاً مادام که

اگر چه با بسط و توسعه نکتونوزی آموزشی، رسانه‌های گوناگون برای بهتر شدن امر آموزش به باری معلم می‌شناهند، اما کتاب همواره مهمترین ابزار آموزشی است که جایگاه خود را در امر تعلیم و تعلم حفظ کرده است و به همین دلیل پیوسته باید در سیری تحولی پاسخگوی نیاز عصر خود باشد. در اینکه کتابهای درسی مادر حال حاضر به نحو مطلوب بدین نیاز پاسخ نمی‌گویند، تردیدی نیست؛ اما خوشبختانه دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی در سالهای اخیر اقدام به رفع نقایص کتابها کرده و در این زمینه برای دروس مختلف، شوراهای برنامه‌ریزی تشکیل داده است. کار این شوراهای آن است که اهداف، روشها و ریزبرنامه هر درس را با توجه به نیازهای جامعه و ویژگیهای عاطفی و

روشها، اصول تألیف و عناوین تصویف هفتگانه به تفصیل در جزوه‌ای به سه طرح سه‌رسمه و فهرست تفصیلی کتابهای فارسی دوره راهنمایی در سراسر کشور میل معین دیباز فارسی توریج شد. ذکر محتوای این جزوه در این جا ضروری به نظر نمی‌رسد. آنچه در پی می‌آید شرح مختصری از فعالتهای کتابخانه‌گون در راه تألیف کتابها انجام شده است:

۱ - بررسی کتابهای فارسی ایران از سال ۱۳۴۷ به بعد: کتبه کتابهای فارسی از سال ۱۳۴۷ - سال ۱۳۷۰ مورد بررسی قرار گرفته و تصویر متون مناسب از ریشوشورنی تألیف برقی استفاده احتمالی نگهداری شده است.

۲ - بررسی کتابهای انگلیسی و فرانسه ۱۳ جلد کتاب مربوط به زبان آموزی آمریکا و ۲ جلد مربوط به دیباز و زبان آموزی کشور فرانسه مورد بررسی قرار گرفته است.

مهمترین استفاده از این کتابها بررسی شیوه زبان آموزی و تطبیق نوع تمرینهای آنها با الگوی آموزش زبان فارسی بوده است. این تمرینها همواره تمرینهای موجود در کتابهای فارسی بر اساس طبقات ششگانه حفظه شصت و هفتاد یعنی دانش، درک، کاربرد، تجزیه و تحلیل، ترکیب و روشیابی، دسته‌بندی و نگهداری شده است. در شرح تمرینهای کتابهای فارسی مورد استفاده قرار گیرد.

کتابهای انگلیسی و فرانسه در زمینه نگارش، نگارش، هفت آموزی، صنایع، قرأت و آموزش زبان و دیباز بوده است.

۳ - استخراج و نقد عناوین و مواد مربوط به دستور دوره پنج ساله ابتدایی برای کمک به انتخاب بهتر مواد دستور در دوره راهنمایی.

۴ - استخراج مواردی از گرامر انگلیسی و صرف و نحو عربی در کتابهای دوره راهنمایی که رعایت نحوه مفولهای مشابه آن در کتابهای فارسی به عنوان رفتار و روشی برای بهبود آموزش زبان بیگانه ضروری است.

۵ - تعیین هدفهای مربوط به محتوای کتابهای فارسی دوره راهنمایی طبق اصول مندرج در فهرست تفصیلی به شرح زیر:

الف) شادمانی معنی و ساختمان و درک مطلب

ب) درک مطلب

ج) کتب مهارت در نوشتن

د) آشنایی - دستور زبان

ه) شناخت املاتی کلمات و آریکس مهارت در نگارش

و) آشنایی - بعضی یکد نویی و بلاغی

ح) آشنایی - درج افعال

ط) شناخت محصور از تاریخ زبان

ی) ایجاد رغبت به تحقیق

۶ - تهیه طرحی مناسب برای این نگارشی که این هدف که ماکن اعمال سلیقه‌های شخصی را در حصول به حداقل ممکن کاهش دهد و کلاس شادمانی برنامه‌ای که مناسبانه در اکثر کتابهای نگارش رایج است، به در آورد. طرح مذکور بر مبنای جمله‌سازی، نگارش انگلیسی و نگارش خلاق تدوین شده است.

۷ - انتخاب و تصویب یک الگوی تکرار تندی برای تمرینهای پایه‌ای هر درس و هر فصل به صورت جداگانه.

الف) تمرینهای پایه‌ای هر درس و واژگان و املا، دستور، درک مطلب، نگارش

ب) تمرینهای پایه‌ای هر فصل دستور، دومی و بلاغی، درک مطلب، نگارش، تحقیق.

تاریخ زبان، حفظ شعر

۸ - تطبیق الگوی تمرینها بر اساس هدفهای کلی آموزش زبان: ۱ - تهیه اسحق گفتن و نوشتن ۲ - تفهیم آگوشن دادن و خواندن

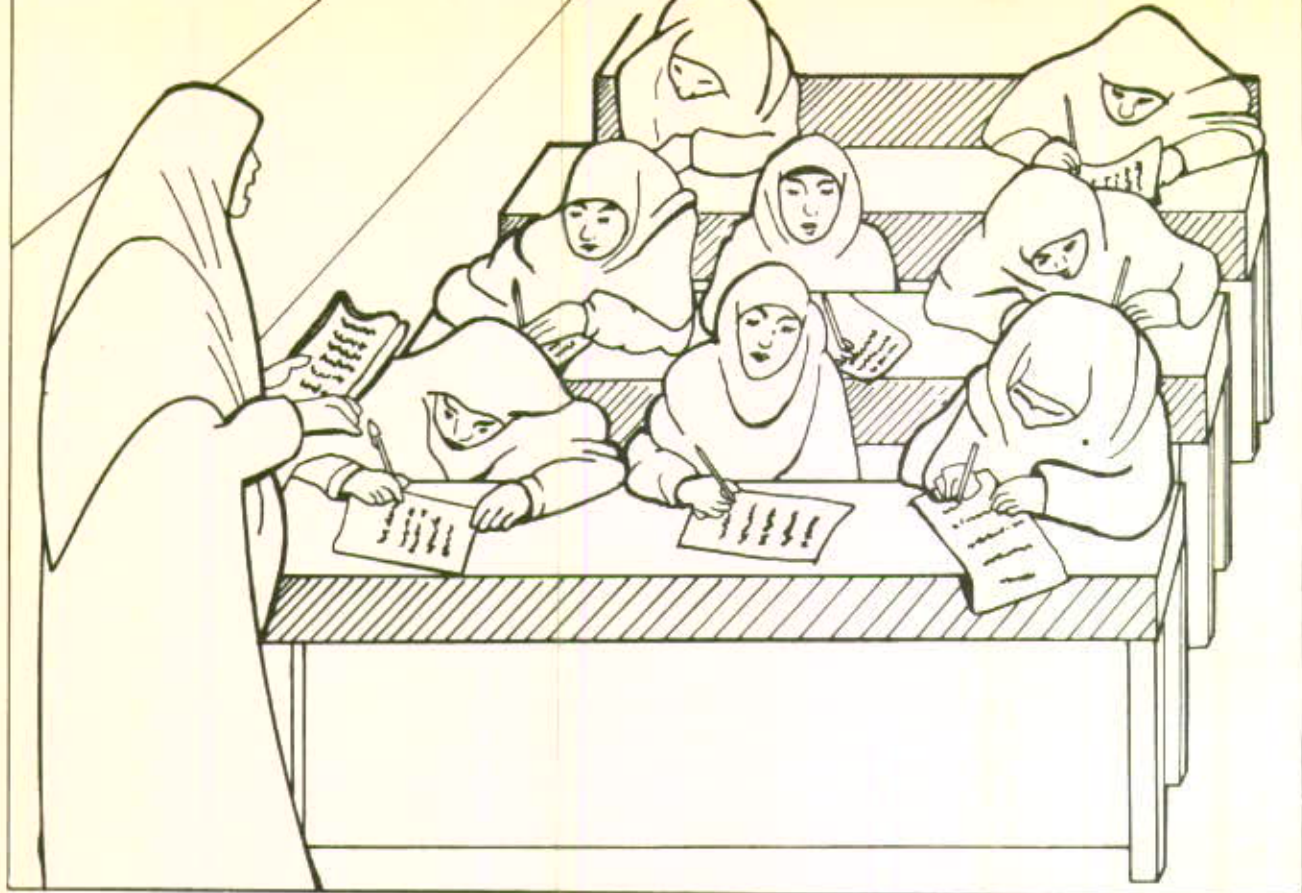
۹ - بررسی ارتباط عناوین مستون با عناوین دستور و نگارش و تنظیم مواد نگارش به گونه‌ای که بیشترین ارتباط را با مطالب دستور و متون داشته باشند. برای مثال «تغرس بحث» انتخاب بهترین صفت در نگارش، «ملافاصله پس از دستور» صحت «صفت» در دستور قرار می‌گیرد. معنی سرنس، روشی اعمال خواهد شد که طبق آن، آموزش به صورت یک گلی به هم پیوسته مطرح است و هر چه مواد آموزشی ارتباط بیشتری با هم داشته باشند، شادمانی بهتر صورت گرفته و موحته‌ها ماندگارتر خواهد بود.

۱۰ - تهیه الگوی نمونه از یک فصل برای این که مشکلات اجرایی طرحهای مذکور در حین کار مشخص شود. الگوی نمونه‌ای از یک فصل با همه تمرینهای آن تدوین شد تا الگوی کار مؤلف در همین بهای کتاب باشد.

۱۱ - تهیه طرح گرافیکی کتابهای سه پایه دوره راهنمایی برای همین جای خاص هر یک از عناوین متون، نگارش، دستور و تمرینها

۱۲ - ارسال بخشنامه‌های سه نغمه «طرح سرنسنامه و فهرست تفصیلی کتابهای فارسی دوره راهنمایی» برقی نظر خواهی از دبیران دیباز فارسی سراسر کشور و جمع‌بندی نظریات رایجی جهت اعمال آن دسته ریشه‌دهنده در شیوه‌تدوین و معیارهای انتخاب متون، ملاکی منطقی به دست می‌دهد.

۱۳ - گردآوری و مطالعه نمونه‌های ارسالی معلمان دبیران جهت نگهداری در آرشیو شورای تألیف و در صورت لزوم استفاده از آنها در فرجه‌های مناسب دیگر شرح هر یک از آنها به تفصیل در ویرانه درج خواهد شد.

جعفر خرازی
دبیر ادبیات
مدارس تهران

آموزش املاي فارسي

املاي فارسي

املاي فارسي وسيله‌اي است براي تمرين و ارزشيابي آنچه كه دانش آموز در درس فارسي آموخته است و املاي درست، سهمي بزرگ در فهم موضوع نوشته‌ها دارد. در سه سال دوره راهنمايي (مرحله دو تعليمات عمومي) هر دانش آموز بايد به اندازه كافي در نوشتن املا مهارت يابد و مطمئن شود كه ارتباط كتبي او از اين حيث نيز مقبوليت اجتماعي دارد. در اين دوره بايد دانش آموز توانايي آن را به دست آورد و كليه لغات و عبارتهاي رايج متداول و مورد نياز كه در نوشته‌هاي روزانه به كار مي‌رود (نامه‌هاي خانوادگي و دوستانه، تقاضانامه، قبض رسيد، بادياداشت و غيره) با املاي درست و بارعايت اصول نقطه‌گذاري

بنويسد و براي دريافتن املاي صحيح كلمات و معنای دقيق آنها بتواند از كتاب لغت استفاده كند و به اين كار نيز عادت نمايد.»

نكاتي كه بايد در آموزش املا در نظر گرفته شود.

- ۱- متن املا بايد از مطالبی كه بیشتر جنبه تربيتي، اجتماعي، ادبي و اخلاقي دارند انتخاب گردد.
- ۲- از آموزش لغات به‌طور مفرد و مستقل بايد خودداری كرد. يكي از معايب اين نوع آموزش اين است كه ممكن است دانش‌آموزان را به اشتباه بيندازد. (وجود لغات مشابه، مانند: حيات، حيايط - خاست، خواست).
- «ما ابتدا عليه نفس اماره خويش بياخاستيم - اخاستن؛ بلند شدن، قيام كردن»

- «وقتي كه دوا مي‌خواستيم (خواستن؛ گرفتن، طلبیدن)»*
- ۳- بيان قواعد لازم كه عبارتند از قاعده اشتقاق، تشديد، تنوين، انفصال و اتصال. الف) قاعده اشتقاق: دانستن قاعده اشتقاق در كلمات عربي، كسار ديگه را بسيار آسان مي‌كند؛ براي مثال كلماني مانند ظالم، مظلوم، ظلمت كه از كلمه ظلم اشتقاق پيدا کرده‌اند. ب) تنوين: علامتي است كه در آخر بعضي از كلمات عربي به كار مي‌رود؛ يعني هنگام تلفظ كلمه، بايد «نون» ساكن به آخر آن افزود. همراه تنوين نصب غالباً به آخر كلمه الف) افزوده مي‌شود. بعضي از كلمات عربي، همراه تنوين نصب در فارسي نيز به كار مي‌رود؛ مانند اولاً، ظاهراً، معمولاً و غيره. تنوين مخصوص كلمات عربي است و كلمات فارسي تنوين نمي‌گيرد؛ پس كلماتي

دیگه. یک بار دیگر از اسنادنا آنها خوانده شود.

۷- توجه به دانش‌آموزانی که ضعف شنوایی دارند و انتخاب جایی برای آنها که براحتی بتوانند من ملارا بشنوند.

۸- تهیه و توضیح کلمه در حدود سه دانش‌آموزان که این کار در کلاس فارسی میسر است. مناسبه گاهی در مدارس تدریس فارسی و دستور و املا به یک معلم داده می‌شود و در نتیجه دانش‌آموزان نمی‌توانند در کلاس املا می‌نویسند که هنوز تدریس شده است.

۹- خوش‌خط و خوانا نوشتن و حاشیه‌گذاری در املا باید رعایت شود.

۱۰- معلم بعد از تصحیح دیگه باید به اشکالهای اساسی دانش‌آموزان پی ببرد و در صدد رفع آن برآید. برای این کار می‌توان از دانش‌آموزان حواست تا لغتی که در املا غلط نوشته‌اند چندین بار بنویسد.

۱۱- متن دیگه باید سر اساس نوشته‌نامه تصحیح املا فارسی تصحیح گردد و از سلیقه‌های فردی در تصحیح دیگه خودداری شود.

الزام به تذکر است که متن پیشنهادی نبوده‌نامه تصحیح املا فارسی در مجله رشد ادب فارسی شماره ۲۵، تابستان ۷۰، به چاپ رسیده است.

۱۲- ضرورت داشتن رسم الخطی واحد، تمامی مراکز انشایی و آموزشی و مطبوعاتی باید رسم الخطی واحد داشته باشند و همه افراد جامعه از آن تبعیت کنند؛ از این رو وجود مرکزی برای منظم کردن و یکتوخت کردن رسم الخط فارسی ضروری است.

زیرنویسها:

۱- برنامه تفصیلی دوره سه‌ساله هندسی تحصیلی، ص ۲۵

* فارسی و دستور سال دوم همنامی، درس سه «انقلاب»

- متن املا باید از مسطالی که بیشتر جنبه تربیتی، اجتماعی، ادبی و اخلاقی دارند، انتخاب گردد.

- از آموزشی لغات به طور مفرد و مستقل باید خودداری کرد.

- دانش‌آموزانی که در دوره راهنمایی در درس املا ضعیف هستند بیشتر کسانی می‌باشند که در دوره ابتدایی نتوانسته‌اند حروف و صداها را به خوبی فرا گیرند، بنابراین باید به این دانش‌آموزان توجه زیادی شود.

- متن املا به صدای رسا و صحیح خوانده شود، به طوری که شاگردان آخر کلاس به آسانی بشنوند.

- خوش‌خط و خوانا نوشتن و حاشیه‌گذاری در املا باید رعایت شود.

- معلم بعد از تصحیح دیگه باید به اشکالهای اساسی دانش‌آموزان پی ببرد و در صدد رفع آن برآید.

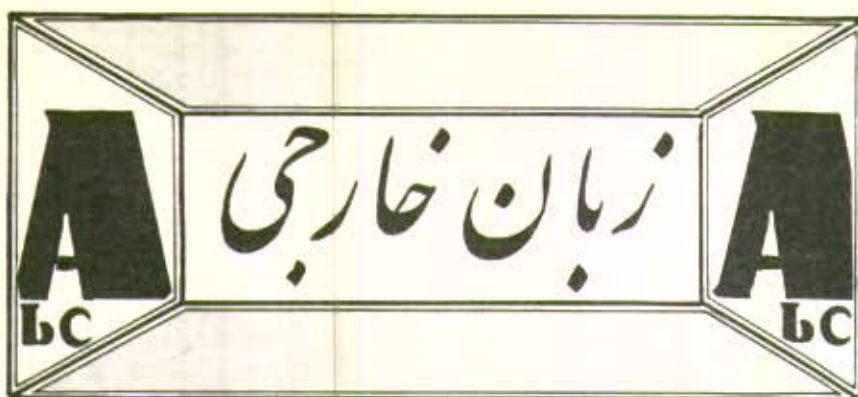
مانند ناچاراً و دوماً نمی‌تواند صحیح باشد. ج) تشدید: هرگاه در یک کلمه دو حرف پشت سرهم بیاید که اولی ساکن و دومی متحرک باشد، حرف اول حذف می‌شود و به جای آن علامت () بر بالای حرف متحرک قرار می‌گیرد مانند: دُوُوُل ت وُوُوُل

حرف دارای تشدید را (ا) می‌نویسند. (ا) اتصال و انفصال: هرگاه دو یا چند کلمه با هم ترکیب شود، کلمه‌ای تازه به مفهوم و معنی دیگری، غیر از مفهوم هر یک از اجزای ترکیب‌شونده، پدید بیاید باید پیوسته به یکدیگر نوشته شود، مانند کتاب و خانه که هر یک دارای معنی خاصی است اما (کتابخانه) نه معنی کتاب را دارد و نه معنی خانه.

۴- دانش‌آموزانی که در دوره راهنمایی در درس املا ضعیف هستند بیشتر کسانی می‌باشند که در دوره ابتدایی نتوانسته‌اند حروف و صداها را به خوبی فرا گیرند؛ بنابراین باید به این دانش‌آموزان توجه زیادی شود.

۵- توجه به غلط مشهور و عدم استعمال آن: کلماتی از قبیل درب، حقوق‌ها، دستجات، بهتر تر و ...

۶- متن املا به صدای رسا و صحیح خوانده شود؛ به طوری که شاگردان آخر کلاس به آسانی بشنوند، بهتر است بعد از قرائت متن

یادگیری زبان خارجی

گروه زبان انگلیسی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی

مطلبی که در زیر ملاحظه می‌کنید بخشی از پیشگفتار کتاب راهنمای معلم زبان انگلیسی سال اول راهنمایی چاپ سال ۱۳۶۴ است که در آن به طور اجمال به بعضی از جنبه‌های نظری تدریس پرداخته شده است. نظر به اینکه در حال حاضر این کتاب در دسترس تمامی دبیران محترم نیست و مباحث آن مفید تشخیص داده شده، قسمتی از آن در این شماره مجله آورده شده و بقیه در شماره‌های دیگر مجله منعکس خواهد شد.

تقلید را آغاز می‌کند. این فرایند زبان آموزی چند سال به طول می‌انجامد، و هنگامی که کودک صحبت اطرافیان را بدون غلط تقلید کند، قادر است مفاهیم ذهنی خود را به آنان منتقل سازد و چیزی را که دلخواه اوست به دست آورد. پاداشی که کودک از محیط اطراف خود می‌گیرد پیوندی محکم میان انگیزه و پاسخ به وجود می‌آورد، و به مرور زمان این پیوند هر چه بیشتر تقویت می‌گردد. در نتیجه، صحبت‌های درست کودک موجب موفقیت، و صحبت‌های غلط وی موجب عدم موفقیت او می‌شود. این فعل و انفعالات در طول سال‌های اولیه حیات کودک صورت می‌گیرد، و بدین ترتیب او زبان مادری خود را بتدریج فرا می‌گیرد.

پروژه‌های گسترده در زمینه فراگیری زبان مادری تا اندازه‌ای اسرار این پدیده شگفت‌انگیز خلقت را برما آشکار کرده است، ولی متأسفانه اسرار یادگیری زبان خارجی هنوز برما مکتشف نیست. در این مورد، از دو نظریه معروف می‌توان نام برد. یکی نظریه رفتارگرایی (Behaviourism) است که پیروان آن معتقدند آگاهیها، عقاید، افکار، و به طور کلی آنچه رفتار برونی و فعل و انفعالات دنیای درونی انسان را تشکیل می‌دهد، محصول یادگیری است. یادگیری خود نتیجه یک رشته پیوندهایی است که میان انگیزه (Stimulus) و پاسخ (Response) برقرار می‌شود. به طور خلاصه، یادگیری زبان عبارت از ایجاد یک رشته عاداتی اصولی است. کودک به صحبت اطرافیان خود گوش می‌دهد و بتدریج کار

- ۲ - ویژگیهای تقابلی (Contrastive Features) در زبان خارجی نقش مهمی را در برقراری ارتباط به عهده دارند. اینها آوی، مانند تفاوت موجود میان دو کلمه sit - seal و وارگانی مانند boy - girl، و نحوی مانند He plays - He is playing از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و باید در آموزش زبان انگلیسی مورد توجه قرار گیرند.
- ۳ - در هر زبان جمله‌های محدودی به نام جمله‌های هسته‌ای (Kernel Sentences) وجود دارد و جمله‌های دیگر طبق قواعد معینی از آنها مشتق می‌شود؛ مانند:

جمله هسته‌ای:

He plays football everyday

جمله‌های مشتق:

- Does he play football everyday?
He does not play football everyday?
He plays football, doesn't he?
He does not play football, does he?

۴ - هر جمله از مسوولهای دستوری معینی Grammatical Categories ساخته می‌شود و هر مقوله برتر در جایگاه معینی در جمله به کار می‌رود (Slot) مانند فعل که در زبان انگلیسی معمولاً در صدر جمله قرار می‌گیرد. یادگیرندگان زبان خارجی باید این جایگاه‌ها را خوب بشناسند و از غرضی که در این جایگاه قرار می‌گیرد سرگشایی کامل داشته باشند.

نتایج پژوهشهای روانشناسی

- ۱ - یادگیری هنگامی برای یادگیرنده مفهوم و معنا پیدا می‌کند که اهداف، سازها، و خواسته‌های او ارتباط پیدا کند. بدین هدف، تدریس زبان خارجی باید معنوی گردد و با سوسانه‌های یادگیرندگان تطبیق داده شود.
- ۲ - یادگیرنده زبان خارجی باید مطمئن داشته باشد که زبان خارجی در زندگی او نقشی دارد؛ یا به عبارت دیگر در گوشه‌ای از زندگی‌اش به کار می‌آید.
- ۳ - یادگیرنده زبان خارجی باید از آنچه در ارتباط با ساختن و ترکیب عناصر زبانی بخواهد، گاهی کامل داشته باشد و در واقع بداند چه می‌گوید و چه می‌نویسد.
- ۴ - مطالب زبان خارجی باید از ساده به مشکل تنظیم گردد تا یادگیری آن آسان‌تر شود. و یادگیرنده در خود احساس موفقیت کند.
- ۵ - تکرار، بویژه در مراحل نخستین زبان آموزشی، نقش مهمی دارد. آموزش زبان خارجی در دوره‌های بعدی باید همواره با تکرار و تمرین توأم باشد.
- ۶ - یادگیرنده زبان خارجی باید به سبب آن با مسجعی که می‌دهد

نظریه دیگر، نظریه شناختی (Cognitive Theory) است که بر بیان این فرض پنده شده که کودک با قواعد محدودی در زبان مادری خود را فراموش می‌کند و به کمک آنها جمله‌های نامحدودی را می‌سازد. هنگامی که کودک با به‌عرضه‌هستی می‌گذرد، دارای استعداد فطری و ویردی است که او را برتری فرگیری زبان مادری خود آماده می‌کند. وقتی که کودک به صحبت اظرف این خود گوش می‌دهد، از آواها و ترکیب‌هایی که می‌شنود قواعدی در ذهن خود می‌سازد و بر طبق آن قواعد شروع به صحبت کردن می‌کند. البته ممکن است صحبت‌هایی او در مراحل نخستین درست نباشد. و این نشان می‌دهد که کودک هنوز توسعه است و قواعد اصولی زبان را از آنچه می‌شنود استخراج کرده و لی بر اثر کسب گه‌به‌های بیشتری که به دست می‌آورد قواعدی را که در ذهن خود ساخته عدیل می‌کند. این فرایند همچنان ادامه پیدا می‌کند تا زمانی که کودک قادر شود زبان مادری‌اش را همانند سرگردانان اظرف خود بدون هیچگونه اشتباهی به کار برد.

گرچه این دو نظریه قادر نیستند تمامی حقایق زبان آموزشی را بر ما روشن کنند. ولی می‌توان گفت راهی را به این سرزمین شناخته‌شده بر بیان هموار می‌سازند. مهمتر از این نظریه‌ها، نتایج درختناسی است که از پژوهشهای گسترده در زبانشناسی و روانشناسی و اصول آموزش زبان خارجی به دست آمده است؛ و ما اکنون خلاصه‌ای از آنها را برای دبیران محترم نقل می‌کنیم. با هممون آنها در امر تدریس زبان خارجی قرار می‌گیرند.

نتایج پژوهشهای زبانشناسی

- ۱ - فواید زبان مادری در بسیاری از موارد، سعی در حوزه‌های آوی، وارگانی، نحوی، معنوی موجب تداخل در زبان دوم می‌شود. به عبارت دیگر، شخصیتی که به زبان خارجی صحبت می‌کند دارای لهجه (Accent) است؛ آنجا که ممکن است باید بر سرور این پنده جلوگیری نمود.

درست است یا غلط. اگر پاسخهای او درست باشد، تشویق می‌شود تا به یادگیری خود ادامه دهد، و اگر نادرست باشد، باید بلافاصله تصحیح شود تا مطلب نادرستی را تکرار نکند.

۷- یادگیری زبان خارجی هنگامی اهمیت خود را پیدا می‌کند که بین لفظ و معنا، و به طور کلی صحبت‌های یادگیرنده و آنچه در محیط اطرافش می‌گذرد، ارتباط مستقیم و واقعی برقرار گردد.

۸- احساس موفقیت در فعالیتهای زبانی نقش مهمی ایفا می‌کند. هر چه یادگیرنده زبان خارجی بیشتر احساس موفقیت کند، تحمل سخت‌های یادگیری زبان برایش آسانتر می‌شود و زودتر به هدف خود دست می‌یابد.

اصول تدریس زبان خارجی

۱- از آنجا که نقش زبان بیشتر در نوع گفتاری آن ظاهر می‌گردد، تدریس صحیح آواها در درجه اول اهمیت قرار می‌گیرد. آواهای زبان خارجی باید همیشه در قالب واژه‌ها، عبارتها، و جمله‌ها تدریس شود؛ مانند:

coat-goat

It's a coat.

It's a goat.

۲- علاوه بر تدریس آواها، شیوه ساختن واژه‌ها، جمله‌های زبان، و ترکیب آنها نیز باید آموزش داده شود؛ مانند:

I work everyday.

I worked yesterday.

I was working when you telephoned.

۳- در تدریس زبان خارجی لازم است به رابطه میان عناصر زبانی و فرهنگ آن نیز توجه شود؛ سلام و احوالپرسی، خداحافظی، اظهار محبت و خشم و مانند آن از این جمله‌اند:

Good morning

Hello!

Hi!

Goodbye!

So long!

۴- در تدریس زبان خارجی باید به یادگیرندگان کمک کرد تا واژه‌ها و اصطلاحات و جمله‌های صحیح را برای بیان اندیشه‌ها و افکار خود یاد بگیرند و به کار ببرند. در ضمن اختلاف اساسی میان واژه‌های اصلی زبان، مانند:

Function words (Content words) chair table etc و واژه‌های نقش زبان و مانند: حروف تعریف، حروف اضافه و غیره برایشان روشن شود.

۵- ترتیب مهارتهای زبان، یعنی گوش دادن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن در تدریس زبان خارجی اهمیت ویژه‌ای دارند. در صورتیکه یادگیرندگان مطالب را از ابتدا صحیح بشنوند و صحیح تلفظ کنند، خواندن و نوشتن در مراحل بعدی برایشان بمراتب آسانتر می‌شود.

۶- عوامل فرازبانی، مانند: سن، آمادگی یادگیرنده، نیازها، انگیزه ساخت زبان مادری، عوامل اجتماعی، تجارب قبلی یادگیرنده، محیط آموزشی، وسایل کمک آموزشی و غیره، در تدریس زبان خارجی از اهمیت بسزایی برخوردارند.

مسئولیت‌های دبیر زبان

۱- دبیر زبان باید قبل از رفتن به کلاس طرح درس خود را آماده کرده باشد تا بتواند با هدفی روشن تدریس زبان خارجی را آغاز کند.

۲- آمادگی کامل جهت تدریس جنبه‌های مختلف زبان از نوع گفتاری و نوشتاری داشته باشد.

۳- مروری بر مطالب تدریس شده و آشنکار ساختن ارتباط آنها با درس جدید از جمله اقدامات ضروری در تدریس زبان خارجی به شمار می‌آید.

۴- دبیر زبان خارجی باید کوشش نماید تا کلیه شاگردان او در فعالیتهای درسی شرکت جویند. یادگیرندگان زبان خارجی را نباید در تمام مراحل آموزش، آماده و فعال نگاه داشت.

۵- برای تکمیل مطالب درسی باید به تهیه مطالب تکمیلی نیز اقدام کند.

۶- استفاده از آزمونهای مختلف به منظور ارزشیابی پیشرفت کار یادگیرندگان و حتی کار خوددبیر زبان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۷- دبیر زبان خارجی باید این توانایی را داشته باشد که تمرینهای مکانیکی (Mechanical drills) یا بدون معنی را در کلاس بلافاصله به تمرینهای معنی دار (Meaningful drills) تبدیل کند و زبان را در موقعیتهای واقعی تمرین کند.

۸- باید با انجام تمرینهای متفاوت، بازیها و سرگرمیهای زبانی، کلاس را زنده نگاه دارد و یادگیرندگان را پیوسته تشویق و ترغیب کند.

۹- دبیر زبان باید کوشش کند تا از زبان مادری یادگیرنده استفاده «بجا و صحیح» نماید و در توضیح معانی شکل واژه‌ها و جمله‌ها از آن مدد بگیرد.

۱۰- بعد از انجام تمرینهای شفاهی، باید یادگیرندگان را برای انجام تمرینهای کتبی و فعالیتهای دیگر زبانی آماده سازد.

اضافه می‌توانند در جمله به خودی خود حالت اسم بعد از خود را تعیین نمایند. به این معنا که حرف تعریف اسمی نه هنگام استفاده از این حروف صرف می‌گردند، به جز در بعضی موارد استثنا.

به عنوان مثال در مورد کناربرد کلمه «nach» می‌توان این توضیح را آورد که کلمه «nach» به همراه قید مکان بدون استفاده از مفعول یا واسطه «Dativ» آورده می‌شود.

- 1 - Sie reisen nach Ahwas.
- 2 - Ich gehe nach Hause.
- 3 - Sie fliegen nach Deutschland.

اما اگر به همراه قید زمان به کار رود، قید زمان صرف می‌گردد:

(die Stunde) → Nach einer Stunde kommt er zurück.

(das Essen) → Nach dem Essen trinken wir Tee.

روش تدریس کتابهای دوره راهنمایی زبان آلمانی در گروه زبان آلمانی در شرف نمودن می‌باشد تا سال ۶۵ یعنی قبل از تغییر زبان دوره راهنمایی به ۲ سال، جزوه روش تدریس سالهای اول و دوم راهنمایی که توسط گروه زبان آلمانی تهیه شده بود، در اختیار دبیران محترم قرار داشت و بالطبع با تغییر ساعات زبان در مقطع راهنمایی، تغییرات کلی در کتب راهنمایی داده شد و انشاء... جهت سال تحصیلی ۷۲ - ۷۱ یک کتاب روش تدریس برای دو سال راهنمایی تهیه خواهد گردید.

نوارهای درسی کتب دوره راهنمایی (سال دوم و سوم) نیز در گروه زبان آلمانی و با همکاری تعدادی از اساتید و دانش‌آموزان آلمانی زبان تهیه شده و دبیران محترم می‌توانند یا در دست داشتن ۴ نوار خام به گروه زبان آلمانی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی مراجعه و در فواصل آن، سوارهای پُر شده دوره راهنمایی را دریافت نمایند.

این مبحث دستوری که در کتاب سال دوم راهنمایی نیز اشاره کوتاهی به آن شده و در درس دهم کتاب سال سوم راهنمایی با عنوان «کاربرد افعال یا مفعول یا واسطه» چاپ ۶۹ آورده شده است، اضافه گردد.

در این درس علاوه بر توضیحات کامل دستوری، تصاویر نیز نقش کمک کننده‌ای را در درک مطالب این مبحث ایفا می‌نمایند، باشد که دبیران محترم و دانش‌آموزان عزیز بتوانند با بررسی و مرور دروس مذکور و مثالهای آورده شده، با این مبحث دستوری آشنایی کامل پیدا نمایند.

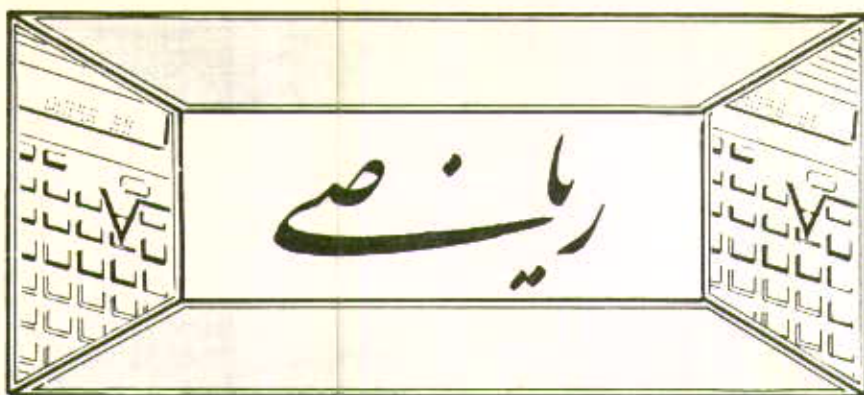
در این بخش از کتاب در مورد حروف اضافه‌ای که همیشه با مفعول یا واسطه آورده می‌شوند، نمونه‌هایی آورده شده و از کلمات آن می‌توان اینگونه استنباط نمود که این حروف

اخبار گروه زبان آلمانی در مقطع راهنمایی:

کتاب زبان آلمانی سال دوم راهنمایی با کد ۱۲۹ جهت چاپ مجدد برای سال تحصیلی ۷۲ - ۷۱ به دفتر چاپ و توزیع ارسال شد و به نازگی از چاپ خارج گردید.

کتاب زبان آلمانی سال سوم راهنمایی با تغییرات جزئی جهت چاپ مجدد برای سال تحصیلی ۷۲ - ۷۱ به دفتر چاپ و توزیع ارسال گردید.

لازم به تذکر است، در طی جلساتی که با حضور دبیران زبان آلمانی در این دفتر تشکیل شد، مقرر گردید، یک درس با عنوان دستوری «Präpositionen mit Dativ» (حروف اضافه با مفعول یا واسطه) جهت تکمیل نمودن

جذر

بررسی الگوریتم و محاسبه آن در مدرسه

محمد تقی دبیبی. عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم و مؤلف کتابهای ریاضی دوره راهنمایی

نیز اکنون این عقیده را دارم که در شرایطی که کار با ماشینهای محاسبه فراگیر می‌شود، چرا باید دانش‌آموزان را به محاسباتی سرگرم کنیم که جز عقب‌ماندگی ذهنی نسبت به جامعه بین‌المللی چیز دیگری عاید آنها نمی‌کند.

با این زمینه ذهنی، در آن زمان تصمیم بر آن شد که جذر را از لحاظ مفهومی برای دانش‌آموز بیان کنیم و از این که گاهی محاسبه تقریبی جذر، تا یک رقم اعشار، خیلی از واقعیت دور شود به خود ترسی راه ندهیم؛ و همین کار هم صورت گرفت. ایده اصلی این کار، به زبان ساده چنین است:

فرض کنیم x عددی صحیح و مثبت باشد و بخواهیم جذر آن، یعنی \sqrt{x} ، را حساب کنیم. فرض می‌کنیم $x = a^2 + h$ (۱)، که h نسبت به a^2 عددی کوچک است. داریم $a^2 < x$. پس $a < \sqrt{x}$. بنابراین فرض

می‌کنیم $\sqrt{x} = a + s$ ، از این رابطه داریم

$$(2) \quad x = (a + s)^2 = a^2 + 2as + s^2.$$

پس، از (۱) و (۲) داریم (۳) $h = 2as + s^2$. این رابطه را بخاطر داشته باشید زیرا از آن استفاده بیشتری خواهیم کرد. چون h را کوچک فرض نموده بودیم، پس s^2 به مراتب کوچکتر از a^2 خواهد بود، لذا h را

قبل از ورود به بحث اصلی، به روزها و هفته‌های تألیف کتب ریاضی اول، دوم و سوم راهنمایی و انگیزه‌های بسیار نیرومند تألیف این کتابها باز می‌گردم. روزهایی که در کنار مرحوم دکتر مسعود فرزاد - خداوند روحش را شاد کند - به بحث در مورد شیوه‌های آموزش مباحث مختلف ریاضی راهنمایی می‌پرداختیم. در آن روزها شورای تألیف معتقد بود حالا که ماشین حساب جیبی به صورت گسترده در اختیار اکثریت مردم قرار دارد، چرا باید دانش‌آموزان را سرگرم محاسباتی نمائیم که عمدتاً بدون دلیل و مائینی مطرح می‌شود؛ و دانش‌آموزان نیز بدون اندکی تامل محاسباتی را که حتی یکبار دلیل شهودی آن برایشان روشن نشده است، تنها به خاطر آنکه در کتاب درسی آمده است و معلم موظف به تدریس و تحویل آن است، انجام می‌دهند.

از سوی دیگر، همیشه این سؤال در ذهن برنامه‌ریزان وجود داشته است که به چه علت باید یک مطلب جزء مواد درسی قرار گیرد. برای ما نیز این پرسش مطرح بود که آیا دانش‌آموز در آینده ملزم به محاسبه جذر خواهد بود؛ قبل از فارغ‌التحصیلی یا بعد از آن. شورای مؤلفین کتابهای ریاضی راهنمایی در حقیقت چنین اعتقاد داشت، و من

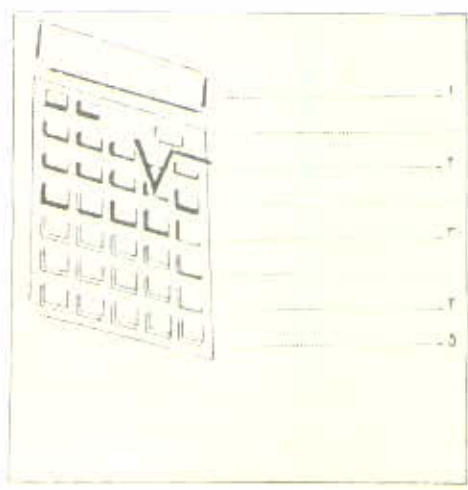
باین $x = \frac{h}{2}$ کنون، خواهیم داشت $x = \frac{h}{2}$ آنچه مشاهده شد درس جذر در کتاب دوه راهمایی است

تسمه شورای تألیف این بود که دانش آموزان در سال سوم ریاضی با هم روی همین روش کار کنند و به همین دلیل در چاپ اول کتاب سه راهمایی این هدف را دنبال کردیم. متأسفانه به خاطر دور و بردیگ کشور با مدهای زیادی به دفتر تحقیقات رسال گردید که ادعای مشترک آن نامه تقریباً چنین بود:

«چرا وقتی می‌توانیم جذر را با تقریب داحسوه حساب کنیم، مؤلفین جذر تقریبی را آنهم گاهی با خطای خیلی زیاد مطرح کرده‌اند»

در آن زمان، مؤلفین تلاش کردند که به دیرین پاسخی را که در ابتدا بیان شد ارائه دهند. اگر با مسائلی که اینها سؤال می‌تواند چه دلیلی دارند که روش محاسبه جذر به صورت سنتی درست باشند و اساسی برای این کار دارند، متأسفانه غالباً سکوت پاسخ این سؤال بود، و به دلیل می‌آورند که «نتیجه درست در می‌آید» به هر حال، دو راه در پیش داریم: راه اول، ویرایش آموزش و پرورش را مساعدت می‌گردید که ماشین حساب به عنوان یک وسیله کمک آموزشی و جزیی از براد آموزشی مدرسه درآید. البته، پیشنهادی که دانشم این امر چندین مشکل بود، ولی در آن روزها، روزهای جنگ و دفاع مقدس، طرح این مساله با توجه به این که هنوز ریاضی جدید تألیف می‌شد، می‌توانست خیلی در کلیت کار محدودیت به هر صورت، امروز با تشریحی که در جامعه وجود دارد و گذار ساخت میسر بود در دیرتعال می‌رود که جزیی از برنامه درسی، طرح این پیشنهاد ضروری است.

هر مدرسه ریاضی حدود ۱۵ ماشین حساب تهیه کند و - یعنی در کلاس هفگی ریاضی به محاسبه ماشین حساب اختصاص داده شود، برای آنکه برنامه مشق‌های سرای کند داشته باشیم، می‌توانیم صفحاتی از کتاب ریاضی را به صورت رسر طراحی کرد.

تقریباً صدوی ۲۱۵ می‌گیریم. چینی

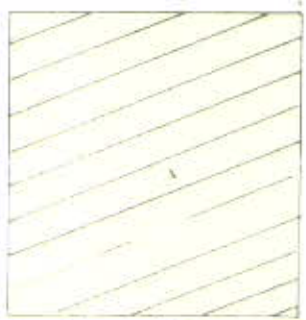
$$5 = 215$$

برای $x = \frac{h}{2}$ پس می‌توانیم بنویسیم

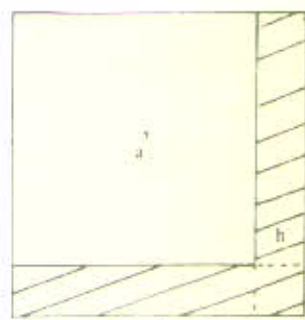
$$\sqrt{x} = 10 + \frac{h}{20}$$

این همان چیزی است که برقی دانش‌آموز دوه راهمایی به شکل زیر تشریح شده است.

فردا در مساحت یک مربع فرض می‌کنیم آنچه بر این حالت است، طول یک ضلع این مربع می‌شود برابر که در مسجود طول یک ضلع مربع است، یعنی طول یک ضلع صدوی جذر است. البته توجه به رابطه (۱)، می‌توان در داخل مربع یا مساحت آن مربعی قرار داد که هر ضلع آن داشته

شکل ۱

شکل ۲

با توجه به شکل ۱، $x = 10 + \frac{h}{20}$ و $x = 10 + \frac{h}{20}$ حال قسمت هفتم را در مساحت آن نظر می‌گیریم. شکل ۲ مشاهده می‌کنیم که $5 = 215$ چون آنکو چگ است، از آن صرف نظر نموده و رابطه تقریبی زیر درج

اکنون نتیجه را یکبار دیگر می‌نویسیم

$$x = a^2 = h^2$$

که در آن $a = a + s$ ؛ سپس مراحل فوق برای یافتن h تکرار می‌شود.
مثال. محاسبه جذر ۲۸۴۵.

حل. برای محاسبه ابتدا توجه کنیم که در رابطه (۲)، اگر a مضربی از ۱۰ باشد و $9 < s < 10$ ، آنگاه s حداکثر رقم ۹ در اعداد طبیعی خواهد بود. حالا توجه کنیم که

$$(50)^2 < 2845 < (60)^2$$

در نتیجه $\sqrt{2845} = 50 + s$ که $0 < s < 10$. از طرف دیگر داریم $h = (50)^2 + h$ که $2845 = 2500 + h$ پس مطابق آنچه گفته شد، داریم
(۴) $345 = h = (2 \times 50 + s)s$.

چون $0 < s < 10$ ، اگر s را به اعداد طبیعی مقید کنیم، رابطه فوق نشان می‌دهد که در رقم یکان ۱۰۰ باید رقمی قرار داد که حاصل ضرب $s \times 100$ از ۳۴۵ تجاوز نکند. مشاهده می‌شود که بیشترین مقدار ممکن برای s عبارت است از $s = 3$. بنابراین داریم $h = (53)^2 = 2845$ و $\sqrt{2845} = 53 + s$

محاسباتی را که تاکنون انجام داده‌ایم به شکل سنتی می‌نویسیم:
حال ببینیم ادامه محاسبه چگونه صورت می‌گیرد. در بالا دیدیم که قادر به انتخاب s مناسبی نیستیم تا تساوی (۴) را تأمین کند.

$\begin{array}{r} \sqrt{} \\ 2845 \\ -25 \\ \hline 345 \\ -309 \\ \hline 36 \end{array}$	$\begin{array}{r} 53 \\ \hline 2 \times 5 = 10 \\ 10 \times 3 = 30 \\ \hline 309 \end{array}$
--	---

در نتیجه داریم

$$h = 345 = (2 \times 50 + 3) \times 3 + 36 = (53)^2 + 36$$

یعنی $36 = (53)^2 + 36 = 2845$. چون $(53)^2 < 2845 < (54)^2$ ، پس اگر بخواهیم جذر ۲۸۴۵ را تا یک رقم اعشار بدست آوریم، جذر آن به صورت $2845 = 53 + s$ است که $0 < s < 10$. برای آنکه بتوان s را مانند قبل محاسبه کرد، تساوی اخیر را به صورت

$$\frac{\sqrt{284500}}{10} = \frac{530 + t}{10}$$

می‌نویسیم که $t = 10 \times s$. پس $10 < t < 100$. حالا روشن است که مراحل

در این صفحات مسائلی بگنجانیم که حل آنها توسط دست هم به خاطر وقت و هم به لحاظ دقت مقرون به صرفه نباشد و از دانش‌آموزان بخواهیم تا این محاسبات را با ماشین حساب جیبی که در اختیار آنان گذارده می‌شود، انجام دهند.

البته جذر هم می‌تواند جزئی از این محاسبات درآید. روشن است که اجرای این پیشنهاد نه بار سنگینی بر دوش اولیای مدرسه است و نه بر دولت. اگر متوسط قیمت یک ماشین حساب ساده پانصد تومان باشد، هزینه سرانه دانش‌آموزان برای مدرسه‌ای با ۲۵۰ نفر در حدود صد تومان است که می‌توان از خودیاری اولیاء استفاده کرد. توجه کنیم کار دانش‌آموز راهنمایی با ماشین حساب جیبی، کار وی را در دبیرستان با کامپیوتر منطقی‌تر خواهد نمود.

باز می‌گردیم به بحث قبلی، به دلایلی که ذکر آن گذشت، راه دوم را انتخاب کردیم. یعنی نهایتاً محاسبه جذر را به شیوه سنتی در کلاس سوم راهنمایی ارائه کردیم. با این که سعی شده است این مطلب تفهیم شود که روش (الگوریتم) محاسبه جذر در مبنای ۱۰، در حقیقت، ادامه همان روش محاسبه جذر در کلاس دوم راهنمایی است، اما به دفعات نویسنده با این سؤال اعتراض‌گونه دبیران راهنمایی مواجه شده است که گویا «روش محاسبه جذر در سوم راهنمایی دنباله روش جذر در دوم راهنمایی نیست».

از آنجایی که این نوشته به منظور پاسخ به همین دسته از دبیران محترم به نگارش در آمده است، تلاش می‌کنم، ضمن شرح الگوریتم محاسبه جذر در مبنای ۱۰، ارتباط آن را با کتاب دوم راهنمایی روشن نمایم. لازم به تذکر است که مشابه این توضیح در کتاب راهنمای معلم کتب ریاضی راهنمایی وجود دارد.

دیدیم که با فرض $x = a + s$ و $x = a^2 + h$ داریم $a^2 + h = (a + s)^2$. پس $h = 2as + s^2$ (که همان رابطه (۳) است). بنابراین $h = (2a + s)s$. این رابطه نشان می‌دهد که برای محاسبه جذر x چنین باید عمل کرد:

۱. جذر نقصاتی x را بدست می‌آوریم، و آن را a می‌نامیم.
۲. عدد $h = x - a^2$ را در نظر می‌گیریم.
۳. a را در ۲ ضرب کرده و سپس s را چنان پیدا می‌کنیم که $(2a + s)s$ مساوی h باشد. و سپس از رابطه $x = a + s$ ، جذر x را بدست می‌آوریم.

اما، عملاً وقتی با اعداد طبیعی کار می‌کنیم، یافتن عدد s مقدور نیست و لذا بیشترین مقدار ممکن برای s را بدست می‌آوریم به طوری

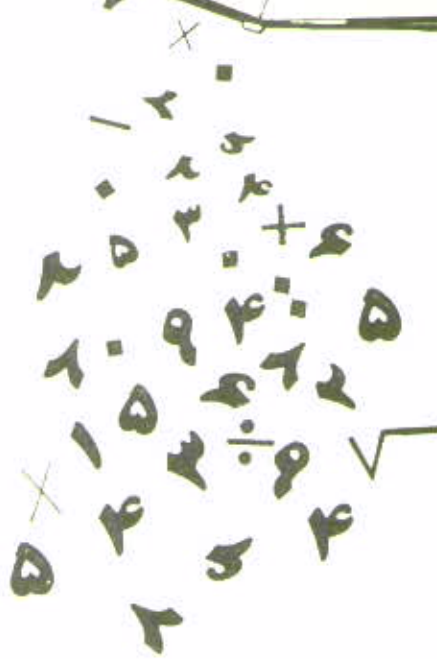
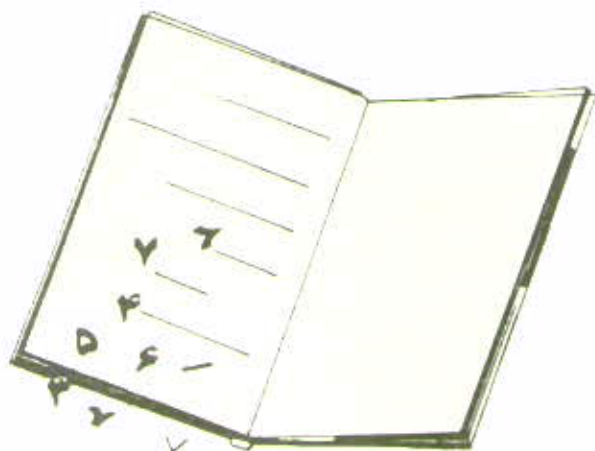
که $h < (2a + s)s$. سپس می‌توانیم بنویسیم

$$x = a^2 + h = a^2 + (2a + s)s + h'$$

$$= (a + s)^2 + h'$$

که در آن

$$h' = h - (2a + s)s$$

نسبت و تناسب

خسرو داودی

معلم مدرسه راهنمایی نیک‌پور

نسبت به در اطراف ما کمینهای زیادی به هم مرتبط هستند. ما این ارتباط ریاضی و عددی نسبت از طریق نسبت می‌توانیم این ارتباط را به شکل عددی و به صورت ریاضی بیان کرد.

نسبت حسابی: نسبت حسابی اختلاف اعدادی دو کعبه را تعیین می‌کند؛ مثلاً، در یک بسته از خودکارهای رنگی، خودکار سی رنگ ۴ تا بیشتر از خودکار سبز است.

بالا مجدد برای تکرار می‌شود یعنی $284500 = (53 \times 10) + 3600$

$$3600 = (2 \times 53 + 1) \times 10 = 106 \times 10$$

مشاهده می‌کنیم: حد اکثر ۳ است یعنی $1064 \times 3 = 3189$

نتیجه به این که $1064 \times 3 = 3189$ پس ادامه محاسبه به روش سنتی چنین است:

284500	53
-20	
345	$2 \times 53 = 106$
-309	$106 \times 3 = 318$
3600	$2 \times 53 = 106$
-3189	$1064 \times 3 = 3189$
411	

۱- طبق آنچه در ریاضات عمومی مرکز تربیت معلم آمده است عبارت $\frac{a}{b}$ را در جمله نکت به صورت $\frac{a}{b} = \frac{a \times 1}{b \times 1}$ می‌تواند.

۲- در حال حاضر این روش در هیچ کتاب ریاضی در سطح بین‌المللی مورد استفاده نمی‌شود.

نسبت هندسی: با نسبت هندسی مشخص می‌شود که یک کمیت چند برابر یک کمیت دیگر است: مثلاً، در یک جعبه ابزار، تعداد آچارها ۳ برابر تعداد انبردستها است.

نسبت را به شکل کسری نیز می‌توان بیان کرد: مثلاً، در گاز کربنیک نسبت وزن کربن به وزن اکسیژن $\frac{12}{33}$ است. توجه به این نکته ضروری است که این کسر با کسرهایی معمولی متفاوت است زیرا در یک کسر صورت و مخرج از یک جنس و مربوط به یک کمیت است: در حالی که در این مثال عدد ۱۲ مربوطه به وزن کربن و عدد ۳۳ مربوط به وزن اکسیژن است.

در یک کلاس درس در هر ردیف ۳ دانش آموز نشسته است. رابطه بین تعداد ردیفها و دانش آموز بیان کننده نسبت است.

این نسبت به سه شکل بیان می‌شود.

۱ - نسبت هر ردیف به دانش آموزان آن مثل ۱ به ۳ است.

۲ - تعداد ردیفها و دانش آموزان به نسبت ۱ و ۳ هستند.

۳ - تعداد ردیفها $\frac{1}{3}$ تعداد دانش آموزان است.

برای آسانی محاسبه نسبت را با یک جدول ستونی نشان

می‌دهیم:

تعداد ردیف	۱
تعداد دانش آموز (نفر)	۳

در این جدول نسبت یک سطر برای نشان دادن تعداد ردیفها و یک سطر برای تعداد دانش آموزان قرار می‌دهیم. و واحد مربوطه به هر کمیت را کنارش می‌نویسیم.

تناسب

وقتی در یک ردیف ۳ دانش آموز نشسته باشد، در ۲ ردیف ۶ دانش آموز خواهیم داشت. به همین ترتیب در ردیفهای بعدی تعداد دانش آموزان را تعیین می‌کنیم. این مطلب را به صورت زیر نشان می‌دهیم:

تعداد ردیف	۱	۲	۳	...
تعداد دانش آموز (نفر)	۳	۶	۹	...

این جدول شکل دیگر بیان تساوی کسرها است که به آن جدول تناسب می‌گوییم.

$$\frac{1}{3} = \frac{2}{6} = \frac{3}{9} = \dots = \frac{1}{3}$$

هر گاه دو مقدار طوری تغییر کنند که نسبت آنها همواره ثابت بماند، آن دو مقدار را متناسب می‌گوییم.

هر تساوی به صورت $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ را یک تناسب می‌گوییم. هر تناسب از ۴ جزء تشکیل شده است. خاصیت اصلی تناسب این است که: «حاصلضرب طرفین برابر است با حاصلضرب وسطین» یعنی در تناسب بالا داریم:

$$a \times d = b \times c$$

اگر یک جزء از ۴ جزء یک تناسب مجهول باشد، با استفاده از این رابطه براحتی می‌توان محاسبه کرد با مجهول بودن یک جزء یک مسأله تناسب خواهیم داشت.

هر گاه $a = d$ باشد، به عبارت دیگر $a' = b \times c$ شود، مقدار a را واسطه هندسی بین دو مقدار b و c می‌نامیم.

به تناسب $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ که به صورت $a \times d = b \times c$ بیان می‌شود، تناسب مستقیم می‌گوییم که در مقابل آن تناسب معکوس خواهیم داشته به مثال زیر توجه کنید:

۳ کارگر کاری را در ۴ روز تمام می‌کنند. ۶ کارگر همان کار را در چند روز انجام می‌دهند.

می‌دانیم هر چه تعداد کارگرها بیشتر شود، کار سریعتر انجام

می‌شود، یعنی کار در دو روز انجام می‌شود: $\frac{3}{4} = \frac{6}{x}$

در این حال رابطه تساوی بین کسرها برقرار نیست. رابطه تناسب معکوس به شکل مقابل خواهد شد:

$$a \times b = c \times d$$

و از این تساوی می‌توان جزء مجهول را پیدا کرد.

حل مسائل تناسب:

در این جا، ضمن حل چند مثال، روش استفاده از جدول تناسب بیان می‌شود.

۱ - الف) در هر ۸۰ لیتر آب دریاچه‌ای $\frac{1}{5}$ کیلوگرم نمک وجود دارد.

در چند لیتر آب این دریاچه ۱۲ کیلوگرم نمک وجود دارد.

$$\text{حل: } x = \frac{80 \times 12}{1/5} = 640 \text{ لیتر}$$

آب (لیتر)	۸۰	x
نمک (کیلوگرم)	۱/۵	۱۲

ب) در ۴۸ لیتر آب این دریاچه چند کیلوگرم نمک وجود دارد.

چون وزن سم مخلوط ۹۶۰ گرم است، بنابراین:

$$۸ \text{ سم} = \frac{۳ \times ۹۶۰}{۸} = ۳۶۰ \text{ گرم}$$

همین مثال را در قالب جدول حل می‌کنیم:

$$۳ = \frac{۳ \times ۹۶۰}{۸}$$

سم نوع A (گرم)	۳	x
سم نوع B	۴	
سم نوع C	۱	
سم مخلوط	۸	۹۶۰

$$\text{حل: کینوگرم} \quad x = \frac{۴۸ \times ۱/۵}{۸۰}$$

جدول فوق ترکیب چند جدول تناسب است. برای مثال x از جدول مقابل پیدا می‌شود:

۳	x
۸	۹۶۰

۸۰	۴۸
۱/۵	x

آن نیز (سمک اکیلوگرم)

هر دو قسمت مسئله را با یک جدول نیز می‌توان حل کرد که در حقیقت ترکیب این دو جدول است.

به مثال بعدی توجه کنید تا مشخص شود که چگونه از یک جدول می‌توان برای پیدا کردن قسمتهای مختلف یک مسئله و مشخص کردن چندین مجهول استفاده کرد.

۳- برای دفع نوعی آفت پشته سه نوع سم A، B و C را به نسبت ۳ و ۴ و ۱ مخلوط می‌کنند. چند درصد از هر نوع سم در این سم مخلوط به دست آمده وجود دارد. برای یک مزرعه ۹۶۰ گرم سم نیاز داریم؛ از هر کدام چند گرم تهیه کنیم.

حل یا استفاده از جدول:

سم نوع A (گرم)	۳	x_1	y_1
سم نوع B	۴	x_2	y_2
سم نوع C	۱	x_3	y_3
سم مخلوط	۸	۱۰۰	۹۶۰

$$x_1 = \frac{۳ \times ۱۰۰}{۸} = ۳۷.۵ = ۳۷.۵\%$$

$$y_1 = \frac{۳ \times ۹۶۰}{۸} = ۳۶۰ \text{ گرم}$$

۸۰	x_1	۴۸
۱/۵	۱۲	x_2

سمک اکیلوگرم)

$$x_1 = \frac{۱۲ \times ۸۰}{۱/۵}$$

$$x_2 = \frac{۴۸ \times ۱/۵}{۸۰}$$

مسئله سهیم به سه:

مسائل سهیم به نسبت را نیز می‌توان با جدول حل کرد. در حقیقت روشی که در کتاب نوشته شده است، می‌توان در قالب یک جدول پیاده کرد.

در مسائل سهیم به نسبت همیشه یک ردیف یا ستون «اکل» در جدول اضافه می‌کنیم. به مثال زیر توجه کنید.

۲- برای دفع نوعی آفت پشته سه نوع سم A و B و C را به نسبت ۳ و ۴ و ۱ مخلوط می‌کنیم. برای یک مزرعه ۹۶۰ گرم سم نیاز داریم. از سم A چند گرم باید در سم مخلوط استفاده کنیم.

حل یا روش کتاب درسی اول راهنمایی:

$$\text{مجموع نسبتها} = ۱ + ۴ + ۳ = ۸$$

$$\frac{\text{وزن سم}}{\text{وزن سم مخلوط}} = \frac{۳}{۸}$$

به همین ترتیب بقیه مجهولات پیدا می‌شوند.

در حقیقت جدول بالا خلاصه راه حل و توضیحات دانش آموز

است.

دانش آموز با استفاده از این جدول می‌تواند اطلاعات خود را منظم در جدول پیاده کند. برای حل یک مسئله تناسب باید این قدرت را در دانش آموز ایجاد کنیم تا بتواند مسئله را به چند قسمت یا مرحله تفکیک کند: سپس با حل کردن هر مرحله و کنار هم قرار دادن آنها مسئله را حل کند.

مراحل یا قسمتهای مختلف یک مسئله عبارت است از:

۱ - پیدا کردن نسبت‌ها و کامل کردن ستون نسبتها.

معرفی نسبتها به دو صورت در مسئله انجام می‌شود:

الف) به صورت معمول (سه روش گفته شده).

ب) به صورت یک مسئله تناسب جیبی.

۲ - معرفی نسبت جدید دو مسئله که ممکن است لازم شود

یک سطر برای نسبت جدید در جدول اضافه کنیم؛ مانند تسهیم به نسبت که یک سطر برای کل اضافه می‌کردیم.

۳ - معرفی خواسته مسئله که در این جا نیز ممکن است یک

سطر برای خواننده مسئله اضافه کنیم.

به حل زیر توجه کنید تا به چگونگی استفاده از جدول و تقسیم

کردن مسئله به این ۳ مرحله پی ببرید.

۴ - نسبت پول اولی به دومی مثل ۲ به ۳ و نسبت پول اولی به

سومی مثل ۴ به ۵ است. اگر تفاضل پول سومی از اولی ۱۰ ریال باشد، مجموع پول اولی و دومی چه قدر است؟

حل:

۱ - پیدا کردن نسبتها

در این مسئله نسبتها به صورت غیر معمول معرفی شد؛ پس باید

رابطه بین نسبتها را پیدا کنیم. به همین دلیل در این جدول نسبت، نسبت پولهای اولی و سومی را وارد کرده برای پیدا کردن نسبت پول دومی از جدول کمکی زیر استفاده می‌کنیم که در نتیجه نسبت پول دومی برابر ۶ خواهد شد.

جدول کمکی	<table border="1"> <tr><td>۴</td><td>۲</td></tr> <tr><td>۶</td><td>۳</td></tr> </table>	۴	۲	۶	۳	<table border="1"> <tr><td>۴</td><td>پول اولی (ریال)</td></tr> <tr><td>۵</td><td>پول دومی</td></tr> </table>	۴	پول اولی (ریال)	۵	پول دومی
۴	۲									
۶	۳									
۴	پول اولی (ریال)									
۵	پول دومی									

به این ترتیب نسبت بین پولهای سه نفر مشخص خواهد شد: نسبت پول اولی و دومی و سومی مثل ۴ و ۶ و ۵ است که آن را در

جدول نسبت زیر نمایش می‌دهیم:

پول اولی (ریال)	۴
پول دومی	۶
پول سومی	۵

۲ - معرفی نسبت جدید:

جمله «اگر تفاضل پول سومی از دومی ۱۰ ریال باشد» بیان کننده یک نسبت جدید است که یک سطر در جدول اضافه می‌کنیم.

نسبت جدید: $۱ = ۵ - ۴ = ۵ - ۴ = ۱$ اولی - سومی

۳ - خواسته مسئله

مجموع پول اولی و دومی که خواسته مسئله است. با اضافه کردن یک سطر در جدول مشخص می‌شود.

مجموع نسبت‌های اولی و دومی: $۱۰ = ۴ + ۶ = ۴ + ۶ = ۱۰$ اولی + دومی
راه حلی که توسط دانش آموز و به این روش باید نوشته شود، در زیر آمده است. این مراحل در ذهن دانش آموز می‌گذرد تا جدول را به صورت زیر تکمیل کند:

پول اولی (ریال)	۴	
پول دومی	۶	
پول سومی	۵	
پول اولی - پول سومی	۱	۱۰
پول دومی + پول اولی	۱۰	x

$$x = \frac{۱۰ \times ۱۰}{۱} = ۱۰۰ \text{ ریال}$$

این مسئله یکی از پیچیده‌ترین مسائل تناسب است که به این صورت مطرح شد تا در برگیرنده کلیه حالات ممکن باشد. توجه به این نکته ضروری است که طرح این سؤال را برای دانش‌آموزان راهنمایی به هیچ وجه توصیه نمی‌کنیم، بلکه بهتر است مسائلی ساده‌تر [مانند مثالهای ۱ و ۲ و ۳] در کلاس درس طرح و با استفاده از جدول حل شود.

طرح آزمونهای هماهنگ همواره با مشکلات و مسائل بسیاری همراه بوده است. توجه به نکات ریز و ظریف، در بهبود کیفیت این امتحانات تأثیر بسزائی دارد. در این مقاله سعی داریم توجه طراحان این گونه سئوالات را به این مسائل جلب کنیم؛ در ضمن معلمان دیگر نیز می‌توانند در طرح امتحانات خود از این مطالب استفاده کنند. هر کار هدفمند و روشمند از سه جزء تشکیل شده است:

(۱) تعیین اهداف؛ (۲) تعیین برنامه برای رسیدن به اهداف؛ (۳) ارزشیابی اهداف و برنامه‌ها. آموزش و تدریس نیز فرآیندی روشمند است؛ بنابراین، سازنده که آن را ارزشیابی کنیم برای ارزشیابی به اندازه‌گیری احتیاج داریم. در ابتدا باید سبب مفهوم ارزشیابی و اندازه‌گیری چیست.

اندازه‌گیری عبارت است از نسبت دادن کمیت‌ها و مقادیر کمی به صفات و ویژگی‌ها و تواناییهای آدمی بر اساس اصول و قواعد معین؛ مثلاً وقتی به قد یک انسان، عددی نسبت می‌دهیم، در حقیقت اندازه‌گیری انجام داده‌ایم. اندازه‌گیری بخش جدایی‌ناپذیر ارزشیابی است.

ارزشیابی فرآیندی است برای قضاوت درباره میزان رسیدن به هدفهای پیش‌بینی شده. در «برنامه» برای اندازه‌گیری قضاوتی صورت نمی‌گیرد، اما در «ارزشیابی» قضاوت انجام می‌شود؛ مثلاً می‌گویم: حسین در درس ریاضی پیشرفت کرده است، کارحسین مورد ارزشیابی قرار گرفته، اما وقتی می‌گویم حسین در درس ریاضی نمره ۱۷ گرفته است در این جا فقط اندازه‌گیری کرده‌ایم.

قضاوت باید بر اساس ملاک صورت گیرد. در کارهای آموزشی ۳ نوع ملاک داریم:

الف) ملاک مطلق: یعنی رسیدن به مهارت کامل سادداشتن مهارت‌های لازم برای آن که کاری را که به شخص سپرده می‌شود، بدون نقص انجام دهد. به طور خلاصه، حالت بنیابین وجود ندارد؛ یعنی با مردود یا قبول.

ب) ملاک نسبی: سنجیدن افراد با حد متوسط گروه؛ مثلاً شخصی که از میانگین پایین‌تر است، مردود و بالاتر از میانگین قبول خواهد بود.

ج) ملاک قراردادی: که در مسائل آموزشی همان نمره است. پس امتحان وسیله‌ای است جهت اندازه‌گیری. با یک ملاک قراردادی تا به کمک آن ارزشیابی صورت گیرد؛ و مشخص شود تا چه حد به اهداف آموزشی تعیین شده در آموزش رسیده‌ایم.

بظورکلی سئوال امتحانی ۳ نقش اساسی دارد.

- (۱) توانایی علمی دانش‌آموز در یک درس خاص تعیین می‌شود.
- (۲) از کار معلم نیز ارزشیابی به عمل می‌آید؛ یعنی بعد از امتحان و تصحیح سئوالات در یک سئوال خاص اگر تعداد زیادی از

به بهانه نقد و

بررسی امتحان نهایی

ریاضیات

سوم راهنمایی،

شهریور ۱۳۷۰،

استان تهران

خسرو داودی معلم مدرسه راهنمایی نیک‌بور

دانش‌آموزان به آن سؤال جواب نداده‌اند، نشان دهنده آن است که معلم در زمینه آن سؤال، به خوبی کار نکرده است.

۳) ارزیابی کننده کتاب درسی و درس موردنظر است به این معنی که اگر سؤال امتحانی در حد توان دانش‌آموز و پیرامون کتاب باشد و معلم نیز در کلاس خوب کار کرده باشد، نمره ضعیف در یک سؤال یا چند سؤال ممکن است به این دلایل بستگی داشته باشد:

الف) سنگین و پیچیده بودن درس مربوط به آن سؤال:

ب) روشن و واضح نبودن مطلب درسی برای آن سؤال:

ج) نبودن تمرین به میزان کافی در کتاب درسی.

برای نمونه اینک سؤالات امتحان نهایی ریاضیات سوم راهنمایی شهریور ۱۳۷۰ ارزیابی می‌شود:

ابتدا درباره ۲ سؤال هدف آموزشی را عنوان کرده بعد ارزیابی می‌کنیم که با این سؤال تا چه حد به آن هدف رسیده‌ایم. سؤال ۸- الف) نمودار خطی به معادله $y = 2x + 4$ را رسم کنید.

ب) مختصات نقطه‌ای از این خط را به دست آورید که طول آن ۳+ باشد.

ج) معادله خطی را بنویسید که با خط مزبور موازی بوده، محور yها را در نقطه‌ای به عرض ۱- قطع کند. ببینیم در کتاب، معلم ریاضیات دوره راهنمایی، اهداف رفتاری این قسمت را به چه ترتیب بیان کرده است؟

دانش‌آموز بعد از اتمام این درس (معادله خط) باید:

۱- هر خطی را که معادله آن به صورت $y = ax + b$ ($a \neq 0$) داده شده است، بتواند رسم کند.

۲- بداند که خطهای با شیب مساوی موازی هستند و شیب یک خط چگونه به دست می‌آید.

۳- با داشتن شیب خط و نقطه تلاقی آن با محور yها بتواند معادله آن را بنویسد.

۴- مختصات نقطه‌ای از خط با طول یا عرض داده شده را به دست آورد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، در طرح این سؤال به خوبی هر هدف رفتاری مورد سؤال قرار گرفته است.

سؤال ۱۰- الف) در زیر نمرات درسی دانش‌آموزی در چند درس داده شد. میانگین این نمرات را به دست آورید.

ب) دورانه‌های این شکل را مشخص کنید.

هدف از آموزش درس آمار در کلاس سوم به نقل از همان کتاب این است:

دانش‌آموز با آشنا شدن با نمودارهای آماری و جدول داده‌ها و با توجه به پارامترهای میانگین میانه و مد به تجزیه و تحلیل اطلاعات

داده شده پردازد.

هم چنین هدف درس دوران و تقارن این گونه ذکر شده:

هدف اصلی این صفحات (۱۳۶ تا ۱۳۹) پرورش فکر دانش‌آموزان است.

آیا شما فکر می‌کنید با این سؤال ما به اهداف آموزشی کتاب رسیده‌ایم؟ آیا با قسمت «ب» که دقیقاً در کتاب درسی نیز موجود است و دانش‌آموز می‌تواند از حفظ بنویسد به پرورش فکری او کمک می‌کند یا این که با محاسبه ماشینی میانگین تجزیه و تحلیل اطلاعات انجام شده بهتر بود سؤال به گونه‌ای طرح گردد که دانش‌آموز برای پاسخ به آن از میانگین استفاده کند؛ مثلاً نمرات امتحانی تمام دروس دو نفر داده می‌شد که برای مقایسه نمرات این دو میانگین گرفته می‌شد. به هرحال این سؤال ما را به هدف آموزشی این درس نمی‌رساند و ملاک خوبی برای قضاوت نمی‌دهد.

از ذکر بقیه سؤالات با توضیح این مطلب خودداری می‌کنم که سؤالات مطرح شده در این امتحان از جهت نزدیکی به اهداف آموزشی خوب است، اما بهتر بود در طرح سؤالات نحوه و نوع سؤال طوری تعیین شود که ضمن پرسیدن و ارزیابی، اهداف رفتاری بخش موردنظر، عین سؤال کتاب نباشد. سؤالات ۳ و ۱ قسمت ب و ۱۴ دقیقاً در کتاب آمده، بقیه نیز فقط در حد تغییر اعداد است.

در مسائل معادله و دستگاه اگر مسأله‌ای داده شود که به حل معادله یا دستگاه منجر شود کاربردی بهتر خواهد داشت. بعد از توجه و بررسی چگونگی پرسش اهداف آموزشی توسط این امتحان که مهمترین و اصلی‌ترین مسأله نقد و بررسی امتحان است، به چند نکته مهم در این امتحان اشاره می‌کنیم:

۱) عبارات سؤالات باید ساده، روان، جامع و مانع باشد. در بیان کردن تمام نکات موردنظر، جامعیت داشته و مانع از ایجاد شبهه و برداشتهای متفاوت باشد.

مثلاً سؤال ۱- «مجموعه اعداد اول بین ۱۵ و ۴۰ را بنویسید» در این سؤال نوع روش حل مشخص نشده است و اکثر دانش‌آموزان نیز این اعداد را از حفظ هستند و حق دارند بدون استفاده از روش غربال و یا روشهای دیگر آنها را از حفظ بنویسند.

در سؤال ۴، قسمت ب آمده است که در عدد ۱۹ بین کدام دو عدد صحیح قرار دارد؟ آیا این عدد به مجموعه $x > 4$ تعلق دارد.»

این سؤال جوابهای گوناگونی دارد؟ چون می‌توان گفت عدد $\sqrt{19}$ بین دو عدد ۱۷ و ۲ قرار دارد یا بسین ۱۰۰ و ۱۰۰- و یا هر جوابی دیگر.

در قسمت بعد نیز وضعیت به همین ترتیب است این مجموعه کامل نوشته نشده چون اگر x ها متعلق به مجموعه اعداد صحیح باشد، جواب خیر است: $\{x/x \in Z \text{ و } x > 4\}$

سؤالات امتحان

نهایی درس

«ریاضیات و رسم»

کلاس

سوم راهنمایی

استان تهران

دوم شهریورماه ۱۳۷۰ مدت: دو ساعت با رسم

۱- مجموعه اعداد اول بین ۱۵ و ۳۵ را بنویسید. ۵/۵

۲- حاصل را بصورت یک عدد توان بدال بنویسید.

$$1 \quad \frac{8^7 \times 2}{2^5 \times 8^2} = \quad 5^7 \div \left(\frac{5}{4}\right)^7 =$$

۳- جذر عدد ۳ را با دو رقم اعشار بدست آورید. ۱

۴- اعداد {۰، ۱، ۲، ۳، ۴، ۵} را در مجموعه $\{ \dots \}$ بصورتی دیگر نشان دهید. ۴

۵- عدد ۱۵ را با یک عدد صحیح قرار دارد. آن این

عدد را مجموعه $\{x | x > 3\}$ این عدد را ۱

اما اثر x در مجموعه اعداد حقیقی انتخاب کنید. جواب

سؤال «بله» می‌شود. $\{x \in R \text{ و } x > 4\}$

بیا در سؤال ۱۲ قسمت الف، به جای آنکه روی کمان AB

نوشته شود، 120° و علامت را به بر فر موش شود، بهتر است کمان

AB را به شکل مقابل معرفی کنیم. $AB = 120^\circ$

۱۲ در بردار رسمها بهتر است از دانش آموز بخواهیم که رسم را

رنگ نکند، زیرا با این کار خطوط اصلی، گوشه‌ها، زوایا، منحنی

برخورد خطوط و نقطه هم‌رسی آنها محو شده، تصحیح رسم مشکل

خواهد بود.

۱۳ در کنار این مطالب که بیشتر جنبه آموزشی و علمی در

برداشت مسأله چاپ ورقه امتحان و نوع نگارش و تنظیم آن بر جایگاه

خاص خود را حفظ خواهد کرد.

بهر است امتحانی که در سطح استان تهران برگزار می‌شود،

دست که با یک خط و چوبی زب همراه باشد، غیر از بررسی به به توجه

دانش که در همه و پشت هم سونین سؤالات ساعت می‌شود که

دانش آموز پاسخ تعدادی از سؤالات را فر موش کند مخصوص در

سؤالات چند قسمتی که معمولاً دانش آموزان یک قسمت فر موش

می‌کنند که این خود مزه به بر علت خواهد شد اما هم چسب این ضرر

نگارش و تکثیر، آرامش روحی و روانی آنها را بر بره می‌زند زیرا

دانش آموزان حالت مضطرب در جلسه امتحان با این مشکل سؤال

و با این حجم که تمام در دو صفحه چاپ شده است و جنب خواهد

کرد که در پاسخگویی به منحنی بر اثر مضطوب خواهد شد که در

ضمن در بررسی شکلها بر دیده‌ها شود؛ مثلاً در سؤال ۱۳ که سه زاویه

چند پاره خط داده شده باید مداره‌ها با یک مقیاس رسم شده باشند به

اگر نوشته شده $CB \parallel DE$ دو پاره خط حقیقتاً موازی باشد.

یکه با سی این که در منحنی باید به تقسیم‌بندی خوب و بخش

مربط برش از تمام عناوین کتاب، توجه شود.

ب) مجموعه دورانهای این شکل را مشخص کنید.

جمع ۱۲

پاسخنامه و

ریز بارم سؤالات امتحان

نهایی درس ریاضیات و

رسم کلاس سوم راهنمایی

استان تهران

در شهریورماه ۱۳۷۰

$$\text{سؤال ۱-} \{17, 19 \text{ و } 23, 29\}$$

$$\text{سؤال ۲-} 5^2 \div \left(\frac{5}{3}\right)^2 = 5^2 \times \left(\frac{3}{5}\right)^2 = 3^2$$

$$\frac{8^6 \times 2}{2^5 \times 8^2} = \frac{8^4}{2^2} = 4^4$$

۵- حاصل ساده شده هر يك از عبارتهای زیر را بدست آورید.

$$\frac{-6 - (-10)}{1 - 3} =$$

$$1/5 \left(-\frac{3}{4}\right) \div \left(1 - \frac{1}{4}\right) =$$

۶- الف) اگر

$$\vec{a} = -3i - 2j \text{ و } \vec{b} = 2i - j$$

$$\vec{x} = 2\vec{a} + 3\vec{b}$$

باشد مختصات هر يك از بردارهای \vec{a} و \vec{b} و \vec{x} را بدست آورید:

ب) بردارهای \vec{a} و \vec{b} را در يك دستگاه مختصات رسم کنید.

۷- الف) حاصل عبارتهای جبری زیر را بدست آورده و ساده کنید.

$$3(4x - y) - 2(8x - 2y) -$$

$$2 \quad 2a(2a + b) - 8a^2 =$$

ب) معادله مقابل را حل کنید.

$$\frac{1}{2} - x + \frac{3}{4}x = 0$$

۸- الف) نمودار خط t به معادله $y = -2x + 4$ را رسم کنید.

ب) مختصات نقطه‌ای از این خط را بدست آورید که طول آن $3 +$ باشد.

ج) معادله خطی را بنویسید که با خط t موازی بوده و

محور y ها را در نقطه‌ای به عرض -1 قطع کند. $1/5$

۹- دستگاه زیر را حل کنید

$$1 \quad \begin{cases} 2x - 3y = -5 \\ x + 2y = 8 \end{cases}$$

۱۰- الف) در زیر نمرات درسی دانش آموزی در چند درس داده شده میانگین این نمرات را بدست آورید.

۱	ریاضی	زبان	علوم	عربی	املا
	۱۷	۱۵	۱۳	۱۴	۱۶

$$12x - 3y - 10x + 2y = 2x + y$$

$$\begin{matrix} 0/25 & 0/25 & 0/25 \end{matrix}$$

(لازم نیست)

$$2 - 4x + 3x = 0 \Rightarrow$$

$$0/25$$

$$\frac{-4x + 3x = -2 \Rightarrow -x = -2}{0/25} \quad x = 2 \quad 0/25$$

۸- رسم معادله خط: الف) جدول محورها و خط

$$0/25 \quad 0/25$$

$$y = -2^{-2} \times 2 + 2 = -2 \quad (ب)$$

$$0/25 \quad 0/25$$

$$y = ax + b$$

$$0/25 \left\{ \begin{matrix} a = -2 & y = -2x - 1 & (ج) \\ b = -1 & & 0/25 \end{matrix} \right.$$

(چنانچه بخواهیم هم عمل کرده و معادله را نوشته ایم تمام نمره منظور شود).

$$0/25 \left\{ \begin{matrix} 2x - 3y = -5 \\ -2x - 4y = -16 \end{matrix} \right. \Rightarrow -9$$

$$\left. \begin{matrix} -7y = -21 \\ y = 3 \end{matrix} \right\} 0/25$$

$$\left. \begin{matrix} x + 6 = 8 \\ x = 8 - 6 = 2 \end{matrix} \right\} 0/5$$

(۱۰- الف)

$$\frac{16 + 14 + 13 + 15 + 17}{5} = \frac{75}{5} = 15 \quad 0/25 \quad 0/25$$

اگر دو رأس قرمز و سبز باشد مجموعاً دارای ۴ دوران است و اگر دو رأس سیاه باشد دارای ۲ دوران خواهد بود.

۳- جذر عدد $1/73$ و باقیمانده $0/0071$ (چنانچه ممیز زده نشده نصف نمره منظور شود).

$$0/5$$

$$0/5$$

$$\{x \mid x > -6\} \quad (الف)$$

$$0/5$$

$$ب) \quad 4 < \sqrt{19} < 5 \quad \text{بله}$$

$$0/25$$

$$0/25$$

$$-5$$

$$\left(-\frac{3}{4}\right) - \left(\frac{2^2 - 1}{4}\right) = \left(-\frac{3}{4}\right) \times \frac{4}{3} = -1$$

$$0/25$$

$$0/25$$

$$0/25$$

$$\frac{-6 - (-10)}{1 - 3} = \frac{-6 + 10}{-2} = \frac{4}{-2} = -2$$

$$0/25$$

$$0/25$$

$$0/25$$

$$\vec{b} = \begin{bmatrix} 2 \\ -1 \end{bmatrix} \quad \text{و} \quad \vec{a} = \begin{bmatrix} -3 \\ -2 \end{bmatrix} \quad (الف)$$

$$0/25$$

$$0/25$$

$$\vec{x} = 2 \begin{bmatrix} -3 \\ -2 \end{bmatrix} + 3 \begin{bmatrix} 2 \\ -1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -6 \\ -4 \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} 6 \\ -3 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ -7 \end{bmatrix}$$

$$0/25$$

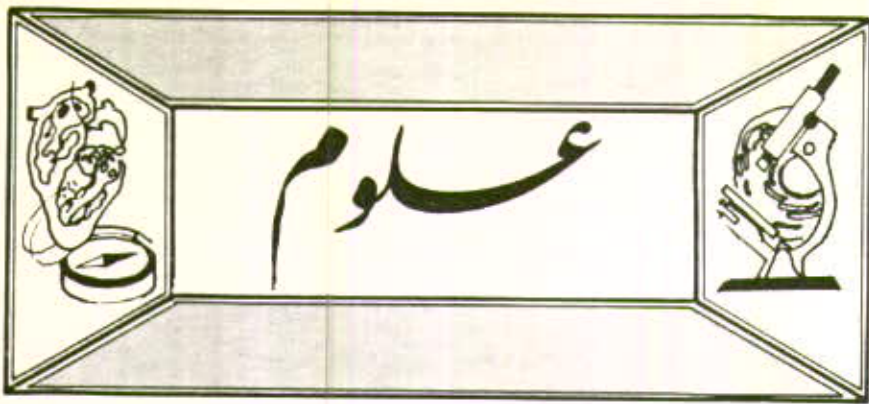
$$0/25$$

(ب) رسم هر یک از بردارهای \vec{a} و \vec{b} نمره $0/25$

$$3a^2 + 2ab - 8a^2 = 2ab \quad -7$$

$$0/25$$

$$0/25$$

گفتگویی درباره برنامه علوم

چندی پیش کارشناسان علوم دفتر برنامه ریزی و تألیف جلسه‌ای تشکیل دادند که هدف آن، بررسی وضع علوم دوره راهنمایی تحصیلی در طول سال ۷۱ بود. در این جلسه، گفتگوهایی صورت گرفت که شاید اطلاع یافتن از آنها برای شما نیز خالی از فایده نباشد؛ به همین سبب مصمم شدیم حاصل بحثهای آن جلسه را که به صورت تعدادی پرسش و پاسخ است، از نظر شما بگذرانیم. از آن جا که هنوز باید در زمینه بحثهای عنوان شده مسایل زیادی حل شوند، احتمالاً شما نیز همانند مجریان طرح می‌توانید در این باب نظر بسدهید و حتی در اجرای بعضی از مراحل آن شرکت کنید. انگیزه ما برای چاپ مطالب عنوان شده در این مجله، اطلاع یافتن شما از تصمیم دست‌اندرکاران برنامه‌های علوم برای تغییر دادن کامل برنامه‌های درس علوم در سه سال دوره راهنمایی تحصیلی است. این تغییر در درجه اول محتوای کتابهای علوم و کتابهای راهنمای معلم را در برمی‌گیرد که پیامدهای آن وسیع خواهد بود. اکنون توجه شما را به این پرسش و پاسخ‌ها جلب می‌کنیم:

س: آیا برنامه علوم در سالهای ابتدایی و

راهنمایی تحصیلی تغییر می‌کند؟

ج: بلی. از حدود یک سال و نیم پیش این تصمیم قطعی شد؛ البته از اولین سالهای بعد از انقلاب جلساتی به همین منظور در دفتر برنامه‌ریزی تشکیل شد که گروههای مختلفی در آن شرکت داشتند تا کار تجدید نظر کلی را در برنامه‌های علوم بر عهده بگیرند، اما هر بار پس از یکی دو ماه، کار به حال خود رها شد و بحثهای جلسات به جایی نرسید؛ یعنی، در واقع کار چندان جدی گرفته نشد، البته نه به خاطر آن که کار جدی نبوده یا ضرورتی نداشت؛ بلکه کارهای متعدد و ضروری‌تری در دست بود که اجازه مشغول شدن افراد را به یک کار چندین سانه نمی‌داد. فکر تغییر اساس برنامه‌ها همچنان باقی بود تا آن که در سال گذشته گروهی به طور جدی مأمور این کار شدند و هم اکنون نیز جلسات هفتگی آنان ادامه دارد و مقداری از کارها نیز که در واقع جنبه مطالعات مقدماتی دارد انجام گرفته است.

س: علت تغییر برنامه‌های علوم چیست؟

ج: اصولاً علت تغییر هر برنامه یا عوض شدن هدفهاست یا تغییر محتوا و روش. برنامه‌های قبلی (که هنوز هم کتابهای آنها

تدریس می‌شوند) تاریخچه‌ای طولانی دارند که از این بحث خارج است. این کتابها در اصل ترجمه سه کتاب امریکایی هستند که در دهه ۱۹۵۰ نوشته و منتشر شدند. آن کتابها بر اساس هدفهایی نوشته بودند که در ۴۰ سال پیش از آموزش علوم انتظار داشته‌ایم. اگر به کتابهای راهنمای معلم مراجعه کنید، هدفها را در آنها خواهید یافت. امروزه، برخی از آنها تغییر کرده‌اند و بعضی هنوز هم معتبر شمرده می‌شوند. البته هدفهای جدیدی هم برای آموزش علوم در نظر گرفته می‌شوند که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

علاوه بر کسب دانستیهای ضروری، در دانش آموز باید مهارتهای ویژه‌ای پرورش یابند. مثلاً عادت به مشاهده دقیق، طبقه‌بندی کردن، اندازه‌گیری، استفاده از ابزارها و وسایل و ایجاد ارتباط درست با دیگران از جمله هدفهایی هستند که در برنامه‌های علوم باید به دنبال آنها باشیم. گذشته از اینها، علوم تجریمی از جمله مباحثی هستند که در زندگی روزمره ما کاملاً دخالت دارند و در واقع تکنولوژی را باید کاربرد علوم بدانیم. تکنولوژی در تغییر دائم است، هر چند که مبانی

به او بیاموزیم که چگونه یاد بگیرد. مهم — که دانش آموز ما مطالب زیادی را در باره علوم بداند، زیرا دنیای اطراف ما پسرار و اقبههای علمی است و کارفر گیری می تواند بسیار به درازا بکشد. اگر در دانش آموز بعد علاقه شد و او راه یادگرفتن را آموخت، خودش به دنبال آنچه لازم دارد خواهد رفت.

س: از جهت برنامه ریزی در چه مرحله های هستید؟

ج: کار تهیه پیش نویس برنامه انجام شده است و حدود ۹۰ درصد از مفاهیمی که باید در کتاب درسی گنجانیده شود، مشخص شده است. اما کار ما با نوشتن کتاب و تحویل آن به دانش آموز و معلم تمام نمی شود؛ بلکه در واقع شروع می شود. مدارک مواد کمک آموزشی و آموزش معلمان و آشناسازی آنان با روشهای جدید و چگونگی تدریس، کار بررسی است که مستقماً دانش آن به مراکز تربیت معلم گنجانده می شود و چندین سال هم سه دراز می کشد. ما امیدواریم که در سال ۷۸ بتوانیم کتاب آزمایشی سال اول را در تیرار کم انتشار بدهیم و آن را به نظر خواهی معلمان بگذاریم؛ البته لازم خواهد بود که قسمتهایی از آن در کلاس تدریس شود.

س: برنامه جدید از چه سالی اجرا خواهد شد

ج: بهتر بود می پرسیدید اجرائی برنامه جدید را برای چه سالی پیش بینی کرده اند. واقعیت این است که ما در ایران عادت به اجراء کار گروهی نداریم، شاید هم آن را درست بلد نیستیم و کار مدارک برنامه علوم، یک کار گروهی است. سعی بر آن است که کتاب سال اول را (به همراه کتاب راهنمای معلم) برای سال تحصیلی ۷۲-۷۳ آماده کنیم، اما معنوی نیست تا چه حد در این تصمیم خود بتوانیم باقی بمانیم. البته اگر در آن سال کتاب سال اول را به مدارس بفرستیم، خود به خود منعقد می شود؛ که در طول دو سال بعد، دو کتاب دوم و سوم را آماده کنیم.

جانب معنی به سوی اوست. در سالهای اولی که کتابهای علوم فعلی منتشر شدند، حجم زیادی داشتند و میان مطالب ارتباط منطقی بری به چشم می خورد؛ اما فشار معلمان علوم که البته حق هم داشتند، سبب شد که در چندین نوبت مقداری از مفاهیم کتابها حذف شود.

معلمان عصبه داشتند که ساعت ۴ تا ۵ ساعت نمی توان این همه مفهوم را به دانش آموز یاد داد. پس چاره ای جز کم کردن حجم کتاب وجود نداشت و نتیجه آن شد که سه تا کتاب ناقص برای تدریس باقی ماندند و هدفهایی که برنامه ریزان در روزهای اول به دنبال آنها بودند، اصلاً سرآورده شدند؛ به همین سبب دانش آموزان پس از اتمام دوره راهنمایی و ورود به دبیرستان، چیزی از علوم تجربی نمی دانند و دبیران دوباره درس را از ابتدای مطلب آغاز می کنند. هیچوقت یک تحقیق جامع و گسترده از موضوع تدریس علوم در مدارس راهنمایی به عمل نیامده که بتوان سران تکیه کرد. بعضی ز دوستان ما موضوع رساله دوره لیسانس — فوق لیسانس خود را در این زمینه گرفتند، اما از این لحاظ، محتاج اطلاعات اولیه بیشتری هستیم. مدار دوره راهنمایی تحصیلی، اغلب رسادی داریم، زیرا اغلب دانش آموزان دل خوشی از درس و کلاس علوم ندارند، حال آنکه ایمن درس باید یکی از شیرین ترین درسهای آنان باشد.

س: محاسن برنامه جدید چیست؟ آیا در رفع عیبهایی که ذکر شد تلاش کرده اید؟

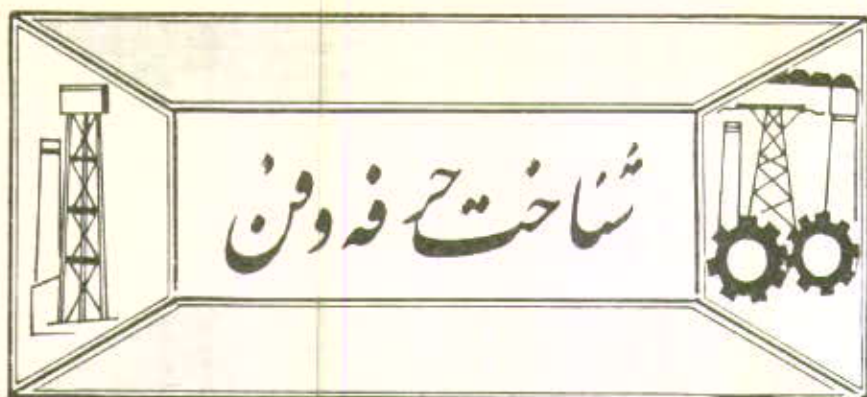
ج: هنوز زود است که بتوانیم در این مورد نظر بدهیم. چون فعلاً در ابتدای راه هستیم و به جز فراهم آوردن مقدمات، کار دیگری نکرده ایم، ولی این مطلب را می توانم در این جا اضافه کنم که در برنامه های جدید سعی می کنیم به دانش آموز نقش فعالتری بدهیم و تا حد ممکن

علم و فواین آن عوض نمی شوند، اما پدیده های نو در زندگی ما وارد می شوند و بعضی از ابزارهای جدید کاربرد می یابند. اصولاً علم آموزشی نمی تواند از زندگی روزمره جدا و دور باشد. علم را برای زندگی کردن می خواهیم، پس باید دائماً راههای بهره آسانتر و کارآمدتری برای آموزش آن بیابیم.

گذشته از همه اینها، روشهای آموزش علوم نیز به طور دایه در تغییر هستند. معلم امروزی به شخصیت معلم ۵۰ سال پیش را ندارد و به روشهای وی را تکرار نمی کند. معلم عضوی از اجتماع است که نمی تواند از آن جدا باشد، او حتی باید چیرهدستی را از پیش بداند، چون می خواهد دانش آموزان را برای زندگی فردا آماده کند. اکنون حدود ۲۰ سال است که برنامه ها و کتابهای علوم ما تغییر نکرده است، حال آنکه به اندازه ۵ سال یک بار این کنار صورت بگیرد، زیرا اگر جز این باشد، از فافله تمدن عقب می مانیم. شاید هم در این ۲۰ سال نیز عقب مانده باشیم.

س: معایب برنامه های علوم گذشته را تشریح کنید.

ج: در واقع پاسخ این سؤال را قبلاً داده ایم. مطالب کتابهای فعلی معمولاً جنبه توصیفی دارند و بیشتر از آن که خود علم باشند، شاید بتوان گفت که «تاریخ» علمند. شاگرد در این برنامه نقشی غیر فعال دارد زیرا اطلاعات از

شناخت حرفه و فن

تغییرات کتابهای

درسی «شناخت حرفه و فن» در

سال تحصیلی ۷۲ - ۷۱

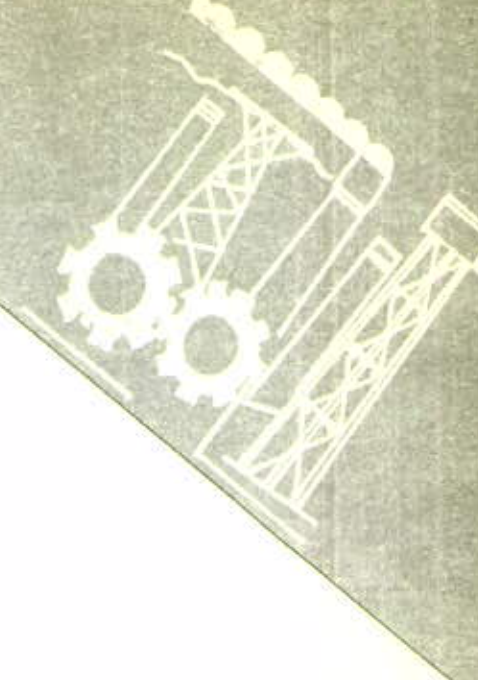
گروه حرفه و فن دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی

می‌شد. موضوعات مورد سؤال به این شرح بودند:

- ۱ - محتوای کتاب درسی.
- ۲ - سیر مفاهیم کتاب به ترتیب از ساده به مشکل.
- ۳ - نظم منطقی و پیوستگی موضوعی مطالب.
- ۴ - مطالب کتاب تا چه حد به میزان رشد ذهنی و درک دانش آموز توجه دارد؟
- ۵ - آیا موازندی در کتاب درسی وجود دارد که تدریس آن برای معلم و فهم آن برای دانش آموز مشکل باشد؟
- ۶ - آیا درک مفاهیم مطرح شده در کتاب برای دانش آموز تنها از طریق مطالعه میسر است؟
- ۷ - آیا برای ارائه و تفهیم مطالب کتاب شیوه‌های بهتری وجود دارد؟
- ۸ - آیا حجم کتاب با میزان ساعات تدریس هفتگی هماهنگی دارد؟
- ۹ - طرح چه مطالب جدیدی را ضروری می‌دانید و کدام

با توجه به اظهار نظرها و پیشنهادات همکاران، همه ساله کتابهای درسی هر سه پایه دوره راهنمایی تحصیلی درس «شناخت حرفه و فن» در دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی توسط گروه حرفه و فن مورد بازبینی قرار می‌گیرد و پس از بازبینی و اصلاحات لازم جهت تجدید چاپ به سازمان چاپ و نشر کتابهای درسی تحویل می‌شود. در سال تحصیلی گذشته نیز این کار صورت گرفت و کتابهای سال اول و دوم با تغییرات کلی و کتابهای سال سوم با تغییرات جزئی به چاپ سپرده شد. در این مقاله چگونگی انجام این تغییرات گزارش می‌شود.

در اوایل سال تحصیلی گذشته (۷۱ - ۷۰) جهت نظرخواهی دوباره محتوای کلیه کتابهای درسی دوره راهنمایی فرم هماهنگی توسط کارشناسان دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی تهیه و به استانهای کشور ارسال گردید که دبیران منتخب هر استان آن را تکمیل و به مرکز ارسال کردند. در این فرم سؤالاتی از موضوعات کتابهای درسی مطرح شده بود که درباره تمام دروس به طور یکسان اجرا

– صنایع چوب قدیمی است.

– استفاده از دستگاه سه کاره و پنج کاره در کتاب آورده شود.

– به طور کلی مطالب کتاب سنگین است.

کتابهای سال دوم

– در نساجی قسمت طراحی برای پسران مناسب نیست.

– صنایع دستی برای دختران گنجانده شود.

– به جای ساختمان برای دختران کاردستی گنجانده شود.

– ساخت آجر ماشینی ناقص است.

– روش جوشکاری بیان شود.

– تعبیر اساسی در اهداف و برنامه آموزشی این درس داده

شود.

– بهداشت گرم ابریش و زنبور عسل اضافه شود.

– کتاب منطقه ای تهیه شود.

کتابهای سال سوم

– بخش الکترونیک و کامپیوتر اضافه شود.

– بخش اتومکانیک به توضیحات و مقدمات بیشتری نیاز

دارد.

– در بخش صنایع شیمیایی درباره داروسازی توضیح بیشتری

داده شود.

– در صنایع شیمیایی بخش داروسازی و مقدمه فصل که شود.

– مدل سازی در کتاب گنجانده شود.

– مطالب کودکیاری با صنعت برق جامع‌جا شود.

– جراحی توضیح کافی نداشته پیش نیاز لازم دارد.

– تعداد موضوع وجود دارد.

جمع بندی پیشنهادهای دبیران نیز برای هر پایه در زیر آورده

می‌شود:

سال اول پسران:

استان هرمزگان (بندرعباس):

مطالب کتاب حرفه و فن بر اساس نیاز منطقه تدوین شود.

– مطالب صنعت بیشتر باشد.

– تصاویر کتاب رنگی باشد.

استان بوشهر (بوشهر): مطالب کتاب حرفه و فن منطقه باشد.

– مطالب جدید و عملی باشد و کارگاهها تجهیز شود.

مباحث را غیر مفید تشخیص می‌دهید؟

۱۰- ارائه هر گونه پیشنهاد و نظر در زمینه محتوای کتاب

درسی

در بخشهای دیگر پرشنامه سؤالاتی از مبانی و تحریکها، توجه به سؤالات عملی در حد امکانات دانش آموز، ارتباط با محیط زندگی دانش آموز، پیشنهاد هر گونه تمرین مناسب از طریق دبیران و همچنین سؤالاتی درباره نگارش، تصاویر، نمودارها، جدول و نقشه‌های موجود در کتابهای درسی مطرح شده بود.

سؤال درباره مشکلات نگارشی در متن کتاب، اصطلاحات و آراءهای به کار رفته در بخشهای مختلف کتاب از نظر هماهنگی آنها با متن و وجود اشکال در جدولها، تصاویر، نمودارها، نقشه‌ها، از دیگر پرشنامه‌های مطرح شده بود. در ضمن از پاسخ‌دهندگان خواسته شده بود تا هر گونه پیشنهاد خود را در این زمینه بویسند.

پاسخهای رسیده در گروه درسی بررسی شد. ساد در تغییر کتابهای درسی بدان توجه شود و پیشنهادهای آنان در کتابهای درسی سال ۷۶ اعمال شود.

در این جا برخی از پیشنهادهای دبیران درباره کتابهای سالهای اول، دوم و سوم جهت اطلاع شما عزیزان آورده می‌شود:

کتابهای سال اول

– بخش صنایع غذایی و باغبانی حذف شود.

– به مطالب فصل بهداشت اضافه شود.

– فصل صنایع گوشت و درختکاری را نمی‌توان به طور عملی

تدریس کرد.

– پیشگیری و مبارزه با بیماریها گنجانده شود.

– سترون کردن در ظروف در بسته توضیح بیشتر داده شود.

سال اول دختران:

استان آذربایجان شرقی (تبریز):

– دوخته‌های زیکزاگ، زنجیره و بغیه با تصویر آموزش داده شود.

– بهتر است کتاب تصاویر بیشتر داشته باشد.

– ساعات تدریس هفتگی درس اضافه شود.

استان کهگیلویه و بویراحمد (یاسوج):

– مطالب فصلهای بهداشت تغذیه و آشنایی بیشتر شود.

– مطالب زراعت و باغبانی سنگین است.

استان ایلام:

– فصل پرورش گل‌های تزئینی گنجانده شود.

– وسایل کمک آموزشی و فیلم در اختیار دبیران قرار گیرد.

سال دوم دختران:

استان سیستان و بلوچستان:

– بخش ساختمان برای دختران حذف شود.

– مطالبی درباره آئین زندگی گنجانده شود.

– تعمیر و نگهداری وسایل خانگی آورده شود.

– به درس حرفه‌وفن بها داده شود.

استان خوزستان (اهواز): جابه‌جایی بعضی از مطالب کتاب را

پیشنهاد کردند.

استان لرستان (خرم‌آباد): مطالب فصول کتاب بیشتر شود.

– مطالبی به فصل آشنایی اضافه شود.

اجرای برنامه‌ها با توجه به ۳ ساعت تدریس هفتگی عملی

نیست.

سال دوم پسران

استان بوشهر (بوشهر):

محتوای کتابهای سال دوم بهتر از کتابهای سال اول و سوم است.

– کسار عملی بیشتری برای فصل مکانیک عمومی داده شود.

– فصل دایروزی برای استان بوشهر مفید نیست.

استان کرمان (کرمان):

بهتر است مطالب عملی در کتاب درسی گنجانده شود. (بعضی

از پیشنهادات ایشان در کتابهای سال ۷۰ اجرا شده است.)

استان کردستان (سنندج):

– بهتر است محتوای کتاب غنی‌تر شود.

– سه ساعت در هفته برای تدریس این درس کم است.

سال سوم پسران

استان سمنان (دامغان):

– در فصل اتومکانیک تغییراتی داده شود، بدین صورت که

بعضی قسمت‌ها حذف و درباره بعضی قسمت‌ها توضیح بیشتری داده شود.

استان لرستان:

امکانات آموزشی درس افزایش یابد.

– مطالب کتاب جدید و پیشرفته باشد.

– به نقاط روستایی توجه شود.

– محتوای درس باید تغییر کند.

استان بوشهر:

– در فصل اتومکانیک تغییراتی جهت حذف و افزودن برخی

مطالب داده شود.

— در فصل «زراعت» شخم ردن، کودپاشی، سبزه‌پاشی و روش بذرپاشی و انواع آن به دلیل طولانی و تخصصی بودن مطلب حذف شده است.

— نکات مورد توجه در روشهای مبارزه با آفات سه دلیل تخصصی بودن مطلب کوتاه شده است؛ همچنین در بخش سبزه‌پاشی، و مطالب مربوط به تنک کردن غیرانی داده شده است.

— در فصل «باغبانی» به جای بذر افشان دستی آپاش جایگزین شده است. غنک با ماله حذف شده است. مطالب قسمت برجه کوتاه شده و جابه‌جایی در مطالب مربوط به کائوب جعفری صورت گرفته است. بعضی مطالب بخش در حدنگاری و تکثیر غیر مستقیم گیاهان کم شده است.

سال دوم دختران و پسران:

— در فصل پوشاک به جای دوخت یک پیش بند بزرگ، برش و دوخت یک پیش بند نوزاد آورده شده است.

— در فصل ساختمان، سعی ساختمان به دلیل تکراری بودن بعضی جملات و مفاهیم کوتاه شده است.

سال سوم دختران و پسران:

— در فصل اومکانیک کتاب پسران، در بعضی از عنوانهای درسی تغییر داده شده است تا با محتوای آموزشی آن تناسب داشته باشد.

— در فصل صنایع شیمیایی، در بخش مربوط به کارخانه‌های صنایع شیمیایی جامع‌تری منطبق صورت گرفته است. چسب‌ها آزمایشهای مربوط به استخراج و غلظت آنها از مبطلت و قطع کرده بود.

علاوه بر این تغییرات، هر کدام از کتابهای اول، دوم و سوم بر اساس طرحی توسط سه نفر از افراد هیئت مدیره استانی شده و از نظر شیوه اصلاحاتی صورت گرفته است که جمع‌بندی این پیشنهادها پس از بررسی و مطالعه در کتابهای سالهای اول و دوم دختران و پسران در حال تدوین است.

در پایان یادآور می‌شود، چون برنامه درس «تداخت حرفه و فن» در آینده نزدیک تغییر اساسی خواهد داشت میباید از پیشنهادها پیشنهادهای کلی و اصولی همکاران محترم در تألیف کتابهای جدید استفاده نمایند. گروه حرفه و فن سعی کرده است در زمینه کتابهای درسی موجود تا حد امکان در جهت رفع مشکلات همکاران مدیران مدارس نماید که انشاء الله مورد قبول واقع گردد.

— مطالب منطقی مثلأ صنایع دریایی برای استان بوشهر در کتاب آورده شود.

سال سوم دختران

کهنکبویه و بویراحمد (پاسوج)

— حذف و جابه‌جایی مطالب کتاب درسی

— بدوزی چند مورد از اشکالات نگارشی

استان کردستان (سنسج)

— پیشنهاد حذف یا اضافه شدن مطالب کتاب

— ضرورت مکاتبات برای اجرای مطالب کتاب

استان مازندران (پهنهر)

— بیشتر قسمتهای کتاب نیاز به توضیحاتی بیشتر دارد.

— پیشنهادهای اصلاحی درباره فصلهای کتاب.

با توجه به پیشنهادها و جمع‌بندی آنها در زمینه محتوای کتابهای درسی، این تغییرات صورت گرفت.

سال اول پسران و دختران:

— در صفحه ۱۹ کتاب پسران در قسمت «روش خشک کردن چوب» جهت روشن شدن مطلب تغییر مختصری در متن داده شده است.

— در کتاب دختران در فصل «پوشاک» بخش دوخت زانجیره و ریگرتک اضافه نمود.

— در فصل صنایع غذایی قسمت «شیرها» به تنگ بکار منطبق حذف شد.

— در فصل «صنایع روغن کشی» مطلب در رابطه چربیها مختصر شده است (مورد تکراری حذف شده است).

گزارش برگزاری سمینار

سراسری دبیران منتخب درس

«شناخت حرفه و فن» برای بررسی و مطالعه:

گروه حرفه و فن دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی

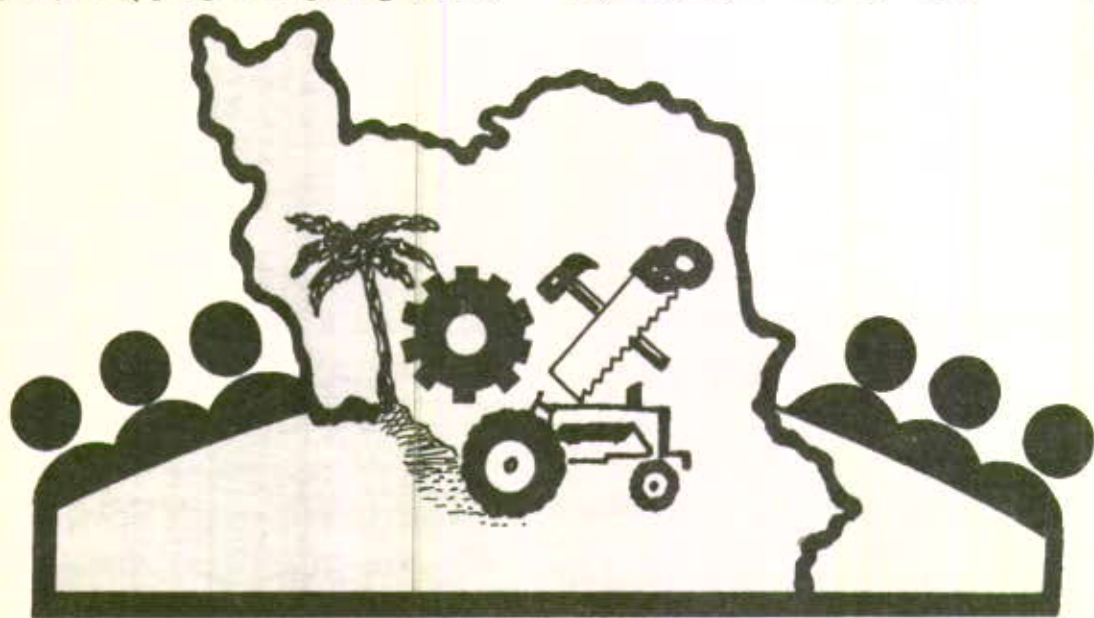
و پیشنهادات دبیران شرکت کننده در این گردهمایی را جهت آگاهی عموم همکاران در این فصلنامه درج نمائیم.

برنامه درسی درس شناخت حرفه و فن در دفتر برنامه‌ریزی، مورد بازنگری و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. این بازنگری طی هفده جلسه صورت گرفت. نامه‌های متعددی که از سراسر کشور، از طرف دبیران حرفه و فن به دفتر برنامه‌ریزی ارسال می‌شد، سبب شد تا این جلسات برگزار شود. در این نامه‌ها، بر این درس بسیار ایراد می‌گرفتند و گاهی نیز این نظرها با یکدیگر در تناقض بودند. سرانجام، مسئولان دفتر برنامه‌ریزی برای ریشه‌یابی مشکلات، رفع اساسی آن، به تشکیل جلسات بازنگری، درباره اهداف و تجزیه و تحلیل برنامه این درس، اقدام نمودند.

موضوع بحث این جلسات یافتن پاسخی برای این سوالات بود: سؤالی از قبیل: «هدف این درس چیست؟ آیا آشنایی با مشاغل

«برنامه درسی جدید درس شناخت حرفه و فن»

سمینار سه روزه بررسی برنامه درسی درس شناخت حرفه و فن از تاریخ ۲۷ تا ۲۹ فروردین ماه سال هفتاد و یک در مرکز استان بوشهر برگزار گردید که طی آن، برنامه درسی آینده درس شناخت حرفه و فن - که در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی تهیه شده است - توسط دبیران حرفه و فن منتخب استانهای سراسر کشور مورد بررسی قرار گرفت و دبیران نسبت به برنامه پیشنهادی به اظهار نظر پرداختند. بی‌شک نظر خواهی از دبیران و توجه به آنان درباره برنامه‌های درسی، موجب رفع مشکلات بعدی در اجرای برنامه‌ها خواهد بود و حسن نظر و دلگرمی دبیران را در اجرای برنامه‌ها به دنبال خواهد داشت. بر این اساس، لازم دانستیم گزارشی از نظرات

کار و زمان ساخت وسیله طولانی نباشد؛ ساخت وسایل از جهت اندازه، وزن و حجم متناسب با سن دانش‌آموز باشد؛ دارای نوع باشد؛ ارزشی آن برای معلم ساده باشد؛ دارای مراحل مختلف باشد؛ سطح و پیچیده نباشد؛ متناسب با حسن دانش‌آموز باشد؛ سطح کار به چشم آید؛ خلافت دانش‌آموز را برانگیزد؛ خطرات جانی نداشته باشد؛ تا حدی جنبه خودکفایی در آن منظور شده باشد؛ متناسب با سیرهای محیطی و منطقه‌ای باشد؛

کارهای عملی باید اصول فنی را هم آموزش بدهد؛ مثلاً رعایت خط، دقت، احتیاط، و...؛ در کارهای عملی باید سرآورده شدن بسیار شخصی دانش‌آموزان را در نظر داشت؛ مانند تهیه یک غذای ساده، دوختن دکمه لباس و...؛ انجام بعضی کارهای سختی توسط دانش‌آموزان هم می‌تواند همانند بخشی از کار عملی مورد توجه قرار گیرد. درس شدت حراره و فن باید طوری برنامه‌ریزی شود که دانش‌آموزان از طریق بازدید، نمایش فیلم، راهنمایی دبیر و تحقیق درباره مشاغل آگاهی پیدا کنند. نه این درس را می‌توان «آموزش کار» گذاشت تا نکیه بر کار عملی از راه آن فهمیده شود. گسترش جانی پرداختن به رشته‌های شغلی در زمینه صنعت، کشاورزی یا خدمات؛ نمونه‌ای عرضه شود که قالب کلی همه آنها را در بر گیرد و برای دانش‌آموزان فهمیدی باشد، مفید است؛ مثلاً تهیه مواد اولیه، تهیه قطعات، توزیع و بازاریابی فعالیت‌هایی است که در اغلب کارهای صنعتی انجام می‌شود.

پس از تشکیل جلسات ۱۷ گانه پیشنهاد شد که برای نظرخواهی درباره کتابهای درسی فعلی، با توجه به اهداف پیشنهادی جلسات شورای بازنگری فرم‌هایی تهیه شود و همچنین برای به دست آوردن اطلاعات کافی و دقیق درباره وضعیت مدارس راهنمایی از نظر امکانات و فضای کارگاهی، وضعیت دبیران حراره و فن و سبک و مدرک تحصیلی آنان در سراسر کشور و چگونگی وضعیت مراکز تربیت معلم از نظر مدرسان، دانشجویان و امکانات آموزشی این درس در این مراکز فرم‌هایی تهیه شود تا بر اساس اطلاعات به دست آمده و آگاهی کامل بر وضعیت فعلی، برنامه‌ریزی این درس صورت گیرد. فرم‌های مربوط تا پایان سال ۶۸ تهیه و به کلیه مدارس و مراکز مورد نظر در سراسر کشور ارسال گردید و نتیجه بررسیها و استخراج آمارها و اطلاعات لازم جمع‌آوری شده تا بر اساس آن برنامه‌ریزی جدید صورت گیرد.

از سویی کمیته اصلی برنامه‌ریزی درسی تربیت معلم که برنامه‌ریزی جدید این رشته را احد کارشناسی و هم چنین مشکلات و ابهامات موجود این رشته را بررسی می‌کند، برای پاسخ دادن به پرسشهایی مانند: «دوره تربیت معلم «حراره و فن» چگونه باید باشد؟ چه اهدافی داشته باشد؟ و چه کسانی در دوره پذیرفته شوند؟»

است با آشنایی با رشته‌های تحصیلی، آیا آشنایی با زمینه‌های عملی و نظری حراره‌ها و فنون است؟... آیا انجام کار عملی جهت سرور خلافتی دانش‌آموزان است؛ آیا همه این هدفها مورد نظر است؟ در خلال بحثها - صرف نظر از آنچه در برنامه اولیه این درس مطرح بوده است - این موضوعات مطرح شد و ضرورت آنها در برنامه درسی دوره راهنمایی تحصیلی مورد تأیید قرار گرفت. این موضوعات عبارت بودند از این که:

- در برنامه این درس کار باید به صورت «ارزش» تلقی شود و اهمیت دادن به کار و پرهیز از بیکاری به دانش‌آموزان تلقی شود.
- در برنامه این درس باید به دانش‌آموزان، امکان دیدن، لمس کردن، آگاهی یافتن و کار کردن را داد.
- در برنامه این درس نباید امکان سرور رغبتها و شکوفایی استعدادها، از طریق درگیر شدن دانش‌آموزان با کارهای مختلف فراهم شود.

- در برنامه این درس باید به امکانات جرایبی، به دبیران واجد شرایط و چگونگی امتحان و ارزشیابی توجه شود.

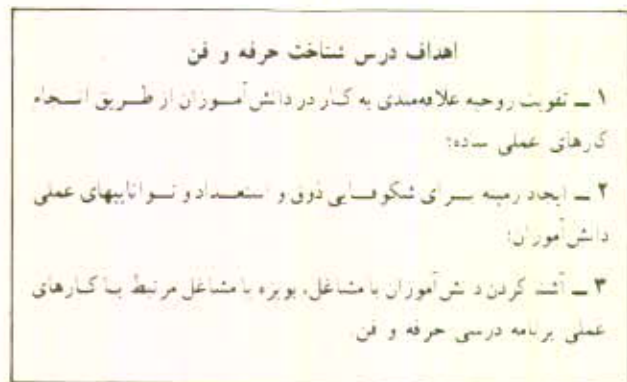
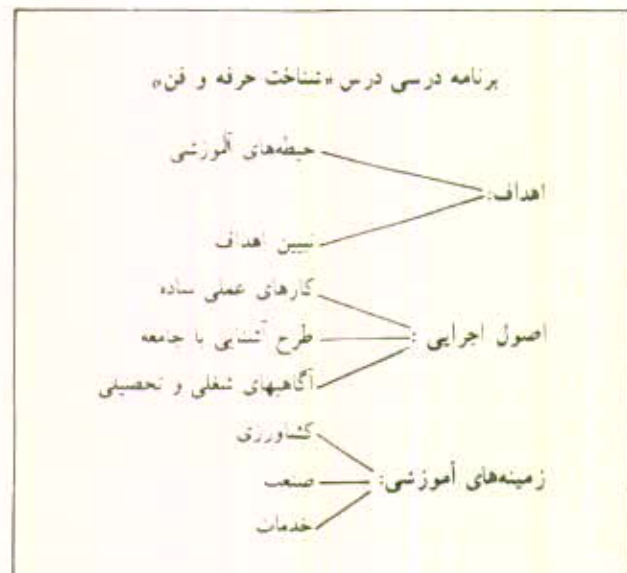
- در برنامه این درس باید توجه داشت که راهنمایی تحصیلی از طریق تمام دروس دوره راهنمایی امکان‌پذیر است و درس حراره و فن در این باره سهم بالایی دارد.

با توجه به این که ممکن است تأسیس کارگاه در همه مدارس مقدور نباشد، باید روشهایی را جستجو کرد که به کمک آن روشها بتوان دانش‌آموزان را به کار عملی وادار کرد؛ بنابراین، یافتن روشها اهمیت زیادی دارد. کارهای عملی که برای دانش‌آموزان پیشنهاد می‌شود باید دارای این خصوصیات باشد:

هدفهای آموزشی درس در آن به کار گرفته شود؛ دقت را افزایش دهد؛ تا حدی جنبه سرگرمی داشته باشد و دانش‌آموزان را به انجام آن علاقه‌مند سازد؛ با مواد ارزان قیمت انجام‌پذیر باشد؛ انجام

به اهداف و محورهای «حرفه و فن» در دوره راهنمایی تحصیلی نیاز داشته و دارد؛ بنابراین قبل از هر چیز باید اهداف درس «شناخت حرفه و فن» در دوره راهنمایی تحصیلی تهیه و تدوین می‌شد که البته این اقدام صورت گرفت و حیطه‌های آموزشی این اهداف مشخص و تبیین شد و با توجه به این که برای دستیابی به اهداف، کارهای ساده، محور درس را تشکیل می‌دهد پیشنهاد شد زمینه‌های کاری و فهرست کارهای ساده در هر مورد تهیه شود. بر این مبنا زمینه‌های کاری و سرفصل کارهای ساده در هر زمینه‌ای تهیه شد و یکی از کارها برای نمونه، طبق چهارچوب تعیین شده در اصول اجرایی، تدوین گردید که در این برنامه‌ریزی منظور شده است و جهت نظرخواهی به سمینار عرضه شد.

کلیات برنامه عبارت است از:

خلاقیت و ارزیابی عوامل است.

طبقه‌بندی حیطه آموزشی عاطفی: گوش فرادادن، پاسخگویی، ارج نهادن است.

طبقه‌بندی حیطه آموزشی روانی حرکتی: مشاهده، تقلید، تمرین و دقت، تطابق و تسلط است.

تبیین اهداف: در این برنامه منظور از کار عملی ساده، مجموعه فعالیت‌هایی است که برای گسترش رفتار عملی دانش‌آموزان در سنین نوجوانی، بر مبنای رفتار قبلی آنان در دوره‌های پیش‌دبستانی و دبستانی، طرح و اجرا می‌شود. کودک در دوره پیش‌دبستانی طراح و مجری بازیهای خویش است. ساعت‌های متوالی با علاقه بسیار بازی می‌کند؛ یعنی، در واقع به کار مشغول است. در دوره دبستانی بیشتر توان خود را صرف کسب مهارت خواندن و نوشتن می‌کند و به موازات گسترش تواناییهای عملی خود، تواناییهایی به دست می‌آورد که از آن بی‌بهره بوده است و در این راه به نوعی مهارت دست می‌یابد که می‌تواند او را در بهبود رفتار فیزیکی قبلی‌اش یاری دهد. دوره راهنمایی فرصتی است که دانش‌آموز با استفاده از توان فکری و رشد جسمانی رفتار فیزیکی خود را نیز توسعه دهد. این مسوولیت در «دوره راهنمایی تحصیلی» به عهده درس «شناخت حرفه و فن» واگذار شده است. در این درس کارهای جهت‌داری به دانش‌آموز آموزش داده می‌شود. کارهایی که دانش‌آموز با آسانی آنها را انجام می‌دهد و به کار کردن علاقه‌مند می‌شود. در نتیجه در او روحیه‌ای به وجود می‌آید که همواره آماده انجام کار باشد.

پس از تقویت روحیه علاقه‌مندی به کار، دانش‌آموز آماده است تا بر حسب علائق و استعدادها خود کارهای گوناگون را تجربه کند و در کسب این تجربه به تواناییهای خود پی ببرد.

در این مسیر فضاهای کاری در سه زمینه کشاورزی، صنعتی و خدمات به دانش‌آموز شناسانده می‌شود. اطلاعاتی که به این ترتیب در سه زمینه کشاورزی، صنعتی و خدماتی در اختیار دانش‌آموز قرار می‌گیرد، انگیزه لازم را برای شکوفایی ذوق و استعداد او فراهم می‌کند. این هدف برای دانش‌آموز فرصتی به وجود می‌آورد تا پاسخ چراهایی را که در ذهن دارد بیابد در حقیقت به این ترتیب روحیه «کارآفرینی» در او تقویت می‌شود.

من: به چه مسائل و مشکلاتی روبرو بوده‌اید؟

ج: مشکلات ما زیادند؛ ما در این فقط باید به مهمترین آنها اشاره کنیم.

اولاً در سالهای پس از انقلاب ارتباط ما با

دنیای خارج کم شد و از تحقیقاتی که در زمینه

آموزش علوم در کشورهای دیگر شده، اطلاع

چندان کمی شد. ما در یکی دو سال اخیر

تلاشهای معینی در این زمینه صورت گرفته و

مباحث خوبی را به دست آورده‌ایم، اما هنوز

نیازمند اطلاعات بسیار بیشتری هستیم. علوم

تجربی، موضوعی است که در همه جای دنیا

مفاهیم مشترکی دارد. آنچه در کشورهای

مختلف تفاوت می‌کند، روشهای تدریس است

و البته ابزار فستادی و جمعیتی را هم

نمی‌توان در این میان نادیده گرفت. گاهی تفاوت

می‌افتد که به خاطر همین مسأله اخیراً از بعضی

دیهیات صرف‌نظر می‌کنیم. کتاب، معلمان در هر

تغییر برنامه‌ای، مشکل آفرین می‌شوند. گذشته

از اطلاعات و تجربیات بسیار مختلفی که در

میان ما وجود دارد، لازم است در فصول

سالهای آینده سه طیف وسیعی از آن‌ها

آموزشهای لازم داده شود تا نگرش دانش

عروض شود. فرد همیشه در سر بر غیر به

ویژه اثر مطابق میلش نباشد، مقاومت

می‌کند. در این جا هم ما نیازچین بر خوردی

را داریم.

در این حال معلوم است که مراکز تربیت

معلمان آمادگی لازم برای تدریس علوم در

معلمان باید سعی ویژه‌ای همیشه همبختور

بوده است، زیرا هر معینی در ضمن کار معلوم

می‌شود، هر روز دوره تحصیل، معینی، مسأله

را مدگی کردن و شنا کردن است مطالعه و

فرآگیری مطالب نظری می‌تواند در آینده شود.

نتیجه

من انتظار شد از معلمان در جهت اجرای

مؤثر برنامه جدید چیست؟

ج: بر روی ما در برنامه جدید تأکید کنید.

همین حالا که انتظارهایی از معلمان علوم

داریم، همچنان که آن‌ها را با انتظارهایی

دارند این تأکید که کتاب را به موقع چاپ

کنیم؛ کتاب حالتی از تمام شده غنط چاپی و

محتوایی نداشته باشد و کتاب را همه هم برای

آن بزرگ بیسبب بار خوب اما در این

زمینه هم سعی خواهیم کرد، ما ما سیر انتظار

داریم که معلمان به هدفهای هر درس که ملاً

وجه کند و در جهت حقوق آنها کار بررسی در

خدمت به همه گیر هدفها غیر منطقی و دست

یافتنی است آنها را به ما بزرگ بدهند و در واقع

صحیح کنند. بزرگ یک برنامه خوب بدون

داخله دانش معلمان را عوامل اجرایی

بهبوده است.

یک بحث بزرگ نظام آموزشی متراکز است

ما نیز در ایران نمونه‌ها را اجرا می‌کنیم، این

است که همه تصمیمها باید در یک اول

مرکزی گرفته شود و امکان دخالت گروههای

مختلف در این کارها، امکان پذیر است. در

این صورت چه با استفاده از آنکه به قدر

می‌روند چه بلائنه که بهبود می‌دهد. ما انتظار

داریم که معلمان مطالعه سیستمی، اطلاعات

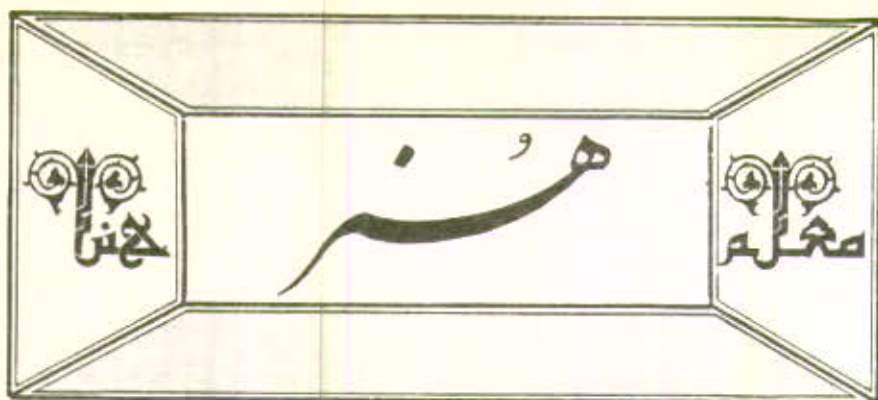
خود را در زمینه روشهای تدریس در کشور

مسائل عمومی در نظر بگیرند و آنچه لازم است

داشته باشند، اما در دسترس ندارند، جو هدش

باشد بگذراند این کار سنگین. همه به

برداریم.

لزوم حضور اصالت‌های هنری در کتابهای هنر دوره راهنمایی

(قسمت اول)

محمد مهدی هراتی کارشناس مسئول گروه هنر دفتر برنامه‌ریزی و تألیف

چگونگی مهارت‌های فنی نیاکان ماست - همان نوشته‌ها و کتابهایی است که مستشرقین بیگانه نوشته‌اند و بعدها به وسیله مترجمان به فارسی برگردانده شده است.

مشتاقان هنر ایرانی، دانشجویان، دانش‌آموزان و معلمانی که دلباخته اصالت‌های هنری هستند و نیز افرادی از آحاد جامعه می‌خواهند بدانند ارزشهای «میراث پدر» و نیاکانشان در چه حد بوده است؟ و آنها چه قدر می‌توانند در این پژوهش عظیم «خودبایی» شرکت کرده یا به آن اعتماد کنند.

حقیقت این است که جهانگردان و شرق‌شناسانی که «به دیدار میراث نیاکان» آمده‌اند، نتوانسته‌اند همه خلأقیته‌ها و ظرفیتها و بسیاری از دقایق نهفته در بطن «فرهنگ ما» را ببینند؛ آنها هر چند که از راه‌های دور آمدند اما آنچه دیدند تنها «بیرون کار» بود و هرگز نگاه آنان به درون راه نیافت.

گفتنی است که این (بیگانه‌ها) با همه زحمات و مشق‌اتی که کشیدند و حتی «محو تمدن و هنر ما» هم شدند. به طور کلی «بیرون قضایا» را دیده‌اند که کالبد بیجانی بیش نیست و به قول مولانا: بیرون را دیده‌اند و قال را، نی درون و حال را.....

قبل از پرداختن به موضوع اصلی، لازم است به منظور شناخت ارزشهای والایی که در بسطن هنرهای میراثی و اصیل ایرانی - اسلامی، نهفته است نگرشی عمیق و دقیق بر آن داشته باشیم؛ زیرا به علل مختلف، ضرورت این بازنگری و پژوهش قابل تأمل است:

بیفین برنامه‌ریزان و مدیران کشور به نقش صنعت و مهارت‌های فنی در پیشبرد اهداف صنعتی کشور آگاهند و می‌دانند که بنایه و سنگ صلی هر تحولی را در این راستا، باید در چگونگی و نحوه آموزش و تعلیم و تربیت کشور، جستجو کرد و در تعلیم و تربیت هم به شناخت صحیح فرهنگ و سرمایه‌ها و اندوخته‌های یک کشور توجه داشت؛ زیرا سرمایه اصلی است که اهرم تحرک و پیشرفت را به دست دارد. میراث فرهنگی ما مهارت‌های صنعتی و فنی بسیار دقیقی را به همراه دارد این مهارت‌ها مبتنی بر شناخت صحیح از مواد و مصالح و امکانات اقلیمی این مملکت است؛ بنابراین، اگر پژوهش‌های امروز را رکن اصلی حرکتهای آینده‌ساز کشور بدانیم می‌باید به منابع تحقیق و پژوهش‌های غنی دست‌رسی داشته باشیم.

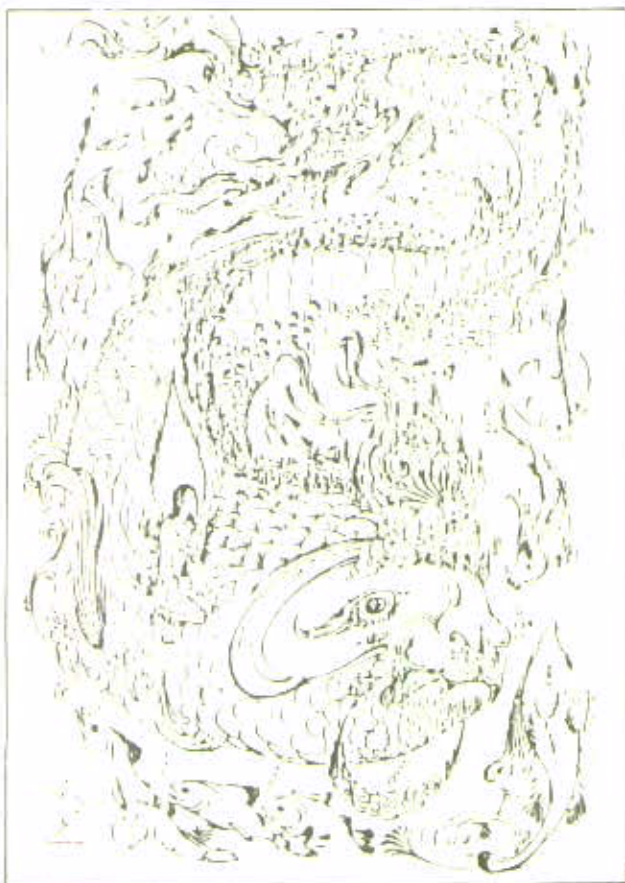
در شرایط حاضر، متأسفانه به جز چند مورد انگشت‌شمار، بقیه منابع تحقیق و بررسی هنرهای ما - که نمونه‌هایی بسیار ارزشمند از

نه تنها در ایران و کشورهای اسلامی بلکه در همه کشورهای شرقی، که مهد آفتاب تمدن هستند، رهگذرانی بیگانه آمده‌اند از فراسوی آثار آن‌ها با قضاوتی عجولانه و سطحی، به خود حق داده‌اند که به زعم خود از آنچه دیده‌اند عکس یادگاری بگیرند و اگر هم توانستند خود یادگار و اثر هنری را به یادگار ببرند.

آن‌ها نادیدگ تماشاچی و رهگذر، عجول و غافل و بعد که به سرزمین خود برگشتند، سفرنامه‌ها و تحلیلهایی از «سرزمین عجایب» نگاشته به حلیه «جاب» آراسته شد و در دسترس تحصیلکرده‌های ما، فرار گرفت تا اثر محافل علمی و دانشگاهی ما، به عنوان «منابع تحقیق» و «کتاب مرجع» در صدر کتابخانه‌ها فرار گیرد و برای صاحبان هم «فخر» و «سروری علمی» را سوغات بیاورد.

بدخاتنه به تنها در ایران و کشورهای اسلامی بلکه در همه کشورهای شرقی — که مهد آفتاب تمدن هستند — رهگذرانی بیگانه آمده‌اند و از فراسوی آثار آن‌ها، با قضاوتی عجولانه و سطحی، به خود حق داده‌اند که به زعم خود، از آنچه دیده‌اند، عکس یادگاری و امثال آن بگیرند و اگر هم توانستند «خود یادگار و اثر هنری را» به یادگار ببرند و موزه‌های مختلف تأسیس کنند و آنها را به پایگاههای تسلط، نظارت و حاکمیت، تبدیل نمایند برای اثبات این مسأله کفایت است به حضور انواع آثار هنری شرقی در موزه‌های غرب توجه کنید که شاید در حدی دیگری از همین مقاله و به مناسبتی دیگر به تفصیل به آن خواهیم پرداخت.

بهر است بحسب به خطراتی که این‌گونه منابع تحقیق برای روند هنری ما دارد اشاره‌ای گذرا داشته باشیم. مروره، تحقیق و پژوهش را عامل اصلی پیشرفت و رونق علم و فرهنگ می‌دانند که یکی از ارکان مهم فعالیت‌های علمی و فرهنگی هر کشور است و نفوذ معوی کشورهای صاحب تخصص در امور مختلف مربوط تکنولوژی انکارناپذیر است. اما در امور هنری و فرهنگی، اغلب کشورهای صنعتی، پشتوانه‌ای ندارند که سبب تسلط و برتری فرهنگی آنها شود. به همین جهت منابع هنری و آثار فرهنگی کشورهای صاحب فرهنگ را به بغا برده و می‌برند و همواره سعی کرده‌اند که به نوعی تسلط فرهنگی برسند و غیرمستقیم در شکل‌گیری تفکر و برداشتهای تحصیلکردگان کشورها، دخالت کرده و نفوذ جهنمی خود

الهام از داستان نجات حضرت یونس در قرآن مجید اثر استاد فرشچیان

را استحکام بخشند تا مسائل و دیدگاههای آنان هم‌طور با منابع این دولتها باشد.

آنها سعی دارند با راهم‌دهی کاذب، توجه جوانان را بر مسائل اساسی منحرف کنند؛ ببینید با این دیدگاهها، چه بر سر منابع هنری ما آورده‌اند و چگونه ما را دست انداخته‌اند!

هر ایران، خمیرمایه هر اسلامی است و در آن، صرفه‌نظر از مسائل مختلف شناختی و فلسفی، مسئله کاربردنی مطرح است. هرگز هرهای ما، تقنی، رایج و لوکس نبوده‌اند؛ بلکه بر مسائلی سبزه‌ها و شرایط خاص، به طور مؤثر در کار زندگی مرده حضور داشته‌اند؛ مثلاً در کشفهای سنتی ما، مسائل مربوط به نوع زندگی و شرایط فلسفی هم‌راهِ با ظرافتهای کاربردنی دیگر به‌دفع رعایت شده، که بسیار متنوع

باید با تکیه بر شناخت درست اصالت‌های هنری خویش بتوانیم در یک بازنگری و بازشناسی نکات دقیق و ظریف فلسفه وجودی هریک از انواع آثار هنری و مکتب‌های مختلف آن را در طی قرون بشناسیم و در نهایت آن جوهره و معنایی را که موجب تکوین و ماندگاری اصالت‌های هنری مانده است بیابیم و بدانیم که سوغات بیگانه در این زمینه بوج و توخالی است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ

منحرف کند و بازارکاری برای «ساخته‌های مسروقه» خود به دست آورد می‌آید آن قفلها را روی نابلو می‌چسباند کمی هم با چاشنی رنگ، ظاهر را «رنگین‌تر» می‌کند یا آنها را به عنوان مجسمه مطرح می‌کند...! بله، خطر همین جاست که حالا من شرقی، متفکر، روشنفکر هم که همواره گوشه چشمی به غرب داشته‌ام به همان راهی می‌روم که آنها نشانم داده‌اند و اگر آنها به هر دلیلی به خطا رفته‌اند، سعی دارم به آن «خطا» بعد علمی بد هم و مسیر نحوک و خلاقیت‌هایی که هنرهای ما را منحصر و متمایز کرده بود تغییر بدهم و مشتاقان خودی را با اصالت‌های آنان بیگانه کنم.....

می‌دانید که آنچه راجع به هنر ما نوشته‌اند، دست‌یخت بیگانگان است؛ به عبارتی تاریخ هنر ما را آنها نوشته‌اند و برای ما فرستاده‌اند که آن هم به همین گونه مخدوش است. ما در این شرایط باید با تکیه بر شناخت درست اصالت‌های هنری خویش بتوانیم در یک بازنگری و بازشناسی، نکات دقیق و ظریف و فلسفه وجودی هریک از انواع آثار هنری و مکتب‌های مختلف آن را در طی قرون بشناسیم و در نهایت، آن جوهره و معنایی را که موجب تکوین و ماندگاری اصالت‌های هنری ما شده است بیابیم و بدانیم که سوغات بیگانه در این زمینه، بوج و توخالی است.

این مسأله در حال حاضر، بزرگترین مشکل مساجع هنری ماست، که تا اعماق جان ما، ریشه دوانده است:

آخر - باغ مرا چه حاجت سرو و صنوبر است

شمشاد خانه پرور ما، از که کمتر است

حافظ

اصالت‌های هنری ما باید در مدارس و در خلال برنامه‌های آموزشی فرهنگی و هنری، مطرح شوند تا بتوانیم نفوذ اهریمنی «اب‌هت فرنگی» را بزداییم. ساخته‌های دسنی هنری ما، فاتح موزه‌ها و مراکز هنری جهانی است این آثار هنوز لب ننگشده و سالیان دراز است که منتظرند تا برای دوست، راز بگشایند و گفتنی‌های ناگفته را، برای آشنایان دردمند، بازگویند. ما با انتشار آثار اصیل خود، می‌خواهیم فرزندانمان، از سرچشمه آب بخورند و مواظب باشیم که آنان «آب را گل نکنند تا شاید این آب روان، در پای سپیداری برومند، فرو شوید گرد آندوه را از دل‌های دردمند».

چه باید کرد؟

در شماره آینده.

پاورقی

شماره به شعر مرحوم سهراب سپهری: آب را گل نکنیم؛

شاید این آب روان، می‌رود پای سپیداری، تا فرو شوید آندوه دلی...

است. تفاوت چارق و گیوه و کاربردهای هریک برای خوانندگان محترم، روشن است. اما ممکن است رهگذران فرنگی فرصت توجه به این گونه مفاهیم و موارد را نداشته‌اند. آنها تنها از «شکل ظاهر» و به قول خودشان از «فرم» در این آثار خوششان آمده و فقط تنها به این فکر بوده‌اند که چگونه از این «پسای افسزار» برای دکوراسیون و بیاسازی اطاق کار و امثال آن استفاده کنند: اکنون می‌بینی از یک جفت چارق، یک لنگه‌اش را به دیگری فروخته‌اند و از آن لنگه دیگر هم به جای «گلدان» استفاده کرده‌اند و آن را روی «شومینه» گذاشته‌اند. چند شاخه گل هم به آن افزوده‌اند یا به جای قصاب‌عکس از دیواری ویزان کرده‌اند!! این دیدگاه با همه معایب و خطراتی که برای ما دارد روشن کننده این مسئله است که آن رهگذر غریبه از دیدن آثار، قرمها و شکال مختلف هنری ما، چنان به وجد آمده که اختیار از کف داده است. چون با فلسفه خلق چنین آثار هنری هم بیگانه بوده است این گونه بسته گل‌هایی به آب داده‌است. آن دیگری از پالان شتر یا الاغ به فتوان یک پدیده جدید و میل مدرن استفاده می‌کند و دیگری «آفتابه» را تبدیل به یک مجسمه هنری می‌کند و غریبه دیگری هم از قفل‌های بیای ما قفل رمزی می‌سازد، اما برای این که توجه صاحبان اصلی را

— هر اثر هنری، محصول دیده و دستهاست، نه بهیچری.

دستها شخصیت استند، استادان بزرگ طراحی و نقاشی، بوجهی خاص، به دستها و حالتها و حرکاتشان دستها را...

در هفدهمین جلسهٔ سخنرانیهای هنری، روز سه‌شنبه، ششمین اسفند هرار و بیست‌وهفتاد معلمان هنر، به سخنرانی جناب آقای دکتر حداد عادل گوش فرادادند. سخنرانی ایشان به دور از مسایل داری و اجرایی، صمیمانه بود و دلنشین!

فرازی از سخنان قبایل شامل ایشان، به مسألهٔ زیبایی و زیبایی‌شناسی و پرورش این مهم، در کودکان مربوط می‌شود. در پی گفته‌هایشان، دو ترکیب: «چشمه زیبایی‌شناسی» و «چشمه زیبایی‌شناسی» آمد. دیدم، آوایی، وزن و آهنگ شعر دارد آنچه در پی می‌آید، برداشتی است از این تعبیر و تصویر پارچه‌ها:

بهترین را دیده است
با شمع چرخیده است
می‌نشاند آن نگاه
می‌گذرد از سینه، آوا
آوا، این قالی است
می‌دهد او را جوابها
نفس می‌گیرد از مویز
می‌بازد او را به آوا
باز می‌گوید سخن
بشو این آوای من
چشمه دل را، باز بکن
تا آوا، پروراز کن

«چشمه زیبایی‌شناسی»
گیرد خورشید هنر
«چشمه زیبایی‌شناسی»
وقت دیدن، سی‌خبر
آوا، این خط قشنگ
شعر گویای شرح
«چشمه زیبایی‌شناسی»
مُرخ زیبایی‌شناسی
آن اثر، با جلوه‌ای
از درون سینه‌ها
ای که می‌سی می‌سازد
از جهان معرفت

چشمها،

دستها، نقشها...

مصطفی کنتی

هر اثر هنری، محصول دیده و دستهاست، نه بهیچری، دستها و شخصیت استند! استادان بزرگ طراحی و نقاشی، بوجهی خاص، به دستها و حالتها و حرکاتشان دستها استند. دستها، پندیدهٔ شکر فراقش اند. ای خوش آن دستی که مهارت و ظرافت را به مُرور زمان...

مجله هنر

خوشنویسی و روش تدریس آن در کتابهای دوره راهنمایی

نوشته: هادی حاجی آقاجانی کارشناس و مؤلف کتابهای هنر دفتر برنامه‌ریزی و تألیف

در کشور ما، خوشنویسی همیشه به صورت هنری سنتی و اسلامی جایگاه خاصی داشته است و چون این رشته هنر کاربردی است و در

استاد و معلم «دست» را به «رفتن» تشویق می‌کند و حرکت هر کتی است به سوی کمال.

باید. دست یک قالیباف، یک نذهبگر، یک خوشنویس، یک هنرمند و صنعتگر اثر آفرین، هریک شکوفه و میوه‌ای است از باغ بی‌انتهای آفرینش که با جلوه چشمگیر خود دیده‌ها را به حیرت و تحسین وامی‌دارد. دستی که در هنر و فن و صنعت، به شأن و اعتباری برسد، وسپدنی است!

دست یک کودک چند ماهه، می‌تواند برخی از نیازهایش را برآورد. دست این کودک، با گذشت زمان، توان انجام کارهای بیشتر را پیدا می‌کند و با آمدن به محیط آموزشی، نخستین پلّه‌های شکل‌پذیری را می‌پیماید. این جا نقطه آغاز است: از این مسیر به بعد دستها باید سخن بگویند: به مند مرنّی و معلّم و اُستاد، با دیدن و شنیدن و آموختن و آموختن، به اندازه‌ای برسد که بگوئیم: ایسن نسوقلم، مشق شب راه، «خوش» نوشته و نقشی که کشیده، نیکوست!

استاد و معلّم، «دست» را به «رفتن» تشویق می‌کنند و حرکت، هر کتی است به سوی کمال! به دستهای مشتاق و پویا، که شوق آموختن و اندوختن دارند، چنین خطاب می‌شود:

ز خواب و خوراک خوش، خدر گن	در وادی معرفت، سفر گن
بست تو، ودیعه خدایی است	فکر تو چراغ روشناسی است
سپه‌ای مُر، حیات جان است	چون آتش خفته، در نهان است
خاکستر روی او سز ن پس!	تا غم بُود سورا، شد بس!
بسن سینه عشق، بی‌کسران است	هر ذره‌اش آفتاب جان است
بستی که مهار می نگیرد	از خنامه روایتی نگیرد
چشمی که اندر نمی‌بیند	از باغ نظر گلی نجیند،
آن چشم سدارد ارزشی چند	آن دست نمی‌دهد به کس پسند
با مُرکب عشق سال ویر گبیر	با مُرغ هنر، ره سفر گبیر!

مصطفی کنفی ۱۳۷۰/۱۲/۲۵

خوشنویسی را می‌توان مجموعه قواعد و کنایه‌ها دانست که برای هر چه

در این رشته‌ها قلم‌نویس قرار داده‌ای یعنی خط به کار می‌رود.

زندگی روزانه همه مردم به کار گرفته می‌شود، همواره در سردسیر این از اهمیت بسیاری برخوردار بوده است.

مقوله خط و خوشنویسی دو مبحث جداگانه‌اند. به‌طور خلاصه خط مجموعه علائم قراردادی است از ترکیب کردن و کنار هم گذاشتن حروف، کلمات و جمله‌ها حاصل می‌شود که در نهایت، کلمه‌ها و جمله‌ها مفاهیم را به وجود می‌آورند که عامل انتقال فکر و وسیله ارتباط بین انسان‌هاست. این که خط چگونه و به وسیله چه کسانی به وجود آمده و سابق و تدریج آن چگونه بوده است از موضوع این بحث خارج است.

موضوع بحث: «خوشنویسی» است. خوشنویسی را می‌توان مجموعه قواعد و آداب دانست که برای هر چه زیباتر نوشتن علائم قراردادی را می‌توان گفت که خط مجموعه علائم حساب آورده، اما خوشنویسی که با زیبایی، ابتکار، خلاقیت و ذوق لطیف انسانی در ارتباط است و همواره یک رشته هنری کامل و ظریف در هنرهای سنتی پس‌سر و سوره جایگاهی بلند دارد.

بدیهی است که زیبایی خط سبب توجه بیشتر به مفهوم می‌گردد و اگر نوشته‌ای با شکل و قالب زیبا تر شود چنانچه بیشتر برای

انسان دررد، در نتیجه، درک و تأثیر مفهوم آن در شخص بیشتر می‌شود. به همین سبب ایرانیان از دیرباز به این هنر توجه کرده‌اند و روز به روز بر تکمیل و زیبایی آن افزوده‌اند. در ایران از حدود قرن سوم هجری و بعد از آمدن اسلام سابقه بن هنر را می‌توان پی گرفت؛ البته قبل از آن، ایرانیان دارای چندین نوع خط بودند که از جمله می‌توان خط‌های پهلوی، اوستایی و میخی را نام برد. احتمالاً اجداد با ذوق ما، برای زیباتر نوشتن آنها نیز اهتمام داشته‌اند که کتیبه‌ها و سنگ‌نوشته‌های به جا مانده از آن دوران در تخت جمشید و سایر نقاط، خود گواهی بر این مدعا است.

بیشترین سعی و تلاشی که ایرانیان در زمینه خوشنویسی و زیبا نویسی خط انجام داده‌اند از زمان ابن مقفع یقیناً شیرازی است. این مقوله در قرن سوم هجری می‌رسیده است، او که وزارت یکی از خلفای عباسی را بر عهده داشت معروف است که با ذوق سرادش، شش نوع خوشنویسی را از خط کوفی به وجود آورد که به «فلا»، «شبه»، «شهرت یافته است و «سج» و «ثلث» نیز از جمله آنهاست. سج و ثلث و سبزه حروفی که این مقوله آن را از سبزه ساخت به وسیله ثناگرددش از جمله «ایسن یوآب» به تکمیل رسید و تا قرن‌ها مورد استفاده ایرانیان قرار گرفت. از قرن ششم هجری به بعد نوع دیگر خوشنویسی به نام «تعلیق» برای خط فارسی ابداع شد در حدود قرن ششم از تلیق «سج» و «تعلیق» خوشنویسی «تعلیق» به وجود آمد که بنا بر قول مشهور انجام آن را به «میرعلی شیرازی» نسبت داده‌اند. «تعلیق» چون بر اساس خط فارسی به وجود آمده است

اغراب (زیر، زبر و پیش) صادره، و بی‌سج و ثلث اغراب دارند. پس از میرعلی شیرازی هر مردمان دیگری برای تکمیل نستعلیق هفت گماشته‌اند که از جمله می‌توان «سلطان علی مشهدی» را نام برد. وی اهل حراسان بود و یک رساله منظوم از خود به جای گذاشت و در آن تمام اطلاعات و قواعد خوشنویسی نستعلیق و شرح و سبب کار را به صورت شعر بیان کرده است. بعد از او هنرمند دیگری به نام «میرعلی هروی» در ترویج و تکامل نستعلیق اهتمام ورزید.

نمونه نستعلیق سلطان‌علی مشهدی یا میرعلی هروی

در سینهٔ قرون دهه، هنرمند سرزنگی در نستعلیق به ظهور رسید که با ایجاد سبک و شیوه‌ای خاص، باب جدیدی در نستعلیق ایران گشود و سرآمد همهٔ خوشنویسان قبل و حتی بعد از خود گردید و نام نستعلیق در تاریخ خوشنویسی ایران - تا به امروز - پیوسته گشت. پس هر چند بزرگ «عماد الحسنی هروی» ملقب به «میرعماد» بود که در دورهٔ صفویه و هم‌زمان با شاه عباس صفوی می‌زیست و سرانجام بر اثر سعادت نظر افغان در سن شصت و سه سالگی به دستور شاه عباس به قتل رسید.

میرعماد شاگردان بسیاری تربیت کرد که از جمله می‌توان از ابونور ابصفهانی، عبدالرشید دبلمی و گوهرشاه حسام‌الدین میرعماد نام برد.

نمونه نستعلیق میرعماد
پس از میرعماد اغلب خوشنویسان پیرو

معلم در حین تمرین دانش‌آموزان اشکالات کار آنها را گوشزد کند و فقط شکل صحیح اشکالات اساسی را در دفاتر آنها برایشان بنویسد تا دانش‌آموزان حرکت دست معلم را در هنگام نوشتن از نزدیک ببینند.

جمهوری اسلامی ایران خود را موظف می‌داند — به همانگونه که ادبیات و زبان فارسی را به دانش‌آموزان و نسل آینده ایمن سرزمین می‌آموزد — آموزش زیبا نویسی و خوشنویسی خط فارسی را نیز به آنان آموزش دهد. خوشبختانه در چند سال اخیر گامهای مثبتی در این زمینه برداشته شده است که گنجاندن مشق خوشنویسی تحریری نستعلیق در کتابهای فارسی دوره ابتدایی، همچنین اختصاص دادن

نمونه نستعلیق اثر میرعماد

نمونه نستعلیق اثر سلطانعلی شهدی

نصف ساعتهای درس هنر در کلاسهای چهارم و پنجم دوره ابتدایی و اول، دوم، سوم دوره راهنمایی از جمله آنهاست. اما با توجه به بدخطی نسل حاضر که از کم توجهی و بی‌اعتنایی به آموزش این رشته در مدارس کشور در سالهای قبل از انقلاب در ایران ناشی می‌شود، لازم است اینک توجه و عنایت بیشتری به آموزش این هنر ظریف و کاربردی در مقاطع مختلف تحصیلی صورت گیرد تا دست کم نسل آینده این سرزمین دچار ضایعه

استادان معاصر این هنر که متأسفانه اغلب آنان دار قانی را وداع گفته‌اند و اکثر خوشنویسان فعلی از شاگردان آنها هستند می‌توان از هرمدانی همچون سید حسین میرخانی، سید حسن میرخانی، علی اکبر کاوه، حسن زرین خط، ابراهیم بودری و ... نام برد.

امروزه نیز هنر خوشنویسی و آموزش آن در مدارس کشور از اهمیت بسزایی برخوردار است. به طوری که وزارت آموزش و پرورش

شیوه او بودند تا این که در قرن سیزدهم هرمند دیگری به نام «محمد رضا کلهر» با تغییراتی که در شیوه میرعماد به وجود آورد توانست به زیبایی نستعلیق بیفزاید. در همین دوره باید به هرمند توانای دیگری به نام «میرزا غلامرضا اصفهانی» اشاره کرد که آثار گرانبهایی در نستعلیق ایران به وجود آورده است. و همچنین باید از هنرمندی به نام «عماد الکتاب» یاد کرد که در قرن چهاردهم می‌زیست و در ترویج سبک و شیوه «کلهر» نقش اساسی داشت. از

«بدخطی» شود.

هدف آموزش خوشنویسی در دوره راهنمایی به شرح زیر است:

۱- آموزش عملی خوشنویسی در حد برآورده شدن نیاز روزانه دانش آموزان در حال و آینده؛

۲- ایجاد زمینه برای رشد استعداد های خوشنویسی دانش آموزان؛

۳- آشنایی با آثار غنی موجود و آثار هنرمندان بزرگ در این رشته هنری؛

۴- ایجاد زمینه برای رشد خلاقیت، بالا بردن نظم و دقت، بالا بردن توان اجرایی و هماهنگی ذهن و دست، تطبیف روحیه و بالا بردن حس زیبایی پسندی.

بر اساس این اهداف شالوده بخش خوشنویسی کتابهای هنر دوره راهنمایی پی ریزی شده است. در سبهای گسجاده شده در هر کتاب به طور کلی به دو گونه است گونه اول در سبهای که جنبه اطلاعاتی دارد و داستنبهای راجع به تاریخچه خوشنویسی و کنار برد آن در جامعه. انواع خوشنویسی رایج در گذشته و حال، معرفی هنرمندان بزرگ این هنر و آشنایی با تعدادی از آثار ارزنده آنها را شامل می شود.

در این مباحث تلاش بر این بوده است که مطالب در حد ممکن ساده، کوتاه و خلاصه و نیز همراه با تصویر و در حد تفهیم و درک دانش آموزان دوره راهنمایی مطرح گردد. در

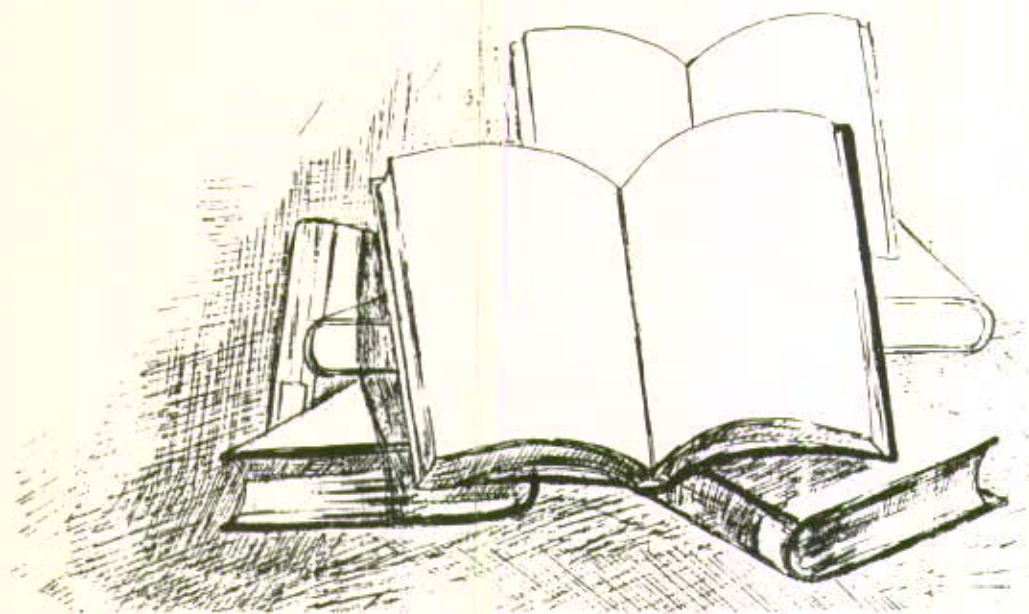
و اتصالات، سرمشقها و تحریرهای عملی مناسب برای دانش آموزان است. این آموزشها به طور کلی از ساده به مشکل مطرح گردیده و سرمشقها به گونه ای انتخاب شده است تا متناسب با توان اجرایی دانش آموزان در این دوره و تا حدودی مبتنی بر آموزشها و تحریرهای عملی آنان در دوره ابتدایی باشد. علاوه بر اینها محتوای اغلب سرمشقها را مضمونهای اخلاقی ای تشکیل می دهد که برای این دوره مناسب است و تا حد امکان سعی شده تا اشعار از شعرای معروف دبیب فارسی سر گردیده شود. معلمی که این درس را تدریس می کند، علاوه بر داشتن شرایط معلمی، باید تا حدودی در کار عملی خوشنویسی مهارت داشته باشد (احمد افل ساحد دوره «خوش» السجمن خوشنویسان ایران) روشی که برای تدریس این گونه درسها، با توجه به استعداد زیاد دانش آموزان و ساعت که تدریس در وضعیت فعلی پیشنهاد می شود، این است که نخست معلم تمام موارد درس، فو عد و حرکتهای مختلف حروف، اتصالات و سرمشق داخل درس را روی تخته بنویسد و برای همگان توضیح دهد. بعد از این توضیحات بهتر است که دانش آموزان، از روی کتاب کلمات و سرمشق داخل درس را تعریف کنند و معلم در حین تعریف دانش آموزان اشکالات کار آنها را گوشزد کند و فقط شکل صحیح اشکالات اساسی را در دفترهای آنان برایشان بنویسد تا دانش آموزان حرکت دست معلم را در هنگام نوشتن از نزدیک ببینند.

لازم است در هر جلسه نتیجه و حاصل تحریرهای جلسه قبل به وسیله معلم باز دیده و اشکالات دانش آموزان گوشزد شود؛ همچنین معلم باید کنترل و نظارت کند تا دانش آموزان تحریرهای خسود را با حوصله و دقت و تا حد ممکن، با نظم و ترتیب و تمیز انجام دهند.

بخش معرفی هنرمندان اغلب از هنرمندانی یاد شده است که در رشد و تکامل این هنر تأثیر بسری داشته اند و در خصوص کار آموزش، فعالیت چشمگیری داشته اند و نیز مواردی از ویژگیهای این هنرمندان بیان شده است که می تواند انگوی مناسبی برای فعالیت های دانش آموزان باشد؛ به طور مثال وقتی در معرفی استاد هنرمند معاصر، مرحوم سید حسین میرحانی، گفته می شود که ایشان در سن یازده سالگی اولین اثر خود را نوشته است، دانش آموزان متوجه می شوند که اگر اراده کنند آنها هم می توانند درسی که هستند این هنر را بیاموزند و کاری مفید انجام دهند. از طرفی لازم است تا سبب آمده، فرهنگ اصیل سرزمین خود را بشناسد و دست که با آناه افرادی که در تکامل و ساختار این فرهنگ نقش داشته اند آشنایی پیدا کند. روشی که برای تدریس این گونه درسها برای معلم در کلاس پیشنهاد می شود این است که یک بار یکی از دانش آموزان متن درس را بخواند و بقیه با دقت گوش کنند؛ سپس معلم توضیحات مشروح خود را با نشان دادن نمونه ها و مثالها بیان می کند و در پایان بهتر است که دانش آموزان یک بار از روی متن درس که به صورت تسلیم نوشته شده است، با مداد یا خودنویس به صورت خط تحریری نستعلیق بنویسند. این کار سبب می شود تا دانش آموزان - ضمن این که تعریف عملی خوشنویسی تحریری را انجام می دهند - محتوا و اطلاعات داخل درس را نیز بیاموزند.

گونه دوه درسها، در بخش خوشنویسی کتابهای هنر دوره راهنمایی که جنبه های عملی هر خوشنویسی در آن آموزش داده می شود، این درسها شامل معرفی ابزار کار و روش استفاده صحیح از آنها، آموزش قواعد حروف

معرفی کتاب

فواصل، هر انسان رهروی را مشتاق‌تر به پیمودن صراط مستقیم می‌کند و کودکان و نوجوانان پاکدل را مصمم‌تر به ارتباط با خالق هستی.

ایشان در پاسخ به سؤال بیان خاطره‌ای از ماه مبارک رمضان دو خاطره دلنشین یکی مربوط به کودکی خود ایشان در ایام ماه مبارک رمضان و دیگری خاطره‌ای مربوط به خانواده‌ای دیگر و روزه گرفتن دخترکی کوچک از این خانواده و اعتقاد و کمک خانواده به خصوص پدر به این کودک برای موفق شدن در تصمیمش را تعریف می‌کنند که برای کودکان و نوجوانان بسیار خواندنی است و تصویری از عزم و اراده را برای خواننده به نمایش می‌گذارد.

اما مهمترین قسمت کتاب، مثل همیشه ابتکار عمل و درایت نویسنده محترم جناب آقای دکتر حداد عادل است که در طرح سؤال برای نوجوانان این پرسش را مطرح می‌کنند که «در بعضی خانواده‌ها پدر و مادرهایی هستند که به یک دلیلی نمی‌توانند روزه بگیرند مثلاً

دکتر حداد عادل برای معرفی کتاب در صفحه ۵ می‌نویسند:

در سال هزار و سیصد و هفتاد هجری شمسی که ماه فروردین به عید نوروز افتاده بود، شبکه دوم تلویزیون در تعطیلات عید، صبحها برای بچه‌ها و نوجوانها برنامه‌ای به نام «بهار در بهار» داشت به معنی آنکه «بهار قرآن» یعنی ماه رمضان در «بهار طبیعت» واقع شده است. در این برنامه هر روز عده‌ای از نوجوانها به منزل نویسنده‌ای یا شاعری می‌رفتند و با او صحبت می‌کردند و از او می‌خواستند خاطراتی از روزه گرفتن خود را در نوجوانی تعریف کنند. علاوه بر این مجری برنامه از آن نویسنده یا شاعر تقاضای کرد مسابقه‌ای نیز برای بچه‌ها و نوجوانها طرح کند و جایزه‌ای هم بدهد.

پس از این مقدمه سخنان مجری برنامه و سؤالات مطرح شده و پاسخ‌های داده شده به سؤالات در کتاب آمده است:

سؤالات در مورد فوائد روزه و نقش و اهمیت نماز در زندگی انسان بسوده است. و پاسخهای داده شده توسط نویسنده دانشمند و

سحرخیزان تنها

با مقدمه و گردآوری: دکتر غلامعلی حداد عادل

ناشر: انتشارات مدرسه، وابسته به سازمان زوهدش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران، پیرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۴۷

تاریخ انتشار: چاپ اول، زمستان ۱۳۷۰، ۹۶ صفحه

قیمت: ۳۰۰ ریال

عذری دارند، مریض هستند، یا خدای نکرده کوتاهی می‌کنند در روزه گرفتن، آنوقت در این خانه‌ها، دخترها یا پسرهایی هستند که روزه به آنها واجب شده، اینها خودشان باید بلند شوند، من خیلی به فکر این بچه‌ها هستم. ماه رمضانها که می‌شود می‌گویم در آن خانه‌هایی که پدر و مادرها روزه نمی‌گیرند و بچه‌ها روزه می‌گیرند، آن بچه‌ها چه کار کنند که هم روزه‌شان را بگیرند و هم مزاحم پدر و مادرشان که استراحت می‌کنند نشوند.»

همین موضوع برای سؤال میان کودکان و نوجوانان مطرح می‌شود و پاسخ‌های رسیده جمع‌آوری، مرتب و مدون می‌گردد و کتاب «سحرخیزان تنها» کامل می‌شود. پاسخ‌های کودکان آنقدر معصومانه، دلنشین و زیباست که نه تنها خواندن کتاب را به کودکان و نوجوانان توصیه می‌کنیم و از معلمان عزیز می‌خواهیم که این امر را انجام دهند، بلکه خواندن آن توسط معلمان و سایر بزرگان، سفری به دوران کودکی و یادآوری خاطرات نوجوانی و آشنایی با دنیای پاک و معصومانه این عزیزان است.

بیده‌ها و سگفتیهای زندگی جانداران
 مؤلف: گروهی از استادان دانشگاه کمبریج
 مترجم: حسین الوندی
 ویراستار: حسین دانش‌فر
 نامرة انتشارات مدرسه او ایسته به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش
 تهران: انتشارات سعادی ساختمان شماره ۴

آموزش و پرورش پلاک ۲۶۸.

تاریخ انتشار: جاب اول پاییز ۱۳۷۰ در ۶۸ صفحه، چهار رنگ، قیمت ۸۰۰ ریال
 کتاب شامل مفاهیم مختلف زیست‌شناسی است. طراحی مفاهیم به گونه‌ای است که هر دو صفحه کتاب اختصاص به یک مفهوم دارد که در ضمن استقلال به سایر مفاهیم نیز ارتباط دارد. مخاطبین کتاب دانش‌آموزان دبیرستانی و راهنمایی است که دبیران ارجمند می‌توانند جهت استفاده دانش‌آموزان به معرفی آن اقدام کنند. برخی از عناوین کتاب عبارتند از:

- آغاز حیات در روی زمین
- چگونگی توسعه حیات
- جفت‌یابی و تولیدمثل
- استتار و تقلید
- زندگی در بیابان
- خواب زمستانی
- نظم در زندگی جانداران
- مهاجرت
- و ...

قبضه سرمقاله از صفحه ۳

شوند تا برای آنها نیز ارسال شود.

تقاضای ما این است که ما را یاری کنید تا به اهدافی که از انتشار این مجله داریم جامه عمل ببوشاییم. باری شما می‌تواند مطالعه دقیق مجله و معرفی آن به همکاران دیگر باشد و نیز ارسال نامه برای ما و طرح مسائل و مشکلات خود و اظهارنظر درباره بحثهای مجله و ارسال مطالبی که فکر می‌کنید اگر جاب شود دیگران از آن بهره‌مند خواهند شد.

توفیق همه خواهران و برادران عزیز را در خدمت به فرزندان پاک و بااستعداد مسیبن اسلامی از خداوند متعال خواهانیم و آرزو می‌کنیم بتوانیم با تفکر و تلاش و عشق و اخلاص و ایثار هرروز در راه اعتلاء آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران قدمی برداریم و به کمال نزدیکتر شویم.

غلامعلی حدادعادل

مجله "رشد آموزش دوره راهنمایی" در هر سال سه شماره منتشر خواهد شد، یکی در آغاز سال تحصیلی یعنی در مهرماه و دیگری در اوایل دی‌ماه و شماره سوم قبل از پایان اسفندماه، این مجله مستقیماً به نشانی همه مدارس راهنمایی ارسال خواهد شد و جزء اموال مدرسه خواهد بود و باید در کتابخانه مدرسه نگهداری شود. البته بهتر است مجله در دفتر مدرسه باقی بماند و معلمان یا آن آشنا شوند و مطالب آن را مطالعه فرمایند. معلمان می‌توانند با واریز مبلغ ۶۰۰ ریال به حساب ۹۰۰۵۷ نزد بانک ملی شعبه خردمند جنوبی و ارسال قبض و نشانی خود به نشانی تهران، جاده ابعلی، خیابان سازمان آب، بیست‌متری خورشید، مرکز توزیع انتشارات کمک آموزشی کد پستی ۱۶۵۸۹ این مجله را برای یک سال جداگانه مشترک

محبت

از محبت ^{سازگار} تلخها شیرین شود
از محبت در دما صافی شود
از محبت خارها گل می شود
از محبت دار تحستی می شود
از محبت سخن ^{زود} گلشن می شود
از محبت نار نوری می شود
از محبت سنگ روغن می شود
از محبت حزن شادی می شود
از محبت نیش نوشی می شود
از محبت ^{بیک} تم صخت می شود
و از محبت مسها از زین شود
و از محبت درد ما شافی شود
و از محبت سرکه مال می شود
و از محبت با بختی می شود
بی محبت روضه گلشن ^{نمان} می شود
و از محبت دیو جوری می شود
بی محبت موم آهن می شود
و از محبت غول مادی می شود
و از محبت شیو موشی می شود
و از محبت قهر جرمت می شود

این محبت هم توی آتش است
کی که از آتش بر چسبندت
نیشبت

